

» Editörden

"Var Edenin Adıyla"

"İlahi buyruk böyle idi: 'İnin oradan!', Âdem ve Havva ile geldik buraya o diyardan..."

Kün kâinatla başladı hikâyemiz. Varlık tecellisinde tekâmül etmek için.

Var edilen âlemde havsalanın almakta zorlanacağı baskı altında, tonlar çeken zerrelere içindeydik. Benliğimizi bulmak için patlamamız, dağılmamız, bölünmemiz, boşluğa anlam katmamız gerekiyordu.

Gerekliydi çünkü Vareden'in imtihanla sorumlu varlıklar âleminde topraktan var edilenlerin sırası gelmişti.

İlkin ana parçadan hesaplanamaz hızla kopup uzaklaşan sınırsız bir kütle halinde "dur" denilinceye kadar hızımızla savrulmaktaydık.

Zamanın sahibinin yüzeyini soğuttuğu kütleli yeşerten dengenin içindeydik.

Bildiğimiz ve bilmediğimiz elementler halinde her birinin bir parçası, her birinden bir parça idik.

"Zaman aktı, yer direndi, gökyüzü kanat gerdi.

Gün doğdu, rüzgâr esti, bulut dolandı,

Rahmet şarkısı söyledi yağmurlar.

Su coştı, deniz kabardı,

Sarı bozkır titredi, çıplak dağlar yeşerdi, gök yıkandı kirli bulutlardan.

Gün oldu toprak uyandı, ağaç uyandı, uyandı börtü böcek.

Yemyeşil bir rüzgâr esti yıldızlar arasından..."

Her birimizin yıllar, yıllar, yıllar, sonra başladı hikâyemiz.

Atamızın cennetteki hikâyesinin ne kadar sürdüğünü bilmesek de bizim hikâyemiz cennette yazılamazdı. Var olabilmemiz için atamızın aile olması gerekiyordu.

Yeryüzünün her karışından bir parçamız vardı. Kaderimiz ait olduğumuz toprağa dönmekti.

Atamız Âdem gibi can verildikten sonra kendi kaderimizi tayin etme kudreti bahşedildi, aramızdan bazıları "şu dağlarda kar olsa idim" dese de çoğumuz ne olduğumuzu ve ne olmamız gerektiğini bile sor-gula-maktan aciz olduk. Pek azımız yaşadığımız asrın idrakinde idik.

Âdem ve Havva'nın açtığı yoldan yürüyerek bu günlere geldik.

"ve zaman döne döne gelmişti" bizim de varlık sancımıza

Ve yeryüzünün üstünde gezebilme şerefi, sorumluluğu ile birlikte verilmişti.

Enderun Eğitim Yazıları dergimizin 23. Sayısının ilk satırlarını yazmak, takvimlerin 2023 yılının ilk gününe denk düştü.

Yazının kaderi çoğu zaman yazarın niyetinden farklı yere düşer. Bismillah deyip yazıya oturup ilk harfleri, kelimeleri tuşlamaya başladığınızda ilk cümlenizin sonunu "denk düşmek" olarak bağlar, "denk", "denk düşmek", "denk getirmek" kelimeleri sizde köylük yerde hayvanla odun taşımak, çuvalı atın veya eşeğin iki tarafına dengeli dağıtabilmek için kullandığınız ağaçtan yapılmış "denk"leri hatıra getirir. Dengeli olmanın önemini akıldan çıkarmamaya çalışırsınız.

Sancılanırsınız. Sancınız; söylediğiniz, yazdığınız her cümlelerin, her yargının, her kanaatin doğru olması gayreti kadar daha ötesinde yazdıklarınızın ve söylediklerinizin istikametinin de doğru olabilmesidir. Bizim Yunus'un dediği gibi: "Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı/ söz ola ağılu aş, bal ile yağ ede bir söz."

Asıl ve asil olanın istikamet üzere olmak olduğunu bilenlerdeniz. Bu istikamet üzere olma uğraşısının yolcudan, yoldaştan daha çok yola ve menzile sadakatken geçtiğini düşünürüz. Aklımıza Çeçen Milli Marşı'ndan bir dize düşer; "Allah'a, Vata ve Toprağa sadıgız biz."

Toprağa sadakatin, başlangıcımız gibi sonumuzun da topraktan geçmek olduğunu unutmadan yaşamın iki kelimeyle izah edilebileceğini duymuşluğumuzdan tebessümü eksik etmeyiz. Mütebessim bir çehreyle "hayat dediğin iki kelime 'bir varmış, bir yokmuş...' şu âlemde" der. Hayy olanın lütfuyla var edilen âlemde bu iki kelime arasında varlığımızla bir anlam katabilme, anlama çabasıyla anlamlı kılabilme gayemiz. Hiç olmasa kendi bedenimizin doldurduğu boşluğu anlamlı kılmak uğraşısı...

İnsanın kendisine dönerek; "Kimim ben?" "Varlığımın anlamı ne?" "Varoluşumu kime, niye borçluyum?" sorularını sorması varoluşuna doğru anlamı katabilmesi için önemlidir. İnsanlarımızın çoğu hayatı boyunca kendi varlığının anlamına dönük olarak böyle bir soru sorma zahmetinde bulunmamıştır. Bunun en temel sebebi, böyle bir soruyu zihninde oluşturacak arayıştan ve alt yapıdan yoksun olmasıdır belki de...

Eğitimle uğraşan her insan bilir ki soru sorabilmek birikim ve duyarlılık ister. Soru sorabilmek, yola çıkmanın riskine de zahmetine de ödülüne de kendimizi hazırlama arayışı ve gayretidir.

Çok temel bir soru olarak "Bu dünyaya niçin geldik?" sorusu; soran için çok kıymetli olup cevabını nerede aradığına bağlı olarak hayatını anlamlandırabilecek, yaşamına yön verecektir. İnsan değerler hiyerarşisini, bulduğu bu cevap üzerinden inşa edecektir. Eğer vahye yönelip oradan varlığını muhtaç olduğu yaratıcısının verdiği cevaba (Zariyat suresi/56) iman ederse; şerefi, asaleti, mutluluğu, güzel sonucu Allah'a (c.c.) kullukta bulacaktır.

Neyi gördüğümüz neyi görmek istediğimizden, nereye baktığımızdan bağımsız değildir. Günün sonunda "Gerçeğin çölüne hoş geldin" sözünü duymak ta var, eskilerden bir arabesk melodisini de "Bir tek dileğim var, mutlu ol yeter." deyip hayatın anlamını mutlu olmak zannetmek de...

Öncelikleriniz, yönünüzü belirler.

"İnsan bu, su misali kıvrım kıvrım akar ya; / Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya..." demiş üstat Necip Fazıl, İstanbul-Eskişehir arası tren ile yaptığı yolculuklarda kendisine gelen ilhamla. Şimdi bakışlarımızı ve idrakimizi renkli ekranlara hapsettiğimizden beri tren pencerelerinden Sakarya nehrini ya da Erdem Beyazıt'ın şiirinde ifade ettiği "... otobüs pencerelerinden/ Bilinçsiz bir baş kayması ile görülen/ Evrensel kadınların iki buklüm çapa yaptıkları tarla kenarlarında/ Çıplak ayakları yumuşak topraklara batmış ırgat çocuklarını..." göremez olduk.

Ey bizi yoktan, topraktan, bir çiğnemlik et parçasından yaratan,

Bizlere, âleme senin gösterdiğin yerden bakmayı, hayatı ve âlemi senin adınla okumayı öğret.

Bizlere, insanlık için ahlaklı olabilmeyi, yükümüzü taşıyabilecek kudreti, elbiselerimizi ve içimizi temiz tutabilmeyi,

Şehrin sokaklarında kibirlenmeden ve aşağılanmadan vakarla yürüyebilmeyi,

Her nefeste zamanımız azalırken, yaşamanın nefes almaktan öte bir şey olduğunu anlamamızı kolaylaştır.

Göğsümüzü genişlet, yükümüzü hafiflet.

Hayırlarla uğraşmayı, hayırlı olana âmin demeyi lütfet.

Merhametle muamele etmeyi, merhametine muhatap olmayı bizlere nasip et.

BAYRAM YILMAZ <<

04
RİVAYETNAME
SALİHA ÜLEV EYÜPLER

06
BİR TEBESSÜM YETER
İLKAY CAN

09
MUTLAK ADL'DEN ÂDİL BİR ÂDEM'E
TUBA NUR KAR

10
KARİYER SINAVINI KİM KAZANDI?
TALAT YAVUZ

12
FÜZYON DENEYİ; DÜNYA ENERJİ
DENKLEMİNDE YENİ DÖNEM
DR. ÖĞ. ÜY. MUSTAFA NURİ URAL

16
BİR İNSAN ÖMRÜNÜ NEYE VERMELİ
YA DA İNSANIN ANLAM ARAYIŞI
GÜLCAN YILDIRIM

21
KLASİKLE MODERN ARASINDA EĞİTİMİ
YENİDEN DÜŞÜNMEK
DR. KURTULUŞ ÖZTÜRK

28
BİR KİTABIN İZLEĞİNDEN; SEMTE,
OKULA VE İNSANA DAİR
DR. AYŞE AKSU

32
BİREYSELLEŞİRKEN KAYBOLAN
YÖN DUYGUSU
BETÜL KOÇ

34
BİLMEK İLE ARAMAK ARASINDA
YÖNÜMÜZ
ABDULAZİZ TANTİK

36
KİTLESEL EĞİTİMDE ROTA ARAYIŞI
KEVSER RABİA MUMCUOĞLU

44
SINAVLA ŞEKİLLENEN
MUTSUZ HAYATLAR
KEREM ÜNLÜ

48
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE BİR BAKIŞ
SEFER TEPE

52
ÇOCUĞUN EDEBİYATLA
TANIŞMA SÜRECİ
SELAMİ AKTAŞ

56
ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ
ÇOCUK EDEBİYATI ÇALIŞTAYI RAPORU

62
AÇIK LİSE'YE KAÇIŞ MI ARAYIŞ MI?
BAYRAM YILMAZ

66
DÜN, BUGÜN VE YARIN
HER ZAMAN MESLEKİ EĞİTİM
EROL DEMİR

70
KAPASİTE GELİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ
ARAYIŞLARI

82
HASAN EL-BASRÎ VE KADER RİSALESİ
ALPASLAN ARSLAN

92
SEZAİ KARAKOÇ'UN TEFEKKÜR
MİRASINDA İSLAMCILIK
KAMİL ERGENÇ

RİVAYETNAME

▲ SALİHA ÜLEV EYÜPLER

Sürekli ertelediğimiz şeyler bize iyi gelecek olanlardır. Başlangıçlara bahane çokmuş. Uçsuz bucaksız tarlaları parselleyecek kudretli zamanın, sıra çiçek bahçesine gelince işi çıkarmış.

Kırgınlıklar, kızgınlıklar önce kişinin içinden başlar sonra başkasına yönelir.

İnsan en çok kendi başkalarına, -mış gibi yapmalarına, söyleyemediklerine yapamadıklarına üzülmüş.

Dolmadan taşılmazmış. Taşkınlar birbirine benzemezmiş. Kiminin rengi, kiminin sesi, kiminin yeri başkaymış. Kimi içi oyulurcasına boşluk boşluk, kimi asit gibi yaka yaka, kimi kahkahayla, kimi kelimelerle, kimi akreple, kimi de yelkovanla taşarmış.

Bazı şeyler değişmezmiş. Yaprakları süpürmek yerine avucundaki sonbaharı gökyüzüne saçmak gerekirmiş. Bulut kendine lazım olanı, toprak kendine lazım olanı, ateş kendine lazım olanı zaten almış.

Kahramanlarının kitaptan kaçıp gittiği hikâyeler varmış. Okuyucu, dolduramayacağı boşluklar, okuyamayacağı sessizlikler, göremediği satırlarla baş başa kalmış.

Güvercinleri kaçıp gidermiş insanın kalbinden. Hep bitmedi daha var derken göğüs kafesi bomboş kalmış. Yalnız kalır da hüzünlenirmiş boşluk, kendini inkâr eder, varlığına küsermiş.

Uykular karsımıza dizilir kollarını acarmış her gece. Hepsi çeşit çeşit vaatlerle çağırır bizi. Kendimizce hep en güzeline gidermişiz de yorgunluk sebebimizi ancak uyanınca anlarız.

Yağmurun bize söylemediği bir şeyler varmış. Sanki yüzyıllardır bir sır tutarmış. Herkes ben bildim dermiş ama kimse bilemezmiş. Bilemeyecekmış.

Büyük korkuların pencereyi açmak gibi basit çözümleri varmış. Nefes alınca düzecek sıkıntılar, yürüdükçe geçen kas ağrıları, gönül sızıları varmış.

Bize kendimizi düdüklü tencere gibi hissettiren şey, sadece içimize dolan hava olurmuş da adı konalı üç beş yıl, biz adını öğreneli üç beş gün olmuş psikolojik bir rahatsızlığın belirtisi zannedermişiz.

Çoğu zaman acılar dışarıdan görüldüğünden daha az acıtmış. Bunun tersi de mümkünmüş ama düzünü seçmek de yarar varmış zira dışarıdan görünmeyen kişiye özel tesellilerin var olduğu deneyle değil ama derin iç görüyle sabitmiş.

İki sıradan insan, sıra dışı bir sevginin membaı olabilir. Yaşam içinde bir yaşam meydana getirir, kimselerin olmadığı bir dünyaya yeniden doğabilirlermiş.

Öyle zamanlar varmış ki; içimizde gün doğar, gün batar, fırtına çıkar, yağmur damlaları donar, ağaçlar çiçek açarmış. Dört mevsim, beş vakit birkaç dakikaya sığar da insan hem kendi hem dünyanın eksenini etrafında dönermiş. Bu döngüye bir eli gökyüzüne bir eli yeryüzüne çevirmek yarasırmış zira dengede durmak böyle mümkünmüş.

Kabullenmek, renk değiştiren bir kelimeymiş. Yanlış yerde kullanıldığında diğer kelimelerin zıddı bir renge dönüşür cümleyi devirirmiş. Doğru cümleler içinde geçerse bulunduğu cümlelerin rengini alır, düz yazıları şiire çevirmiş.

Çaba göstermeden kıymetli hiç bir şey alınmazmış. Çaba dediğimiz rekorlar kitabında geçmek zorunda değilmiş. Güneş isteyen perdeyi açmak, çiçek isteyen tohum ekmek, yürümek isteyen de kalkmak zorundaymış.

Marifet hiçbir zaman uzun uzadıya yazmakta olmamış. Sayfaların çokluğu anlamın çokluğu demek değilmiş. Marifet, sayfalar doldurmakta değil birkaç satırla anlamı mayalamaktaymış. Nicelik bunca zaman niteliğin önüne geçememiş bundan sonra da geçemeyecekmış. Bu kalın kitapları ve uzun yazıları üzmemeliymiş zira suç ve ceza kalın bir kitap, Dostoyevski söyleyecek çok sözü olan bir adammış.

Kafası karışıklar artık kendilerini sorgulamamalıymış, evet, rahat bir hayat onlar için mümkün değilmiş, kendileri dursa da düşünceleri durmaz, gün boyu otursalar da yorgun düşerlermiş. Hal böyleymiş de içine dünyayı katlayıp koymak, adı geçen her şeyi defterler arasında bulmak, yenisiyle kıyaslamak, etrafına desenler çizip yerine yakıştırmak görüldüğü kadar basit değilmiş. Üstelik kendileri ne kadar sorgularsa sorgulasın dünya onların varlığından memnun olduğuna eminmiş.

İnsan dilerse üstüne üstüne gelen bütün kötülüklerin sesini bir çırpıda kesebilir.

İnsan istemeyi bilir, emek verirse erişmesini de bilir.

İnsan enkazdan şaheser inşa edebilir, şaheserleri de enkaza çevirebilir.

İnsan kendini aşağıların aşağısına düşürebilirmiş... ama insan olmanın hakkı, yaratıldığı güzellikte kalabilmek, ne zaman uzaklaşırsa dönüp kendini bulabilmek, belki sadece arayabilmekmiş.

BİR TEBESSÜM YETER

▲ İLKAY CAN

Bir yuvanın sıcaklığı ailenin saadeti ile alakalıdır. Ailede yaşayan her bireyin kendini güvende hissettiği, huzur bulduğu, önemli hissettiği bir çatı altında birbirinden destek alan, karşılıklı hayatlarını güzelleştirme çabasında olunması gereken sığınak. Ama günümüzdeki birçok ailede eşler aynı evi paylaşmalarına rağmen, birbirlerinin farkında değiller. Beyefendiler tarafından bakıldığında kendilerini şöyle ifade ediyorlar: "Eşim ve çocuklarım benim için çok önemli ama bunu onlara göstermek gereksiz bir ayrıntı, onlar bunu biliyor ve zaten onlar için tüm gün çalışıyorum." Hanımefendiler ise evliliğin bu şekilde gitmemesi konusunda söz birliği etmişler. Mutsuz hissediyorlar zira kendi evliliklerinde kendilerini değerli hissetmediklerini belirtiyorlar. Çırpınışları mizaç farklılıklarına göre değişebiliyor. Genelde iki tür tepki veriyorlar: Ya çok fazla söylenip eşini kendinden uzaklaştırıyorlar ya da pes edip geri çekiliyorlar ve tüm ilgi beklentilerini çocuklarına yüklüyorlar. Eşlerinden yeterli ilgiyi göremeyen hanımefendiler çocuklarının dünyasına çok müdahale edip, karşılığında anneye bağımlı çocuklar yetiştiriyorlar. Tüm enerjilerini çocuklarının bakımı, eğitimine sarf edip, karşılığında da itaatkâr çocuk beklentisine giriyorlar. Bu denli yoğun ilgiden bunalan çocuklar da isyan edip anneden uzaklaşma eğilimi gösterince, eşinden ilgi görmeyen anneler, çocuklarından da "nankörlük" denecek muamele karşısında kendilerini hepten değersiz hissedebiliyorlar. Sonrasında psikoloji literatürü ile ifadelendirecek olursak; "İlişkilerde ihmal ve işgal yaralayıcı izler oluşturuyor."

Eşler herhangi büyüklükte bir sorun yaşadıklarında, kendilerine bir iç gözü oluşturup, şu sorularla yüzleşebilseler: "Ben neden böyle hissediyorum?" "Eşim bana neden böyle davranıyor?" "Daha farklı hissedebilme imkanım yok mu?" "Eşimin bana böyle davranması ne anlama geliyor?" "Bu davranışının altında yatan sebep nedir?" Ve en önemlisi de "... eşim bu davranışından ötürü ne kadar incindiğimin farkında mı?"

Bu sorulara tarafsız ve nesnel cevaplar bulabilmek evlilikleri girdiği çıkmazdan kurtarabilir. Bunu yapamayan eşler karşılıklı olarak psikolojik zeminlerini görmekte zorlanıyor ve kendilerini değiştirip, geliştirme konusunda

motivasyon oluşturmıyorlar. **Eşler birbirlerinin tutumlarının altında yatan nedenleri anlamadıkları zaman birbirlerini suçlama yolunu tercih ediyorlar.** Devamında "Ben kendimi bu evde değerli hissetmiyorum", "beni hiç bir zaman anlamıyorsun", "dinlenmediğimi düşünüyorum", "kendimi tanıyamıyorum." "ben artık kendimi bu eve ait hissetmiyorum", vb. gibi iç sesler dışarıdan da duyulmaya başlanır.

Evliliklerde (genel olarak iletişimde) verilen mesajların bilincinde olmak, gelişmişliğin ve olgunluğun göstergesidir. Ailenizdeki birinin davranışından rahatsız olduğunuzda, değişim için ileteceğiniz bir talebi pozitif bir dille yeniden tesis edin, örneğin; **birine ondan ne yapmasını istemediğinizi söylemek yerine, ne yapmasını istediğinizi söyleyin.** "Senden şöyle bir ricam var beni kırmazsan çok sevineceğim " ya da "Bunu öyle de yapabilir misin/. yapmak ister misin?" gibi bir dil kullanmak buradaki değiş tokuşu daha nötr bir hale getirir ve karşı tarafın savunmaya duygusuyla davranmasındansa onu daha işbirlikçi bir tutum takınmasına yardımcı olur.

İletişim Donanımları kitabında Doğan Cüceloğlu eşler arası ilişkinin temelini sağlıklı bir zemine oturtmak için 'Varoluşun Beş Boyutu' diye adlandırdığı ilkeleri evlilik içi ilişkilerde kullanıldığında eşler kendilerini daha değerli hissedeceklerini ve birbirlerinin yaşam kalitelerini artıracaklarını söyler.

- ✓ Eşimi dikkate alıyor muyum? Kendimi eşimin gözünde değerli hissediyor muyum?
- ✓ Eşimi olduğu gibi kabul ediyor muyum.? Beni değiştirmeden böyle seviyor mu?
- ✓ Onun için değerli miyim? Değerli olduğumu hissediyor muyum?
- ✓ Yeterli miyim? Beni becerikli bir şeyler yapabilecek güçte görüyor mu? (Ben eşime becerikli hissettirebiliyor muyum?)
- ✓ Sevilmeye layık mıyım? Benimle ben olduğum için zaman geçirmek istiyor mu? (Eşimle geçirdiğim zamanı onun için kıymetlendirebiliyor muyum?)

Kısaca eşler ilişkilerinin kıymetini bilip, gerekli emeği gösterebildikleri kadar doyuma ulaşabilirler. Bu temel ilkeler dinleme davranışıyla başlar. Karşımızdakini dinleyerek var ederiz. Aile Danışmanı olarak "sıkıntılı" evliliklerde eşlerde gözlemlediğim en büyük problem alanı ve birçok problemin kaynağı; Eşlerin birbirlerini dinle(ye)miyor olmaları. Eşler birbirini dinlemeyince evde büyüyen çocukları da dinleme sabrını gösteremiyorlar. Aile içinde herkes kendi kafasındaki tipolojiyi karşı tarafa dayatıyor. "Böyle davranırsan...", "hallerini düzeltirsen, biz iyi oluruz." tarzındaki üsluplar "ailenin modunu düşürüyor" Hep bir yargılama, eleştiri var ama çözümler için olması gereken dinleme ve çözümün bir parçası olma isteği maalesef oluşmıyor.

Ailenin uyumu bir tür geometriye benzer. Ayaklardan biri diğerine "Ben olmazsam sen bir hiçsin" diyemez. İkisi de birbirine destek ve dayanaktır. Biri diğerine "varlığını bana borçlusun" diyemez, ikisi de birbirinden bağımsız hareket edemez. Her biri birbirinden kopunca çatının ayakta kalamayacağını bilir. Bilmesi gerekir. Kur'an'daki **ZEVC** kavramının en güzel tanımı; Biri diğerinin yerini tutmayan ve birbirini bütünleyen iki unsurdan her biridir.

Aslında toplumu biz ebeveynler oluşturuyor. Kızı da erkeği de büyüten biziz. Aile içinde sevilen ve değer verilen çocuk, kendini de sever, başkalarına da değer verir. Evde

değerli olduğunu hissedebilen çocuk, başkalarına da şefkat göstermeyi öğrenir. Sanılanın aksine, çocukları iyi davranışlarında övdüğümüzde şıarmazlar, değerli olduklarına inançları artar, iyi şeyler yapabileceklerine inançları pekişir. Lütfen sevdiklerimizi överken cimri davranmayalım. Unutmayalım ki (sonucu iyi olsun ya da olmasın) her türlü çaba övgüye değerlidir. **Ailede çocuk kendini değerli hissedemediğinde aidiyet duygusu gelişmiyor**, gün be gün anne babadan kendilerini uzaklaştıran çocuk kendi dünyasını kuruyor. Evlerimizi huzur bulduğumuz, maneviyatın hissedildiği yuvalar haline getirmeli; eşlerimizi ve çocuklarımızı Allah'ın emaneti olarak görüp bunun kıymetini takdir edebilmeliyiz. Emanete değer vermek ise bizim kulluk vazifemiz.

Eşlerden başlarsak birbirimize **"DEĞERLİSİN"** mesajını nasıl verebiliriz. Sen benim yaşamımda teksin, yerin doldurulamaz anlamına gelen davranış kalıplarında bulunarak. "Bu davranış kalıpları ne olabilir?" Eşi gelmeden yemeğe oturmaz, eşine açıkça yaşamındaki yerini söyler. "Allah senin yokluğunu göstermesin, sensiz bu dünya benim için çok zor." diyebilir. Eşine sormadan aile yaşamını ilgilendiren önemli kararlar almaz. Şişle sık sık düşüncelerini hayallerini ve isteklerini paylaşır. Bu istekleri ortaklaştırır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Öncelikle değer gördüğünü hissedebilen bireyler ve tüm aile daha az stresli, daha güler yüzlü olup, birbirinin hayatlarını kolaylaştırma çabasına girerler.

Aynı evi paylaşıp ta birbirine aldırmayan eşlerin stres oranları yükselir, bunun da en ağır bedelini çocuklar öder. Çocukların "Ben" duyguları, özgüvenleri sağlıklı gelişemez. Duygusal olgunluğa erişemeyen çocuklar da yetişkin çocuklar olarak evden tek tek uçarlar.

Aile iletişiminde bir diğer önemli konu da; ilişkilerimizde dışardaki insanlara gösterdiğimiz "BEN" ile yalnız aile efradının bildiği "BEN" in verdiği mesajların tutarsızlığıdır. Unutmayalım lütfen, insanın huzuru ve mutluluğu en yakındakileriyle ilişkisinin kalitesine bağlıdır. Fakat insanın en büyük trajedisi şuradadır ki, insan en özensiz tarafını en yakındakilerine gösterir. En ince tarafını da dışardaki ilişkilerinde kullanır. **Ama dışardaki BEN ile içerdeki BEN arasındaki fark büyüdüğüçe kişinin yaşamındaki stres katsayısı artıyor.** Saf suresinin 2. ayetinde müminlere uyarı olarak geçen "... yapmadığınızı niye söylersiniz" devamında ise "Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır." denilerek tutarsızlığın ne büyük bir olumsuzluk olduğu belirtilir. İnsanın evin içindeki davranışları ile dışardaki davranışlarındaki tezatlar, çoklu kişilik sahibi olmak, gün içerisindeki tutarsız davranışlar gibi çelişkiler her manada insanı yorar ve yorulan insan da başkalarını

yorar. Her manada tevhit ehli olmak en sağlıklı olanıdır.

"Onlar sizin örtüleriniz, siz onların örtülerisiniz." (Bakara 187. Ayet) Muhteşem... Siz birbirinizle bütünleşince hayat bütün olmakta. Bunu unutmamamız gerekiyor. Kur'an, eşleri birbirlerinin koruyucu elbisesi olarak ifadelendiriyor, İnsanın bedenini örten, aynı zamanda çirkinliklerini kapatan manasında kullanılıyor. Elbiselerin insanları güzelleştirdiğini aklımızdan çıkarmadan, eşlere birbirinizin elbisesi gibi olun, birbirinizin ayıplarını elbise gibi örtün, onunla da kalmayın eşinizi elbise gibi güzelleştirin mesajını tüm evli çiftlerin üstüne alınmaları lazım... Bu da muhabbetin ve ülfetin bir ifadesi olsa gerek...

Bizler yaşamımızda bir şeylerin olumlu manada değişmesini istiyorsak, şimdiye kadar yaptığımızda bize sorun üreten tutumlardan farklı bir davranış şekli sergilememiz gerekir. Pozitif davranış modellerini hayata geçirebilmenin yolu da yaptıklarımıza yeni anlamlar yükleyebilmekten geçiyor. Zira anlamla beslenmeyen davranışların ömrü kısa olur, zamanla sönerler. O yüzden "gülümse hadi gülümse, bulutlar gitsin..."

Selam ve dua ile...

MUTLAK ADL'DEN ÂDİL BİR ÂDEM'E

▲ TUBA NUR KAR

Şu çivisi çıkmış dünyadan şekvâ eden insanın lisanına ağır gelir kimi kelimeler. Muâşeretin ehemmiyetini yitirdiği, enâniyetinden göğsü çatlayacak bu asrın, muvazeneyi tutturamayan aklı; "us"lanmayan hevesiyle, terazisini dolduramaz oldu kelimelerin. Yükünü taşıyamamış dağların taşları; Yaradan'ının haşyetinden sığmazken kalıbına, sekinetiyle yol aldığı o müphem "kelime"nin vardı sırrına!

"Allah katında en değerli olanınız takvâya en yakın olanınızdır." (1)

İnsanın tekâmülünün sırrını aşikâr eden muteber "kelime"nin buyruğunda saklı, cümle cihânın sözü! Zira insan dedikleri bir damla suyun öz'ü! Mayasında kurulmuş mahkemenin duvarlarından, vicdanının çehresine yansıyanlar; vebâliyle yoğrulduğu adaletin tezâhürü:

"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan ve adaletle şahitlik yapanlar olunuz. Bir kavme olan kininiz sizi adaletsizliğe sevk etmesin, adaletli olun. Çünkü o, takvâya daha yakındır." (2)

Âlemin şerefini ayakta tutacak Âdemoğlunun hilkatine yerleşen adl'in; âdil bir Âdem'e işareti, ancak haysiyetinin adaleti! Vicdanın yükünü taşıyan sineye sorsan "bu kimin haysiyeti?"

Cihânı kuşatacak bir adaletin öğretmeni olacak insanın sadrını "merhamet" saracak evvela. Gönül sofrasına oturtmadan İslâm coğrafyasını, zihninin sınırlarını Hakk'ın sınırlarıyla genişletmeden; tek kelime etmeyecek meselâ!

"Kızım Fâtıma bile olsa bu cezayı verirdim." diyen Resûl-ü Ekrem'in terazisini tartacak ameli. Dünyanın öbür ucundaki zulme sükût etmeyecek yüreği. Kimden gelirse gelsin zalime karşı, kim olursa olsun mazlumdansa yana olacak sinesi.

"Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dâhi olsa adaletli olun." (3)

Dilini tutacak kelâmının hayra çıkmadığı zamanda insan. Ve ne zaman hayrı konuşsa lisanı; haktan yana

olacak her zaman. Adalet önce vicdanına yâren olacak, sonra diline pelesenk. Hangi durumda, hangi zamanda ve kime olursa olsun sırât-ı müstakim olacak her an.

"Ey iman edenler! Kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine de olsa, Allah için şahit olarak adaleti gözetin; ister zengin olsun, ister fakir olsun, Allah onlara daha yakındır." (4)

Zerreden kürreye cümle kâinatı yoktan var eden, varlığından haberdâr eden, Zül Celâl-i ve'l-İkrâm'ın "eşeddü hubben lillâh" kelime-i şerifi ile, mânâsını bulur yolunu şaşırın insan. Bilmem hangi tumturaklı cümlelerin satırında asılı kalan zihni, vebâlini taşıdığı vicdanının şahidi oluverir. Hâl böyle iken her kime şahit olursa olsun Eş-Şehid huzurunda hesap verir. Mahşerin meşakkatine bırakılmayacak hesabın yükünü, dünyaya seriverir. Ve insan, şahid olur; insan, insan olur.

"Hâlık'ın nâ-mütenâhî adı var, en başı: Hak. Ne büyük şey kul için hakkın elinden tutmak! Hani, Ashâb-ı Kirâm, ayrılalım, derlerken, Mutlaka "Sûre-i ve'l Asr"ı okurmuş, bu neden? Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh; Başta îmân-ı hakîkî geliyor, sonra salâh, Sonra hak, sonra sebât. İşte kuzum insanlık. Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık. Müslüman hakka zahîr olmaya her an mecbûr, Sarsılır varlığı, göstermeye başlarsa fütûr. Hele zulmün galeyânında bu mecbûriyyet, Daha şiddetli olur başkalarından elbet. Çünkü hak öyle zamanlarda kalır tehlikede, Çaresizdir onu kurtarmaya bakmak sâde." (5)

KAYNAKLAR

- 1) Hucûrat, 13
- 2) Mâide, 8
- 3) En'âm, 152
- 4) Nisâ, 135
- 5) Mehmed Âkif Ersoy, Âsım

KARİYER SINAVINI KİM KAZANDI?

▲ TALAT YAVUZ

Altmış yıllık hayal gerçek oldu ve öğretmenler de bir meslek kanununa kavuştu. Belki de hiçbir meslek kanunu bu kadar tartışılmamıştı. Öncesiyle sonrasıyla, uygulamasıyla, taraftarı ve karşı olanlarıyla bir meslek kanunu süreci yaşadık.

Bir kanunu çıkaran siyasi iradenin amacı kanımca en geniş kesimlerde en yüksek memnuniyeti üretmek olmalıdır. Siyasetin doğası gereği olması gereken budur. Ayrıca bir kanunun memnuniyet üretecek, amaca hizmet edecek ve en güzel sonucu alacak şekilde çıkarılabilmesi için doğru süreçlerden geçmesi gerekir. En geniş anlamda istişareye ve farklı görüşlerin katkısına fırsat verilmelidir.

Öğretmenlik Meslek Kanunu, hazırlık aşamasında bu **kriterlerin tamamından sınıfta kalacak bir performansla hazırlandı. Gözlerden uzak, dar bir ekibin çalışması olarak meclis gündemine geldi. Hâlbuki aylar öncesinden farklı kurumlar tarafından taslak metinler yayınlanmış ve tartışmaya açılmıştı. Diğer mesleklere ait yıllar öncesinden çıkarılmış ve uygulama sonuçları alınmış epeyce bir kanunun da önümüzde durması büyük bir avantaj sağlıyordu.**

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmenlik Meslek Kanunu'nu gündemine aldı, çalıştı, meclise getirdi. MEB, meclis öncesinde yapmadığını meclis aşamasında da yapmayarak iyi niyetli bütün önerilere kapıyı kapattı. Virgüllüne dahi dokundurmadan kanun meclisten geçti ve yasalaştı. Beklenti yüksekti ve diğer meslek kanunları yüz küsur maddeden oluşurken ÖMK ise sadece on üç maddeden oluşuyordu. Tanımlar ve yürürlük maddeleri çıkınca ana metin olarak çok kısa bir kanundu.

Hâlbuki kanundan öğretmenlerin beklentisi yüksekti. Eğitim fakültelerinin müfredatından, öğretmen seçimine, atama biçiminden öğretmene şiddete kadar çok geniş bir alanda düzenlemeye ve özellikle dağınık mevzuatı tek kanunda toplamaya ihtiyaç vardı. Öğretmenlik mesleğini tanımlamaya ve öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu yeterli olmuyor, mesleğe dönük özel alanlarda düzenlemeye ihtiyaç duyuluyordu.

Çıkarılan kanun iki önemli hususu içeriyordu. 3600 ek gösterge ve kariyer sistemi. Kariyer sisteminde yapılan hatalar silsilesi, 3600 ek gösterge gibi çok önemli bir düzenlemeyi gölgede bırakmaya yetmişti. Hâlbuki 3600 ek gösterge ile emekli olabilmek adına ne kadar büyük fedakârlıklar göze alınıyordu. Çekilen çileye değer denilerek mesleğin son yıllarını evden aileden uzak bir şehirde il müdürü olarak çalışmak göze alınıyordu.

Asıl dram kariyer sisteminde yaşanıyordu. On altı yıl önce yapılan bir sınav ve devamı gelmeyen bir düzenleme orta yerde kalmıştı. Herkes bu sınav neden bir daha yapılmıyor diye soruyordu. Bakanlıkta bu serzenişlerden öğretmenlerin sınav istediği sonucuna ulaşmış olmalı ki kariyer sistemini, barajı yetmiş olan bir sınava bağladı. Eğitim içeriğinin ve sunuların özensizce hazırlanması tuzu biberi oldu ve tepkiler çığ gibi büyüdü. Artık kimse sınav istemiyor, kariyer sisteminin sınavsız olmasını talep ediyordu.

MEB bu tepkilere önceleri kulak tıkadı. Artan tepkiler üzerine süreci yönetme çabaları gözlemlendi. Ancak bu çabalar tepkiyi yatıştırmaya yetmedi. Sendikalar kariyer sınavını adeta kendi sınavlarına dönüştürerek, üyesinin talepleri doğrultusunda itirazları yükseltmeye, rakiplerini kanun üzerinden köşeye sıkıştırmaya başladı. Sınav tarihi yaklaştıkça stres büyüdü ve artık yürütülemez aşamaya geldi. Sendikalar suçlu ilan edildi, sınav sorularının çok kolay sorulacağı açıklamasıyla tepkiler yatıştırılmaya çalışıldı.

Öyle de oldu. **Yaklaşık altı yüz bin öğretmen, ortaokul düzeyinde bir sınava tabi tutuldu.** Sonuçlar öğretmenler gününde açıklandı, sınava girenlerin büyük bir kısmı sınavı kazandı, uzman ve başöğretmenlik hakkını elde etti.

Öğretmenler sınavı kazandı ancak aslında çok şeyi de kaybetti. Aylardır öğretmenlerin sınavdan korktuğu, kaçtığı yazıldı çizildi. Problemin çözümü için çalınan her kapıda öğretmenlik mesleğinin onuru ayaklar altına alındı. Sınavda sorulan sorular, sosyal medyada ve öğrenciler nezdinde alay konusu oldu. Öğretmenler bu kolay sorularla küçük düşürüldüklerini söylediler.

Sayıları çok az ve mazeretleri mantıklı da olsa baraj altında kalanlar zor durumda kaldı.

Siyaset kurumu da bir şey kazanmamış oldu. Bunca kaynak ayırarak, vaatlerde bulunarak, müjdeler açıklayarak girilen süreç, çığ gibi büyüyen tepkilerle devam etti. Bu sürecin asıl aktörü MEB'in ise ne yaptığını, niçin yaptığını kimse anlayamadı. Sınav günü herkes madem böyle olacaktı aylardır, yaz tatili demeden çektiğimiz sıkıntıya ne gerek vardı diyerek olup biteni anlamaya çalıştı.

Sonuçta sınav da süreç de bitti ancak aslında kimse bir şey kazanmadı. **Asıl amaç öğretmenlerin mesleki donanımlarını tazeleyerek, güçlendirerek eğitim başarıma ivme kazandırmaktı. Bu amaç uğruna hiçbir katkı üretilmedi.** Tam aksine aylardır eğitimin gerçek gündeminden çok uzaklaştık ve gergin günler yaşadık.

Şimdi elimizde güncellemeyi bekleyen her tarafı yara bere içerisinde bir kanun ve yılbaşında maaşlarına katkı olacak sertifikalarını bekleyen öğretmenler var. "Otuzuncu hizmet yılımda uzman öğretmen oldum, on yıl bekleyecek durumum yok, ben ne zaman başöğretmen olacağım." diyen öğretmenden, "doktoramı tamamladım, neden yirmi yıl bekliyorum." diyen öğretmene kadar herkes, kanunun revizyonunu

bekliyor. Şimdi tartışma konusu budur ve bu tartışma çok da anlamlı bir tartışmadır.

Yaşanan bu süreçlerden ders alarak, yeni düzenlemeler yaparken aynı hataları tekrar yapmamayı öğrenirsek tek kazanımımız bu olacaktır. Sınavın ardından yatışan tepkiler, takvim yeniden yaklaştıkça aynı şekilde yükselecek ve daha ağır tepkilere maruz kalınacaktır.

Aylar süren tartışmalardan geriye, kariyer sistemi sınavsız olsun, hizmet yılına bağlı olarak düzenlensin, branşlar bazında uzmanlaşmaya önem verilsin, on ve yirmi yıl şartı yeniden düzenlenerek kademeli bir sistem kurulsun ve on altı yıllık kayıp telafi edilsin, öngörülen ücretler vergi matrahına tabi tutulduğu gibi emekliliğe yansın gibi süreci özetleyen önemli ve haklı talepler kalmıştır.

Öğretmenlik Meslek Kanunu yeniden düzenlensin, daha kapsamlı bir kanun çıkarılsın, özlük haklarımız iyileştirilsin, öğretmene şiddete yaptırım getirilsin ve öğretmenlik mesleği toplumda saygı gördüğü eski günlerine dönsün isteniyor ve kazananı olmayan süreç, öğrenciden öğretmene, veliden bürokratına herkesin yani ülkenin kazanacağı bir sonuca ulaşsın diyoruz. Öğretmenlere bu mümkün ve acilen yapılmalı.

FÜZYON DENEYİ; DÜNYA ENERJİ DENKLEMİNDE YENİ DÖNEM

▲ DR. ÖĞ. ÜY. MUSTAFA NURİ URAL

Enerji üretimi, ülkeler için oldukça önemlidir, çünkü enerji, ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine önemli bir katkı sağlar. Enerji, ülkelerin üretim, taşımacılık, ısıtma, soğutma ve diğer işlemler için gereken bir kaynaktır ve bu nedenle ülkelerin enerji ihtiyaçlarını karşılamak için yatırım yapmaları gerekir. En önemli küresel konuların başında gelen bu mesele yakın zamandaki enerji savaşları ile ne kadar değerli ve önemli olduğunu hatırlatmıştır [1].

Enerji üretimi, ülkelerin ekonomik gelişimine de önemli bir katkı sağlar. Enerji üretimi, ülkelerin üretim kapasitesini artırır ve bu sayede ülkelerin üretim maliyetlerini düşürür. Ayrıca, enerji üretimi, ülkelerin işletmelerinin üretim süreçlerine de katkı sağlar ve bu sayede ülkelerin işletmelerinin rekabet gücünü artırır. Enerji üretimi, ülkelerin sosyal gelişimine de önemli bir katkı sağlar. Enerji üretimi, ülkelerin toplumlarının yaşam kalitesini artırır ve bu sayede ülkelerin toplumlarının mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürülmesine yardımcı olur. Enerji üretimi bunun dışında ülkelerin kültürel gelişimine de önemli bir katkı sağlar. Enerji üretimi, ülkelerin ticaret ve turizm gibi sektörlerinin gelişimine yardımcı olur. Bu sayede, ülkelerin turizm sektörü gelişerek daha fazla turist ağırlayabilir ve bu sayede ülkelerin ekonomisine katkı sağlar. Ayrıca, enerji üretimi, ülkelerin kültürel faaliyetlerinin düzenlenmesine de yardımcı olur. Örneğin, enerji üretimi sayesinde ülkelerin sinema, tiyatro gibi kültürel faaliyetlerine destek olunur ve bu sayede ülkelerin kültürel gelişimine katkı sağlanır.

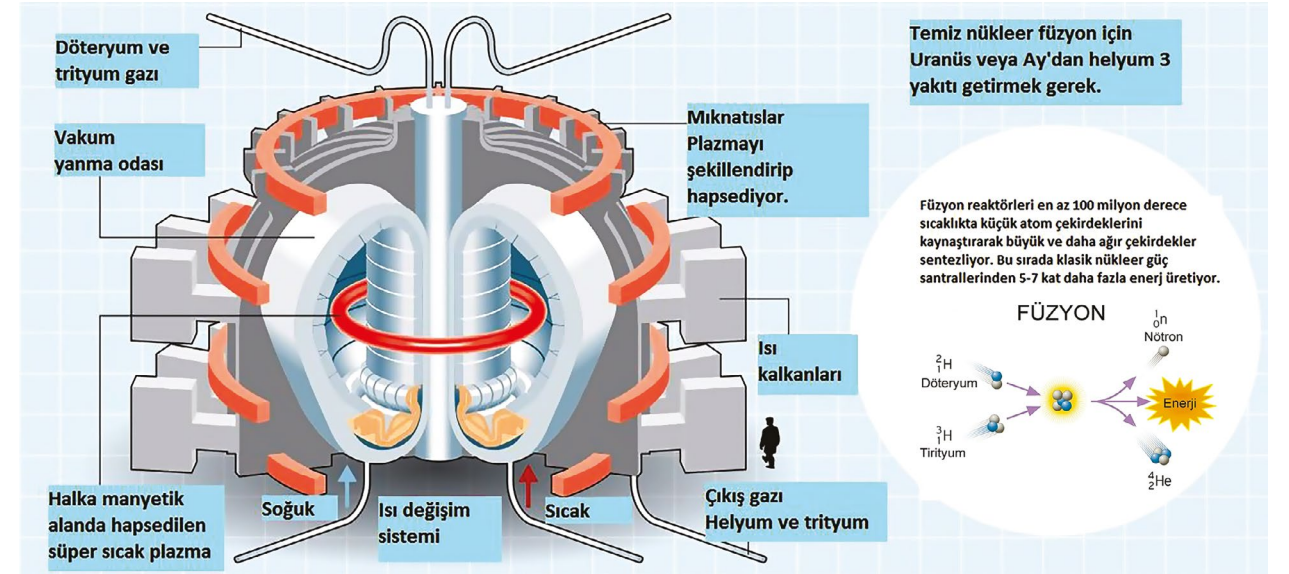
Dünya enerji ihtiyacının karşılanmasında, ilk çağlarda farklı enerji kaynakları kullanılmıştır. Önceki yüzyıllarda, dünya enerji ihtiyacının çoğunluğu, elle çalıştırılan makine ve araçlarla karşılanırdı. Bu makine ve araçlar, atlar, eşekler ve diğer hayvanlar gibi canlıların çektiği araçlar veya su ve rüzgâr gücünü kullanan makine ve araçlar olabilir. Bunun dışında jeotermal enerji de ilk çağlardan beri kullanılan enerji kaynakları arasında

yer alır [2].

Dünya enerji ihtiyacının karşılanmasında, nükleer enerji dönemine kadar farklı enerji kaynakları kullanılmıştır. Önceki yüzyıllarda, doğal gaz, kömür, hidroelektrik gibi kaynaklar kullanılarak dünya enerji ihtiyacı karşılanırdı. Ancak, bu kaynakların çevre üzerindeki olumsuz etkisi ve sınırlı bulunan doğal kaynaklar nedeniyle [3] dünya enerji ihtiyacının karşılanmasında yeniliklere ihtiyaç duyulmuştur.

Nükleer enerji, atom çekirdeğinin parçalanması veya birleşmesi sırasında ortaya çıkan enerjiyi kullanan bir enerji kaynağıdır. Bu enerji, radyoaktivite ve nükleer reaksiyonlar aracılığıyla üretilir. Nükleer enerji, hem yüksek güç çıktılarını sağlar hem de çevre dostu bir enerji kaynağıdır, çünkü çalışırken hiçbir karbon emisyonu yapmaz. Ünlü $E=mc^2$ formülü uyarınca çekirdek birleşmesi (füzyon) ya da çekirdek parçalanması (fisiyon) sırasında eksilen madde miktarı enerjiye dönüşür. Nükleer reaksiyona giren toplam madde miktarı ile çıkan madde miktarı arasındaki fark çok az olmasına rağmen, C (ışık hızı) katsayısı o kadar büyük bir çarpandır ki, az bir maddenin enerjiye dönüşmesinden bile ortaya muazzam enerjiler çıkar.

Nükleer enerji, dünya enerji üretiminde önemli bir rol oynar. Ancak, nükleer enerjinin dünya enerji üretimindeki payı değişiklik gösterir ve ülkeler arasında farklılık gösterir. Örneğin, ABD'de nükleer enerjinin enerji üretimindeki payı yüzde 20'ler seviyelerindedir. Bu payın büyük bir kısmı, nükleer reaktörler aracılığıyla üretilir. Ancak, ABD'de son yıllarda nükleer enerjinin enerji üretimindeki payı azalmaktadır ve bu durum, nükleer reaktörlerin yaşlanması ve maliyetlerinin yüksek olması gibi nedenlerle açıklanmaktadır. Nükleer enerjinin dünya enerji üretimindeki payı, ülkelerin enerji ihtiyaçlarına göre de değişiklik gösterir. Örneğin, Çin ve Hindistan gibi büyük nüfuslu ülkelerde nükleer enerjinin enerji üretimindeki payı düşüktür.

Bu ülkelerde, nükleer enerjinin üretim maliyetlerinin yüksek olması ve çevre koruma endişelerinin yüksek olması gibi nedenlerle nükleer enerjiye olan talebin az olduğu düşünülmektedir. Diğer bir örnek olarak, Fransa'da nükleer enerjinin enerji üretimindeki payı yüzde 70 seviyelerindedir. Bu, Fransa'daki nükleer reaktörlerin sayısının yüksek olması ve nükleer enerjinin maliyetlerinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Ancak, nükleer enerji, dünya çapında hala önemli bir enerji kaynağıdır ve özellikle enerji ihtiyacı yüksek olan ülkelerde hala önemli bir rol oynar. Örneğin, Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde nükleer enerjinin enerji üretimindeki payı yüksektir. Bu ülkelerde, nükleer enerjinin üretim maliyetlerinin düşük olması ve enerji ihtiyaçlarının yüksek olması nükleer enerjinin önemini artırmaktadır.

Ancak, nükleer enerji de bazı dezavantajlara sahiptir. Örneğin, nükleer enerji üretiminde kullanılan uranyum gibi nükleer yakıtların çalışma süreleri kısadır ve yenilenmesi zor ve pahalıdır. Ayrıca, nükleer enerji üretiminde radyoaktivite kullanılır, bu da bazı güvenlik riskleri taşır.

Nükleer enerji türleri ise şunlardır:

Radyoaktivite: Bu tür nükleer enerji, radyoaktif maddelerin parçalanması sırasında üretilir. Örneğin, uranyum ve plütonyum gibi nükleer yakıtlar radyoaktif maddelerdir ve bu maddeler parçalanırken ısı enerjisi üretir. Bu ısı enerjisi, elektrik enerjisine çevrilerek kullanılır.

Radyoaktivite, bir elementin çekirdeğinin parçalanması

sırasında oluşan yüksek enerjili parçacıkların yayılımıdır. Radyoaktivite, çekirdeğin parçalanması sırasında oluşan parçacıkların, enerjik nötronlar, protonlar ve diğer parçacıkların yayılımıdır. Radyoaktivite, doğada bulunan bazı elementlerin çekirdeğinde meydana gelir ve bu elementler radyoaktif elementler olarak adlandırılır. Radyoaktivite, çeşitli nedenlerle oluşabilir, ancak en yaygın olarak nükleer reaktörlerde üretilir.

Fisiyondan üretilen nükleer enerji: Bu tür nükleer enerji, uranyum ve plütonyum gibi nükleer yakıtların parçalanması sırasında üretilir. Bu parçalanma sırasında, nükleer reaksiyonlar gerçekleşir ve bu reaksiyonlar sonucu oluşan ısı enerjisini elektrik enerjisine çevirerek üretilir.

Fisiyon reaksiyonları, uranyum ve plütonyum gibi nükleer yakıtların parçalanması sırasında gerçekleşir. Bu reaksiyonlar, yüksek sıcaklık ve basınç altında gerçekleşir ve nükleer reaksiyon olarak adlandırılır.

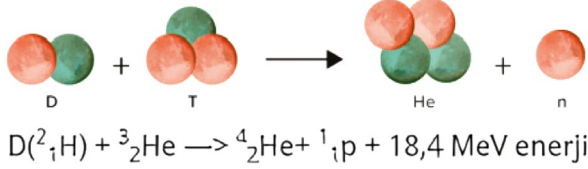
Fisiyon reaksiyonları, nükleer yakıtın çekirdeğinin parçalanması sonucu oluşur. Bu parçalanma sırasında, çekirdek büyük parçalar halinde ayrılır ve bu parçaların bir kısmı ısı enerjisi olarak çevrilir. Bu ısı enerjisi, su buharı üreterek elektrik enerjisine çevrilerek kullanılır.

Fisiyon reaksiyonlarının gerçekleştiği nükleer reaktörler, nükleer yakıtın çekirdeğinin parçalanması sırasında oluşan ısı enerjisini kontrol altında tutarak elektrik üretmek için kullanılır. Bu reaktörler, nükleer yakıtın parçalanmasını kontrol etmek için çeşitli mekanizmalar kullanır ve bu mekanizmalar sayesinde reaksiyonlar kontrol altında tutulur.

Fisyonlardan üretilen nükleer enerji, uranyum ve plütonyum gibi nükleer yakıtların parçalanması sırasında üretilir. Fisyonlardan üretilen nükleer enerji, nükleer reaktörler aracılığıyla üretilir ve bu reaktörler çeşitli şekillerde tasarım edilebilir.

Füzyondan üretilen nükleer enerji: Bu tür nükleer enerji, hidrojen çekirdeklerinin birleşmesi sırasında üretilir. Bu birleşme sırasında, yüksek sıcaklık ve basınç altında hidrojen çekirdekleri birleşir ve bu reaksiyon sonucu oluşan ısı enerjisini elektrik enerjisine çevirerek üretilir. Bu reaktörler çok büyük miktarda enerji üretirler.

Nükleer füzyon, doğal olarak güneş ve diğer yıldızlarda oluşur. Bu yıldızlarda, hidrojen atomlarının birleşmesi sonucu oluşan döteryum ve trityum gibi nükleer yüklerin birleştirilerek çok büyük miktarlarda enerji üretilir. Bu enerji, yıldızların ısını ve aydınlığını sağlar.

Şekil 1- Bir döteryum ve bir trityumun birleşmesinden bir ağır helyum ve bir nötron oluşumu

Laboratuvar ortamında ise, nükleer füzyon reaksiyonları çok yüksek sıcaklıklara ve basınçlara ihtiyaç duyularak gerçekleştirilir. Bu reaksiyonlar genellikle plazma oluşturularak gerçekleştirilir ve bu plazma içinde nükleer füzyon reaksiyonları gerçekleştirilebilir.

Nükleer füzyon reaktörleri ise, laboratuvar ortamındaki nükleer füzyon reaksiyonlarının kontrol altına alınarak gerçekleştirildiği cihazlardır. Bu reaktörler, hidrojen atomlarının birleştirilerek üretilen döteryum ve trityum gibi nükleer yüklerin birleştirilerek çalıştırıldığı cihazlardır ve bu sayede çok büyük miktarlarda enerji üretebilirler. Nükleer füzyon reaktörleri, laboratuvar ortamındaki nükleer füzyon reaksiyonlarından daha güçlü ve verimli çalışabilirler ancak bu süreçte çok yüksek sıcaklıklara ve basınçlara ihtiyaç duyulur ve bu nedenle bu reaktörlerin güvenliği konusunda bazı endişeler bulunmaktadır.

Füzyon kullanarak kullanılabilir enerji üretiminin sağlayacağı düşünülen avantajlar şöyle sıralanabilir:

1. Yakıt bolluğu: Füzyon reaksiyonlarında kullanılan yakıtlar fiilen tükenmezdir. Döteryum, deniz suyundan kolayca çıkarılır ve trityum, lityum kullanılarak üretilir.

2. Zincirleme reaksiyon olmaması: Füzyon, zincirleme reaksiyona dayalı değildir; Füzyonun gerçekleşmesi için belirli ısı ve basınç koşullarının sağlanması gerekir. Bu nedenle, herhangi bir teknik sorun olması durumunda, bir füzyon tesisi anında kapatılabilir ve işlem saniyeler veya daha kısa sürede durabilir.

3. Temel yük gücü: Füzyon enerjisi, rüzgâr veya güneş gibi dış etkenlere bağlı değildir, bu da onu ihtiyaç duyulduğunda erişilebilir hale getirir.

4. Karbon içermemesi: füzyon işleminin ürünü helyumdur – reaksiyonda karbon veya diğer sera gazları üretilmez

5. Yüksek yakıt verimliliği: Füzyon, yakıtın gramı başına Dünya'da gerçekleştirilebilecek diğer tüm reaksiyonlardan daha fazla enerji üretir.

6. Daha kısa ömürlü atık: Füzyon enerjisi santrallerinin nükleer fisyonla ilişkili çok uzun ömürlü, yüksek seviyeli radyoaktif atık üretmesi beklenmemektedir.

Füzyon üretimine yönelik çalışmalar yıllardır devam etmekte idi. Bu enerji kaynağının avantajlarının farkında olan ülkeler, füzyon enerjisini ilk üreten ülke olmak ve bu teknolojiyi kullanarak üstünlük sağlayabilmek için kıyasıya bir yarış içinde idiler. Ancak bu tür bir reaksiyon güneşte kendi kendine meydana gelebilirken, reaksiyonun ihtiyaç duyduğu enerji+basıncı dünya üzerinde oluşturmak ve hem reaksiyon başlatacak koşulları, hem bu reaksiyonun sürmesi için gerekli koşulları hem de reaksiyon sonucu oluşacak olan koşulları dengeli bir biçimde kontrol altında tutabilmek o kadar zor o kadar hassas ve o kadar ileri teknoloji gerektiren bir görevdi ki, birçok başarısızlığın ardından bazı bilim adamları bu işlemin dünya şartları dâhilinde asla gerçekleştirilemeyeceğini savunmaya başlamışlardı.

İşte 2022 Aralık ayında duyurulan füzyon deneyi sonuçları, bilim adamlarına geri verdiği umut nedeni **ile, bu kadar değerli idi. Son füzyon deneyi, enerji üretiminde potansiyel bir devrim sunarak yeni bir olasılıklar dünyasının kapılarını açtı.** Bu atılımın etkileri, dünyanın enerji ihtiyaçlarının çoğunu çözme potansiyeline sahiptir. Füzyon deneyi, verimli ve temiz bir enerji kaynağı yaratmak için nükleer güçleri birleştiren inanılmaz derecede karmaşık bir bilimsel sürecin gücünden yararlandı. Füzyon enerjisinin potansiyeli şu anda tükenmez bir enerji kaynağı yaratmak için araştırıldığı için, bu atılımın etkileri çok geniş kapsamlıdır. Füzyon enerjisinin potansiyeli muazzamdır ve diğer reaksiyonlarda meydana gelen

bazı emisyonlar olmadan benzeri görülmemiş düzeyde enerji üretimi sunar.

Esas sorun şu ki, bugüne kadar yapılan deneylerin hiç birinde, gerçekleşen reaksiyondan reaksiyonu başlatmak için (ignisyon ya da ateşleme enerjisi) harcadığımız enerjiyi bile geri alamamıştık. Temelde her enerji santralinin temel amacı enerji üretmektir ve bunun için santralin çalışır durumda tutulması için ihtiyaç duyulan enerjiden daha fazlasını üretebiliyor olması gerekir. Her santralin temel amacını oluşturan bu ilkeyi sağlamak füzyon santralleri için fazlası ile zordur.

Füzyon reaksiyonu için genelde tokamak adı verilen santrallerden faydalanılır. Simit biçiminde bir manyetik alanda hidrojen gazı o kadar yüksek sıcaklıklara çıkarılır ki hidrojen gazı içerisinde yer alan elektronlar hidrojen çekirdeğinden ayrılır ve pozitif yüklü çekirdek ve negatif yüklü elektronlardan oluşan yüksek sıcaklıklı plazma haline geçer. Ancak 5 Aralık'ta gerçekleştirilen deney bundan farklı bir yöntem kullanıyordu.

192 lazer kullanılarak Kaliforniya'daki "Lawrence Livermore National Laboratory" de yapılan bu deneyde silindirik şeklinde bir elmas içerisinde yer alan hidrojen atomları hedef alındı. Lazer ışınları silindirin üstünden ve altından girerek onu buharlaştırdı. Bu, daha ağır hidrojen formları olan döteryum ve trityumdan oluşan bir yakıt peletini sıkıştırarak içe doğru bir X-ışınları akısı oluşturdu. Yaklaşık bir karabiber tanesi boyutundaki döteryum ve trityum çekirdeğinin ısı 300 milyon derecelere ulaştı. Bunun sonucunda bir saniyenin saniyenin yaklaşık 100 trilyonda biri süresince enerji uygulanan çekirdeklere dünyanın en güçlü 192 lazeri aracılığı ile aktarılan 2.05 mega joule enerji sonucu başlayan reaksiyon yaklaşık 3 mega joule bir enerji açığa çıkardı. İşte bu deneyin büyük bir başarı addedilmesinin ardında yatan temel neden de bu. Yani yaklaşık olarak uygulanan lazer ışınlarının 1.5 katı enerji elde edildi. Ancak bu noktada bir hatırlatma yapmakta fayda var çünkü bu deneyin gerçekleşmesi için tesiste harcanan tüm enerji 2 mega joule değil yalnızca lazerlerin çekirdeğe aktardığı enerjinin miktarı bu. Bu enerji de isminin yaptığı etki kadar büyük bir enerji değil yalnızca 6 ketle dolusu suyu kaynatmaya yetecek kadar bir enerjiden bahsediyoruz. Dolayısı ile henüz hala harcadığımız tüm enerjiyi geri aldığımızı söylemek doğru olmayacaktır. Elektrik şebekesinden çekilen net enerji miktarının ise 300 mega joule olduğu tahmin ediliyor. Yani tükettiğimizden ancak yüzde biri kadar bir enerji üretebildik. Ayrıca bu lazerler o kadar

güçlü ki bu lazerleri yeterince sık çalıştıramıyoruz. Halbuki bilim adamları başarılı ve sürdürülebilir bir füzyon reaksiyonu için bu lazerlerin saniyede 10 kez ateşlenmesi gerektiğini belirtiyorlar ki şu an bu noktadan çok uzaktayız, bu lazerler yaklaşık olarak haftada 10 kez çalıştırılabilir. Şimdilik sadece başarıyla bir füzyon reaksiyonu başlatabildiğimizi ve bu başlatma enerjisinin 1.5 katı kadar bir enerji üretebildiğimizi ispat etmiş olduk. Füzyon çalışmalarının geçmişi düşünülünce bu geline nokta bile büyük bir başarı olarak göze çarpmaktadır. Bu başarıyı elde etmek için ise 3 milyar doların üzerinde bir yatırım maliyeti yapmak gerektiğini de eklemek gerekir.

Füzyon enerjisinin potansiyeli muazzamdır, ancak büyük ölçekte uygulanmadan önce üstesinden gelinmesi gereken birçok zorluk vardır. Bilim adamlarının uygulanabilir bir enerji kaynağı haline getirmek için füzyon enerjisinin potansiyelini keşfetmeye devam etmesi gerektiğinden, bu atılımın sonuçları şimdilik ulaşılabilirlikten çok uzak. Füzyon enerjisinin potansiyeli dünyanın enerji ihtiyaçlarının birçoğunu çözmek için kullanılabilir ve devam eden araştırmalarla enerji üretme ve tüketme şeklimizde devrim yaratması mümkündür.

KAYNAKÇA

- [1] Vural, A., Ural, M. N., & Çiftçi, A. (2022) "Yenilenebilir ve Nükleer Enerji Kaynaklarının Retrospektif Değerlendirilmesi", Journal of Investigations on Engineering & Technology Volume 5, Issue 2, 115-134, ISSN: 2687-3052
- [2] Vural, A., Kaygusuz A., (2022) "Gümüşhane İli Jeotermal Enerji Ve Gazlı-Mineralli Su Potansiyelinin Araştırılması Üzerine Bir Değerlendirme", International Scientific Research Congress Dedicated To The 30th Anniversary Of Baku Eurasia University, ISBN – 978-625-7464-87-1, pp. 1618-1645
- [3] Ural, M. N., Çiftçi, A., Vural, A., "Nükleer Ve Alternatif Enerji Kaynaklarının N-Gram Analizi İle Tarihi Ve Siyasi Seyrinin İncelenmesi" EUROASIA SUMMIT Congress on Scientific Researches and Recent Trends-6 18-20 May 2020/ Baku Euroasian University, Azerbaijan, ISBN: 978-625-7898-08-9, pp 582-586
- [4] Çiftçi, A., Ural, M. N., Vural, A., "Kömür Ve İlişkili Anahtar Kelimelerle Sanayileşme/ Sanayi Devrimliliğinin N-Gram Analizi" EUROASIA SUMMIT Congress on Scientific Researches and Recent Trends-6 18-20 May 2020/ Baku Euroasian University, Azerbaijan, ISBN: 978-625-7898-08-9, pp 587-591

BİR İNSAN ÖMRÜNÜ NEYE VERMELİ YA DA İNSANIN ANLAM ARAYIŞI

▲ GÜLCAN YILDIRIM

“Adem'in Elmaları”(1) filmi hapisshaneden sonra ıslahın devamı için bir kiliseye gönderilen bir grup mahkûmun orada geçirdikleri süreci konu alır. Filmde mahkûmun biri, rahibe burada ne yapması gerektiğini, kendinden ne istediğini sorar; rahip mahkûma tek istediğinin kendisine bir amaç belirlemesinin olduğunu, başka bir şey yapmasını beklemediğini söyler. Mahkûm elmalı pasta yapmak istediğini söyler. Rahip o zaman bahçedeki elma ağacının elmalarından faydalanabileceğini söyler. Elmalar olgunlaşana kadar elma ağacından sorumlusun, der. Rahip mahkûma bir amaç vermiştir. “Bela” lakaplı mahkûm bu amaca ulaşma sürecinde bir dönüşüm yaşar. Editörümüz de dergiye “anlam arayışı” konulu bir yazı yazmamı isteyerek sizlere bir dilim elmalı pasta vermeme vesile olmak istemiştir, kim bilir.

Bu yazıyı kaleme alırken amacım “Hayatın anlamı nedir?” sorusuna cevap vermek veya cevap olabilecek kaynaklar göstermekten ziyade bu sorunun önemine; sorma duyarlılığına, ıstırabına, bilinç seviyesine dikkat çekmektir. Zira hayatımızın hangi evresinde olursak olalım; bu soru önemini asla kaybetmeyecek bir sorudur. Hayatı beden-ego-haz seviyesinden ruh-maneviyat-bilinç seviyesine çıkaracak temel soru budur.

İnsan anlamsız var olamadığından var olduğu ilk andan itibaren bu soruyu sormuştur. İnsanoğlu varlığın ve kâinatın manasını, varoluşunun gayesini, yaratılışının hikmetini, hayatın anlamını, ölümün manasını tarih boyunca anlamlandırmak istemiştir. İnsanda nasıl bir güdü olarak varlığını biyolojik olarak korumak varsa ruhsal olarak korumak için de anlama /anlam arayışına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç çocukluk ve gençlikte genel olarak ailenin, toplumun bize dayattığı istekler, idealler, beklentiler çerçevesinde şekillenir.

Yaşamın bu ilk evresinde (yetişkinlik öncesi ergenlik ve ilk gençlik) ve ikinci evresinde (yetişkinlik sonrası) farklı şartlarda ortaya çıkan ama temelde aynı ihtiyaçtan doğan anlam arayışı; hayatın bütününe yayılan, var oluş bilinci taşıyan her insanın temel sorunudur. Kuşkusuz insanın anlam arayışı içsel denge yerine içsel gerilim yaratabilir. Ne var ki, ruh sağlığının vazgeçilmez ön koşulu da işte bu gerilimdir. Bu gerilim

ergenlikte-çocuklukta yönlendirilebilir bir enerjidir. Bu gerilim birey olmaya giden sorular sormasına vesile olur. Sürüden ayrılıp kendi benliğini oluşturmanın lokomotifini olan bu isyan, kısa sürede başka bir uyum biçimine dönüşür. Eğer bu ilk uyanışlara doğru rehberlik edilebilirse çocuk-çocuk, tam zamanında kendini inşa etmenin işçisi olacak ve bu ruhsal ıstırap ruh sağlığına kavuşmanın vesilesi olacaktır. Aileden sonra ikinci kapı olan okul, çocuğun birey oluşunda kapsadığı zaman ve işlev açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Çocukluk, ergenlik ve ilk gençliği kapsayan özgün eğitim içerisinde eğitimciler; varlığın ve hayatın amacı nedir, sorusunu düşündürmekte, yön göstermekte önemli rol oynar.

Bu evrede çocuğun-gencin hayatında aile-okul-toplum iç içe geçerek oranları değişen şekilde etkin olurlar. **Bireye gösterilen hedefler, toplumsal roller bireysel yetenekleriyle paralel olarak ruhsal doyuma ulaştıracak şekilde bir dayatma değil de bir oluş, seçme, anlama, anlamlandırma süreci içerisinde bizzat bireyin özne olarak yer aldığı, onu çevreleyen değil onun yönlendirdiği bir süreç olarak desteklenirse bireyin hayatın içindeki anlamını, işlevini, mutluluğunu bulması kolaylaşır.**

Öğrencilerimize dayattığımız, bize de dayatılmış müfredata çocuğun yönelttiği temel soru “Ne işimize yarayacak?”tır. Bu soruya “hap” bir cevap bekleyen öğrenciye karşı hayatın içindeki anlamından koparılmış müfredatı savunmak bizim için imkânsız hâle gelmiştir. Dünyanın hilesine uygun olarak “sınavları kazanmak için köprüden geçene kadar ayıya dayı demek” zorunda olduğu anlamına gelen cümleler gevelediğimizde öğrenci; öğrendiğinin sebebini, bütündeki yerini hatta parçayı öğrenmedeki zevki alamasa dahi bu dünyanın işleyiş hilesine yabancı olmadığından verilen cevap aklına yatar ya da yatmış gibi yapar. Ve susar. Ruhunu yok sayan, kendini gerileten, daraltan, unutturan bir hayat yoluna “evet”, demiş olur. En azından kendine kimsenin karışmadığı küçük bir özgürlük alanı satın alabilmek için paraya, para için mesleğe, meslek için sınava sınav için müfredata eğilmeye bir anlam yükler. Sonra şu meşhur hikayedeki yerini alır:

Amerikalı iş adamının yolu Meksika sahil kasabasına düşer. Kıyıya bir kayık yanaşır. İş adamı, kayıktaki balıkçılarla sohbet etmeye başlar. Kayıkta da yeni tutulmuş birkaç tonbalığı vardır. Tonbalıklarının iri olması adamın gözünden kaçmaz. Bunu ne kadar sürede tuttuğunu merak ederek balıkçıya sorar. Balıkçı ise fazla sürmedi, senyör; diye cevap verir. Amerikalı:

– Öyleyse neden denizde daha fazla kalıp da neden daha çok balık tutmadın, diye merakla sorar.

– Bu kadarı bugünlük aileme yeter; diye cevap verir balıkçı.

İş adamı merakla balıkçıya dönüp;

– Geri kalan zamanını nasıl dolduruyorsun; diye sorar.

Balıkçı:

– Sabahları geç kalkıyorum. Sonra birkaç balık tutuyorum. Sonra çocuklarla oynuyorum. Öğleden sonra eşimle biraz şekerleme yapıyorum. Akşamları da kasabaya iniyorum, Amigolarla bir şeyler yiyip içip gitar çalıyoruz. Böylece hayatı dolu dolu yaşıyoruz senyör, diye cevap verir.

Ancak bu anlatılan hayat tarzı iş adamına oldukça sıkıcı gelir ve ben Harvard mezunuyum, sana yardımım dokunabilir. Her şeyden önce daha fazla balık tutmalısın; der. Bunu duyan balıkçı oldukça şaşırır neden böyle söylediğini sorar.

– Artan balıkları satar, daha çok kazanırsın; der, Balıkçı;

– Eee! Sonra senyör, der.

– Sonra balıkları işlemek için kendin konserve tesisleri kurarsın. Böylece kârlarını başkasına kaptırmamış olursun, der.

Balıkçı:

– Sonra senyör, der.

İş adamı:

– Tabii, bütün bu işleri böyle küçük bir sahil kasabasında yürütemezsin. Bu arada Los Angeles veya New York gibi büyük bir dünya kentine taşınmış olursun.

Merakla dinleyen balıkçı:

–Sonra senyör, diye yanıtlar.

– Yeteri kadar büyüyünce halka açılır, hisse senetlerini satarsın. Büyük zengin olursun. Milyonlarca doların olur, der.

Balıkçı:

– Sonra senyör, diye sorar.

İş adamı:

– “Bu kadar paran olduktan sonra çalışmana gerek kalmaz. Emekliye ayrılır, bir sahil kasabasında kafanı dinlersin. Sabah geç saatlere kadar uyursun. Biraz balık tutar, çocuklarla oynar, öğlenleri de şekerleme yaparsın. Akşamları da amigolarınla bir şeyler yiyip içer, gitar çalarsın;” dediğinde balıkçıdan şöyle bir cevap gelir:

– Ben bunları yapıyorum zaten senyör!

Gençlere zaten balıkçıyken zengin bir iş adamı olup bir gün bir sahil kasabasında ev alıp balık tutma hayâli olan bir balıkçıya dönüşmeyi amaç edindirmek ruh için ne kadar anlamlı olabilir?

Oysa gençken ruhta kıvılcımlanan arayışlara rehberlik edilse en azından söndürülme, üzerine beton dökülme; genç birey bir şekilde ruhu yeşerten bir yolda oluşa devam edecek, hayatın anlamı yolundaki arayışı onu yaşar kılacaktır.

Gençlerin tırmanacakları hayat merdivenini hangi duvara dayamaları gerektiği noktasında düşündürmek, bu soruya cevaplar bulmak konusunda onları yüreklendirmek; en azından bu arayışa gölge etmemek eğitimcinin olası en temel amacıdır. Kişisel merak, potansiyel ve ihtiyacı incelemek yerine toplumsal veya global eğilimlere hizmet eden tek düze bir müfredatın anlamsız tekrarı içinde akademik başarıyı artırmaya yönelik yöntem ve teknik arayışıyla ve yeniliklerle gelen kısmi değişikliklerden ziyade hedef kitlenin hayata bakış açısını, hayattaki yönünü bireysel eğilimleri ve potansiyeli doğrultusunda özelde eğitim hayatının seyrini genelde hayat merdivenini hangi duvara dayayarak tırmanacağını göstermek, bu duvarı/temeli işaret etmek bunu bulma arzusu ve ihtiyacı uyandırmak eğitimcinin duruşunu belirlemelidir. Bu duruşa rehberlik edecek eğitimcinin elbette bu soruların ıstırabını deneyimlemiş, bu deneyimle bir hayatı sıfırdan inşa etmediyse de içinde olduğu hayatı bu sorulara verdiği cevaplarla şekillendirmiş olması öğrenciye örneklik teşkil edecektir.

Gençlerin benlik, kişilik, kimlik ile ilgili can yakıcı soru ve sorgulamalarına kendi kendine bu soruları hiç sormamış bu soruların acısını veya arayış sürecini hiç yaşamamış yetişkinlerin, özelde eğitimcilerin doyurucu cevaplar verememesi yalnız bu alanda değil tüm alanlarda eğitimin saç ayaklarının (müfredat-aile-öğrenci-okul) arasını açmakta öğrenci gitgide ellerimizin arasında hayalet bir enstrümana dönüşmektedir.

Viktor. E. Frankl'inin çok okunan "İnsanın Anlam Arayışı" (73.baskı, 1984) kitabının ön sözünde öğrencilerine yaptığı uyarı bizim ve öğrencilerimiz için de geçerli görünüyor:

"Başarıyı amaçlamayın. Bunu ne kadar amaç haline getirip bir hedefe dönüştürürseniz, kaçırma olasılığınız da o kadar artar. Çünkü mutluluk gibi başarının da peşinden koşamazsınız; kendisi ortaya çıkmalı, kendisi oluşmalı ve sadece kişinin, kendinden daha büyük bir davaya kişisel adanışının amaçlanmayan bir yan etkisi olarak veya kişinin kendini başka bir insana bırakışının bir yan ürünü olarak oluşmalıdır. O zaman, uzun vadede -uzun vadede diyorum!- başarı sizin peşinizden gelecektir çünkü başarıyı düşünmeyi unutmuşsunuzdur." der. **Franklin'in de dediği gibi başarı bir yan üründür. Amacını bulmuş biri için aslanan yoldur, yolda olmaktır.**

Adı geçen kitapta (İnsanın Anlam Arayışı/Frankl) toplama kampındakilerin yaşadıkları zorlu süreçte hayatlarının anlamlarını sorgulamaları konu edilir. Bireylerin toplama kampı raddesinde olmasa bile hayatında ayaklarının altındaki zeminin çekilip hayatı üzerindeki belirleyiciliğinin hiçe indirildiğini hissettiği zamanları olabilir. Ya da kişinin bireysel hayatı onun bilinç düzeyinde bazen bir toplama kampı gibi görünebilir. Hatta genç-yetişkin; okulu veya dünyayı bir toplama kampı olarak algılayıp bu hissiyatla yaşıyor olabilir -ki yalan da sayılmaz-. Bu kampta, ona acılara katlanmasını tüm bunlara değdiği hissini verecek bir amaç olmazsa yola çıkmadan tükenir. Hayat yolunda yürüme mecali kalmaz. Çoğu zaman hayatınıza kastedildiğinde hayatın anlamı ortaya çıkar. Hayatta sahip olduğunuz, sizi siz yapan her şeyi yitirdiğinizde Nietzsche'nin "Yaşamak için bir nedeni olan kişi, hemen her nasıl'a dayanabilir." sözü size yol gösterici olabilir.

Ruhun anlam arayışı gençlikte olduğu gibi hayatın ikinci yarısında da belirgin bir şekilde insana çağrı yapar. Genç biriyle hayatın ikinci yarısındaki birinin anlam arayışları arasındaki fark, yetişkinin en belirgin yanlış seçeneklerin çoğunu elemiş olmasıdır. Ama asla bir kısmını elemiş olması yetişkinin anlamı arama yolculuğunda gençten daha avantajlı kılmaz. Tersine geçmiş deneyimler dünyaya bakış açısını çarpıtır, her şeyi bilme zannı kişiyi yeniliğe, arayışa kapatabilir. Anlam arayışındaki yetişkin, genç bireyden farklı olarak yalan dünyanın ideal, gerçeklik, haz, sorumluluk, erdem, toplumsal roller vs. adı altında sunduklarının ruhunu doyurmadığını nasibi varsa fark edendir; tek atışta isabet ettirmek pekâla bir genç için de mümkün olabilir.

Hayatın ikinci yarısında; toplumsal rollerde, ebeveynlikte, ailede, kariyerde yaşanan başarısızlık-mutsuzluk-yabancılaşma veya başarı-mutluluk-statü noktalarında doyuma ulaşmak yani uçlarda yaşanan durumlar ruhun çağrısına kulak kabartmaya vesile olabilir. Acı kadar hazzın doyumunu da anlam ihtiyacını şiddetlendirir. Özellikle; dünyanın-toplumun koyduğu hedeflere ulaşan, o hedeflerin oyalayıcılığı nedeniyle hayatın anlamını hiç sorgulamamış, durup ruhunun çağrısına kulak vermemiş, kendini dinlememiş yetişkinler de bu hedeflerde aradığını bulamamanın hezeyanıyla hayatın ikinci evresinde ruhu doyuracak bir anlam arayışına girebilirler.

Peki, hayattaki anlam arayışına verilen cevaplar nelerdir?

Tarihe bakınca hayatın anlamının danışılacağı makam olarak felsefe ve din karşımıza çıkar. Bir diğer anlamda fizik ve metafiziktir bu kaynaklar. Aslında felsefe de aklın inancıdır. Bu nedenle iki kaynak var gibi görölse de bu temel soruya cevap verecek tek kaynak inançtır. Bu inanç ister ilahi ister insani olsun, ruh anlam arayışına cevabını ancak inançta bulur.

Günümüzde ise yine ezoterizim, mistisizm, karma, Budizm, astroloji... gibi birbirine girmiş birçok inanışa ek olarak akıl ve bilim de anlam arayışına cevap verecek en yetkin kapı olarak karşımıza çıkarılır. **Ancak dijitalleşmenin yol açtığı bilgi kaosu ve yorum anarşisi, insanın anlam arayışını daha da zorlaştırır, insanın kaybolduğu labirente daha çok sapak ekler.**

Bu kaynaklar hayatın anlamı nedir sorusuna; din, sevgi, iyi ve erdemli biri olmak, kendinden daha yüce bir hedefe yönelmek, bir başkasının iyiliğine adanmak, doğayı korumak, haz, mizah, öğrenme merakı, bilmek... şeklinde cevaplar verir. Biz bu yazının sınırlılığı içinde toplumumuzun en önemli mayası olan İslam'ın verdiği cevaplara eğileceğiz.

Hayatın anlamı sorusuna cevap, Kur'an'da hepimizin bildiği üzere Zariyat 56'da "Cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." ayetinde karşılığını bulur.

İnsanı mükerrem bir varlık olarak, ahsen-i takvim üzere yaratan Rabbimiz, onu onurlu bir hayat yaşayabilecek en güzel değerlerle, yaratılışın gayesini, varoluşun hikmetini kavrayacak ilimle donatmıştır. Allah, gökleri, yeri ve arasındakileri oyun olsun diye de yaratmamıştır. Varlıkta ve kâinatta gayesiz, anlamsız, faydasız hiçbir şey yoktur. Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki bütün varlıkların uğruna yaratıldığı bir hakikat vardır. Bu

hakikat; hayatın manasıdır, yaratılışın gayesidir, var oluşun hikmetidir.

Hangimizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan odur. İnsan bu ilahî gayeyi yakaladığı zaman, varlığa ve kâinata rahmet nazarıyla bakar ve yeryüzünü imar etmeye gayret eder. Yeryüzünde iyiliği egemen kılmak, -ilahî iradeyi yeryüzünde tecelli ettirme anlamında-hilafeti gerçekleştirmek, insana verilmiş en mühim vazifeler olarak insanın hayatını doldurur. Allahlı bir hayat anlamlı bir hayat olur. Varlığının anlamını bulan, bedenini ruhundaki bu anlamın hizmetine veren insan; diğer insanların da arayışlarına ışık olur, örnek olur, kendilerini gerçekleştirmelerine alan açar. Geçmişiyile şimdiyle ve geleceğiyle barışık; tabiatla uyumludur.

İslam yalnızca hayata anlam vermekle kalmaz ölümü ve sonrasını da bu anlamın parçası kılar. Zira hayata anlam vermek, ölüme anlam vermekle tamamlanır. Hayatla ölümü uzlaştıramamış, birini diğerinin tamamlayıcısı kılmamış insan zamanın geçişiyle, adalet fikriyle çatışır; bu dünyadan ibaret olarak yaşanan bir hayat fikri bu çatışmaları gidermez.

Modern insan, nereden geldiğini yani hayatı anlamlandırmayı başarsa dahi bu sefer nereye gideceğini yani ölümü anlamlandırmakta büyük zorluklar yaşamaktadır. Ne kadar bilimsel devrimler

yaparsa yapsın, insanın ölüm ve ötesinin manasını anlaması ve anlamlandırması bilimsel yöntemlerle imkân dâhilinde görülmemektedir.

Ölümü anlamlandıramayan; kalbinde, ruhunda, vicdanında bir yere oturtamayan insan **daima bir korku, kuşku, kaygı hisseder; ruhunda sürekli bir azap duyar. Hayatın anlamında eksilmeler oluşur.**

Kur'an'a göre ölüm de bir yok oluş değildir. Bilakis fani olandan baki olana açılan bir kapıdır. Geldiğimiz yere geri döndürür. Ahiret, dünyada yaptıklarımızın karşılığını eksiksiz alacağımız adalet yurtdur. O gün herkes yaptığının karşılığını bulacak ve hiçbir haksızlık da olmayacaktır.

Hayatın ve ölümün anlamına dair cevapları Kur'an bize verse de günümüzde "İnsanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." ayetinin neden insana -hatta bu ayete iman eden insana-; "İşte! tam da aradığım bu" dedirtmiyor'un sebepleri üzerinde durmak ve insanla bu anlamın buluşması için aradaki engelleri kaldırmak hayatının anlamını bulmuş her bireyin "anlam"a olan borcudur. Bu konuda her insanın inancının teorisinde, teorisiyle kendindeki pratiği arasında -varsa- açıklığı, uyumsuzluğu sorgulaması; bu açıklığın/uyumsuzluğun anlamın hayatını doldurması ve diğer insanlarla olan iletişiminde ne gibi engellere/kazalara yol açtığını tespit etmesi gerekmektedir.

Sonuç niyetine;

Teknolojik ilerlemeye insan; dünyanın imarında, sağlık, ulaşım, iletişim alanlarında muazzam adımlar attı, durmaksızın sanal gerçeklikler icat etti. Fakat insan bu gelişmelerle paralel olarak doğadan ve kendi iç dünyasından koptu. Televizyonlara, cep telefonlarına, AVM' lere hapsolmuş, yer altına sürgüne gönderilmiş ruhları her an her yerde gözlemler olduk. Ruhun sesi duyulmaz olurken görülmesi gereken görsel karmaşa içinde seçilmez oldu. Hatta görülme isteği, görmeyi de bastırdı.

Mevcut kültürün bize fısıldadığı "kendini iyi hissetmek, hayattan zevk almak" felsefesi bizi avare bir arayışta tereddüt içinde, hayatın bir anlamı olduğuna inanmaktan uzak, günden güne daha doyumsuz ve huzursuz daha farklı ve yüksek dozda bedensel-zihni uyuşturuculara ihtiyaç duyar hale getirdi. **Oysa popüler kültürün kandırmacasına rağmen hayatın amacı mutluluk değil anlamdır. Anlamsızlığın, yaşamı dolu dolu yaşamayı engellediği için hastalıktan farkı yoktur. Birçok şeyi hatta her şeyi dayanılır hale getiren anlamdır. Acıdan kaçınarak mutluluk aramak hayatı yüzeyselleştirir.** Hayatın amacı acıyı yok etmek, acının olmadığı bir yeryüzü cenneti inşa etmek değil; anlamlı bir hayat sürdürmektir. Aslında acı, olgunlaşmaya giden en kestirme yoldur.

Hepimizin bir akıl uykusuna, haz uyuşmasına yönlendirildiği modernizmin bu uğultulu dünyasında ruhun zayıf çağrısını duymak çok zordur. Öncelikle

ruhun anlam ihtiyacının ıstıraplı acısını fark etmeli, bu ıstırapın dayanılmazlığı altında ruhun çağrısını duymalı. Durmak için yavaşlamalı ve kendine kulak kesilmeli. Kaybolmuş, yaralı ruhu iyileştirmeyi gerçekten istemeli, hakikate dair iştiaak duymalı. Ruhun hakikate iştiaak duyması onu beşeriyetten (biyolojik beden hali), ademiye (ruh üflenmiş hali), ademiyetten insaniyete (emaneti üstlenen) geçen bir yola yöneltilir. Bunun adı hidayettir.

"Kıyamet Emeklisi" kitabında Şule Gürbüz " Hidayet Allah'ın seni sana yöneltmesidir ."der. Bu yöneltme ruhun hakikat arayışına, isteğine eğilmek şeklinde tezahür eder. Kendine bakan, kendini gerçekten gören kendini bilir. Kendini bilen Rabbini de bilir.

Jung'un "bireyleşme" fikri de buna benzer bir bakışı içerir. Bu bireyleşme; ebeveynin, toplumun, kolaylıkla şişen veya sindirilen egonun değil; Tanrının niyet ettiği, esasında olmamız gereken kişi olmamız yolunda ömür boyu süren bir projedir. Kim olduğumuza dair tam sorumluluk almaktır. Aslında her birimizin bu karanlık ormanda kendi kişisel yolunu bulması hayatının anlamının cevabını kendisine vermesi var oluşuna borcudur, var oluşunun zorunluluğudur.

KAYNAKLAR

- 1-) İnsanın Anlam Arayışı; Viktor Emil Frankl
- 2-) Gençliğin Anlam Arayışı; M. Görmez
- 3-) Yaşamın İkinci Yarisında Anlam Arayışı/ James Hollis/ İletişim Yayınları/
- 4-) Carl Gustav Jung, Anılar, Düşler, Düşünceler, çev. İris Kantemir, Can Yayınları,
- 5-) Kıyamet Emeklisi; Şule Gürbüz,

KLASİKLE MODERN ARASINDA EĞİTİMİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

II. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Arayışlar

▲ DR. KURTULUŞ ÖZTÜRK

Osmanlı modernleşmesi, II. Meşrutiyet dönemine kadar -diğer alanlarda olduğu gibi- eğitim sahasında da teorik, pratik ve kurumsallaşma boyutuyla önemli bir deneyim sağlamıştır. Bütün bu süreçte eğitim, milletlerin yaşaması ve ilerleyebilmesi için en önemli araç olarak görülmüştür. Modern dönemin bütün tecrübesini dikkatle takip eden ve eğitimle ilgili kapsamlı bir tartışma yürüten II. Meşrutiyet dönemi eğitimcileri, modern dönemin ihtiyaç duyduğu bireyin nasıl yetiştirileceği üzerinde ciddiyle durmuşlardır.

II.Meşrutiyet dönemi tartışmalarına geçmeden önce Osmanlı eğitiminin modernleşme sürecine kısaca değinmek faydalı olacaktır. Türk eğitim tarihi başlıca iki döneme ayrılacak olursa 9. yüzyılın ikinci yarısından Mühendishane-i Berri Hümayun'un kurulduğu 1795'e kadar devam eden süreç klasik dönem, sonrasında gelişen ve Cumhuriyet dönemine de bir birikim olarak devreden kısım ise modern dönem olarak adlandırılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda da eğitim, dünyadaki modernleşen diğer ülkelerle birlikte eş zamanlı bir kamu hizmeti olarak 19. yüzyılda gündeme gelmiştir. Askerî okullardan sonra kurulan sivil modern okulların ilk örnekleri de Tanzimat'ın ilanından kısa süre önce İstanbul'da açılmaya başlamıştır.

Modernleşme süreciyle birlikte eğitim devlet tarafından organize edilen, parasız ve zorunlu bir kamu hizmetine dönüşmüştür. Bu gelişmelere bağlı olarak eğitim yaygınlaşmış, okul sayısında, okullaşma ve okuryazarlık oranlarında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Fortna'ya göre bu yüzyılda eğitim: "ilerlemenin, ekonomik kalkınmanın ve topluma nüfuz etmenin başlıca aracı durumuna" dönüşmüştür.

İlk Modern Eğitim Kurumları

Modern dönemin ortaya çıkardığı ihtiyaçlar ilk askerî alanda hissedildiği için doğal olarak modern eğitim önce bu alanda başlamıştır. Savaşlarda alınan yenilgiler Avrupa'nın askerî alandaki üstünlüğü, modern eğitim kurumlarının hayata geçirilmesiyle ilgili güçlü bir motivasyon kaynağı olmuştur. Askerî

anlamda girilen köklü reformlara hissedilen ihtiyaç, 18. yüzyılın başından itibaren Osmanlı Devleti'nin askerî teknolojisini geliştirmek üzere harekete geçmesini sağlamıştır.

19. yüzyıla gelindiğin ise askerî okulların yanında sivil okulların da yoğun olarak inşa edildiği bir döneme girilmiştir. Eğitim kademeleri bu yüzyılda ilkokuldan üniversite düzeyine kadar yapılandırılmış, bu sebeple de 19. yüzyıl "eğitim çağı" olarak adlandırılmıştır. Bütün dünya ile birlikte Osmanlı Devleti de modern okul kademelerini yapılandırma sürecini bu dönemde gerçekleştirmiştir.

Sivil Modern Eğitimin Kurumlarının Ortaya Çıkışı ve Yayılması

Osmanlıda askerî okulların dışında sivil modern okulların kurulması ve eğitimin topluma yayılması adına ilk yasal zemin II. Mahmut tarafından oluşturulmuştur. II. Mahmut 1824 tarihinde ilkokul çağına erişen çocukların çırak olarak verilmeyip okula yazdırılmasını emreden bir ferman çıkarmıştır. Fermanla birlikte çırak olarak çalışan fakat eğitim almamış çocukların da işten alınıp mektebe verilmesi istenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğunda modern eğitimin merkezi kurumsal bir yapıya kavuşturulması için 1838 yılında Meclis-i Umur-ı Nafia'nın kurulması bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Meclis-i Umur-ı Nafianın kurulmasının hemen ardından 1938 yılında, ilkokuldan sonraki eğitim kademesi olan rüştiyeler (ortaokul) açılmıştır. Modern eğitimin kurumsallaşmasında bir sanraki önemli gelişme 1857 yılında Maarif-i Umumiye Nezareti'nin (MEB) kurulmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ile eğitim kurumlarının meseleleriyle yakından ilgilenmeyi ve onları bir çatı altında toplamayı sağlayacak önemli bir adım atılmıştır. Ancak bugünkü anlamda ilk orta ve lise kademelerinin yapılanması 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile gerçekleşmiştir.

Modern okullarının yapılandırılması sırasında gözetilen önemli hususlardan biri de Osmanlı vatandaşları

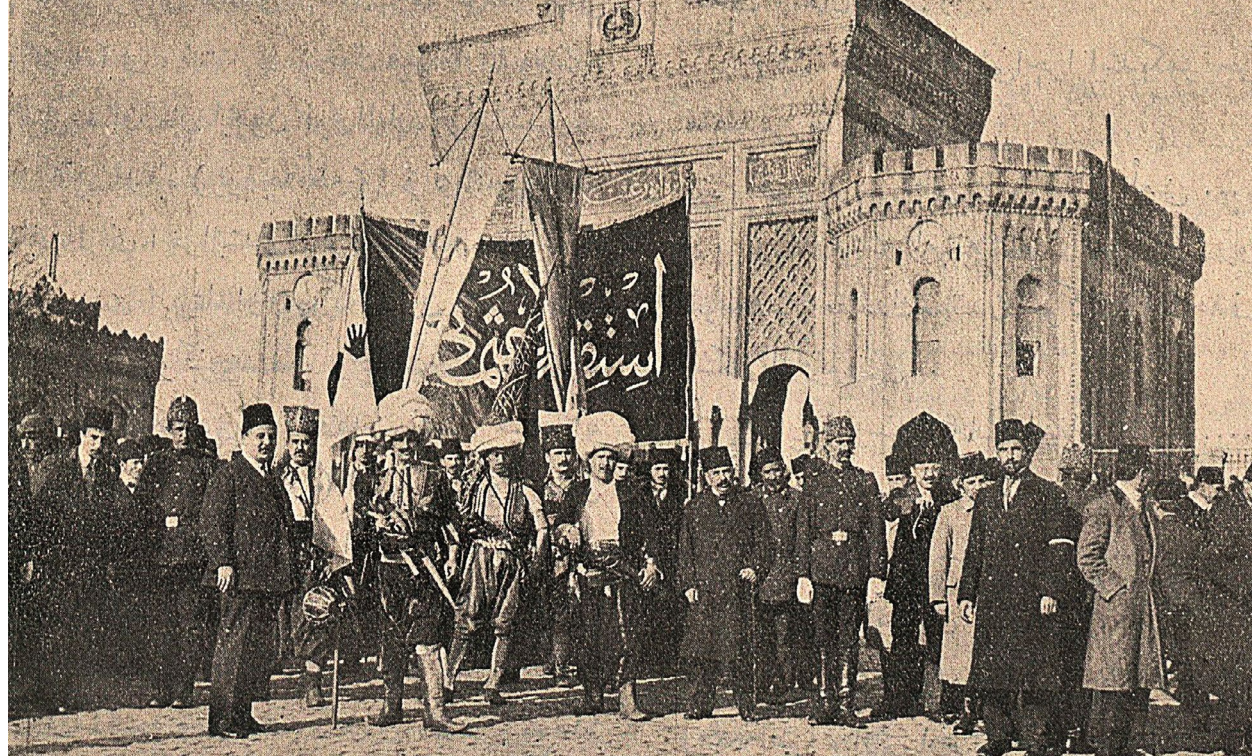
arasındaki ilişkilerin sıkılaştırılmasına hizmet edecek okulların açılması olmuştur. Birbiriyle kaynaşmış Osmanlı vatandaşları yetiştirme projesinin en önemli adımlarından birisi olarak Galatasaray Sultanisi açılmıştır. Sultan Abdülaziz'in Fransa ziyareti sonrası Victor Duruy'un hazırladığı rapor doğrultusunda yapılandırılan okul, Fransız etkisiyle kurgulanmıştır. Galatasaray'da Müslüman ve gayrimüslim tebaanın birlikte eğitim alması düşünülmüştür. Burada öğrencilerin aynı yatakhanelerde kalarak birlikte teneffüs yapıp kaynaşmaları ve ortak vatandaşlık bilinci kazanmaları amaçlanmıştır. Ancak ortaya çıkan etki istenilen şekilde olmamış, Türkler içinde kendi toplumundan kopuk bir zümre yetiştirirken Bulgar, Ermeni ve Rumlar arasından da milliyetçi ihtilalciler çıkmıştır. Azınlık öğrencilerin hem sayıca hem de bursluluk olarak hayli fazla olduğu okulda, 1876'dan sonraköklü değişiklikler yapılarak müfredat yeniden düzenlenmiş; öğrenci profilinde ise Müslüman öğrenciler lehine düzenli bir artış sağlanmıştır.

II. Abdülhamit Dönemi'nde Eğitimin Sistematik Modernleşmesi

Modern okulların asıl yaygınlık kazandığı dönem II. Abdülhamit Dönemi'dir. Osman N. Ergin'in tanımlamasıyla II. Abdülhamit'in 32 yıllık iktidar dönemi maarifte

"yayılma ve ilerleme seneleri" olmuştur. O döneme kadar "İstanbul surlarının içine hapsedilmiş" olan okullaşma çalışması İstanbul sınırlarını aşarak ülke sathına yayılmıştır. Bu dönemde her kademede okul ve öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. II. Abdülhamit'in tahttan indirildiği 1908 yılında ilkokul sayısı yaklaşık olarak 30.000 civarındadır. 1880'de sayıları 250 olan rüştiye (ortaokul) sayısı 1908'de 975'e, idadilerin (lise) sayısı ise 9'dan 109'a çıkmıştır. Bu dönemde 16 çeşit meslek yüksekokulu açılmış, yabancı okullar, üniversite ve askerî okullar konusunda da önemli gelişmeler yaşanmıştır. II. Abdülhamit Dönemi'nde kızların eğitime katılımlarında da 4-5 katlık bir artış olmuştur.

Onun devrinde sadece okullar yaygınlaşmamış, eş zamanlı olarak modern devletin kurumsallaşması ve düşünce düzeyinde olgunlaşması gibi alanlarda da ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Şerif Mardin, Batılı düşüncenin tam olarak II. Abdülhamit Dönemi'nde anlaşılmaya başladığı görüşündedir. Bunu da modern okulların dil bilen mezunlarının artması ile Sultan'ın Batı'yı model almasına bağlamaktadır. Ona göre II. Abdülhamit " 'Batıcılığı' Batı'nın tekniğini, idari sistemini ve bilhassa askerî teşkilatı ile eğitimini alma şeklinde" anlamaktadır. Sultan aynı zamanda "Müslümanlığı tebaası arasında güçlendirmeye"

çalışmaktadır. II. Abdülhamit Dönemi'nde açılan okullar hem II. Meşrutiyet hem de Cumhuriyet Dönemlerinin yönetici kadrosunun yetiştiği okullardır. Kendi içinde çelişkili gibi gözükse de Türkiye'nin siyaset, eğitim ve düşünce hayatındaki birikiminin büyük oranda onun döneminden miras kaldığını söylemek mümkündür. II. Abdülhamit'le ilgili altı çizilmesi gereken başlıklardan biri de onun hem II. Meşrutiyet Dönemi'nde hem de Cumhuriyet Dönemi'nde karşıtlık söyleminin öznesi olarak kullanılmış olmasıdır. Bu tutum hem erken Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi araştırmacıları hem de sonraki kuşak eğitim tarihçileri arasında yaygındır.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Eğitimdeki Gelişmeler

24 Temmuz 1908 tarihinde Kanun-ı Esasi'nin tekrar uygulamaya konulmasıyla II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır. Hemen öncesi olması sebebiyle Cumhuriyet Dönemi'ndeki eğitim politika ve uygulamalarının altyapısı önemli ölçüde bu dönemde atılmıştır. Batı'daki gelişmeler yakından takip edilmiş, bu gelişmelerin felsefi boyutları çeşitli yönleriyle tartışılmış, uygulamalar ise doğrudan veya uyarılma yoluyla ülkeye taşınmaya çalışılmıştır. Dönemin aydınları arasında devletin içine düştüğü varlık yokluk düzeyindeki güvenlik gerekçesi, bu badireyi atlatma isteği, dünyanın güçlü ve saygın devletleri arasında yer alma arzusu ortak bir motivasyon kaynağı olmuştur.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim stratejileri ve felsefesi devlet yönetiminin en temel meselelerinden biri olmaya devam etmiştir. Topyekûn bir düzenleme yapılması gerektiğine inanılsa da buna imkân bulunamamış ancak birçok temel mesele ciddi şekilde tartışılmıştır. Bu dönemde yaşanan eğitim tartışmaları arasında öğrencilerin hangi eğitim yöntemleriyle nasıl yetiştirilecekleri, eğitim sistemindeki yenilik ve düzeltmelere nereden başlanılacağı gibi hususlar yüksek seviyeden tartışılan başlıklar arasında yer almıştır. Bütün bu tartışmalar etrafında kümelenen eğitimciler, eğitimle ilgili çeşitli akımlar oluşturmuşlardır. Aralarında önemli görüş ayrılıkları bulunsada ortaya çıkan bu akımları net çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. Benzer şekilde bu dönemde eğitimle ilgili fikirlerini beyan etmiş kişilerin de tam olarak belli bir akıma mensup sayılması mümkün gözükmemektedir. Bir eğitimcinin birkaç eğitim akımına uygun görüşleri olabileceği açıkça görülmektedir.

Eğitimle ilgili dönemin öne çıkan fikir akımları; seçkinler eğitimi akımı, çocuktan hareket akımı, iş okulu akımı, girişkenlik eğitimi akımı, kitle eğitimi akımı, kültür eğitimi akımı, kadın eğitimi akımı ve spor eğitimi akımı

olarak sıralanmaktadır. Ancak oluşturulan bu tasnif kesin bir ayırım ifade etmemekte, dönemin eğitim anlayışında öne çıkan kategorileri belirginleştirmek için yapılmaktadır. II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin büyük bir bölümü anaokulundan üniversiteye, mimariden eğitim yönetimine, öğretmen yetiştirme usulünden beden eğitimine kadar birçok başlıkta yer yer benzer görüşler paylaşmaktadırlar.

Söz gelimi iş eğitimi akımının başat ismi olarak öne çıkmış olan Ethem Nejat'ın beden eğitimiyle ilgili vurgularıyla Selim Sırrı'nın önerileri benzerlik göstermektedir. Aynı şekilde Ethem Nejat'ın iş eğitimiyle ilgili vurgusu ile İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çocukların girişimci olarak yetiştirilmesi vurgusu da benzerdir. Girişkenlik eğitimi akımı'nın öncüsü Prens Sabahattin de diğer eğitimciler gibi devletin nasıl kurtulacağı sorusunu eğitim görüşlerinin merkezine oturtmuş, eğitimin, bireyi "beden, düşünce ve ahlak" yönünden geliştirmesi gerektiğini savunmuştur. Öte yandan Balkan Savaşı sonucunda yoğun göçlerin yaşanması, göçmenlerin yerleştirilmesi ihtiyacı köy projelerinin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Ali Ferit Bey, düzenli bir köy planı çıkarmış, sokak genişliklerine kadar her ayrıntıyı düşünmüştür.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim yöntemi üzerine yürütülen tartışmalar da hayli dikkat çekicidir. Yöntem tartışmalarının en önemli örneklerinden biri Satı Bey ile Emrullah Efendi arasında yaşanan tartışmalardır. Bu tartışmalarda temel olarak eğitimde hangi kademeye öncelik verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Emrullah Efendi, elde yeterince öğretmen olmaması gerekçesiyle öncelikle öğretmeni yetiştirecek olan münevver kesimin yetiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu özelliğinden dolayı onun görüşü Tuba Ağacı'na benzetilmiştir. Tuba Ağacı cennette bulunan kökleri yukarıda dalları aşağı doğru sarktığına inanılan bir ağaçtır. İçinde bulunan şartlar gerekçesiyle Emrullah Efendi'nin bu yaklaşımına dönemin başka eğitimcileri de destek vermiştir. Buna karşılık Satı Bey terbiyenin temellerinin sağlam olması gerektiğinden hareketle ilkokul eğitiminin önemine dikkat çekmiştir. Ona göre: "Çürük bir tahsil-i ibtidâiye istinad edecek bir tahsil hiçbir zaman âileşemez; hakiki bir zümre-i münevvere tûba ağacı gibi değil, tabii ağaç gibi yetişir".

Terbiye tartışmalarının muhtevaya dair kısımları ise büyük oranda eğitim felsefesine ait alanları kapsamaktadır. Muhtevaya ait tartışmaların bir diğer boyutunu da meslek ve beceriyle ilgili konular oluşturmaktadır. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın yakıcı

günlerinde yaşanan tartışmalar, eğitimin düşünce boyutunda yoğunlaşmaktadır. Ziya Gökalp'in başını çektiği ve İsmail Hakkı [Baltacıoğlu], Selim Sırrı [Tarcan], Satı Bey, İbrahim Alaaddin [Gövs], Mehmet Zekeriya [Sertel], Mustafa Şekip [Tunç], Sadrettin Celal [Antel] gibi isimlerin katılımıyla yürütülen tartışmalar, eğitim yoluyla bireye kazandırılacak his, düşünce ve beceri alanlarını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Eğitimcilerin terbiye tanımlarının merkezinde, devlet ve toplumun yenilenmesi ile modern dünyada güçlü, saygın ve kendi özgünlükleriyle yer alabilme hedefi ortak bir amaç olarak öne çıkmaktadır. Bu vurguları, eğitimcilerin terbiye tanımları üzerinden takip etmek mümkündür. Eğitim ve yeni birey tartışmalarında öne çıkan isimlerden biri olan Gökalp, terbiyeyi bir milletin vicdanında yaşayan "kıymet hükümleri" olarak tanımlamaktadır. Bu hükümlerin toplamına o milletin kültürü denir. Terbiyenin vazifesi o kültürü milletin fertlerinde "ruhi meleke" haline getirmektir. Bir milletin zihninde yaşayan "gerçeklik hükümleri"ni ise Gökalp, o "milletin teknolojisi" olarak tanımlamaktadır. Öğretim, bu bilgileri milletin fertlerinde ruhi alışkanlıklar haline getirmektir. Gökalp'e göre, kıymet hükümleri her millette farklıyken gerçeklik hükümleri bütün milletlerde aynıdır. Sözgelimi "vatan mukaddestir" kıymet hükümlerine; "şeker tatlıdır", "portakal yuvaraktır" demek ise gerçeklik hükümlerine örnektir.

Gökalp'e göre bir milletin dini, ahlaki, iktisadi, hukuki, estetik vb. müesseselerinin toplamı kültürü oluşturmaktadır. Kültürü oluşturan kıymet hükümleri her millette farklılaştığı için millidir. Bu sebepten çocukların ruhuna aşılması gereken ve kültürden ibaret olan terbiyenin milli olması gerekir. Fakat gerçeklik hükümleri olan teknolojik birikim gayrı millidir. Bu hükümler her yerde aynıdır. Çocuklara fen ve teknoloji öğretilmesi anlamına gelen öğretim de gayrı milli olmak durumundadır. Gökalp bu tanımlamalara dayanarak maarifi iki kısma ayırır: talim ve terbiye. Talim, ferdi tabi ilimlerle donatır ve maddi kuvvetleri kullanma becerisi kazandırır; terbiye ise, onu milli bilgilerle donatarak sosyal çevreye intibak etmesini sağlar. Sonuç itibarıyla Gökalp'in eğitimde tutulacak yolla ilgili formülü milli değerlerin aktarılacağı "millî terbiye" ve modern teknolojinin aktarılacağı beynelmilel "asrî talim" dir.

Gökalp'teki ikili yapı, bazı farklılıklarla eğitimcilerin büyük bir kısmında görülmektedir. Satı Bey, terbiyeyi iç içe geçmiş ve karmaşık ilişkilere sahip, sosyal ve ruhi hayat arasında uyum sağlamak olarak tanımlamaktadır.

Satı Bey, millî terbiyenin başlıca hedefinin: "siyasi, millî, dini, medeni, ailevi, şahsi, mesleki mefkûreler arasında mâkul bir tertip ve muvâzene tesis etmek" olduğunu savunmaktadır. Terbiye, İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından da ferdin çevreye uyumu olarak görülür. İsmail Hakkı uyum sağlanacak olan yapıları toplum müesseseleri olarak tanımlamaktadır. Bu kapsama "aile, mabed, şehir, din, ahlak, meslek" gibi fertlerin içinde yaşayacağı muhitler girmektedir. Fert bir taraftan onlara uyum sağlarken diğer taraftan kendisi de onları etkilemektedir. İşte bütün bu karşılıklı etkileşim süreçlerine ferdin terbiyesi denir. Necmeddin Sadak ve Ömer Seyfettin de terbiyeyi kişinin içinde bulunduğu cemiyete uyumu olarak tanımlanmaktadır. Her cemiyetin bir "adam" tipini yetiştirmeyi hedeflediğini belirten İsmail Hakkı'ya göre, toplum terbiyesinin gayesi "çocuktan bu adamı meydana getirmektir". Cemiyetteki terbiye fikri "cemiyetin din, ahlak, âdât, ulûm, sanayi... gibi bütün müesseselerinin bir mahsulü" olduğundan terbiyenin değişiminde keyfi davranılmamalıdır. M. Zekeriya Sertel ise tek boyutlu fen tahsilinin getireceği yeni duygu ve düşünceler karşısında hazır hale getirilmeyen nesillerin sonuçta seciyesiz ve serseri ruhlar olarak yetişeceklerini söylemektedir. Millî terbiyeyle çocuklara "lisânını, edebiyatını, tarihini, dinini öğretmelidir." Bu sayede gençler "fennî, millî hayatın inkişâfında bir alet olarak kullanma istidadı kazanır ve tam bir seciye" sahibi olur.

Eğitimcilerin, terbiyenin tanımıyla ilgili olarak üç odağı öne çıkardıkları görülmektedir. Bu odaklar "millî terbiye", "fennî terbiye" ve "ferdin topluma uyumu" şeklinde sınıflanmaktadır. Hem "millî terbiye" hem de "topluma uyum" vurgusu yapan eğitimciler, terbiyenin tanımını aynı kavramlar üzerinden yapmaktadır. Tanımlarda öne çıkan diğer odak ise "fennî terbiye"nin konumlandırıldığı yerle ilgilidir. Bu konumlandırmaya göre fennî terbiye, büyük oranda zorunluluk olarak ortaya çıkmış, modern yöntem ve teknolojik ihtiyaçların temini için gerekli olan harici durumdur.

Dönemin eğitim düşüncesinde dikkat çeken önemli hususlardan biri de okulla ilgili köklü anlayış değişikliğine gidilmiş olmasıdır. Okul kademelerinin çocukların zihin, his ve beden gelişimleri üzerinde ayrı ayrı etkileri bulunduğunu düşünen II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcileri bu konuyu yoğun bir şekilde tartışmışlardır. Ana okulu, ilk okul ve orta kademeye ait beklentiler, eğitimcilerin zihinlerindeki bireyin inşa süreciyle ilgili yol haritasını görmek bakımından önemlidir. "Dar'ül Terbiye", "Bahçe Mektebi" olarak da isimlendirilen anaokullarının eğitim içeriğinde ahlak eğitimi, beden

eğitimi, tabiat incelemesi, dil gelişimi, mûsiki gibi alanlara dair kazanımlar elde edilmesi hedeflenmektedir. Bir sonraki kademe olan ilkökul eğitimi oldukça kritik bir dönem olarak ele alınmaktadır. Çocuktaki şahsiyet gelişimi, alışkanlıklar, irade, millî ve dinî değerler gibi bütün kritik kazanımların bu dönemde edinildiği belirtilmektedir.

Ortaokul ve lise dönemi, gençlerin fikri ve mesleki zeminlerinin olduğu bir dönem olması sebebiyle eğitimin ana kademesi olarak görülmektedir. Bu kademedeki eğitim felsefesi merkezi bir konumdur. Sözgelimi Gökalp, orta tahsil dönemini öğretimden ziyade terbiye dönemi olarak görmektedir. Özellikle "hukukşinâs, tabip, muharrir, memur, muallim" gibi yönetici sınıfı yetiştirecek sultâniler (liseler) karşılık beklemeden fedakârca çalışacak, millete hizmet edecek fertler yetiştirmeyi hedeflemelidir. Kültür kademesi olarak görülen sultanilerde "vahdet" in önemli olduğuna değinen İsmail Hakkı, din, ahlak, sanat gibi kültürel birikim ile fen ilimlerinin çatışmaması gerektiğini vurgulamakta ve öğretmenlerin bu konuda uyum içinde bulunmasının önemi üzerinde durmaktadır. Aksi taktirde bu alanlardaki çatışmalar toplumsal bunalıma sebep olacaktır. Mehmed Emin'e göre, bu iki alan ancak felsefe dersiyle dengeli bir şekilde aktarılabilir ve bu

şekilde her iki bilgi alanı "tevhid" edilerek bir "fıkr-î ilmi hâsıl" edilebilir. Orta kademedeki felsefe eğitiminin önemine dikkat çeken isimlerden İbrahim Alaaddin, felsefe eğitiminden mahrum kalınması durumunda "fennî ve ilmi" birikimi "hissi ve dinî naslarla telif edememiş muvâzenesiz gençler" yetişeceği uyarısında bulunmaktadır.

Okula ilave olarak modern eğitimin en temel unsuru olan öğretmenin konumunun belirlenmesi yeni eğitim sisteminin yetiştirmek istediği insan modeli için son derece hassas bir konu olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple yapılan tartışmalar, öğretmenin eğitiminden sahip olması gereken eğitim felsefesine, öğretme usullerinden sağlık şartlarına kadar oldukça geniş bir yelpazede yürütülmüştür. Sıraceddin'in öğretmenliği doktorluğa benzetmesi, öğretmene yüklenen kritik rolü ifade eden güçlü bir benzetmedir. Ona göre "hekim bir hastayı yanlış tedavi ederse hasta ölür; şu kadar var ki o ölü yerde kalmaz, ve çürümüş uzviyetiyle havayı ifsâd etmez. Mürebbî, bir ferdi fena terbiye ederse yine öldürür; fakat bu sefer ölü dolaşır" ve muhiti kirletir. Topluma hayat verecek öğretmenin öncelikli olarak karanlıkla, cahillikle, ümitsizlikle ve tembellikle mücadele etmesi, kişiliğiyle örnek ve topluma yol gösterici olması gerektiği vurgulanmaktadır.

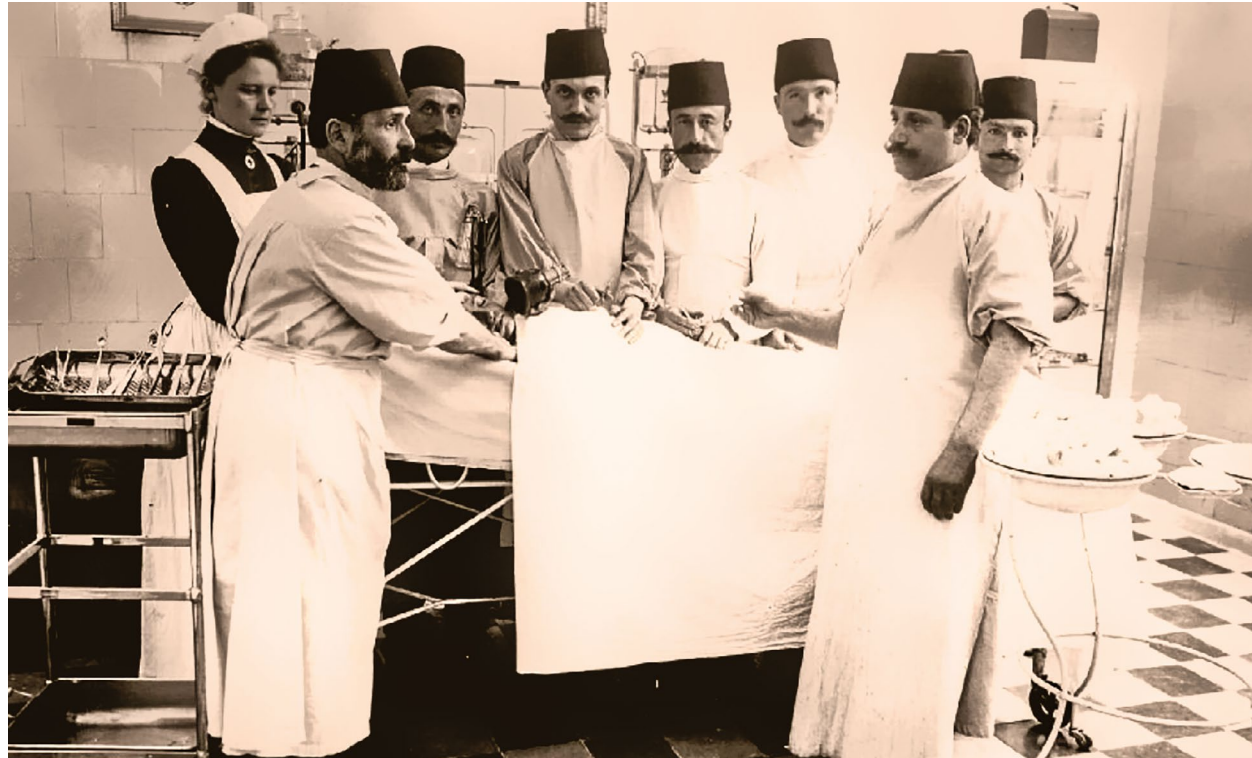
II. Meşrutiyet döneminde öğretmen yetiştirme usulleri de yeniden düzenlenmiş, programlar elden geçirilmiş ve öğretmen adaylarının tecrübe kazanmaları için Darülmuallimin'in içinde bir uygulama okulu kurulmuştur. Dersler için yeni yöntemler geliştirilmiş, oyun ve beden etkinliklerinden bolca istifade edilmiştir. İsmail Hakkı Bey, okulların kültürünü oluşturabilmesi için öğretmenlerin okulla ilişkisinin sadece dersten ibaret kalmaması gerektiğine dikkat çekmekte: "muallimlerin saatlerini değil, hayatını satın almak lazımdır" demektedir. Ona göre, okulların kültürü tam zamanlı ve adanmış öğretmenlerle oluşturulabilir.

II. Meşrutiyet Dönemi gelişmeleri arasında gençlik örgütlenmeleri de dikkat çeken konulardandır. Dönemin iktidar partisi İttihat ve Terakki, toplumsal mühendislikle ideal bir toplum düzeni ve buna uygun kitleler yetiştirmek için önemli adımlar atmıştır. Bunun için okul programlarında ciddi değişiklikler yapmış, aynı zamanda paramiliter gençlik örgütleri kurmuş ancak Cihan Harbi bu girişimlerin sonuçsuz kalmasına sebep olmuştur.

Sanem Yamak Ateş, eski çağlardan beri görülen militarist beden terbiyesi uygulamalarının modern dönemde Fransız İhtilali'yle başladığını belirtmektedir. 19. yüzyılda değişen askerî yaklaşımla birlikte sınırlı

ordudan, "topyekûn" savaş durumuna geçebilecek "vatandaş orduları" oluşturma anlayışına geçilmiştir. Bu uygulamanın ilk örnekleri "Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları" ile görülmüştür. 1870'de profesyonel orduyla birlikte sürekli askerlik yapan vatandaşlardan oluşan Prusya ordusunun başarıları, bu modelin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Yeni dönemde "millet-i müsellaha" oluşturmak için okul programlarına dersler eklenmiştir. Ateş'in kaydettiğine göre, yapılmak istenen şey sadece beden terbiyesi almış bir gençlik oluşturmak değil, bu eğitimler kanalıyla gençlere "vatanseverliği, milli bilinci, itaati, disiplini, kahramanlığı ve vatan için" ölmeyi de aşılacaktır.

Böyle bir arka plana sahip olan beden terbiyesi, okullar aracılığıyla sistemli bir şekilde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Jimnastik dersi uygulaması ilk olarak 1809'da Fransa'da, 1820'de İsveç'te eğitim sistemine girmiştir. Danimarka'da 1828'de bütün okullara ders kitabı hazırlanıp dağıtılmış, Prusya'da ise beden eğitimi dersi 1842'de başlamıştır. Beden terbiyesi Danimarka'da 1909'da üniversitede bölüm olarak açılmış, 1911'de ise müstakil bir okul kurulmuştur. Jimnastik dersleri çoğunlukla -asker olacakları için- erkekler içindir. Ateş'in aktardığına göre Avrupa devletleri yüzyıllık süreçte bu konuda sürekli bir teşkilatlanma çabası içinde olmuşlardır.

Osmanlı'da beden eğitimi eski Türk devletlerinde olduğu gibi hiç kesintiye uğramadan devam etmiştir. Ahi teşkilatları, tekkelerin bir kısmı -Okçular Tekkesi gibi- Enderun, Acemi Oğlanlar savaş talimiyle birlikte sistemli bir şekilde eğitim almışlardır. Atıcılıkla ilgili hazırlanan ilk yönetmelik 1691 tarihinde hazırlanmıştır. Modern anlamda jimnastik eğitimi ise 1835'te askerî okullarda başlamıştır. Ders kitabı olmak üzere, Mustafa Hami, 1859'da Fransızcadan *Risale-i Riyazat-ı Bedeniye-i Tıbbiye* adlı eseri, 1867'de *Jimnastik Talimatnamesi*'ni, ertesi yıl da *Jimnastik Talimatnamesi Atlası*'nı tercüme etmiştir.

Ateş'in vurguladığı önemli hususlardan biri de paramiliter gençlik yapılanmasının dünyadaki genel konjonktür içinde bir bağlamı olduğu ve Osmanlı tecrübesini de bunun bir uzantısı olarak görmek gerektiğidir. Ona göre okullardaki beden terbiyesi ile hijyen vurgusu da seri üretim devrinin ihtiyacı olan sağlıklı "emek ordusu" ve güçlü "askerler" yetiştirmeye ilgilidir. Paramiliter terbiye usulünün diğer bir vurgusu da genç kitleye "vatanseverlik, birlik duygusu, disiplin, itaat" gibi değerleri yüklemektir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde gençlere yönelik uygulamaya konulan, beden terbiyesi ve askerliğe hazırlık eğitimleri ile paramiliter bir gençlik politikası izlenmiştir. Bu amaçla okuldaki eğitimlerin yanında Türk Gücü, İzçiler Ocağı, Osmanlı Güç Dernekleri ve Osmanlı Genç Dernekleri kurulmuştur.

SON SÖZ

II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcileri klasik ve modern bilgi ile milli ve evrensel birikimi harmanlayarak kendi toplumlarının ihtiyaçları doğrultusunda bir eğitim içeriği oluşturmaya çalışmışlardır. Eğitimciler, bu eğitim içeriği ile geleceğin dünyasında güçlü bir şekilde yerini alabilecek donanımda bireyler yetiştirmeyi hedeflemişlerdir. Yeni birey, toplumun yüzyıllar içerisinde biriktirerek getirdiği soyut birikim ile modern dünyanın ürettiği birikimi dengeli bir şekilde hazmetmiş bir kişi olarak düşünülmüştür.

II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcileri, büyük bir özveri ve öz güvenle meselelerini tartışmış, problemlerine çözüm bulmak için dünyanın farklı bölgelerindeki tecrübelerden de yararlanmışlardır. Onların ortaya koydukları verim, büyük ölçüde Cumhuriyet Dönemi'nde uygulanma imkânı bulmuştur. Düşünce ve tekliflerini uzun bir modernleşme tecrübesinin ve çift yönlü bir birikimin üzerine oturtan II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinin bıraktıkları miras, günümüz eğitim sisteminin değer-bilim dengesi gibi önemli problemlerinin çözümüne de katkı sağlayacak niteliktedir.

Ancak eğitim meselelerini çok boyutlu ve ciddiyetle tartışmış olan eğitimciler, fikirlerini sistemli programlara dönüştürebilecek imkân bulamamışlardır. I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı sosyal, siyasi ve ekonomik buhran bunun başlıca sebebi olarak görülebilir. Savaş sonunda Osmanlı Devleti'nin yıkılmış olması, ortaya atılan fikirlerin uygulanmasına fırsat verecek zamanı ve imkânı ortadan kaldırmıştır. Bununla birlikte çeşitli eğitim programları aceleyle ve cesaretle uygulanmaya çalışılmıştır. Yeterli altyapı olmadan başlatılan bu teşebbüsler, çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Pratikteki yetersizlikler bir kenara bırakılırsa eğitim felsefesinden yöntemlerine, eğitimin milli boyutundan uluslararası etkilerine, müfredattan uygulama örneklerine kadar farklı boyutlarda ortaya çıkan fikrî birikim, detaylı bir şekilde anlaşılmalı hak edecek niteliktedir. Bu birikimin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi, eğitimde modernleşme sürecimizin ortaya koyduğu birikimin bütünlüklü bir şekilde anlaşılmasına imkân sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed Cevad [Emre]. (1326). Oyunun Hıdmat-ı Terbiyeviyesi. Tedsrât-ı İbtidâiye (Tedsrisat) Mecmuası, 9, 141-147.
- Alkan, M. Ö. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim. TALİD, 6(12), 9-84.
- Ateş, S. Y. (2012). Asker evlatlar yetiştirmek. İstanbul: İletişim.
- Erdem, Y. T. (2018). Türk Eğitim Tarihinde Kadın, Çocuk ve Aile Eğitimi. İçinde Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi (ss. 175-194). İdeal Kültür Yayınları.
- Ergün, M. (1996). İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914). Ocak Yayınları.
- Fortna, B. C. (2005). Mekteb-i Hümayun. Osmanlı İmparatorluğunun Son Döneminde İslâm, Devlet ve Eğitim. İletişim Yayınları.
- Georgeon, F. (2006). Osmanlı -Türk Modernleşmesi 1908 -1930. Yapı Kredi Yayınları.
- Gündüz, M. (2018). II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Döneminde Eğitim. İçinde Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi (ss. 87-115).
- İbrahim Alaaddin [Gövsâ]. (1337). Felsefe ve Terbiye-i Şebab. Tedsrisat, 60, 1010-1019.
- İlkin, S., & Tekeli, İ. (1999). Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü. TTK Yayınları.
- İsmail Hakkı [Baltacioğlu]. (1332). Asrımızın Terbiye Gayeleri. Muallim, 1, 10-12.
- İsmail Hakkı [Baltacioğlu]. (1333). Milli Talim ve Terbiye Islahatına Medhal. MTTTCM, 2, 1-44.
- İsmail Hakkı [Baltacioğlu]. (1335). Sultani Islahatı. MTTTCM, 6, 1-10.
- Kenan, S. (2013). Türk Eğitimi ve Deneyiminin Dönüm Noktaları Üzerine Bir Çözümleme. Osmanlı Araştırmaları, 41, 1-32.
- Koçer, H. A. (1991). Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (2. bs). MEB Yayınları.
- Kodaman, B. (1999). Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi (3. bs). TTK Yayınları.
- M. Zekeriyâ [Sertel]. (1333). "Millî Terbiye, Fenni Terbiye". Muallim, 15, 534-537.
- Mardin, Ş. (1991). Türk Modernleşmesi Makaleler 4. İletişim Yayınları.
- Mehmed Emin [Erişirgil]. (1334). Sultanilerde Felsefe Tedsrisatının Gayesi. Muallim, 20, 712-717.
- Nafî Atuf [Kansu]. (1931). Türkiye Maarif Tarihi I. Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Necmettin Sadak. (1332). Terbiye Milli Olabilir mi? Muallim, 7, 202-207.

BİR KİTABIN İZLEĞİNDEN; SEMTE, OKULA VE İNSANA DAİR

▲ DR. AYŞE AKSU

Her çağ kendi insan modelini ve o modeli yetiştiren öğretim kurumlarını ihdas eder. Birkaç nesil öncesine kadar mahalle mektepleri, medreseler, loncalar, tekke ve zaviyeler Osmanlı'nın talim ve terbiye vazifesini omuzlamışken modernleşme döneminde onların yerini iptidai mektepler, rüşdiyeler, sultaniler, askeri mektepler, mühendishaneler, Dârülfünûn, Darülbîdâyi ve benzerleri almıştır. Günümüzde ise bunların devamı anaokulları, ilköğretim okulları, liseler, kolejler, meslek liseleri, yaygın eğitim kurumları ve üniversitelerdir. Hepsi kıymetli, hepsi insan yetiştirmekle yükümlü ve hatıralarla yüklü elbette. Dünküler düne dair izler taşıyor, bugünküler bugünün insan profilini, onu şekillendiren programları, eğitim mekanlarını ve imkanlarını barındırıyor.

“Her eğitim kurumu bir ağaç gibidir” demiştim, yıllar önce bir yazıma başlarken; toprağı, kökü, gövdesi, dalları, meyveleri bir de bahçıvanı vardır” diye devam etmiştim. Okul denilen şey yalnızca bir bina ve bir tabeladan ibaret değildir. Bu sebeple bir okulun önünden geçerken kısa süre de olsa durur dinlerim onu, geçip gidemem. Mümkünse seyredirim alabildiğine, adının anlamını veya adını veren şahsın kim olduğunu merak ederim, tıpkı insanların adlarını merak ettiğim gibi. Şayet bir eğitim kurumu hakkında yazıyorsam bu veçheleriyle dokurum mazisini.

Sinan Yılmaz'ın hazırladığı Üsküdar'ın Tarihi Okulları adlı çalışmanın kurgusu ve metodolojisi de bu minvalde ve bu bakış açısıyla hazırlanmış. Üsküdar sınırları dahilinde bulunan 27 tarihi okulun her biri birer bölüm olarak ele alınarak tanıtılmış. “Tarihi” ifadesi ile kuruluşundan itibaren kesintisiz faaliyet gösteren ve bugüne kadar gelebilenler kastediliyor. Yoksa Üsküdar gibi kadim bir beldenin tüm eğitim kurumları bunlardan ibaret değil elbette.

Her okul üç başlık altında incelenmiş: *Semte Dair*, *Okula Dair*, İnsan ve Hayata Dair. Girizgahta yer alan *Semte Dair* kısmında okulun bulunduğu mahalle ve semt geçmişten günümüze tüm ayrıntılarıyla anlatılıyor.

Halihazırda mevcut olan/olmayan köşkler, çeşmeler, çınarlar, muvakkithaneler, camiler, mescitler, köprüler, orada ömür sürmüş kişiler ve daha pek çok şey konu ediliyor, resmediliyor. Bütün bunlar o okulun toprağı, ocağı aslında, yaslandığı dağ mesabesinde. Yazarın okulları bu şekilde ele alışı, onları bağlamı ve fonlarıyla birlikte düşündüğünü gösteriyor. Böyle yaparak hem kendi bakış açısındaki derinliği ve kuşatıcılığı vurguluyor hem de o kurumların bir zamanlar eğitim denen zorlu yolculukta tek başlarına yürümediklerini gündeme getiriyor. Muhtemelen şöyle demek istiyor: Öğrenciler her gün okula gidiş ve dönüş yolunda şirin bir mescidin, zarif bir çeşmenin, sebilin, telaşlı bir çarşının, sükuta davet eden bir mezarlığın, soğuk yüzlü bir karakolun önünden geçerken hiç değilse bir anlık göz temasıyla almaları gereken mesajları alıyor, güven tazeliyor, ufuklarını genişletiyorlardı. Hele oralara nakşedilmiş hüsn-i hatlardaki zarafet ve estetik, daha da önemlisi hattı yazılan ayet, hadis ve kelimeler-i kibarların anlamları çocukların zihin dünyalarını biçimlendiriyordu. Bir çeşme kitabesinde “biz her canlıyı sudan yarattık” (*Enbiya*, 21/30) ayetini her gün okuyan bir çocuğun ve gencin öğrendiği dinî bilgileri ve kazandığı itikadı başka ne pekiştirebilirdi?

Böylece yazar o çıkmaz sokakları, o havalide yaşayan tüm canları, ak sakallı ihtiyarları, kocamış çınarları; fakir-zengin, dilenci, meczup, özürli kimseleri, kısacası mahalle kültürüne dair ne varsa hepsini içine alan bir muhayyile inşa ederek o haletiruhiye ile mektep kapısından girmemizi istiyor.

Yazarın bu çırpınışı bugün ocağını kaybetmiş veya bir şekilde oradan tecrit edilmiş her seviyeden eğitim kurumumuza bir hatırlatmada, daha doğrusu bir ikazda bulunuyor. Zira bugün büyük şehirlerdeki çoğu okulumuz farklı semtlerden, ilçelerden öğrenciler alıyor çatısının altına. Onlar da servis araçlarında paketlenmiş olarak gelip gidiyorlar. Okuluyla hem-muhit olan tüm varlıklardan, seslerden, kokulardan, renklerden, duygulardan kopuk, dijital dünyanın avuçlarında büyüyorlar.

Hatırıma, kendi mezun olduğum ilkokul geliyor. O yıllarda bahçe kapısı, normal bir apartmanın girişinde bulunabilecek parmaklı demir kapılar gibiyken 90'lı yıllarda iki metre yüksekliğinde, simsiyah (katran) boyalı ve güvenlik görevlisinin gelenlerin yüzünü görebilmesi için tam orta yerinde ufak, açılır-kapanır penceresi olan ve hapishaneyi hatırlatan bir kapıyla yer değiştirdi. Yan duvarları yükseltildi, üst kısma da iri dikenli rulo teller çekildi. Bu geçişin yorumunu eğitimcilere ve sosyologlara bırakarak kitaba avdet ediyorum.

Okula Dair anlatımlar iki koldan ilerliyor. İlki, okulun bugüne kadar mekan tuttuğu köşkler veya binalar, onların sahipleri veya hibedarları; tarihe karışmış olanların bugünkü tahmini mıntıkları tanıtımlarıyla oluşturulmuş. Devamında okula katkıda bulunan hayırseverler, okulun hayatında iz bırakan kaymakamlar, valiler, milli eğitim müdürleri yâd edildikten sonra yıllar içinde değişen müfredatlar, okul adları hakkında bilgilerden veriliyor. İkincisi ise okulla bir şekilde yolu kesişmiş olan herkesin okula, hoca ve öğretmenlerine dair hatıralarının, kazanımlarının dile geldiği satırlar. Ayrıca kitabelerin orijinaleri, çevrimyazıları ile okul marşları da bu bölümün vazgeçilmez kayıtlarından.

Son olarak İnsan ve Hayata *Dair* başlığıyla öğretmen, öğrenci ve mezunları arz-ı endam ediyor. Onların biyografileri yalnızca hayat hikayesi, eserleri, görev yerleri, başarıları gibi klişe bilgilerle sınırlı değil. Şahsın ailesi,

tasavvufi mensubiyeti, ödülleri, hocaları, hakkındaki şahitlikler, kabrinin yeri, birçoğunun mezar taşı fotoğrafı da titizlikle eklenmiş o hikayeye. Bu haliyle bu biyografiler klasik dönem tezkirelerinden ve tabakât kitaplarından esintiler taşıyor günümüze. Bir de bu kısım, hatıralardan alıntı parçalarla zenginleştirilmiş. Dahası, mezunlar ve öğretmenler şair iseler şiirlerinden; hattat, ressam ya da müzehhip iseler eserlerinden örnekler sunulmuş. Arif Nihat Asya'nın neyzen Halil Can için kaleme aldığı mısraları okurken ne irtibatlar kuruyorsunuz, bu iki üstadın düşünce dünyaları arasında mesela. Acaba meşhur *Na't*'ini kağıda dökerken gönlüne ve zihnine üstadın ney nağmeleri de eşlik etmiş midir, diye sormadan edemiyorsunuz. Sanat eserlerinden verilen kesitler sanki okulla bütünleşiyor; o paha biçilmez miraslardan okula da pay düşürülüyor.

Bu okullar olmasaydı bu eserler zuhur etmezdi deniyor âdetâ. Okul böylece zenginleşiyor, büyüyor, kök salıyor, taş bir bina olmaktan çıkıp konuşuyor, gülüyor, seviniyor, gururlanıyor.

Yazarın okula ait kabul ettikleri yalnızca mezunları değil. Bir iki sene de olsa o sıralarda oturmuş olanlara da “mensubiyet” pâyesi veriyor, diğerlerinden ayırmadan anlatıyor, anlatıyor. Ayrıca okullara “veli” olmuş kişiler de eklenmiş bu silsileye.

Bütün bu aktardıklarımı Üsküdar İdadisi/Sultanisi (bugün

Burhan Felek Lisesi) ile örneklendirmek istiyorum. Önce tüm heybetiyle Müderris Vildan Faik Efendi beliriyor hocalar arasında. Vaktiyle huzur derslerine girdiğini hatırlayınca saraydan idadiye uzanan bu eğitimcilik mesaisi göz kamaştırıyor. “Gül hazin sümbül perişan” ve diğer birçok güfteye nağmeler giydiren bestekar Rahmi Bey geliyor ardından. Sonrasında eğitimci M. Ali Nâzima, dilci ve kültür tarihçisi Kilisli Rifat Bilge, kütüphaneci Fehmi Ethem Karatay, ressam Ruhi Arel, Riyaziyeci Besim Bey, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halit Fahri Ozansoy, ileride İstanbul Erkek Lisesi müdürü olan Celal Ferdi Gökçay, ileride Kabataş Erkek Lisesi kurucu müdürü olan Hasan Tahsin Aynî, Nurullah Ataç; gazeteci, yazar ve siyasetçi Mehmet Asım Us, İstanbul İmam-hatip Lisesi'nin kurucusu Mahmut Celaeddin Ökten, Erzurum maarif müfettişi ve vaiz Abdülmecid Daryal, folklor uzmanı Sadi Yaver Ataman, *Ta'lim-i Hendese* ve *Resm-i Hattî* adlı eserlerin sahibi Ahmet Macid Gören, Türkiye'nin en zengin Osmanlı kıyafetleri koleksiyoncusu Ömer Vasfî Olgunsoy, hattat İsmail Hakkı Altunbezer, hocaların hocası Mahir İz, Mustafa Nihat Özön, tarihçi Reşat Kaynar; ileride milletvekili olan Seniha Hızal, Fakihe Öymen, Muammer Develi ve Zekiye Molaoğlu; matbuat umum müdürü Hüseyin Ragıp Baydur ve daha nicesinin hocalık ve öğretmenlik yaptığını öğrenince okul bugünkü anlamda bir lise olmaktan çıkıyor ve üniversiteye dönüşüyor, hatta onu da aşiyor.

Mezunlar listesinde Sadettin Nüzhet Ergun, Ethem Nejat, gazeteci Ahmet Refik, Dr. Mazhar Osman, hattat Macid Ayrıl, şair Ali Rıdvan Unar, ilk Türk uçağını tasarlayan ve üreten Vecihi Hürkuş, bir postnişin oğlu Rükneddin Nasuhioglu, müzehhip Muhsin Demironat, mücellid M. Sacid Okyay, bestekar Musa Süreyya Bey, ressam Cihat Özegemen; mimarlar M. Fatin Uluengin, Hüsrev Yayla ve Sadun Ersin; yazar Ferhan Oğuzkan, şair Sunullah Arısoy, dilbilimci Talat Tekin, neyzen Niyazi Sayın, eski Türk edebiyatı araştırmacısı Amil Çelebioğlu, kütüphaneci Muzaffer Gökman, Mehmed Akif'in oğlu Emin Ersoy; şairler Üsküdarlı Talat, M. Tahir Nadi Bey, M Abdülhak Hayri Bey; gazeteci, matbaacı ve yayıncı Ahmet İhsan Tokgöz, milli kahramanlarımızdan Ahmet Selahattin Bey'i okuyunca bu bereketin tesadüf olmadığını idrak ediyorsunuz. Zira “**kendisi düzgün olan değneğin gölgesi de düzgün olur**” misali hoca ve öğretmen modelinin işlevini bir kez daha anlıyorsunuz.

Üsküdar İdadisi'nde veli olan şahıslardan Başmabeynci Hafız Mehmet Bey, Mahir İz, hattat ve ebruza Necmeddin Okyay, ressam M. Fuat İzer, bestekar Şükrü Tunar, Kemaleddin Tuğcu, Üsküdar kaymakamı

Hikmet Özgensoy, İstanbul araştırmacısı M. Nermi Haskan, milletvekili Osman Niyazi Burcu, gazeteci Kazım Öçalır'ı da kaydedince tablo tamamlanıyor. Lakin o tablo kemal mertebesine erişmiş olmuyor. Çünkü Üsküdar İdadisi'nin kuruluşunda hayli emeği bulunan dönemin Maarif Nazırı Ahmed Zühdi Paşa zikredilmemiş. Neyse ki o şahıs zaten gün yüzüne çıkmamış bir devlet adamı olduğundan, anılmayışı mazur görülebilir.

Haydarpaşa Lisesi de bahsedilmeye can atıyor, aksi halde boyun bükecek. Zira her ne kadar Cumhuriyet'ten sonra kurulsun da geleneği omuzlayıp uzun seneler devam ettirmiş bir eğitim yuvası orası. Ders vermiş hocalar arasında Ziya Somar ve Nurettin Topçu gibi iki felsefeciyi görünce durup düşünüyorsunuz. Çamlıca Kız Lisesi de parmak kaldırıyor, ben de varım diye. Ona ev sahipliği yapan Ahmet Ratıp Paşa köşkünün bir zamanlar Mehmet Akif'in hususi hoca olarak gelip gittiğini, inas mektebi olduktan sonra da görev yapan hocalar arasında Yaman Dede, Cemil Sena Ongun, M. Ali Aynî, Reşat Nuri Güntekin, ressam Zahide Özar, mimar Afife Batur'u öğrenince o isimleri artık onunla özdeşleştiriyorsunuz. Yâd ellerin “ilk astronom” kabul ettiği Fatin Gökmen Hoca'dan bir zamanlar Kandilli Kız Lisesi sıralarında oturup ders alan genç hanımlara imreniyorsunuz. Aynı okulda şaire Şükufe Nihal'in derslerindeki ruh ile zaman mefhumu dost olabilmişler miydi acaba, diye meraklanıyorsunuz.

Kitaptaki görseller titizlikle hazırlanmış. Öğretmen ve öğrencilerin toplu fotoğrafları, okul pencerelerinden İstanbul manzaraları, mühürler, arşiv belgeleri, gazete kupürleri, şehadetnameler, diplomalar, aferin belgeleri. Fakat ille de kayıt dosyalarından çıkartılmış vesikalıklar diyorum. İleri yaşlarındaki hallerini görmeye alışık olduğumuz pek çok yazar, akademisyen, sanatkar, asker veya kültür adamının ufaklık fotoğraflarıyla karşılaşmak farklı duygular yaşıyor. Beylerbeyi İlkokulu'nda başındaki ilginç serpuşuyla Ömer Faruk Akün'ü, Kuzuncuk İlkokulu'nda İnci Çayırılı'yı görmek; Haydarpaşa Lisesi'nde hattat Ali Alparslan, Cemal Süreyya, M. Necati Sepetçioğlu, Fethi Gemuhluoğlu, Metin Erksan, Ertuğrul Düzdağ, Mehmet Genç ve İzzet Günay'ın henüz delikanlılık çağlarındaki halleriyle tanışmak bizi yeniden insanoğlunun yeryüzündeki macerasına dair tefekküre davet ediyor.

Her okulun en eski ve şimdiki fotoğrafları tek sayfada alta verilmiş. Bu sayede eski ve yeni binalarını bir arada görebilme imkanına sahip oluyoruz. Buradan hareketle

çoğu okulun bugün eski binasında yaşamadıkları ortaya çıkıyor. Kimisi başka kurumlara hediye etmiş binasını, kimi de geçmişin tozlu raflarına. Apartman tarzındaki modern okul binaları ise tekdüze, soğuk ve maalesef “çocuğa göre” diyebileceğimiz unsurlardan mahrum. Eskinin mektep fotoğraflarının hepsinde binalar birkaç ağacın arkasından bakıyorlarken şimdi genellikle otopark olarak kullanılan beton kaplı bir bahçe ve sahte çimenlerin üstündeki basketbol sahası ile poz veriyorlar. Toplumumuza veda etmekte olan mahremiyet mefhumunun izdüşümü olabilir mi bu ayan beyanlılık?

Sultantepe'deki Prof. Dr. Cemil Taşçioğlu İlköğretim Okulu'nun mimar ve mühendisleri acaba o okula vaktiyle Halide Edib'in babası Edip Bey'in köşkünün ve Veli Paşa konağının ev sahipliği yaptığını bilselerdi, binanın herhangi bir yerine hiç değilse onlardan ilham alarak geçmişe dair bir çizgi, bir iz, bir nakış taşımazlar mıydı, doğrusu bilemiyorum.

Her okul hikayesinin bitiminde ona mahsus kaynakçanın verilmesi, o metni inşa eden bilgi pınarlarını kuruma has kılıyor. Şayet en arkada topluca verilseydi bu kaynaklar, kalabalığa karışıp kaybolacaklardı. Tabii, her okulun nevi şahsına münhasır bir uzviyet olduğunun altını çiziyor bu çaba.

Bu mekteplerin Cumhuriyet dönemine geçtikten sonra ellerinden neden isimleri alınıp da rakamlar verildiğini sorguluyorsunuz. Bazı nevezuhur semtlerin sokak tabelalarında “145. sokak” benzeri ibarelerin içinizi acıttığından mülhem, bu değişikliğe şahit olan nesillerin duygularıyla empati kuruyorsunuz. Bir redd-i miras da buralarda yaşanmış galiba, diyorsunuz. Sonra her şeyin aslına rücu etmesi gibi kurumlar da isimlerini geri almışlar.

Üsküdar'ın Tarihi Okulları vesilesiyle “şimdiki okullarımızı” düşününce pek mutlu olamıyorsunuz. Ortaöğretim ve liselerimizi sanata, mesleğe, zanaata, kabiliyete değil de “üniversite kazanmaya” endekslediğimizden beridir yazar, şair, musikişinas, feylesof, mütefekkir, kültür adamı, koleksiyoner yetiştirme diye

bir hedefimizin olmadığını fark ediyorsunuz. Oysa bunlar bir toplumun vazgeçilmez ihtiyacı olan, toplumu yarınlar taşıyacak rol modelleri ve önderleridir. Onları yetiştirecek olan ise yalnızca okul değil, daha geniş perspektifteki ocaklardır. Öğretmenlik yapacak kimseleri de “pedagojik formasyon” şartına bağladığımızdan bu yana kişiliğiyle herkesi etkileyen, hürmet uyandıran, nasihatleri genç beyinlere istikamet gösteren, sözü emir olup demiri kesen, her haliyle efendi ve hanımefendi olan şahsiyetler o kurumlarımızın kapısından içeri giremez olmuşlar. Neticede muhitinden kopuk, hayatın içerisinden canlı unsurların dahil olamadığı, tek tip binalarıyla fabrikasyona dönüşen okullarımızda şu sıralar şahsiyet terbiyesine dair eksikleri olduğunu gördüğümüz gençlerimize ahlak, adâb-ı muaşeret, din dersleri koyma telaşındayız. Halbuki öncelikle bunların büyük ölçüde “kâl” ile değil “hâl” ile sirayet ettiğini hatırlamamız lazım.

Bugün henüz genç olan okullarımız da nihayet yıllar sonra “tarihi” sıfatını hak edecekler ve hayat hikayeleri yazılacak. Onların hikayeleri Üsküdar'ın tarihi okulları kadar renkli, derin ve etkileyici olacak mı, meçhulümüz.

Bin bir emek ve özenle hazırlanan bu eserin yeni araştırmalara kapı açmasını, eğitim tarihçilerine ufuk olmasını, İstanbul'un diğer ilçelerinin de böyle bir şansı yakalamasını temenni ederken, Üsküdar'ın günümüze ulaşan ve ulaşmayan medrese, tekke, mektep, muvakkithane, yetimhane ve diğer eğitim kurumlarının da aynı titizlikle bir araştırmaya konu olmaları teklifinde bulunmayı bir vazife addediyoruz.

Sultantepe Prof. Dr. Cemil Taşçioğlu Ortaokulu

BİREYSELLEŞİRKEN KAYBOLAN YÖN DUYGUSU

▲ BETÜL KOÇ

"Kimseler görmedi Ömür Hanım bu dünyadan ben geçtim." der, Şükrü Erbaş. Ruhumu kör satırlarla un ufak ederek geçtim, göz çukurlarımdan acı fişkırdı da kimseler görmedi...

Zaman geçtikçe kimselerin birbirini görmediği, kalabalıklarda eriyen bireylerin çoğaldığı bir dünyaya evriliyoruz. İşte bu evrilmenin sonucunda kalabalıklar arasında çılgınlıklarını duyuramamanın diğer adıdır bireyselleşme. Bireyselleşme kavramını psikolojide daha çok psikanalizciler kullanmaktayken sonradan ortaya çıkan kuramlarda bu kayram daha çok ayrışma-ayrılma olarak ele alınmaya başlandı.

İnsanın kendisi ve çevresiyle kurduğu ilişkilerin üç basamağı vardır: Bağlanma-Farklılaşma-Ayrılma. Sağlıklı her insan çevresiyle bağ kurar. Kurduğu bağın sürekliliği haline bağlanma denir. Bağlanma bir ilişkinin temelidir. Güvenli bir bağlanma gerçekleştirildiği takdirde ilişkinin diğer basamakları da sağlıklı bir biçimde ilerleyecektir. Bağlanmanın da güvenli, kaçınan, korkulu, saplantılı gibi stilleri vardır. Son yıllarda saplantılı bağlanmanın sonuçlarından kaynaklı farklılaşma ve ayrılma basamakları farklı yorumlanmaya başlandı. Saplantılı bağlanmada kişi kendi benliğini tamamen ortadan kaldırır, tüm varlığını bağlandığı kişiyle özdeşleştirir. Sanki onun varlığı ortadan kalkarsa kendi varlığı da tehdit edilir. Durum böyle olunca farklılaşma ve ayrılma basamakları bir ilişkide güvenli bağlanmanın önüne geçmeye başladı. Her ilişki doğar (bağlanma), büyür (farklılaşma), bitmesi gerektiğinde de ölür (ayrılma). Bu ilişkinin doğasında vardır. Elbette ki ilişkide diğer dinamikleri fark edip zamanla güvenli bağlanmayı zedelemeyecek düzeyde farklılaşma ve ayrılma sağlanmalı. Ancak saplantılı bağlanmaların tek çözümü tamamı ile ayrılma, bireyselleşme kopuş olmamalı.

Son zamanlarda bunların özellikle her mecradan algılarımızı istila etmesindeki tek nedenin insan ilişkilerini ve sonuçlarının düzenlenmesi olduğunu düşünüyorum. Bilakis insanlar özellikle yalnızlaştırılıyor. **Yapılan araştırmalara göre yalnız hisseden bireylerin hipnoz olma olasılıklarının çok daha yüksek olduğu tespit**

edilmiştir. Bu şu anlama geliyor; ne kadar yalnız, o kadar dışardan gelebilecek etkilere açık. Kapitalist sistem önce yalnızlaştırıyor, sonra da çok yalnız olduğunu iyice zihnine kazıyor ve sonra da yalnız olmamak için ait ol diyor. Markaya, bir kahveye, lüks bir eve.... Bunlara ait ol ki ben de kazanayım. Sözde Kazan- Kazan ilişkisi... Oysa tek kazanan tüm bu sistemi planlayıp ince ince algılarımızı uyuşturup kapital sistem. Başka kazanan yok. Dikkati özellikle 1980'li yıllara çekmek gerekiyor.

Bireyselleşmenin tohumlarının 1980'li yıllarda internetin hayatımıza girmesiyle başladığını görüyoruz. Elbette bu kavramı palazlandıran pek çok akım ve disiplinler de var. Bunların en temelinde modern psikoloji ve beraberinde getirdiği akımlar yer alıyor. Bu akımlardan en bilineni Carl Rogers'ın önderliğinde Hümanizm akımıdır. "İnsan, bireydir biriciktir. Kişi merkeze kendisini almalı ve yaşama yön vermelidir. Kişi için önemli olan onun bireyselliğidir." gibi ilkeler doğrultusunda insana ve dolaylı olarak toplumlara yön verir. İnternetin yaygın kullanılmasıyla birlikte hümanizmin yayılması kaçınılmaz olmuş ve **sözde bireyselleştirme denilen tek tipleştirilme operasyonu** gün geçtikçe büyüyerek ilerlemiştir. Özellikle sosyal medya kullanımının artışıyla birlikte başta aile olmak üzere toplumun ahengi bozulmuş, bireyselleşme herkesin kendi doğrularını dilediği gibi yaşaması olarak algılanmıştır.

Peki temelde niçin bireyselleştik/ bireyselleştirildik? Gerçekten bu kadar bireyselleşmeye ihtiyacımız var mıydı? Bu soruların yanıtını verebilmek için geçenlerde yaşadığım konuşmaya değinmem gerekiyor. Pek çok meslektaşımın olduğu bir cemiyette, yakınımızdaki bir okulda cereyan eden intihar olayı üzerinde konuşuyoruz. Gencecik bir kız sınıfta yaşadığı bunalımdan söz ediyor, atacağım kendimi diyor arkadaşları oralı olmuyor bile. Tekrar ediyor kız. Bir arkadaşı "Sen bireysin ölmek de yaşamak da senin kararın" diyor. Ve kız atıyor kendini camdan. Olay saniyeler içerisinde geliyor. Şu an on yedi kırığı var ve halen yoğun bakımda. Öğrenci sevgi evlerinde kalıyor. Ne sebeple sevgi evlerinde bulunduğu dair de bir bilgimiz yok etik kurallar gereği. Öyle ya da

böyle derin bir yoksunluğun içerisinde. Pek çok açıdan diğer arkadaşlarına göre daha iyi olduğunu söylüyor bir öğretmen arkadaşımız. Daha iyi giyiniyor, daha rahat harcıyor vs. Bir meslektaşım intihar etmesini şımarıklık, dikkati çekme olarak değerlendirdi. Evet dikkati çekme konusuna katılıyorum. **Ancak bence bu bir şımarıklık değil aksine ruhunun nasıl ezildiğini gösterme biçimiydi.** "Buradayım, beni görün, bireysellik denen kara kuyudan gök renkli ünsiyete çekin beni." der gibiydi. Yavaş yavaş kabuğuna çekilen, kabuğuna çekildikçe **sosyal medyanın kapsayıcı boşluğuna** sığınan bireyler haline geldik. Bize bireyselleştikçe mutluluğa yaklaşacağımız algısı yüklendi. Oysa mutluluk bir ikinci vakti tüm komşuların bir araya gelip kış boyu yiyeceklerini birlikte hazırlamasıydı. Bir elin nesi var iki elin sesi(mutluluğu) vardı. Ancak olmadı mantar gibi türeyen büyük marketler önce samimi küçük esnafı sonra ünsiyet kavramına ket vurdu. Artık erişte kesmeye ne gerek vardı zahmetsizce dilediğin vakit marketten alırdın. Ne gerek vardı koca kazanları kurup da konserve kaynatmaya yaz kış meyve sebzelerin hepsine erişir olduk. Bir şeylere erişilebilirliğimiz artarken bir şeylerden sürekli verdik. İsmet Özel'in dediği gibi "Her şeyin bir fiyatı vardır. Size huzur verdim diyenler bizden ne aldıklarını da söylesinler." Konfor alanımız, bireyselliğimiz arttıkça huzuru tesis eden güven, sevgi, merhamet ve pek çok duygumuz allak bullak edildi. **Şüpheli, yalnız, karamsar ama sosyal medyalarda birbirimizin yalnızlığını kamçılayan mutlu pozlar veren şehrin insanı oluverdik.**

Özellikle son zamanlarda insanlar nelere ulaşabildiklerini açıkça paylaşıyor. Diğer insanların ne hissedeceğini düşünmeden sözde bireyselleşmenin gereğini yapıyor. Ben varım ve ben sadece kendi yaşamımdan mesulüm. Özellikle aile yaşamında paylaşılan tatil, gezi fotoğraflarının aksine gittikçe artan boşanma oranı söz konusu. Bir boşanmayı talep eden danışanımın bir görüşme esnasında "*Ben her pazar eşim olmasına rağmen yalnızlığımın soğuk duvarları arasında saatlerce mutlu eşlerin fotoğraflarına bakıyorum sosyal medyadan. Tüm Pazar ne kadar bahtsız ve mutsuz olduğumu kazıyorum zihnime!*" demişti.

İnsan pek çok duyguyu beraberinde barındırır. Sağlıklı ve psikolojik sağlamlığı olan insan bu duyguları olabildiğince dengede yürütür. **Zaman zaman dengeyi kaçırsa da tutup tekrar dengeye çekecek destek kaynaklarına sahiptir.** Normal şartlarda danışanım gördüğü o fotoğrafların tamamı ile gerçeği yansıtmadığını bilecek düzeyde. Ya da gerçeği yansıtsa bile yüzde yüz sıkıntısız bir evliliğin olmayacağını bilecek kapasitede.

Ancak bazen insan doğası gereği kendisini ketlediği an görmez ve duymaz olur. O vakitten sonra doğruları; görmek ve duymak istedikleri üzerine şekillenir. İnanmak istediği şekilde inanır. Daha da detaya inecek; çocukluktan bu yana getirdiği duygusal döngüsüne girer. Zamanla gördüğü duyduğu her şey yalnızlığını kamçılamaya, karamsarlığını artırmaya başlar. Yaşamı ekranda gördüklerinden ibaretmiş gibi algılar ve kendi yaşamının böyle olmayışı içten içe bir anksiyeteyi beraberinde getirir.

Tüm bunların arasında yön duygumuzu tayin eden kaideler de değişti. **Bir psikolojik danışman olarak son yıllarda mesleğimize duyulan ihtiyacın artmasına üzülüyoruz.** Üzüliyorum çünkü insanların yüzünde abartılı kahkahaların izi, gönüllerinde bin bir gam dağı ve gam dağı reddetmenin oluşturduğu koca boşluğu görebiliyorum. Üzüliyorum çünkü bu boşluğu fark edip adım atanlar, fark etmeyip adımlarını geri tutanlar var. Adım atanların pek çoğunun sığındığı merci ise "Anı Yaşal!" mottosu. Bu mottoyla bireyselleşen hatta bir adım ötesine geçerek bencilleşen çağın insanı oluveriyoruz. Sevinçlerimiz, mutluluğumuz; ışıkların sönmesi, maskelerin düşmesine kadar maalesef. Sonrasında var olan o boşluğa yeniden dönüyoruz. Zamanla yetmiyor. Hedonizm dediğimiz akımın köleleri oluyoruz. Anı yaşadıkça, o andan alınması gereken her hazzı almaya odaklandıkça tükeniyoruz. Hızlı yaşayıp hızlıca tüketiyoruz yaşamı. Sonrası derinleşen boşluğun son durumu, liseli kızımızın uğradığı gibi... İntihar.

İnsanın esaslı bir tutamağı olmalı. Mutlu olmak için değil yaşamak için! **Yaşamın ezgisi mutlu olmak değil, mücadele edebilmek...** Yapılan araştırmalarda depresyon ve intiharların temel nedeninin, esaslı bir yaşam amacının olmayışının olduğu belirlenmiş. İnsanın sabiteleri olmalı, çizgileri, sınırları. Duygularını dengeye çeken ve dengede tutan... Yaşamına değişkenleri değil de sabiteleri yön vermeli insanın. Bu çağın insanı çoğunlukla değişkenlerden beslenip yönünü bu minvalde belirliyor. **Yolu sadece** yürümüş olmak için yürüyenler ile yolu bir amaç için yürüyenlerin **söyledikleri türkü de çaldıkları saz da aynı olmuyor.** İnsan kendi türküsünün değişmez nakaratını kendisi belirler ve yöneliş böylece başlar. Esaslı bir yöneliş için şairin de dediği gibi "Şarkıya Dön, Eve Dön, Kalbine Dön!"

BİLMEK İLE ARAMAK ARASINDA YÖNÜMÜZ

▲ ABDULAZİZ TANTİK

Eğitimin serencamını ve son yirmi yılda geliştirilmeye çalışılan sistemlerin bir türlü istenilen düzeyde işlevsellik kazanmadığını eğitimle ilgisi olan her kesin bildiği ve nedenlerini merak ettiği bir husustur. Eğitime dair yeni bir yaklaşım geliştirilmediği sürece de bu durumun değişmesine sebep bulmak imkân dâhilinde değildir. Eğitim ve öğretim meselesi, bir ölüm kalım meselesi haline dönüştürülmeden ve onu ideolojik angajmanlardan kurtarmadan bir çözüm bulmak muhaldir.

Eğitimde yeni bir yaklaşım ile gündemi yeniden eğitimin niteliğine çevirmek mümkün olabilir. Bu yüzden bu satırları karalamayı bir vecibe olarak düşündüm. Kendi tecrübe ve okumalarım üzerinden neler yapılabileceğini ise maddeler halinde ve kısa biçimi ile ifadelendirmeye çalıştım.

Mevcut Eğitim Algısını Düzeltmek Adına...

1- Eğitimin niteliğini çoğaltmak...

Eğitim öğretim meselesi, nitelik meselesi ile birebir ilişkili bir durumu içerir. Nicelik bağlamında eğitim ve öğretimi düşünmek büyük bir yanılgı olur. Mesele, çok bilmek değil, çok iyi bir şekilde anlamayı öncelemektir. Anlamayı öncelemek ise niteliğin çoğalmasına imkân tanınması anlamını taşır. O zaman, klasik edebiyat haline dönüştürülmüş, 'eski eğitim sistemini ezber eğitim sistemi' olarak taşıyarak yeni sisteme övgüler dizmek yerine, çocukların eğitiminde anlamı ve anlamayı önceleyecek neler yapılabilir. Buna yönelik bir zihni faaliyeti hayata geçirmekte yarar var.

Meselenin en temel sorunu, eğitimde ve öğretimde bir yöntem eksikliğidir. Bir eleştiriyi, değerlendirmeyi yapabilmenin yolu, bir yöneme sahip olmaktan geçer. İleri sürülen bir değerler dizinini, bir öncülü, bir ilkeyi ancak yöntem üzerinden anlamlandırabilir ve eleştirebilir kıvamda anlamak mümkün olur. Usul bilgisi lise düzeyinden başlayarak öğretilmeli ve üzerine çokça durulmalıdır. Mukayese bir eğitimin olmazsa olmazıdır. Bu durumu gerçekleştirecek olan şey ise iki şeyi mukayese yaparken neye istinaden yapılması gerektiği konusundaki zihni açıklıktır ve yöntem bilgisine sahip olabilmektir.

2- Eğiticilerin niteliğini artıracak bir formasyonun imkânını aramak...

Eğitim ve öğretim ancak eğiticilerin iyi vasfı ile netice alınabilir bir olgudur. O yüzden eğiticilerin geliştirilmesi,

derinleştirilmesi ve öğreticiliklerinin artırılmasını sağlamak bir eğitimin olmazsa olmazı olarak önümüzde durmaktadır. Yüksek lisans düzeyi ile birlikte yöntem üzerine eğitimin en üst düzeyini öğretmek ve beklemek bir hak olarak eğitim neferlerinin omzunda bir nişan olarak yer almalıdır.

Eğitimcilerin eğitici yönleri geliştirilmediği sürece eğitimde sonuç elde etmek muhaldir. Bu yüzden eğiticilerin kendilerini meşgul edecek her şeyden azade kılınmaları sağlanmalı ve sadece eğiticiliğe yönelecekleri bir zemin sunulmalıdır. Buna rağmen eğitici vasfını yitirmiş kişilerin yenileri ile değiştirilmesi de elzem olur. Eğitici ise iyi eğitim sahibi hocalar ile sağlanabilir. Bu noktada üniversite hocalarının gelişmeleri ve derinleşmeleri, sahip oldukları alanla ilgili nelere muktedir oldukları da dikkate alınmalıdır. Silsile yolu ile bu konuda doğru adımlar yeni bir eğitim formasyonu için şarttır.

3- Düşünmeyi sağlayacak bir eğitimin arayışı içinde bulunmak...

Düşünmek başlı başına bir olaydır. Düşünebilmenin yetisini gösteren her öğreticiyi ciddiye almak ve ona gereken önemi vermek birinci derecede elzemliliği gösterir. İyi eğiticiye gösterilecek önem ve verilecek imkân ile takdir edilen bir durum olduğunu göstermek, iyi olmaya yönelik bir ilgiyi üretir. Düşünmeyi sağlayacak olan şey ise, eleştirel tutumun içselleştirilmesidir. İnsanlar korkmadan bir konuda görüş beyanında bulunuyorlarsa ve dikkate alındıklarında daha rahat düşünmeye başlayacaklardır. İşte bu yüzden eleştirel düşünmeye yönelik baskıyı ortadan kaldırmanın kendisi iyi düşünme açısından zorunluluğu içerecektir.

Sıılığın ve hızın oluşturduğu eğitimde durmanın ve derinleşmenin sağlanması açısından neler yapılabilir?

Her şey insan zihnine bocalama düşmektedir. İnsan varlığının oluşumunu sağlayan her şey ile bir alabora hali yaşamaktadır. Durmak, durulmak, durgun olarak olup bitenin "ne"liğini anlamak ise derinleşmeyi sağlar. Derinleşmenin en önemli yöntemi, bir şeyi alel acele değil, beklemeye alarak onunla gerçekten yüzleşmek ve hakkında yeterli düzeyde bir karara sahip olduktan sonra konuşmaya başlamaktır. Bunlarda aşağıda maddeleştirilmiştir...

1- Kavramların incelenmesi ve derinlemesine algılanması için yapılacak eğitimsel çalışmalar...

Dil ve dile dayalı kavram çalışması, derinleşmenin temelini inşa eder. Dili bilmeden, kavramı anlamadan, kavramın tarihsel sürecindeki değişimleri fark etmeden bir kavramın yapısını ortaya çıkarmak zor olacaktır. O yüzden kavramın derinliğini elde edecek bir çalışma esasa taalluk eder. Dil ve kavram ilişkisi kadar, kavramın o dilde kazandığı gücün ve derinliğin anlamını keşfetmekte o derece önemlidir. Bir kavram üzerine serbest çalışmalar yapmak, zihni özgür kılarak o kavrama yeni anlamlar yüklenebilir mi, yüklenemez mi meselesini tartışmaya açmak, yeterli düzeyde bir kavram çalışmasının alt yapısı açısından önemli bir olguyu işaret eder.

2-Durmanın ve sabırla, hikmetle ve istekle öğrenme azminin çoğaltılması...

Durmak, anlamın kendi tezahürünü kaçırmamak anlamını taşımaktır. Kavrama yönelik eldeki verilerle acele karar vermek, kavramın yeterli düzeyde anlaşılmasının önündeki engeldir ve kavram ile ilgili kolayca bir aldanışa yönelmektir. Sabır ve hikmet ise zihnimize üşüşen şeyleri belirli bir zemin üzerinden zihnimizde tartışmadan onları varlığa çıkarmamayı içerir. Sabır, anlamın olgunlaşmasını ve kavramın kendisini açmasını sağlar. Hikmet ise, kavramın yolunu, yordamını, yönünü belirleme konusunda bir zihni derinlik sağlar. Her kavram bir dünyadır. Bu salt bir slogan değil, hakikatin kendisi olarak düşünülmeyi hak eden cinsten bir ilkedir.

3-Dış dünyadaki çekici ve cazibeli bir dünyadan içe dönmeyi ve içselleşmeyi sağlayacak eğitime geçişin sağlanması...

Sürekli dışa dönük bir benliğin sorunu kendi içini unutmasıdır. Kendini unutan bir zihin ise dışı kendisine nasıl sunuluyorsa öyle algılar. Hâlbuki öğrenilen bir şeyin iç dünyamızda bir karşılığı oluşmadığı sürece o şeyi anlamış sayılmayız. Anlamadığımız bir şeyi ise öğrenmiş olmayız, öğretilmiş oluruz. Ama bu öğretilme belirli bir amacı taşıyabilir. Ve sen buna karşı korunaksız kalırsın. İşte bu yüzden kişinin kendi içine dönmesi, kendisine sunulan eğitimi, kendi iç dünyasında tartması, tartışması, sonra da onu anlamlı kılarak varlığının temeli olarak yeniden inşa etmesi sağlanacak bir eğitime imkân verilmelidir.

Özel ve genel ilgilenmenin "nasıl"lığı meselesi ve üzerine düşünceler geliştirme arayışı...

Özel ilgilenme ile genel ilgilenme arasında metodik bir fark vardır. Özel ilgilenmede öznel bir durum söz konusu ve kişiye özel bir yaklaşım geliştirme zorunluluğu vardır. Genele yönelik eğitimde ise nesnel bir eğitimi öncelemek asli bir durumu ihtiva eder. Genel, birden fazla kişiye aynı şekilde yapılacak eğitim anlamını taşır. Bu da aynı temeli her kese vermeyi içerdiği için nesnel bir algıyı ve kavrayışı öne çıkarmayı başarabilmelidir.

1- Özalde aynı ilgiyi taşıyan kişilere ilgilerinin derinleşmesini sağlayacak okumalar yapma ve okumalarında eşlik etme...

Bu noktada konu bazlı okumalar ve bu konu bazlı okumalar için genel bir okuma sürecini bitirmeyi hedef olarak ortaya koyulmalıdır. Bir konuda yeterli bir derinliği sağlayan kişi eğer onu kendi öznelinde de kavramışsa, başka özel konularda kişinin nasıl bir okuma yapması gerektiği konusu açıklık kazanacağı gibi derinleşmenin kendine has yöntemini de idrak etmeye vesile olacaktır. Özellikle, derinleşeceği konunun usulünü doğru bir şekilde öğrenmelerini sağlamak ve muhakkak bir yöntem üzerinden gelişimi sağlamaya yönelik çalışmalar yapmak elzemdir. Derinleşme bir yöntemi içermelidir. Hatta kişiye öyle bir özgüven verilmeli ki kendisi de kendine has bir yöntemi kurabilecek zemine dair çalışmalar yapmayı düşünmeli ve bu konuda destek alacağına olan güveni sağlanmalıdır.

2- Genel ilgilenmelerde ise doğru bilinen yanlışlara dikkat çekilecek seminer ve konferansların düzenlenmesi ve bir idrak çoğalması sağlamaya çalışmak...

Genel geçer kurallar, propaganda aracılığı ile topluma şırına edilmektedir. İnsanlar bugünün koşulları içinde sosyal medya aracılığı ile ve popüler kültür sayesinde bir sürü şeyi bildiğini sanmakta ve yanlış birçok doğruya sahip olduklarını düşünmeye devam etmektedirler. İşte bu konularda yeterli ve ikna edici bir zemin üzerinden konferanslar, paneller ve sempozyumlar yapılabilir. Bunun sağlayacağı verimli bir zihni zemin üzerinden yanlış algılar doğru algılar ile değişmeye hazır hale getirilebilir. Çaba ve gayret olmadan herhangi bir şeyin değişime uğraması beklenmemelidir.

3- Belirli okullarda edebiyat ve felsefi okumalar eşliğinde anlam arayışına zemin oluşturma...

Edebiyat ve felsefi okumaları, anlam arayışının temelini kurma anlamını ihtiva ederler. Bu yüzden edebiyat üzerine çalışmalar, okumalar, edebi metinleri yazmaya yönelik teşvikler ve tedbirler işe yarayacak olgulardır. Ama bunları, sosyal değişimin temelini de dikkate alan bir bakış üzerinden yapılmasını sağlamak ve an ile irtibatlı anlamın geleceğe dönük vizyonunu da dikkate sunularak yapılmalı bu çalışmalar...

Böylece bütüncül bir zeminde eğitimi derinleştirme ve unutulmuş kavramlar olan; dava, dava adamlığı, dava şuuru gibi kavramların yeniden hayatımıza girmesine imkân tanıma ve gençlerin 'bir beklenti içinde olmadan' yaşamın anlamı ve burada olmanın imtihanını geçerek geleceğe dönük bir ilginin gerçekleşmesine katkı sunmak sağlanabilir.

Sorumlu, müdrük, davası olan, anlam arayışını hayatının sebebi kılan insanların varlığını kalıcı hale getirerek insanlık ölçeğinde iyinin, güzelin ve doğrunun egemen olacağı yeni bir dünya kurulmasını sağlayacak güzel ve bereketli işlere katkı sunulmasına zemin oluşturmaları hedefine katkı verilebilir...

KİTLESEL EĞİTİMDE ROTA ARAYIŞI*

▲ KEYSER RABİA MUMCUOĞLU

Salgının ortaya çıkardığı olağanüstü koşullar; kitlesel, standart, zorunlu ve ideolojik eğitimde yeni arayışları deneyimleme fırsatı oluşturdu. Bu deneyimler kitlesel eğitimde geleneksel yöntem ve araçların sorgulanmasına ve alternatif yeni rota arayışlarına girilmesine yol açtı. Ülkemizde salgın öncesinde kitlesel eğitim, müfredatın okullar ve derslikler içerisinde öğrencilere sunulmasına karşılık geliyorken salgınla beraber fiziki olarak okul ve derslik içerisinde bulunmanın alternatif yolları aranmaya başlandı. Bu arayış son yıllarda eğitim alanında yaygınlaşmaya başlayan dijitalleşme ve teknolojinin kullanımını büyük oranda hızlandırdı. Zoom gibi platformlar aracılığıyla derslikler bilgisayar ve telefon ekranlarına sığdırıldı, müfredat dersliklerde değil televizyonda uygulanmaya çalışıldı. Her ne kadar salgın etkisini hafifletmiş ve eğitime tekrar okullarda devam edilmeye başlanmış olsa dahi tüm bu deneyimler kitlesel eğitimin yöntemlerini sorgulamamıza ve ana akım eğitim için alternatif yollar aramamıza neden oldu. Bu arayışın bir sonucu olarak İLKE Vakfı'nın bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM), her yıl bir temel meseleyi tartışma zeminine taşımayı hedeflediği İstanbul Eğitim Konferanslarının ikincisinde kitlesel eğitimde rota arayışı temasını ele aldı.

Uzmanları, paydaşları ve karar alıcıları bir araya getirerek ülkemizdeki ve dünyadaki eğitim meselelerini küresel ve kapsayıcı bir bakış açısıyla ele alarak sorunlara çözümler sunmayı amaçlayan İstanbul Eğitim Konferansının bu seneki ana konusu **"kitlesel eğitimin ne olduğu, niçin önemli olduğu ve salgının kitlesel eğitime etkileri ve salgınla birlikte hayatımıza giren çevrimiçi eğitim"** oldu.

Konferansın ana konuşmacısı Leicester Üniversitesi'nden Dr. Saeeda Shah'tı. Dr. Shah konuşmalarında özetle, ""Her filozof ve her ülke eğitim için kendine has bir

tanıma sahip; ancak herkes eğitimin gelişme için en önemli şey olduğu konusunda hemfikir. Eğitimden beklentilerimiz vardır. Bir bakıma ondan mucizeler bekliyoruz. Tarihi olarak farklı faktörler eğitim sistemini değiştirmiştir. Şimdilerde ise eğitim sistemlerini değiştiren ve yeniden yapılandıran şey pandemi. Eğitim, tarihi ve toplumsal bir bağlam içinde yer almaktadır. Zaman içerisinde güçlü olan şeyin eğitim sistemini şekillendirmede önemli olduğunu görüyoruz. Örneğin İslami değerlerin ve felsefenin eğitimi etkilediğini görürsünüz. Kemalist dönemde ise Kemalist ideolojinin eğitimi etkilediğini görürsünüz. Kapitalist Batı'da, kapitalizmin eğitimi etkilediğini görürsünüz."

Modern dünyada kitlesel eğitim sanayileşme ile birlikte sanayiye işletecek, okuyan, yazan ve temel becerilere sahip insanlara ihtiyaç duyularak başlamıştır. Kitlesel eğitim, en basit haliyle herkes için zorunlu ve yaşam boyu öğrenme şeklinde tanımlanabilir.

Dijitalleşme, bu yüzyılın başından itibaren eğitimi daha ileri bir seviyeye çıkardı. Artık eğitim standart, sıkı müfredatlara bağlı değil. Batı'da bile pandeminin başında çok önemli sınavlar, hatta ulusal sınavlar iptal edildi. Bu bize önemli olanın sınavlar değil öğrenme sürecinin önemli olduğunu gösterdi. Pandemi birçok gelişmeyi, özellikle dijitalleşme alanında olanları daha da hızlandırdı ve biz hala bu değişimlere ayak uydurmakta zorluk yaşıyoruz."

"Salgın, aşamalı bir değişim imkânını yok etti. Son yirmi yıldır dijitalleşme ile birlikte online araçlar; çevrimiçi sohbet odaları, tartışma odaları, sanal sınıf platformları kullanılıyor. Ancak sanal eğitim de yeni zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu zorluklardan bazıları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, elektrik ve teknoloji eksikliğidir. Eğitim için özel ve sessiz alanların yetersiz olması bu dijital platformlara katılımı zorlaştırmakta. Kaçımızın evinde bir ofise veya sınıfa çevirebileceği boş

bir odası var? Eğer kitlesel eğitimden söz ediyorsak nüfusun %90'ını düşünmemiz gerek ki onlar bu boş odaya sahip değil. **Birçok öğrenci kamerasını açmak istemiyor çünkü kamera öğrencilerin nasıl bir koşulda yaşadıklarını gösteriyor. Bu sebeple öz haklarının ve saygılarının zarar gördüğünü düşünüyorlar.** Öğrencinin öz güvenini ve rahatını gözetmek zorundayız.

Sistem salgın yüzünden değişti. Nasıl çevrim içi öğretime ve öğrenime geçileceği, nasıl takip edileceği ve çevrim içi değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda karışıklıklar yaşandı. Burada (*Türkiye'yi kast ediyor*) bu süreç nasıl tecrübe edildi bilmiyorum ama Batı'da çevrim içi öğrenme sürecinin tam anlamıyla yönetilememesi ciddi bir şekilde eleştirildi. İnsanlar iyi bir öğrenme süreci yaşamadı; ayrıca insanlar ciddi refah sorunları ve psikolojik, duygusal ve toplumsal problemler yaşadılar.

Birçok insan ekonomik olarak sorun yaşıyor ve çevrim içi, sanal eğitim için gerekli cihazlara ulaşamıyor. Eğer kitlesel iletişimden bahsediyorsak yalnızca eğitime ulaşmada zorluk çeken değil kıt kanaat geçinen insanları da hesaba katmalıyız. Onlar için ne yapabiliriz? Ayrıca özel ihtiyaçları olan insanlar var. Örneğin işitme, görme veya herhangi başka engeli olan insanlar, bunlar nasıl çevrim içi eğitime ulaşacaklar?

Ebeveynler de çocukların eğitiminde ve onların çevrim içi eğitime erişimlerinde önemli bir rol oynuyor. Kaç tane ebeveyn çevrim içi eğitimde çocuğu destekleyecek niteliklere, eğitime ve geçmişe sahip?

Öğretmenler üzerinde de bir baskı oluştu. Batı'da teknoloji ile başa çıkmakta zorlandığı için mesleğini bırakan birçok öğretmen var. Yalnızca çocukların değil öğretmenlerin de bu yeni öğrenme ortamına adapte olabilmesi için neler yapıyoruz?

Ayrıca çevrim içi eğitimde bir senkronizasyon sorunu var çünkü dünyanın her yerinde aynı anda aynı zaman diliminde değiliz. Uluslararası eğitimlerde, farklı ülkelerdeki insanlar aynı anda eğitime ve öğretmene erişmede sorun yaşıyor.

Öğrencilerin okuldan uzak kaldıkları sürede tecrübe ettikleri birçok zorluk bulunmakta. Salgın öncesinde çocuklar sabah erken saatlerde okula gitmek istemiyorlardı ancak salgın sonrasında koşarak okula gidiyorlar çünkü onlar da anladılar ki okul sadece akademik anlamda değil sosyal ve psikolojik açıdan da güvenli ve verimli bir ortam sağlaması açısından değerli. Çevrim içi sınıfların bir başka ciddi zorluğu şu ki; genç çocuklarımızın dijital bir alet kullandığında bu

aletleri kötü yönde kullanmadıklarını ve Batı'da da çok yaygın olduğu üzere çevrim içi istismara uğramadığını nereden bilebiliriz?

Salgın artık sona eriyor ancak pandemi öncesi normale geri dönmüyor. Bu artık yeni bir normal. Ve bu yeni normalde, yeni stratejiler düşünmeliyiz.

Bir diğer önemli mesele ise bu yeni normalde hem öğretmenler hem de öğrencilerin niteliklerini geliştirmektir. Bu yetenekler yalnızca öğrenme ya da öğretme ile ilgili değil gelecekteki yeni çalışma alanlarına ve yöntemleriyle paralel de olmalıdır. Geleneksel eğitimle ilgili bir diğer problem de bu eğitimlerin sonrasında toplumda ve pratikte bir karşılığı olup olmadığıdır.

Batı'da öğrenciler isterlerse kameralarını kapatma hakkına sahipler. Sanal bir zeminde yapılan çevrim içi öğrenme ile insani etkileşimler gerçekleştirilemiyor. Katılın veya katılmayın çevrim içi öğrenme ile eğitim kalitesi düştü. Sınıflarda gerçekleşen kritik düşünme ve tartışma ortamları artık yok. Eğitimi yeniden tasarlamalıyız. Artık öğrencilerin, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve kurumların karşılaştığı zorlukları ve sorunları biliyoruz. Eğitimi geliştirmek için ihtiyacımız olan müfredatı oluşturmaya nasıl başlarız? Bu müfredatı nasıl değerlendirebiliriz?

Geleceğe yönelik çözümler için tepkisel/reaktif değil proaktif olmalıyız. Konformist değil zamanın şartlarını göz önüne almalıyız. Sorunları çözmek için önce gerçekleşmesini beklememeliyiz; bunu yerine olabilecek ihtimalleri görüp onlarla nasıl başa çıkılacağını düşünmeliyiz.

Teknolojiyi öğrencinin konforu ve rahatlığı için kullanmalıyız. Toplumda özgüven ve aktif katılımları için öğrencilerin özgüvenli, fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı ve güçlü olması gerekir. Önemli olan bilginin arka planını öğrenmek için birkaç şeyi ezberlemek değildir. Önemli olan öğrencilerin kişiliklerini güçlendirmek ve onları özgüvenli yetiştirmektir. Fiziki olarak ekranın arkasını bulanıklaştıran ya da gizleyen filtreler kullanılmalı.

Neye ihtiyacımız var bunu görmeliyiz. Herkes yüksek lisans veya doktora eğitimi almalı mı? Hayır, bunun yerine öğrencilerin aktif olarak topluma katılımlarını sağlamalıyız. Böylece öğrenciler ne tür sorunlar yaşıyorlar, ne istiyorlar bunu öğrenin. Ayrıca öğrencilere fazla iş yükü yüklemeyin. Hem öğrenciler hem de öğretmenlere yüklenen fazla iş yükü onların girişkenliklerini öldürür. Sınava değil onları hayata hazırlayın, en önemlisi onlara teknolojiyi nasıl kullanacaklarını öğretin.

Diğer ülkelerin vizyonlarını ödünç almak çözüm değildir. Her ülkenin öngörülleri kendilerine hastır. Her tasavvur kendi bağlamında anlamlı; her ülkenin kültürü, kaynakları, çevresi, insanları farklı. Farklılıklarınızı güzelleyin. Kişisel ve toplumsal olarak öz güvenli bir bakış açısıyla kim olduğunuzu görün. Kendinize saygı duymazsanız kimse size saygı duymaz."

II. İstanbul Eğitim Konferansı Leicester Üniversitesi'nden Dr. Saeeda Shah'ın ana konuşmacı olarak bulunduğu konferans iki ayrı oturum ile devam etti. Alanında uzman konuşmacılar kitlesel eğitime dair görüşlerini paylaştı. Oturumların ilkinde, Eğitim Reformu Girişimi'nden (ERG) Prof. Dr. Üstün Ergüder, D-8 temsilcisi Ahmar İsmail; ikincisinde Köy Okulları Değişim Ağından (KODA) Ömer Özkan Yaygın Eğitim ve Kültür Derneğinden (YEDER) Hüseyin Türkan ve Marmara Üniversitesinden Dr. Akif Pamuk görüşlerini kamuoyu ile paylaştı.

Prof. Dr. Üstün Ergüder konuşmalarında; "Boğaziçi Üniversitesi'nin rektörlüğünü yaptığım üniversite

kariyerim sırasında Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisinin üniversitenin kapısına kadarki eğitim süreci olduğu kanısına vardım. Türkiye'deki eğitim sisteminde kalitenin dağılımının çok normal olmadığını gördük. Kaliteli okullar çok kısıtlı sayıda öğrenciye eğitim veriyor. Bunlar dışında geri kalan okullar OECD ortalamasının çok dışında kalıyor. Eğitim Reformu Girişimi'ni (ERG) kurarken bir demografi çalışması yaptık. Bu demografi sonuçlarında da şunu gördük; Türkiye'de 2025'e giden yıllarda ve sonlarında Türkiye'nin önünde bir fırsat penceresi var. Türkiye, senede %3 düzeyinde büyüyen, nüfus patlaması yaşayan ülke. Ancak bu oran giderek azalıyor şu an %1'lere düşmüş durumda.

Eğitim Reformu Girişimi'nde (ERG) eğitimde kaliteyi gündeme koymak adına yola çıktık. Türkiye gibi nüfusu patlayan ve gelişmekte olan ülkelerde okullaşma oranlarını artırmak çok önemli; bu bir nicelik meselesi, ne kadar çok çocuğumuzu okullara dahil edebiliyoruz? Ancak nitelik diye de bir sorunumuz var. Bunun için ERG olarak eğitimde nitelik sorununa ağırlık vermeye karar verdik.

Okul öncesine bakarsak, 3-5 yaşta okullaşma oranı 2003'te 7.5 iken 2022'te %44'e varmış; bu önemli bir gelişme. 4-5 yaşta okullaşma oranı 2005'te %11 iken 2021-22'de %55.9' yaklaşmış; 5 yaşta net okullaşma oranı 2010'da %6.9 iken %81.6'lere ulaşmış. İlköğretimde net okullaşma oranı 2003'te %91 iken, 2022'de %94.3'e; orta eğitimde 2003'te %50.6 2022'de %89.6 olmuştur. Bu rakamlar Türkiye'nin okullaşma oranında hayli yol aldığını gösterir, ancak oranlar bölge ve il düzeyinde incelendiğinde eşitsizliklerin devam ettiğini görüyoruz. Global rakamlara baktığımızda Türkiye önemli bir aşama kaydetmiştir. Fakat bu oranları kız ve erkek çocukları özelinde incelersek yine eşitsizliklerin olduğu görülür. Bölgesel anlamda ortaokulda kızların okullaşma oranının en düşük olduğu yer Doğu Anadolu'dur.

TÜİK verilerine göre 15-17 yaş arasındaki çocukların %16.4'ü iş gücünde. Her yüz çocukta 16'sı hali hazırda çalışıyor veya aktif olarak iş arıyor. Ne istihdamda ne de eğitimde olan gençlerin oranı, 2000'li yılların başından bu yana OECD ülkeleri arasında yüksek orana sahip. Türkiye'de 15-24 yaş arasındaki gençlerin %28.3'ü ne eğitimde ne de istihdamdadır. 2018 PISA verilerine bakıldığında 15 yaşındaki her 10 öğrenciden birinin temel yeterliliğe sahip olmadığını söyleyebiliriz. Genel rakamlara bakıldığında muhakkak önemli aşamalar kaydettik; fakat 2017 verilerine baktığımızda G20 ve OECD ülkeleri arasında %73.2 ile eğitim harcamalarının en düşük olduğu ikinci ülke Türkiye'dir. Peki ne

yapmalı? Eğitimde kaliteyi arttırmamız şart, geç bile kaldık. Çocuğun kaliteli eğitim almasını sağlayan okul, eğitimde erişimin ötesinde katılımcı ve eşitlikçi bir öğrenme deneyimi sağlamalı diye düşünüyoruz. Eleştirel düşünebilen, her türlü hazır bilgiyi sorgulayan çocuklar amaçlanmalı. Tüm okullar erişilebilir, adil, kapsayıcı, özgür, şiddet ve ayrımcılığa sıfır tolerans gösterilen yerler olmalı.

Okul, çocuklara sosyalleşme ve bir arada yaşamayı deneyimleme imkânı sağlamalı diye düşünüyoruz. Bir şikâyetim var bu geçtiğimiz 20 senelik dönemde; Türkiye'nin en büyük sorunu eğitim politikalarının ideoloji ile iç içe olma tehlikesiyle karşı karşıya olması. Bu da eğitim politikalarını yapboz tahtasına dönüştürüyor, eğitim politikalarında bir süreklilik olmuyor. 2012'deki 4+4+4 sistemi okullaşmaya yardım etmiş, okulda olma süresini uzatmıştır. Ancak içinde ideolojik kaygılar vardı. Bu işin üstesinden nasıl gelinmeli? Eğitimde reformu sağlayabilmek için bir konsensus/mutabakat sağlanması lazım. Türkiye'de her gelen kendi ideolojisine göre eğitim politikasını şekillendirmeye kalkarsa problem çıkar. Milli hedefler üzerinden anlaşılması lazım." Değerlendirmelerinde bulundular.

D-8 Direktörü Ahmar İsmail ise konuşmalarında; "D-8 merkezi İstanbul'da olan 8 ülkenin (Bangladeş, İran, Endonezya, Mısır, Malezya, Nijerya, Pakistan ve Türkiye) bir araya geldiği bir kuruluştur. Bu sekiz ülke Türkiye'nin eski başbakanı Necmettin Erbakan'ın girişimiyle bir araya gelmiştir. Biz birçok farklı konu ile beraber post Covid-19 sonrası eğitim politikalarına da odaklanıyoruz. Saeeda Shaha'nın vurguladığı gibi eğitim koronadan sonra çok değişti. Bir örnek vermek gerekirse, benden önce çevrim içi konuşma yapan kişiyi gördünüz. İki taraflı olarak dinleme noktasında zorluklar vardı ve benimse direk karşınızda olmamla aradaki farkı görmeyi sağlıyor. Covid-19'dan önce de Youtube gibi iletişim platformları; Udemy gibi çevrim içi akademiler vardı ve çokça fayda sağlıyorlardı. Covid-19 neredeyse bitti ama salgın zamanında elde ettiğimiz gelişmelerle zihniyet değişti. Şimdi Covid-19 döneminde elde ettiklerimizi post Covid-19 dönemine adapte etmeliyiz.

D-8 olarak sekiz ülkenin öğrencileri için bir üniversite kurduk. Uluslararası D-8 Üniversitesi, hem yüz yüze yüksek lisans ve doktora eğitimi sunuyor, hem de çevrim içi dersler sunuyor. Ayrıca bu sekiz ülkenin öğrencilerine burslar da sağlıyor. Bunun dışında başlattığımız bir başka girişim de Network of Pioneers for Research and Innovation (D-8NPRI). Gelişmekte olan ülkeler

olarak sorunumuz şu ki biz sanal ortamı kullanırken bir anda elektrik gidebiliyor veya aniden internet kesintisi yaşayabiliyoruz. Bu sorunların üstesinden gelebilmek, yeni bir koordinasyon ve iletişim yolları bulmak için sekiz ülke olarak Network of Pioneers for Research and Innovation'u kurduk.

Salgından sonra öğrenciler artık uluslararası bir düzeye ulaştı. Fiziksel sınıflarda böyle bir konuşma sadece o ortamla sınırlıyken şimdi ekranlar, kameralar ve mikrofonlarla görüntüm tüm dünyaya ulaşabiliyor. En önemli kısmı da çeviri. Şu an ben konuşurken siz aynı anda kulaklıklarınızla Türkçe olarak dinleyebilirsiniz. Eğer benim çocuğum diyelim ki Türkiye'de okumak istedi, onun önündeki en büyük engel dil olacaktır. Ancak sanal ortamlarda çevrim içi olduğunda çeviri sorunu da bir problem olmamakta.

Uluslararası D-8 Üniversitesi de dâhil bu sekiz ülkeden üniversiteler bir araya gelerek fakülteleri nasıl birleştirebileceklerini ve kitlesel iletişim hem bu sekiz ülkede hem de ötesinde nasıl sağlanabileceğini düşünüyorlar. Bunun dışında bir de Islamic World Science Citation Database (ISC) var ki burası da eğitimde bilim ve teknolojinin nasıl geliştirilebileceği hakkında çalışmalar sunmaktadır.

Bir örnek vermek istiyorum. Geçtiğimiz zamanlarda İran'da bulunduk. İran eğitim alanında çok fazla ilerleme kaydetmiştir. İran, farklı şehirlerde belli teknolojilerle donatılmış laboratuvarlar kurmuş. Laboratuvarlara bölgedeki farklı üniversitelerden öğrenciler gelip laboratuvarlardan yararlanabilmekte. Tüm bu gelişmelerde ise devletin katkısı var. **Vurgulamak istediğim şey şu, devlet veya hükümet yapılanlara dâhil olmadığı, para ve iş birliği olmadığı müddetçe eğitim politikaları başarılı olmaz.**

UNESCO'nun vurguladığı gibi gelişme yeni teknolojilerin keşfedilmesine bağlıdır. UNESCO verileri gösteriyor ki gelişmekte olan ülkeler, araştırmaya ve kalkınmaya daha az yatırım yapmakta. Araştırma ve kalkınmaya daha fazla yatırım yapmalıyız. Sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı eğitime ve araştırmaya yatırım yapmadan gerçekleştiremeyiz. Araştırma ve gelişim kurumlarına daha fazla yatırım yapmaktan başlayabiliriz." Değerlendirmelerinde bulundular.

Bir katılımcının: "Dünyadaki en iyi 20-50 üniversite gibi sıralamalarda Müslüman ülkelerden bir üniversite neden yok?" sorusuna Ahmar İsmail: "Sorunuz neden geriye düştüğümüzü ve Batı ile neden yarışamadığımızı düşünmek açısından çok önemli bir soru. Kaç öğrenci yükseköğrenimi için Türkiye'nin batısında kalan, Avrupa ve Amerika'daki ülkelere gitmek ister veya kaç öğrenci yükseköğrenimi için Türkiye'nin doğusunda kalan ve görece kalkınmış bir ülkeye gitmek ister? Öğrenci her zaman teknolojinin ve yaşam koşullarının daha iyi olduğu yere gitmek ister. Saeeda Shah Hanımefendi'nin de vurguladığı üzere İngiltere'de bir öğrencinin ders çalışmak dışında endişe edeceği başka bir şey yok. Hükümetlerin daha iyi bir yaşam öneren politikaları önemli. Öğrenciler bu politikalarla faydalanabiliyor mu? Eğer öğrenciler fırsatlardan faydalanabilirse ülkeye gelirler. Öğrenciler nerede daha iyi ekonomik rahatlık ve iş imkânı bulurlarsa oraya giderler. Bu sebeple öğrenciler Batı'ya gidiyor." şeklinde cevapladı.

TÜRKİYE'NİN KİTLESEL EĞİTİMDE ROTA ARAYIŞLARI

"Türkiye'nin kitlesel eğitimde rota arayışları?" sorusuna Arama konferansının diğer katılımcılarından gelen cevapları da okuyucularımıza aktarmak isteriz.

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın (İLKE Vakfı)

"20. yüzyıldan bu yana okullaşma oranları çok arttı. Kitle eğitimine olan talep sürekli devam ediyor fakat tamamlayıcı ve alternatif arayışlar da sürmekte. Kitle eğitiminin ilk çıktığı dönemlere kıyasla eğitimde belli demokratikleşme reformlarını birçok ülke kısmen de olsa gerçekleştirdi. Artık sınıflara öğrencileri toplayıp sabahdan akşama kadar bilgi yükleme tarzındaki bir mantalıdan dünya uzaklaşmaya çalışıyor. Tartışmalar sürüyor, fakat mevcut sistemin dönüşümü kolay değil."

Ömer Özkan (KODA Köy Okulları Değişim Ağı)

"Benim eğitimle ilgilenmeye başladığım dönemlerde eğitimde alternatif araştırmaları çok yeniydi. Bu arayışlar Avrupa'da yüz sene önce başladı ama Türkiye'de bunlar 10-12 yıl önce başladı. Ben daha çok sahada olmayı tercih ettim. 10-12 kişilik bir ekiple başladık. Projemiz, eğitimci girişimlerimiz farklı illerden talepler ile genişliyor.

Benim en büyük soru işaretim şu, kitlesel eğitim bir Titanik ve buzdağına doğru gidiyor şu anda. Yavaş yavaş bunu düşünmeye başlamamız lazım. Köy Okulları Değişim Ağı (KODA), gibi öğretmenlere de alternatif bir eğitim nasıl olabilir diye düşündük. Şu an KODA'da 400 öğretmen eğitim aldı. Sanat ve müzikle ilgili eğitimler

alıyorlar. Örneğin öğretmenler, sanat ve müzikle okumayı öğretme yöntemlerinde normalde 6-7 kere tekrar ederek öğrettikleri şeyleri bu yöntemlerde 1-2 tekrarda öğrencilere öğretebildiklerini söylüyor. Ve sanatla öğrenciler daha kalıcı bir şekilde öğrenebiliyorlar. Ancak bu hareket alttan gelen bir hareket, üstten gelen bir hareketle desteklendi. Açılan anaokulları sayesinde değişim üstten de gelmeye başladı.

Kitlesel eğitimi etkileyen bir diğer temel mesele de iklim krizi. Dünyayı tüketiyoruz ve dünyanın bir varlığı olduğuna ve onu öfkelenmememiz gerektiğine dikkat etmemiz gerekiyor. Çünkü intikamı korkunç oluyor; beslenme ve hava kalitemiz çok düştü, kitlesel eğitim konusu da bu tartışmanın dışında ilerletilemez.

Eğitimde sanatın kullanımının çok ciddi geri dönüşleri olduğunu gözlemliyor eğitimciler. Gelecekte artık çok daha yoğun olarak sanatın, müziğin ilkokuldan itibaren kullanılmaya başlamasına şahit olacağız ilerleyen yıllarda. Ve bununla beraber çok daha etkin bir öğrenim olacak.

Özel eğitimde de artık öğretmenlerin ciddi bir bilgi sahibi olması gerekiyor. Çünkü çocukların %25'inde ciddi sorunlar var; otizm, dikkat eksikliği, hiperaktivite. Bunun beslenme, ekranın çok kullanımı ile ilgili nedenleri var. Otizmlili çocuk oranı aslında ilan edilenden daha fazla çünkü memleketin bazı az gelişmiş bölgelerinde bu ölçümler yeterince yapılmamaktadır. Sağlık Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı çok daha yakın yakına çalışmak zoruna kalacak. Hem öğretmenler daha farkında olmalı mesleki gelişimini bu yönde sürdürmeli hem de sağlık sektörü ile eğitim bir arada çalışarak bu mesele hakkında çözümler üretilmelidir. **Biz ileride 4-5 yaşında ilköğretimde "oyunlaştırma" ve oyun oynamayı daha çok konuşacağız çünkü çocukların duyu gelişimi gerilediği görülmektedir.**

İlk 7 yılda duyu çalışmaları çok önemli. Okul öncesinde hareket duygusu, yaşam duyuları, farklı materyaller ile dokunma duygusu üzerine yoğunlaşılmalı. El sanatları ve müzik okul öncesi eğitimde çok önemli, gerçekliğe ve gerçeğe cesaretimizin olması gerekiyor. **Sadece dijital olarak dinlemek değil gerçek müzik aleti sesini duymaya geri dönmemiz gerekiyor.**

Farklılaştırılmış eğitimlerin olması farklı bakış açıları ve farklı perspektifler için çok kıymetlidir. Tekipleşme gelişim ve büyüme için sağlıklı süreçler değil. Eğitimde tekipleştirme anlayışında ciddi sorunlar var ve bu anlayış devam eder ise hiç kimseye faydamız olmayacak." Değerlendirmelerinde bulunmuşlardır.

Hüseyin Türkan (YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği)

"Rota" deyince, ana hedef, varmak istediğimiz yer anlaşılır. Değişmeksizin güzergâhımızı güncellemek isteyebiliriz zaman zaman. Eğitim de dinamik bir alan ve hiçbir eğitim planı çok uzun yıllar boyunca geçerliliğini ilk günkü gibi koruyamayabiliyor. Hedef kitlenin beklenti ve önceliklerine göre bu program ve müfredatları revize etmek gerekiyor. Bugün bu programda edindiğimiz bilgi ve tecrübeleri çalıştığımız kurum ve kuruluşlarda bu rota güncellemesinde mutlaka değerlendireceğiz ve kullanacağız.

YEKDER'de biz çocuklara, gençlere, yetişkinlere ve eğitimcilere yönelik olarak; özgün, sürdürülebilir, modellenabilir eğitim programları tasarlıyor, uyguluyor ve modelliyoruz. Öncelikle akademik bir yaklaşımla yola çıkıyoruz ve bir eğitim programı geliştiriyoruz. Sonra bunu pilot uygulama olarak YEKDER'de katılımcı kitlemizle uyguluyoruz. Eğitim programımızın çalışıp çalışmadığını test ediyoruz. Eğer bu model başarılı olur ve genel bir kabul görürse güvenilir farklı kurumlar aracılığıyla bu çalışmayı farklı kurumlara modelleyip ve geliştirmeye ve yaygınlaştırmaya çalışıyoruz.

Bu eğitim programlarından biri de Ev Okulu. 9-11 yaş ilkokul öğrencileriyle, 7-10 kişilik katılımcı gruplar ile katılımcıların evlerinde veya kurumlarda, örgün eğitimin alternatifi olarak değil onunla birlikte sürdürdüğümüz bir projedir. Özgün bir müfredatı var ve bu müfredata uygun eğlenceli yayınlara sahip. Ev

Okulu'nu tasarlarlarken aslında o programı uygulayacak eğitimcileri geliştirecek eğitimci geliştirme programını da hazırlamış olduk. Projenin amaçları: ailelerin de desteklediği güvenli bir arkadaş ortamı, çocukların sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak, temel dini bilgileri eğlenceli bir şekilde öğretebilmek ve değerler eğitimine katkı sağlamak.

Ev Okulu, 2001 yılında bir yaz okulu projesi olarak başladı. 10 grupta başlanan proje başarılı olunca güz döneminde 50 kadar grup kuruldu ve Ev Okulu kendi müfredatını, kendi yayınlarını oluşturma sürecine başladı. YEKDER ile kurumsallaşarak özgün, sürdürülebilir ve nitelikli bir proje olmasına çalışılmıştır. Ev Okulu, 20 yıldır devam eden bir program. Hem YEKDER'de hem de onlarca farklı kurumda eşzamanlı olarak uygulandı. Başlangıcından bu yana 100 binin üzerinde çocuk bu programdan istifade etti.

Ev Okulu Projesi bir model haline gelip YEKDER'de farklı projeler için kullanılmıştır. Okul ve liseli gençlere yönelik Marifet Okulu programımız var, ebevymlere yönelik Ailede Din Eğitimi (ADEP) programımız var, eğitimciler için Eğitimci Geliştirme Programımız (EGP) ve kadınlar için Aşamalı Seminerler Programımız (ASP) var. YEKDER şubesi olmayan bir dernek; sınırlı fiziksel imkânlarla sınırlı sayıda öğrenciyle uyguladığımız bir program var ama biz bu çalışmaların daha geniş kitlelerde uygulanabileceğine inanarak uyguluyoruz. Bizim YEKDER olarak birkaç

yıldır tespit ettiğimiz, yakinen şahit olduğumuz bir dijitalleşme meselesi var. **Burada önümüzdeki yıllar için şu önerilebilir; biz uzun yıllardır saha tecrübemizi, uygulama deneyimlerimizi konvansiyel yöntemlerle sürdürdüğümüz projelerimizi, matbu yayınları, bugün gençlerimizin rahatlıkla ulaşabileceği güvenli dijital uygulamalara dönüştürebilirsek o zaman bir alternatif model geliştirebiliriz.** Bunun için bol bol içerik ve materyal üretmemiz gerekiyor. Dijitalleşmenin yanı sıra oyunlaştırma meselesi var. Çeşitli oyun formları ile projelerimizi geliştirmeye çalışıyoruz. Temel önerilerimiz, dijitalleşmeye ayak uydurma ve doğru oyunlaştırmadır."

Dr. Akif Pamuk (Marmara Üniversitesi)

"Pandemiden önce ebeveyn olduğunuzu düşünün. Ne diyorduk: "Aman çocuğum televizyonun başına oturma; evladım, televizyondan kalk, tabletini bırak". Sonrasında: "Evladım televizyonun başına otur; tabletinden dersini takip et" demeye başladık. Egemen söylem bize ihtiyaç olarak bazı söylem repertuvarlarını hissettirir ve kabul ettirir. Öğrenci sayımız Türkiye'de 18 milyon; üniversitedeki akademisyenler dışında öğretmen sayımız 1.1 milyon. Yani her Pazartesi tüm Türkiye okula eğitime gidiyor. Bir eğitim miti üretilmiş, bu eğitim miti ne oluyor da iki ayda söylemiş olduğu tüm yatırımını çöpe atıyor. Eğer kitlesel eğitim bir internet ve bilgisayardan ibaret olsaydı, bu kadar zorunlu eğitime bu kadar eğitim bütçesine ve okula niye ihtiyaç vardı? Kitlesel eğitimin ikiyüzlülüğü pandemiyle ortaya çıktı. Kitlesel eğitim bir dönüşüm geçiremez. Dönüşüp, yeniden revize etmek demek; maksimum yapabileceği güncellemeyi almasıdır. Ben dört başlıkta bunu gerekçelendirmeye çalışacağım. Bizim zihnimiz modern insanın zihni; yani aydınlanmanın çocuklarının üretmiş olduğu seküler teolojik bağlamda yaşıyoruz. Zihnimiz modern insanın zihni olduğu için netliği seviyor. Her zaman yeni bilgi edinme tecrübesi edinmek istemez. Burada aslında eğitim dediğimiz şey üç metaforla özetlenebilir. İlk metaforum: "kovayı doldur". Bu tarım toplumunun "makbul yurttaş"ına o kabul edilmiş bilgiyi verelim. Aydınlanmanın çocuklarının itiraz ettiği şey buradaki bilginin o teleolojik yanı. Aydınlanmanın çocukları da seküler teleolojik bağlamda "ateş yak" diyor. Yani o insan aklının ateşini yak. Bu aslında bugünkü kitlesel eğitimin karşılığı ve endüstri toplumuna lazım olan işçinin yetiştirilmesi için üretilen bir şey. Bizim atladığımız şey şu ki 2022'nin kitlesel eğitimi başka bir anlam taşıyor. **Bu anlamıyla eğitim inşa edilen bir şey, sosyal bir inşa. Bu durum bilginin nasıl sunulduğuyla alakalıdır.**

Eğitim dediğimiz şeyin bugünkü karşılığı "ateşi harlamak". Ateşi harlamak tabirini önümüzdeki süreçte çıkacak olan Çocuklar Okulu Yönetince kitabının yazarından ödünç aldım. Kitlesel eğitimde bir rota, bir arayış varsa o arayışla alternatif eğitimi şöyle bir analogi ile ele alabiliriz. Sosyal bilimler modern dönemde doğa bilimlerin öykünerek kendilerini bilim addederek bir pozitivist paradigma ile karşılaşılıyor ya, burada da bugün bütün uygulanmış kitlesel eğitimin sorunlarına çözüm üreten alternatif eğitim uygulamaları var. Bugün kitlesel eğitim alternatif eğitim uygulamalarına bakacak ve ilham alacak. Metapolitik bir tartışmadan bahsediyoruz. Bir çağın tını var ve çağın tını bize birçok şeyi dayatıyor. Burada "ateş yak" dönemi bir hız ve hızlı tüketim dönemi. Bu dönem konvansiyonel eğitimde doğrusal bir öğrenme modeli; nesnel bir bilgi var ve bu nesnel bilgiyi çocuğa kazandıracak. Burada çocuğa yer yok, çocuğa yer olmadığı için de modern anlamda kitlesel eğitim ayrıştırıcı oluyor ve avantajlı çocuklar ve dezavantajlı çocuklar arasındaki makasın açılmasına yol açıyor. Pandemide özel öğretmen tutabilir bir aile ama birsinin internet paketi yoktur ve eğitime erişimi engellenmiştir.

"Ateşi harlayanlar"ın eğitim yaklaşımında ise çoğulcu öğrenme dediğimiz bir bağlam var. Bunun diğerinden farkı şu: hepimiz bir bilgi ile karşılaşılıyor ve o bilgiyi öğreniyoruz, ki bu çiçeklenme alanı. Bu alanda öğrenen öğrendiğiyle mutlu oluyor ve ateşi harlıyor. Burada iki tuzak var: ilki başarı egosu, ikincisi, başka bir bilgiyle karşılaştığında onunla yeni bir deneyim alanına girme yerine güven alanına dönülmesi. Bunu aşabilen ikinci aşama olan şüphe alanına geçiyor. Burada da tuzaklar var; mesela, "önceki doğruydı bu yanlış" veya "herkes neyi kabul ediyorsa ben de onu kabul edeyim demek. Bu aşamayı da geçenler yeniden bilmeme alanına dönüyorlar. Evet diyorlar bu başka bir şey.

Kitlesel eğitimin varlık nedeni kaos. Herkes bir netlik istiyor. Başlangıçta tanımlanmış becerileri kazanmış bireyler istiyor. Kitlesel eğitimin derdi duyuşsal öğrenme midir, tartışılır. Kitlesel eğitim derdi bilişsel öğrenmedir. Bilişsel alanda kontrol edilebilir, net, nesnel, ölçülebilir bilgileri verdiğinizde ve geri aldığınızda mutlusunuzdur.

Eğitim bir sektör. Burada ihtiyacımız olan şey etkileşim; iyi örneklerini gördüğümüz insanlarla etkileşim. Bir arada eğitim üzerine düşünmekle etkileşim. Veli ile öğretmenler ile etkileşim." Değerlendirmelerinde bulunmuşlardır.

Arama konferansı kapsamında konuşmacılar hem Türkiye hem de dünyada kitlesel eğitimin gidişatını

ele aldı. Kitlesel eğitimde Türkiye'nin deneyimine bakarsak son yirmi yılda okullaşmada gözle görülür bir gelişme katedildiğini görürüz. Okul öncesi seviyelerden yükseköğretime kadar okullaşma oranı büyük oranda arttı. Fakat geneldeki artışa odaklanarak bölgesel farklar, bölgeye ve cinsiyete dayalı eşitsizlikler göz ardı edilmemeli ve bu eşitsizliklerin tamamen ortadan kaldırılması için çalışılmalıdır. Niceliksel iyileştirmenin yanında okullarda ve müfredatlarda kaliteyi ve niteliği arttırmak için çalışmalar yapılmalıdır. Okullar ve bu okullarda verilen içerikler kapsayıcı, eleştirel olmalı ve eğitim politikaları ideolojilerden ayrıştırılarak süreklilik kazanan bir hâle getirilmelidir. Çevrimiçi eğitimin avantajları vurgulanmalı ve dijital altyapılar güçlendirilerek bu avantajlardan maksimum verim elde edilmeye çalışılmalıdır. Altı çizilen cümleler oldu. Ayrıca "Çocukların okul ve öğrenme ile olan ilişkisini geliştirmek, öğrendiklerinin uygulanabilir ve akılda kalıcı olmasını sağlamak için eğitimde etkili ve alternatif yöntemler bulunması gerekmektedir. Bu yöntemlerden biri de sanat ve müzik gibi öğrencilerin duyuşsal özelliklerini geliştirecek araçların kullanılmasıdır. Özellikle 5-9 yaş arası dönemde çocukların hareket, dokunma, işitme gibi duyuşlarının geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple geliştirilecek materyallerin bu duyuşları geliştirmeye yönelik yapılması gerekmektedir. Günümüzde kitlesel eğitimin bir diğer önemli yanı eğitimin duyuşsal olmasının yanı sıra bilişsel olmasıdır. Bilişsel alanda kontrol edilebilir, net, nesnel, ölçülebilir bilgiler sunulması eğitici olmakla beraber eğitilenlerin daha mutlu ve tatmin olmasını sağlamaktadır. Ayrıca eğitimin etkileşime dayalı bir sektör olduğu unutulmamalıdır. Bu etkileşim ise eğitimi birlikte düşünmeyi, planlamayı ve uygulamayı beraberinde getirir. YEKDER'in Ev Okulu, Maarifet Okulu gibi projeleri öğrencilerin örgün eğitime destek olacak alternatif ortamlarda bulunması, öğrenimlerini destekleyecek ve sosyal bir ortam olarak da gelişimlerine katkı sağlayacak programlara katılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca yine YEKDER'in de programlarında önem verdiği üzere öğrencilere yönelik müfredatların geliştirilmesinin yanı sıra eğitimcilere yönelik faaliyetlere de ağırlık verilmeli ve oluşturulacak yeni rotalarda bir bütün halinde düzenlemeler yapılmalıdır." cümleleri ile tesbit ve beklentiler ifade edildi.

*KİTLESEL EĞİTİMDE ROTA ARAYIŞI Başlıklı metin İLKE (İlim Kültür Eğitim)Vakfı / EPAM (EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ) tarafından 1 Ekim 2022 tarihinde düzenlenen 2. İstanbul Eğitim Konferansının Sonuç Raporu'nun geniş özeti.

SINAVLA ŞEKİLLENEN MUTSUZ HAYATLAR

▲ KEREM ÜNLÜ

Birisi sınav mı dedi? Hemen sınav kelimesinin sağında solunda önünde arkasında kaygı, stres, başaramama korkusu beliriverir. Korkusuz, kaygısız ve stressiz bir sınav genelde pek mümkün değildir. Sınavlarda başarılı olmak için yeri geldiğinde hobilerimizden, yeri geldiğinde uyku düzenimizden feragat ederiz. Tüm çabamıza rağmen kendimizi hala sınava hazır hissedemezsek vakit yaklaştıkça kaygı ve stres düzeyimiz artmaya başlar. Neticede uzun süreli bir çalışma kısa süreli bir sınav ile ölçülmeye çalışılır ve hepimiz başaramama korkusunu içimizde hissederiz. Direksiyon sınavlarında gencinden yaşlısına nice adaylarla sınava girmiş biri olarak yaşadıklarımı hatırladıkça gülerim. Elleri tir tir titreyeninden, ayağım kilitlendi hükmedemiyorum diyene, park yapma sırasında heyecan ve stresten tüm bildiklerini unutana, fren yerine gaza dibine kadar basana bir çok adayla karşılaştık. Bunları hatırladıkça gülüyoruz çünkü sınava giren biz değiliz. Bizler sınav görevlisiyiz. Atalarımız ne demiş; gülme komşuna gelir başına. Bizler de yakın zamanda uzman öğretmenlik sınavlarına girdik. Onun stresini yeni atlattık. Neticede bu imtihanda başarılı olursak ücretlerimizde ciddi bir artış olacaktı. Çalışmamız gereken konular 453 sayfalık bir kitapta toplanmıştı. Aslında çalışmak için yeterli bir zaman da verilmişti. Malumunuz bizler toplum olarak planlı çalışmayı alışkanlık haline getiremediğimizden hep son dakikaya bırakmak adetimizdir. Ha bugün ha yarın derken sınava kaldı bir kaç hafta, hala konu eksiklerimiz var. Deneme sınavları hep bilgi sorularından oluşuyor ve sonuçlar hiç iç açıcı değil. Başladı mı bir kaygı. Benim gibi bir çok meslektaşım da aynı kaygıyı yaşamış olacak ki; sınav da ne oluyor, on yılı tamamlayanlara uzmanlık sınavsız verilsin diye tepkiler yükseldi. Allah'tan bakanımız sınavın kolay olacağını açıkladı da içimiz rahatladı. Sınav; söylendiği gibi gerçekten çok kolaydı ve bizler sınav sonrası bir ohh çekip rahatladık. Anlayacağınız dostlar sınav hayatımızdan hiç eksik olmuyor. İlkokulla başlayan sınav maratonumuz üniversite sonrası hayata atılmakla birlikte seyrekleşse de ölünceye kadar devam ediyor. İnsanın dünyadaki varlık amacı sorun çözmek. İnsan eğitim hayatında bol bol soru çözer, hayatın içine atıldığında da

soru çözme becerisini hayata uyarlayarak sorun çözer. Okulda çözdüğümüz sorular aslında gerçek hayatta çözeceğimiz problemlerin bir nevi antrenmanıdır. Bu bakımdan sınavları gerekli ve anlamlı buluyorum. Bununla birlikte sınavların içerik ve yöntemlerine ilişkin de bazı değerlendirmeler yapacağız.

Öğrencilerin akademik başarı değerlendirmelerini amacına göre tanıma ve yerleştirme, biçimlendirme ve yetiştirme, değer biçme olarak üç gruba ayırabiliriz. Tanıma ve Yerleştirme değerlendirmeleri genelde bir programa başlangıç aşamasında uygulanır ve bireyin uygulanacak programa ne kadar hazır olduğunu belirlemek amacıyla yapılır. Amaç not vermek değildir. Bu tür sınavlara hazırbulunuşluluk sınavı da denir. Biçimlendirme ve yetiştirme değerlendirmeleri ise anlatılan konu ile ilgili öğrenme eksiklerini belirlemek amacıyla yapılır. Amaç yine not vermek değildir. Bu değerlendirme türünde, öğrenciye o üniteye ilişkin öğrenme eksikleri bildirilir, bir sonraki konuya geçmeden öğrenme eksikleri giderilir ya da öğrenme eksiklerinin giderilip giderilmediği denetlenir. Değer biçme sınavları ise eğitim öğretim faaliyetinin sonunda not vermek amacıyla yapılan değerlendirmedir. Okulda girdiğimiz yazılı sınavları, LGS, YKS ve KPSS gibi sınavlar da bir değer biçme sınavıdır.

Öğretimin başında yapılan hazırbulunuşluluk değerlendirmeleri ve eğitim süreci devam ederken eksikleri belirlemeye ve tamamlamaya yönelik değerlendirmeler gerekli ve faydalıdır. Her ikisinin de not verme gibi bir amacı yoktur. Bu nedenle bu tür değerlendirmeler öğrenci üzerinde çok fazla bir kaygı oluşturmaz. Fakat öğretimin sonunda yaptığımız değer biçmeye yönelik değerlendirmenin amacı not vermeye yönelik olduğundan öğrenci üzerinde daha fazla baskı ve stres oluşturur. Çünkü uzun süreli bir çalışmanın sonucunda gireceğimiz kısa süreli bir sınavla başarılı olup olmadığımıza karar verilir. Burada sınavı kaçırma ve geç kalma korkusu, uykusuzluk, heyecandan bildiklerini unutma vb. bir yığın faktörün de etkisiyle kaygı ve stres düzeyimiz artar.

Stres ve kaygı düzeyimiz üzerinde etkisi olan bir diğer

husus; sınavın mutlak ölçüte göre mi bağıl ölçüte göre mi değerlendiriliyor olmasıdır. Ders başarımızı ölçen sınavlarda bir mutlak ölçüt vardır ve sınavdan önce bu ölçüt belirlidir. O ölçütü sağlayan herkes başarılı sayılır. 0-45 puan aralığı başarısız, 45-54 aralığı geçer, 55-69 aralığı orta, 70-84 aralığı iyi, 85-100 pekiyi olarak değerlendirilir. Burada sizin başarınız başkalarının başarısı ile kıyaslanmaz. Örneğin 100 soruluk bir sınavda 85 net yapmak gerçekten büyük bir başarıdır. Mutlak ölçüte göre bunun karşılığı pekiyidir. Böyle bir ortalama ile Takdir Belgesi alırsınız. Fakat eğitim hayatımıza yön veren LGS ve YKS gibi sınavlarda ise bağıl

ölçüte göre değerlendirme yapılır. Burada ölçüt, ölçme işleminin yapıldığı grubun belirli bir özelliğine / normuna dayalı olarak belirlenir. Bağıl ölçüt ancak ölçme işlemi sonrasında belirlenebilir. Bağıl ölçüte göre değerlendirme yapılan bir sınavda performansınızın başarılı veya başarısız olarak değerlendirilmesi diğer öğrencilerin de performansları ile ilişkilidir. Mutlak ölçüt ile değerlendirilen bir sınavda 100 sorudan 85 net yapmanın iyi bir performans olduğunu söylemiştik. Peki bağıl ölçüte göre değerlendirilen bir sınav ise yine iyi bir sonuç mu acaba? Örneğin bir milyon kişinin girdiği ve ilk 50 bin kişinin yerleştireceği bir sınavda siz 85 netle 100 bininci sıralamaya sahipseniz maalesef yerleşme şansınız olmayacaktır. Burada belileyici olan birlikte sınava girdiğiniz grubun içindeki sıralamanızdır. O nedenle bağıl ölçüte göre değerlendirilen sınavlar gözümüzü daha çok korkutur.

Hayatımızda bir çok sınava giriyoruz fakat bunlar içinde LGS, YKS, KPSS gibi sınavlar daha bir önemli. Çünkü bu sınavlarla hayatımız şekilleniyor. Bu sınavlar için ülkemizde dershaneler, yayınevleri, özel dersler olmak üzere dev bir sektör oluşmuş. Bunlar içinde de en önemlisi hangisidir dersek tabi ki YKS sınavı deriz. Çünkü bu sınavla gelecekte yapacağımız mesleğimizi belirliyoruz. Bugün üniversite sınavlarında öğrencilerin rağbet gösterdiği tıp, eczacılık, mimarlık, diş hekimliği, mühendislik, hukuk, psikoloji, PDR vb. bölümler sayısal ve eşit ağırlık grubundan öğrenci almaktadır. Sözel alanda rağbet gören meslek yok denecek kadar azdır. O nedenle öğrencilerimizin ekseriyeti sayısal ve eşit ağırlık alanını tercih etmektedir. Bu iki alanda ise başarınıza %40 ile en çok matematik dersi etki etmektedir. İşin

ilginç tarafı YKS istatistiklerini incelediğimizde en çok zorlandığımız ders yine matematiktir. YKS sınavlarının öğrenciler üzerinde bu kadar baskı oluşturmalarının önemli sebeplerinden biri de bu olabilir mi acaba? Başka bir ilginç nokta ise; iyi bir üniversitede Hukuk kazanmış üçüncü sınıf öğrencisine, hukuk kazanmak için çok çalıştın iyi de matematik yaptın, peki şimdi hukuk okurken bunların ne kadarını kullanıyorsun dediğimde cevap ilginç, bir çoğunu hiç kullanmıyoruz hocam. Bu kısım çok önemli bence, çünkü sadece YKS'de değil bir çok sınavda benzer durumları yaşıyoruz. Sınavda sorulan sorularla sınavın amacını karşılaştırdığımızda bir alaka kuramayız.

LGS, YKS, KPSS gibi sınavlarda sınırlı sayıda kontenjan vardır ve kontenjanın çok üstünde başvuru olur. Sınavla bir eleme yaparız ve bu çok sayıdaki başvuru üzerinden en yüksek başarıyı gösterenleri seçeriz. Sınavla aslında geleceğe ilişkin bir yordamada bulunuruz. Ne için seçme işlemi yapıyorsak sınavda başarılı olanların o konuda da başarılı olmasını bekleriz. Ölçme değerlendirmede buna yordama geçerliliği denir. Yordama; eldeki veriden yola çıkarak geleceğe, henüz gerçekleşmemiş bir olguya ilişkin yapılan tahmindir. Yordama geçerliliğinde ise ölçme aracından elde edilen puanlar, ölçme aracının tahmin ettiği puanla (ölçüt puan) karşılaştırılır ve tahminin ne ölçüde doğru olduğu belirlenmeye çalışılır. Yordama geçerliliği varsa amaca uygun seçim yapmışız demektir. YKS başarısı ile üniversitedeki başarı düzeyi hakkında da bir tahminde bulunmuş oluruz. Eğer öğrencilerin YKS sonucu ile üniversitedeki başarı düzeyleri arasında bir paralellik görürsek o zaman diyebiliriz ki uygulanan YKS sınavının yordama geçerliliği yüksektir.

Üniversite sınavlarında konu kapsamı o kadar geniştir ki o süreçte öğrenilen bir çok konu ne üniversite hayatında ne de sonraki yaşamda kullanılmaz, unutulup gider. O kadar emek verdik, yıllarca hazırlık yaptık, okul ile dersane arasında mekik dokuduk nihayetinde istediğimiz bölüme yerleştikten sonra konuların bir çoğu bir daha karşımıza çıkmaz. Sınavlarda neden hayatta her daim lazım olacak konular sindire sindire öğretilmiyor da ezberci mantıkla bir çok konunun öğretilmesi amaçlanıyor acaba diye sormadan edemiyor insan. Bizler eğitim hayatını bir mesleki eğitimle tamamlarken amaç kendisine, çevresine, ülkesine faydalı ve en önemlisi mutlu bireyler yetiştirmektir. Peki mesleki eğitimini tamamlayıp hayata atılmış bireylerin ne kadarı mutlu acaba? Zamanı geri alsaydık yine aynı mesleğini seçer miydin? diye sorduğumuzda bir çoğu tercihini değiştiriyor. Yukarıdaki süreçlerden başarılı şekilde geçip YKS'de en iyi başarıları yakalayıp Tıp Fakültesi okumuş ve doktor olmuş birisinin doktorlar neden mutsuz yazısına kulak verelim. Bakalım ne diyor;

Hepimiz idealist olarak üniversite sınavında %1'e girerek tıp fakültesini kazandık. 6 yıl boyunca zorlu sınavlardan geçip bazılarımız pratisyen olarak, bazılarımız ise uzman olmak için ek olarak TUS'u geçerek bu günlere

geldik. Ama bu zorlu sınavları geçerken geleceği hiç düşünmedik. Sadece **“hedef”** vardı. Doktor olacaktık. Çoğumuzun gördüğü doktorlar ise üniversitedeki hocalarımızdı. Bilgili, maddi kaygısı olmayan, herkesin saygı duyduğu, tanı, tedavi ve cerrahisi ile hastaları iyileştiren başarılı kimselerdi. İşte doktorluk bu olsa gerekti. Bu amaç uğruna **“çoğunlukla ders çalışmak için hobilerinden vazgeçilen, hayatın en güzel yılları”** feda edilebilirdi. Çoğumuz için öyle de oldu. Ama gerçeği hiç düşünmemiştik o yıllarımızı verirken. Gerçekler.... Sanırım üniversite yıllarında düşünmemek mutlu etmişti. Şimdi mutlu değiliz çünkü biliyoruz, düşünüyoruz ve farkındayız.

Hayatımızın en güzel yıllarını “zorlu sınavlardan geçerek” öğrendiğimiz mesleğimizden tatmin olmak istiyoruz,

Mecburi hizmette nereye gideceğimizi düşünüyoruz,

Ailemizi nasıl götüreceğimizi düşünüyoruz,

Eşiniz özelde çalışıyorsa yanınıza gelemeyeceğini biliyoruz,

Mecburi hizmet bittikten sonra istediğimiz yere muhtemelen gidemeyeceğimizi biliyoruz,

Muayenehane açmanın **“imkânsıza yakın”** bir hale geldiğini biliyoruz,

Nitelikli değil, çok sayıda hasta bakmanın daha önemli olduğunu biliyoruz,

Para kazanmanın eğitim seviyesiyle alakasının olmadığını biliyoruz,

Çoğumuz uzman olduktan sonra **“başka iş yapmamız gerek”** diyip bu kadar emeği çöpe atmadığımız ve risk almayı göze alamadığımız için **“bu işi yapmaya mecbur olduğumuzu”** biliyoruz,

Ve bunları fark ettiğimiz zaman yolun yarısına gelmiş oluyoruz.

Belki Tıp fakültesini tercih ederken tüm bunları bilseydik “bilerek girdim ve hazırım” derdik.

Doktorumuzun söyledikleri gerçekten üzücü. Bir yandan yakın zamanda sahte doktor konusu ülke gündeminde yer aldı. Tıp kazanamayan birinin ailesine kazandım diye yalan söylemesi devamında yaptıkları bana bu kişi tıp okumayı ne kadar istemiş ama YKS de takılıp kalmış diye düşündürdü. Keşke muazzam başarı göstermeden de tıp okumanın bir yolu olsaydı. Sınavsız bir üniversite mümkün mü acaba? sorusu eğitimciler tarafından her zaman tartışma konusu olmuştur. Bana kalırsa sınava göre biraz zahmetli olur ama mümkün. Zamana yayılmış, amaç doğrultusunda çok daha sağlıklı değerlendirmeleri ve yönlendirmeleri içeren bir süreçle sınavsız üniversite okunabilir diye düşünüyorum.

Şimdiye kadar sınav süreçlerinde dış faktörlerin üzerimizdeki etkilerine değinmeye çalıştık. Biraz da iç faktörlere bakalım. Bu kadar olumsuzluğun içinde en azından iç faktörleri istediğimiz noktaya getirebilirsek bir denge sağlayabiliriz. Hayatımızın tamamı bir imtihan değil mi dostlar. Ben bu satırları yazarken hafız bir arkadaşımı genç yaşta edebiyete uğurladık. Üzerinden daha gün geçmemişken anne yarısı diyebileceğim bir büyüğümüzün de vefat haberini aldık. İki gün içinde beklenmedik iki vefat haberi ile üzüldük. Rabbimiz bunları bize yaşıyor ki, “kulum bak ben seni dünyaya imtihan için gönderdim, vakti zamanı geldiğinde emanetimi alacağım, dünyanın geçici bir mekan olduğunu bil, bana döndürüleceğin güne ve sonrasında ki sonsuz ahiret hayatına hazırlan” diye mesaj veriyor. Ekseriyetimiz bundan bihaber hayatımıza devam ediyoruz. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için çalışıyoruz. Yarın ölecekmiş gibi ahirete çalışma kısmını ihmal ediyoruz. Bu hadis-i şerifi de

yanlış yorumluyoruz. Önünüzde bir iş var ve yarına yetiştirmemiz gerekiyor, ne yaparız? İş yetiştirmek için acele ederiz. Fakat işin bir acelesi yoksa o işi de aheste aheste yaparız. Büyüklerimiz bu hadisi şeriften dünya işlerini hiç ölmeyecekmiş gibi yani aheste aheste, ahiret işlerini de yarın ölecekmiş gibi hızlı bir şekilde yapmamız gerektiğini ifade ediyorlar. Sonsuz bir cennet hayatı ile seksen yüz yıllık bir dünya hayatı mukayese bile edilmez. Eğer bizler bu şuurla hareket edersek dünya dertleri bizlerde kaygı, stres oluşturmaz. Bu konuda İmam-ı Azam Efendimizin güzel bir örneği vardır. İmam-ı Azam Ebu Hanife, ticaretle de iştigal ederdi. Bir gün talebelerine ders verirken adamın biri telaşla yanına geldi ve “Ya İmam, kumaş yüklü gemin battı.” dedi. O, bu habere: “Elhamdülillah” dedi. Adam çekip gitti ve tekrar yeni bir haberle çıkageldi: “Ya İmam, yanlışlık oldu, batan gemi senin değilmiş.” dedi. Bu habere de aynı cevabı verdi İmam ve: “Elhamdülillah” dedi. Haberi getiren adam hayrete düştü. Biri kötü diğeri iyi, iki haber getirmişti ve Ebu Hanife ne sevinç ne de üzüntü alameti gösteriyordu. Şaşkınlıkla sordu: “Ya İmam, her iki habere de ‘Elhamdülillah’ dedin. Bu nasıl hamd etmek böyle?” İmam-ı Azam: “Sen, gemin battı diye haber getirdiğinde kalbimi şöyle bir yokladım. Dünya malının gitmesinden dolayı en küçük bir üzüntü yoktu. Bu nedenle Allah'a hamd ettim. Batan geminin benimki olmadığını söylediğinde, dünya malına kavuşmaktan dolayı kalbimde bir sevinç yoktu. Bu hali bana bahşettiği için de Allah'a şükrettim.” Şimdi anladık mı onlara neden büyük insanlar diyoruz. Olaylara bizim gibi bakmıyorlar, bizim gibi değerlendirmiyorlar. İnandıklarını her hal ve hareketinde samimi bir şekilde yaşıyorlar. İmtihanın gereği olarak Rabbimizden gelene tam bir teslimiyet gösteriyorlar. Mevlam neyler, neylerse güzel eyler, vardır bunda da bir hayır, kahrın da hoş lütfun da hoş diyorlar. Biz aciz kullara da nasıl bir kul olmamız gerektiği konusunda örneklik teşkil ediyorlar. Aciziz çünkü, son dönemde enaniyet duygusu tavan yaptı, herkes sadece kendisini düşünür oldu. Benlik uğruna hak, hukuk yalan oldu. Tüm bu sıkıntılardan kurtulmak için öze yani kulluğa dönmek şart oldu. Bizler de dünyanın geçici dert ve sıkıntılarının bir imtihan olduğunu, nasibimizde olanın mutlaka bize geleceğini, nasibimizde yoksa bütün dünyanın bir araya gelse onu bize veremeyeceğini idrak edersek kaçırdıklarımıza çok üzülmeyiz. Kısacası dış faktörlerin tüm olumsuzluklarına rağmen iç alemimizi güzel bir şekilde imar edebilirsek tüm sorunların üstesinden geliriz Allah(c.c.) izniyle.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE BİR BAKIŞ

▲ SEFER TEPE

Bugün bütün kanalların öve öve bitiremediği, sosyal medyada, dergilerde ve hatta resmi kurumlarda karşımıza sayfa sayfa yayınlarla insanlara bir şeyi kanıtlamaya çalışırcasına çıkan bir "DURUM" vardır. Bu "DURUM"u tanımlamaya çalışırsak: bir çocuğun hayatını, dünyaya bakışını ve hatta kendisine yönelik gelişiminde bir nükleer araştırmacı gibi işin sonucu infial yaratacak ya da yaşam olacak kadar etkili bir güçtedir. **Bu nükleer araştırmanın konusu kişinin anneye mi yoksa okula mı daha çok ihtiyacı var sorusu ve cevabıdır.** Mevcut şartlarda her yerde okul olması ve her çocuğun bu okullara erişim imkânı sağlaması güzel bir gerçekliktir. Aynı şekilde okullar çocuğun hayatında olmazsa olmaz olarak karşımıza çıkarlar. Fakat bu okullarda yaşlar çok küçük bir kademeye doğru gidiyor ve çocuk evden daha fazla okulu görüyorsa sizce bir problem yok mudur?

Günümüz eğitim sistemimizde yaş aralığı devlet okullarında 36 aya kadar düşmüştür. Bunların başlıca sebebi olarak ise annenin eskisi gibi ev hayatından ziyade iş hayatını "tercih etmesi" olmuştur. Burada aslında belki bazılarınız için yanlış bir ifade de bulunmuş olabilirim. Bu ifade "tercih etmiş değil de tercih ettirilmiş" olabilir. Anne belki de çocuklarına daha çok yetmek ve ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde karşılamak için çalışıyormuş gibi görünse de madden karşılanan ihtiyaçlar manen karşılanmasa gereken ihtiyaçları ne kadar doldurabilir? **Soruyu şöyle de sorabiliriz. Parayla satın aldığımız somut şeyler çocuğa karşı vereceğimiz emek ve sevgiden daha mı büyük ki biz somut şeyleri daha öncelikli hale getirdik.**

Okul öncesi eğitimle ilgili günümüzde o kadar çok temiz ve kirlili bir bilgi akışı var ki gerçekten insan okul öncesi eğitim önemli mi değil mi tam olarak kestiremiyor. Bu yüzden okul öncesi kademede psikolojik danışman olarak çalışan biri olarak sizlere dilim döndüğünce fayda ve zararlarından ve kendi gördüğüm gerçekliklerden bahsetmek istiyorum.

Öncelikli olarak gözüme çarpan en büyük gerçekliklerden başlamak istiyorum. **Okul öncesi kademeye çocuğunu yazdıran bir aile çocuğu üstünde inanılmaz değişiklikler**

olacağını, olumsuz davranışları çocuğun terk edeceğini ve tamamen ailenin istediği bir karakter ve davranış örüntüsüne sahip olacağını düşünür. Okul öncesi kademeye çocuğunu gönderen bir ailenin çocuğu üstünde inanılmaz etkiler bırakmasını beklememesi gerekiyor. Okul öncesi nedir? Ne değildir? Aslında bu sorunun cevabını Milli Eğitim Bakanlığı sene başında uyum haftasında hazırlamış olduğu seminer çalışması ile anlatmaya çalışmış ve çok çarpıcı ifadelerde bulunmuştu. Fakat bu konuda eksik olan çok önemli bir durum vardı: Veli. Bizler ne kadar güzel sunumlar hazırlasak, ne kadar güzel broşürler veya videolar ortaya koysak bile alıcıya ulaşmıyorsa bir anlam ifade etmez. Bundan dolayı Bakanlık öncelikli olarak okul öncesine gidecek bir çocuğun ailesine bazı sorumlulukları yüklemesi ve hatta bazı şeyleri zorunlu kalması gerektiği düşüncesi içindeyim. Aksi halde bizler eğitimciler olarak bu durumun altından tek başımıza çıkmaya çalışırsak çocuklara zamanımız kalmayacaktır. Hazırlanan sununun okul öncesi kademesinde zorunlu olarak tüm okullarda velilere anlatılması istendi. Fakat seminere gelen veli sayısı her okulda yeterli değildi. Başlıca sebebi ise ailelerin genel itibarı ile okul öncesi kademeyi tanımamaları yatıyordu. Bu konuda okul başlamadan önce muhtarlar aracılığıyla okul öncesi kademeye gidecek ailelere bilgilendirici broşür çalışmaları yapılabilir. Bazı noktalarda okul öncesini anlatmaya dönük cami ve pazar yerlerinde bilgilendirici stantlar açılabilir. Bu sayede aile okula gelmeden önce aklında okul öncesi ile ilgili ön bilgi sağlanmış olacaktır. Özellikle de "Okul Öncesi nedir?" sorusuna cevap vermiş olacaktır.

Benim gözüme çarpan ikinci çarpıcı gerçeklik ise çocukların inanılmaz derecede özgürleştikleriydi. Okul öncesine giden çocukların yaşlarına göre gelişim dönemleri incelendiği zaman genel kabul edilen 4 yaşından itibaren çocuğun kendisini bir birey olarak gördüğü ve ailesi ile kendisi arasında bir rekabet yarışının başladığıydı. Bu yaşta ailenin otoritesini sarsmaya çalışan çocuk bu davranışı okulda da yapma eğiliminde olur. Çocuk bu yaşlarda kendisine rakip olarak gördüğü kişilere boyun eğdirirse özellikle

ergenlik döneminden sonra ailenin çocuk üstünde her hangi bir otoritesi kalmayacaktır. Bu yaş çocukları ailelerin kendileri üstünde söz sahibi olduklarının hissettirilmesi, ebeveynin kendisi üstünde otorite olduğunun bilincinde olması çocuğun anne- baba rolünü içselleştirmesi açısından kritik bir konumdur. Bu konuda anne- babanın çocuklarına karşı dozundan fazla özgürlük imkânı tanımaması gerekmektedir. Genel olarak çalışan ailelerde bu durum çocuğun istediği tarzda ilerlemektedir. Çocuk aile içinde istediği her şeyi elde eder ve özgürleştikçe özgürleşir. **Peki bu durum çocuğun dünyaya açıldığı kuralların ve sınırların olduğu bir dünyada yaşamaya başladığında nasıl göze çarpacaktır?** İşte çocuğumuzun dünyadan kopuk ve aykırı bir kişi olarak karşımıza çıkmasını istemiyorsak çocuklara okul öncesinde sınırların çizilmesi elzemdir.

Son olarak gözüme çarpan 3. gerçeklik ise okul öncesi eğitim kademesine çocuğunu gönderen velilerin çoğunluğunun öğretmenlere farklı gözlerle bakıyor olması. Belki de en çok eleştirilecek konu bu olabilir. Aileler çocuklarında gördükleri olumsuz davranışların okul öncesi eğitim ile sönebileceğini düşünmeleri, öğretmenin elinde sihirli bir değnek olduğunu sanmaları ve çoğu zaman öğretmen kavramı ile bakıcı kavramlarını birbirlerine karıştırmaları bu bakış açısını kanıtlamaya dönük örnekler olarak

gösterilebilir. Bu konuda yaşadığım bir olayı sizinle paylaşmak istiyorum. Okulda yaptığım bir ankette "Rehberlik servisinden beklentileriniz nelerdir?" diye bir soru sormuştum. Aldığım cevap ise beni cidden şoka uğratmıştı. Cevap şuydu: Çocuğumun okulda düzgün yemek yiyip yemediğinin kontrolünün yapılması. Bu cevap bizlere gösteriyor ki okul öncesi eğitimin tam olarak ne olduğunun önce ailelere öğretilmesi gerekiyor. Okul öncesine çocuğunu gönderen ailenin bu konuda bilmesi gereken en önemli nokta çocuğun hala aileyi merkeze alması ve onun gibi davranmaya çalışması. Çocuğun, yaşadığı bütün problemleri hala en çok evde sergileme eğiliminde olduğunun ebeveyn tarafından bilinmelidir. Bu konuda okul belli bir yere kadar yardımcı olur fakat pastadaki büyük pay hâlâ ailenin evindedir.

Haklısınız şu ana kadar bu yazıyı okuduysanız içinizden "Ya hoca bu okul öncesinin hiç faydası yok mu?" dediğinizi duyar gibiyim. Elbette var. Faydasıyla birlikte eleştirdiğim yanları ve çözüm önerilerini sizler için dile getireyim ki belki ileride bir değişikliğe vesile oluruz.

En büyük katkısı ilkokula hazırlık anlamında veya çocuğun hazırbulunuşluğu seviyesini artırmada karşımıza çıkmaktadır. Yani çocuklar başta parmak kasları olmak üzere, bilişsel gelişim, büyük kas gelişimi ve diğer gelişim alanlarında çok büyük mesafeler kat

ediyor. Birçok Milli ve manevi değeri öğrenen çocuk, öğrendikleri içinden aile yapısına ve görüşlerine göre kendisine uygun olanları içselleştiriyor. Çocuğun dünyayı tanıması ve farklı kişilerle kontak kurması açısından okul öncesi kademe kaçırılmayacak fırsatlar sunuyor. Mevcut durumda şehirde yaşayanın ve insanların eskisi gibi komşuluk ve mahalle kültürüne sahip olmamasından dolayı çocukta oluşan sosyal gelişimi artırmada, oluşan boşluğu doldurmada çok büyük fırsatlar sunuyor. Peki okul öncesi kademenin en büyük artışı bu mu dersiniz? Hayır en büyük artışını bilerek sona sakladım. Bir kişinin dünyaya bakışının, hayat felsefesinin temellerinin atıldığı bir yaş aralığında çocuğun dil gelişimi ve insanlarla konuşma becerisi çok önemli bir boyutta yer alır. Bu gelişim ağında çocuğun dil gelişimine ve kelime haznesine okul öncesi eğitim can suyu olmaktadır. Çünkü çocuklar birbirlerinin dilinden bir öğretmenden daha iyi anlıyor. Birbirlerinin hayatına öğretmenin çocuğa dokunuşundan daha fazla etki edebiliyor. Bu etkilenme sonucunda çocukta dünyaya ve kendisine dönük temeller şekilleniyor. Bu şekillenme ile birlikte çocukta karakter yapısı oturuyor. Okul öncesi kademe de oluşan bu karakter ölene kadar çok az bir değişimle çocuk için devam ediyor.

Burada bir parantez açmak istiyorum. **Günümüz dünyasında çocuklarımızın hayatında en tehlikeli durum ekran bağımlılığı ile gelen teknoloji bağımlılığıdır.** Günümüz dünyasının en tehlikeli ve etkili silahı nasıl

ki teknoloji ve sosyal medya ise çocuklarımız için de bu durum geçerlidir. Veli ziyareti için gittiğim evlerde çocukların ailelerinin yanında Youtube videoları ile ahlaki ve kültürel değerlere hakaret eden kişileri izlemesi, aynı onlar gibi davranmaya çalışması ve hatta onlar gibi konuşması kadar tehlikeli ne olabilir? Eğer çocuk sürekli ev ortamında kalacaksa ve hayatı televizyon ve tablet üzerine olacaksa 3 yaşında olsa bile çocuğu okul öncesine kaydedin. Çünkü ilerleyen süreçte teknoloji bağımlısı olan bir çocuğun inanılmaz ve anlamlandıramadığınız kişilik bozuklukları ile karşılaşabilirsiniz. Okul öncesi için erken kaydın faydası olacağını düşündüğüm tek nokta çocuğun evde yapabileceği bir şey olmadığında sürekli ekran karşısında vakit geçirmesi noktasıdır. Onun haricinde bir anne ev hanımı ise çocuğuyla kendi becerileri ile bir şeyler yapması çocuğun bütün gelişimini olumlu manada anaokulundan daha fazla etkiler

Şimdi eleştirdiğim noktalara geçeyim. Başta davranış ve ahlak öğretiminde çok etkili bir kurum mu diye sorsanız cevabım muhtemelen hayır olacaktır. Genel olarak okul öncesi eğitimde müfredat olarak değerler eğitimi konsa bile çocukların bu eğitimlerden anladıkları ailelerin davranış ve ev içindeki durumlarından çıkardıkları sonuçlardan dolayı yetersiz kalıyor. Bu yüzden sizin de anlayacağınız başta aile ile okul iş birliği çok sağlıklı işlemiyor. Ne idare okulda veli görmek istiyor ne de veli sürekli okula gelmek istiyor. Bir ev hanımı

olan anne dahi çocuğu okulda olunca kendince nefes aldığını düşünüp ona göre davranıyor. Göz ardı edilen hususu kısaca tanımlarsak: Çocuk dünyayı tanımak istiyor fakat hala çocuğun iç dünyasının büyük payı aileye ait. Çocuk aileden hâla her şeyi öğreniyor. Bu konuda yaşadığım bir olayı sizinle paylaşmak istiyorum. Bir öğrencimle 3 ay yalan üstüne çalıştım. Bir gün aileye ev ziyareti yaptık ve mevcut problemi anlattık. 1 hafta sonra çocuğun yalanı bırakması bu konudaki size sunacağım küçük kanıtlardan birisi. Aynı şekilde aile yardımcı olmadığı sürece öğrencilerimde bulunan olumsuz davranışları genellikle söndüremiyorum. Çocuk bu

dönemde karakter geliştirdiği için olumsuz davranışlara dönük içselleştirdiği durumları ömür boyu kendiyile taşıması söz konusu. Çocuk fiziksel olarak belki eksikliğini ileride kapatır fakat aile olarak şu soruya da cevap vermemiz gerekiyor: ya karakteri ne olacak? Yoksa ileride çocuğun iyi iş yapan birisi olabilir ama bozuk karakterli kişiler genelde sevilmez ve sayılmaz. İnsan doğası da en çok sevimliyi ister. Bizim ebeveyn olarak bu gerçekliği kaçırmamamız gerekiyor.

İkinci eleştirdiğim noktaya gelecek olursak: Okul öncesi eğitim kademesi son yılların en çok haberi yapılan eğitim kademesi olarak karşımıza çıkar. Sadece bu yıl Bakanlık 10.000 yeni anasınıfı adında bir projeyi hayata geçirmiştir. Bu projeye birlikte binlerce öğrenci de okul öncesi kademeye kazandırılmış olabilir. Bu normal şartlarda büyük bir adım olarak karşımızdadır. Ben de aynı fikirdeyim. Fakat bazı şeylere çocukların gözünden bakmakta fayda vardır. Bu yapılan okullara gerekli bütçe gönderilse bile denetim anlamında maalesef eksiklerimiz bulunmaktadır. En başta gelen eksiklik ise temizlik ve hijyen konuları üstüne olmuştur. Daha yeni tuvalet eğitimini tamamlamış bir çocuğun normal bir bireyin kullandığı tuvaleti kullanmaya çalışması manidar olmaktadır. Belki bazı çocuklar normal bir lavabo kullanırken bazı çocuklar klozet tipi tuvaletlerde eğitimlerini tamamlamış olabilir. Bağımsız anaokulları bina projeleri bu konuda hassas davranırken çoğu gittiğim ilkökul ve ortaokulda bu hususa dikkat edilmemiştir. Bu konuda gerekli denetimlerin yapılması çocukların okula bakışı açısından çok önemli olacaktır. Bir kişi en temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı bir yerde bulunmak istemeyeceği gibi çocuk ta okulda bulunmak istemeyecektir.

Okul öncesi kademenin bu kadar önemli bir çıkış politikası olarak karşımıza çıkmasının en büyük sebebi kadının artık ülke hayatında üreten biri olarak görülmesidir. Buradaki kastımız kadının çalışması ya da çalışmaması tartışması üzerine değildir. Burada bizim için önemli mesele çocuk ve geleceğidir. Anne bu konuda gerçekten iyi düşünmelidir. Çünkü bir annenin çocuğu üstünde bıraktığı iz 70 yaşındaki bir dede ile konuştuğunuz zaman dahi hissedilir. Annesiz büyüyen çocuklara öksüz dendiği gibi fiziksel manada annesi olan çocukların duygusal manada ihtiyaçlarını karşılanmaması da çocukların bir nevi öksüz büyümesine sebebiyet vermez mi?

Okul öncesi kademeye çocuk gözünden bir kez daha baktığımızda çocuk ne kadar okula gelip eğlense bile okulun belli bir saatten fazla olması çocuktaki her

öğrendiği şeyi baltalamaktadır. En başta baltaladığı husus ise anne ve babanın bir yargı olarak sorgulanması olarak karşımıza çıkar. Günümüzde okul öncesi kademe, bazı okullarda 8-5 memur gibi çalışmaktadır. Bu durum genellikle tüm gün çalışan annelerin bakacak kimsesi olmadığından tercih ettiği bir durum olarak karşımıza çıkar. Annenin bu kadar yoğun bir tempoda çalışması, çocuğun ailesi ile kopuk bir iletişime sebep olup olmadığını ben sizlere sorayım? Hepiniz benim gibi hemfikirsinizdir cevabın ne olduğuna. Yaşanan bu durum anne ve babanın otoritesini de çok fazla sarsmaktadır. Çünkü bazı aileler bu şekilde olmasına ne kadar mecbur olsa da çocuklarına yaptıkları kötülüğün sonuçlarını çocuklarının ileriki yaşlarında yaşayacaklardır. Anne böyle bir duruma mecbur ise en azından eve gittiği zaman çocukla kaliteli vakit geçirmelidir. Bu konuda da gördüğümüz anne ve baba işten dolayı eve yorgun gelirler ve genelde çocuğun istediği şeyi yaparlar. Çocukların genelde istediği ise telefon gibi aletler olur. Böyle davranan aile, çocuğun ses çıkarmamasından dolayı ne kadar uslu olduğunu düşünür. Çocuk, anne ihtiyacını ekranda ararken anne ise çocuğu için here şeyi yaptığını düşünedursun. Günü geldiğinde çocuklarınızın size karşı olumlu bir duyguya sahip olmasını isteyen anneye tavsiyemiz "Eğer tüm gün çalışıyorsan evde olduğun zamanlarda ve tatillerde gerçek manada çocukla iletişim halinde olmak zorundasın."dır. Aksi halde çocuğun aileye ihtiyacı kalmadığını anladığı an bir yuva düşer. Bu durumun topluma ve bireye verdiği zararı ise hiç kimse hesaplayamaz.

Son söz olarak okul öncesi kademeye bir çocuğun 4-5 yaşından önce gönderilmesi çocuğun özellikle anneye olan ihtiyacını dışarıda aramasına sebep olmaktadır. Çocuk bu dönemde kendi hayatında anneye bağımlılığını ölçmeye çalışır ve aileden birini kendi için model seçer. Düşünsenize çocuğunuzun okul öncesi kademeye giderek bu boşluğu farklı bir şekilde doldurmaya çalıştığını. Bu çocuk için tehlikeli bir durumdur. Başta çocuğun içindeki boşluğu doldurduğu noktanın önemi büyüktür. **Eğer çocuk sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirecekse ailesi ile gerçek manada güçlü bir ilişki kurması gerekmektedir.**

Yazım boyunca objektif şekilde sizlere okul öncesinin tanımını yapmaya çalıştım. Bu konuda en çok aileler olarak sizlerin adım atması gerektiğini haykırdım. Bundan sonraki kısımdan artık sizlerin kararı ve bu konuya yaklaşım biçiminiz etkilidir. Vesselam.

ÇOCUĞUN EDEBİYATLA TANIŞMA SÜRECİ

▲ SELAMİ AKTAŞ

Masal ve hikâye gibi çocuk edebiyatının ilk unsurlarını teşkil eden sözlü eserlerle çocuğun kitaba olan ilgisi pek erken yaşta başlar. Daha küçük yaşlarda çocuklar kitabı oyuncak olarak görürler. Kitapları evirip çevirirler. Sayfalarını açıp kapamayı zevkle yaparlar. Fakat bunun arkasından resimleri anlamaya çalışırlar.

Böylece çocuğun dünyasında kitap bir hüviyet kazanır. Kitap eli oyalayan bir oyuncak olmaktan çıkar. Çocukta kitabın muhtevasına karşı ilgi, işte böyle başlar. **Tam bu esnada ona çevresindeki eşyalarla veya karşılaştığı sahnelerle ilgili basit resimli kitaplar verilirse bu ilgi ve alaka beslenmiş ve yönlendirilmiş olur.** Bununla ilgili kolay yıpranmayan materyallerin üretimi de yaygınlaşmıştır.

Yakın geçmişte belki haklı olarak zarar verirler diye kitapları çocukların elinden almaya çalışan ebeveynler, bugün aynı çocukların eline oyalanmaları için belki zararı daha çok olan ekranları verebilmektedir. Yaşı ilerleyen ve gereği kadar dili gelişen çocuk, masal ve hikâye dinlemeye karşı ilgi duyar. Annesinin, babasının veya ninesinin anlattığı masal ve hikâyeleri büyük hayranlıkla takip eder.

Bunların tekrar tekrar anlatılmasını ister ve bekler. Çocukta edebi eserlere karşı ilk alaka bu şekilde dinleme ile başlar. Hikâye ve masal anlatmaktan maksat bilgi vermek değildir. Çocuğun hoşça vakit geçirmesini, hayalinin gelişmesini, muhakeme, mukayese imkânları bulmasını sağlamaktır. Bunun yanında masal ve hikâye dinleyen çocuk;

- Söylenenleri dikkatle dinlediği için dinlemeyi öğrenir.
- Çocukla hikâyeyi anlatan arasında yakınlık hâsıl olur.
- Çocuğun dil hazinesi gelişir.

Edebiyat fikrinin güzel sanat anlayışının çocukta doğması ileride iyi eserler okumasını sağlar. Çünkü edebiyat bir bilgi olarak öğrenilmez. Edebiyatın ancak tadına varılır.

Okuldan önceki yıllarda çocuklara bazı masal ve

hikâyelerin anlatılacak yerde kitaptan okunması onları okumaya teşvik bakımından faydalı olur. Bu durum aynı zamanda çocuklara kitap hakkında yeni imajlar verir. Çocuklar kitapların yeni şeyler anlattığına akıl erdirip, okuma öğrenmeye karşı büyük istek duyarlar. Okuma öğrenmeye olan bu istek aynı zamanda edebi yazılara karşı ilgi uyandırmak bakımından değer taşır. Bunun sonucunda da bazı çocukların henüz okula başlamadan okuma öğrendikleri görülür.

Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifadelendirildiği veya büyükler için yazıldığı halde çocukların da anlayarak, zevk alarak okudukları eserlerin hepsi çocuk edebiyatını teşkil etmektedir.

Çocuk edebiyatı içinde yer alan tekerlemeler, bilmeceler, şiirler, ninnilerin önemi de büyüktür. Bebekken annesinin ninnileriyle uyuyan çocuk, daha sonra bebekleriyle oynarken bunları kullanır. Böylece bir dil çalışması (mümarese) egzersizi yeni kelime bulma ve kullanma alışkanlığı kazanır. Yine bu çağda çocuklar işittikleri tekerlemelerin ahenginden hoşlanırlar. Zaten tekerlemelerin mühim tarafı da manaları değil, ritmidir. Okul öncesi çocuklar manası açık kısa şiirlerden hoşlanırlar. Bilmecelerin de ritmi vardır. Ayrıca bilmeceler çocuğa düşünmeyi öğretirler.

Okumaya hazırlık, öğretimin çok önemli bir safhasını teşkil etmektedir. Tecrübeler göstermiştir ki okuma için henüz olgun hale gelmemiş çocuklar bu dönemde çok zorluk çekmektedirler. Bir çocuğun okumaya hazır hale gelmesi için zekâsının yeter derecede gelişmesine (6,5) zihin yaşına varmasına, gözünün, kulağının, konuşmasının, heyecanının ve sosyal durumunun olgunlaşmasına ve belirli bir tecrübe olgunluğuna lüzum vardır. Bunun için ülkemizde de “okul olgunluğu” testleri yapılmaktadır.

Çocukta okuma isteği uyandırmak için çocuğun yakın çevresinden ve tanınmış masallardan alınmış materyallerle yapılan ürünler merakı artırarak okuma isteği uyandırmaktadır. Okula başlayan çocuğun duyarak öğrendiği bir dili vardır. Buna konuşma dili denmektedir. Konuşma dili hareketli bir dildir. Çünkü

kulak ve dil organlarının hareketleri sayesinde kazanılmaktadır. Normal olarak dilin temeli ilk beş yaşta atılmaktadır. Çocuk bu dile çok iyi hâkim olur çünkü çevresiyle bu dil sayesinde anlaşılmaktadır. Çocuk okula gelince dil öğretiminde yeni bir safha başlar. Bu zamana kadar sadece sesle ifadelendirilen kavramlar mücerret bir takım yazı işaretleriyle gösterilir. Dolayısıyla göz organı öğrenmeye ortak edilir. Çocuk bu suretle eskiden bildiği konuşma diline dayanarak yazı dilini öğrenir. **Şu halde okuma yazmayı öğrenme demek, konuşma dili ile yazı dili arasında münasebet kurmak demektir.**

Çocuk, okuma öğrenmeye his bakımından hazırısa, fikri, sosyal ve tecrübe bakımından belli bir olgunluğa erişmişse okuma yazmayı öğrenmekte zorluk çekmez. Yeter ki çocuk okumanın gayesine yani yazı işaretlerinden mana çıkarmaya istekli olsun. Başlangıçta yazı dili ile konuşma dili arasında ilgi kurmak maksadı ile sesli masal, hikâye, şiir gibi çocuk edebiyatı türleri okumaya çokça başvurulur. Bundan sonra sessiz okumaya geçilir. **Sessiz okuma yazı işaretlerini seslendirmeden onların manasına intikal etmek demektir.** Onun için bu okuma tarzı daha süratli olur ve daha az enerji sarfını gerektirir. Hayatta çok başvuru olan bir okuma şeklidir. **Bunun yanında sesli okuma da hiçbir zaman ihmal edilmemelidir. Sesli okumada telaffuza, vurguya ve ses tonuna dikkat edilmelidir.**

Okuyarak öğrenme bütün hayat boyunca sürer. İnsan, yeni yeni hayat tecrübeleri kazandıkça fikir ve duygu âlemi zenginleştikçe okuma sürati daha da artar. Birinci sınıfta bulunan çocuğun okumayı öğrenmesi bu işin başlangıcıdır. Birkaç aylık çalışmadan sonra okumanın sadece mekanizması kavranır. Bunun için devamlı ve sabırlı bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Kazanılan cümleleri tekrar tekrar görüp tanımak, cümleler içinde kelimeleri, kelimeler içinde heceleri ve harfleri seçmek yeni kelimeleri sökmek büyük bir temrin işidir. Burada çocuğun alakasını diri tutmak icap eder. Bunun için de öğretmen bol bol çocuk edebiyatı türlerinden, oyun şeklindeki faaliyetlerden istifade etmesi gerekir.

İlk üç sınıf **okuma, öğrenme çağında çok önemli yer teşkil eder. En esaslı okuma alışkanlıkları bu yıllarda kazanılır.** Dolayısıyla öğretmenlerin bu konuda çok

hassas davranmaları gerekir. Okumada sürat son derece önemlidir. Mana kaybedilmemek şartıyla öğrencilerin süratli okumaları sağlanmalıdır. Bu dönemde okumayı ilerletmek için bilgilendirici metinlerin yanında eğlendirici kitaplara ve yazılara da yer verilmelidir.

Serbest okuma diye adlandırdığımız ders dışı okumalarının kültürü geliştirme, milli ve manevi duyguları pekiştirme bakımından değeri yadsınamaz. Serbest okuma okumanın hızlanmasında da önemli bir rol oynar. İlkokulun ilk üç sınıfı, müspet okuma alışkanlığı kazandırma bakımından önemlidir. Bu sınıflarda kitaplıklar kurmak, şekil ve muhteva bakımından ilgi çekici eserler okutmak suretiyle, serbest okumayı teşvik etmek mümkün ve faydalıdır.

Çocuğun okumayı öğrenmesinde ve şahsiyet kazanmasında büyük etkisi olan serbest okuma materyaline karşı duyulan ihtiyaç gittikçe artan bir tempo ile çocuk yayınları yapılmasına yol açmıştır. Bugün dünyanın değişik ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de ders kitapları yanında çocuklar için hazırlanan yayınlar önemli yer tutmaktadır. Okullarda açılan kitap stantlarıyla çocukların kitaba ve dolayısıyla edebiyata olan ilgileri artırılmaktadır. Ulusal kitap fuarlarına yapılan okul gezileri de bu anlamda olumlu katkı sunmaktadır.

Bir fikir adamı; “Hayatımda hissettiğim en büyük ihtiras; ne bir yığın roman, ne bir felsefe kitabı, ne bir trajedi hatta ne de binlerce mısralık bir epope destan meydana getirmektir. Fakat sadece bir çocuk kitabı yazmak isterim ama gerçek çocuk kitabını beş altı yaşındaki çocuklar yazılmış kelimeleriyle ifade tarzıyla

kendine mahsus hayal ve hakikat âlemiyle onlara hitap eden kitabı kastediyorum." demiştir.

Çocuklar kendilerine bilinmezlerle dolu bir dünyanın tanıtılmasını isterler. Yazarlar ise onları kendi çocuklukları üzerine eğilmeye ve kendi hayatları ile meşgul olmaya zorlarlar. Çocuk her şeyde değişiklik bekler. Hâlbuki kitaplarda değişmeyen, bilinen hayatı takip etmek de vardır. Bu da sıkıcıdır. Şu halde çocukların eline verilecek kitaplar büyükler tarafından da zevkle okunan kitaplar olmalıdır. Bu iddia aşırı olsa da bir gerçeği ifade etmektedir. Halit Ziya Uşaklıgil, "Kırk Yıl" isimli kitabında; küçükken Âşık Garip'ten, Kerem ile Aslı'dan Leyla ile Mecnun'dan başlayarak abisinin kütüphanesinde bulunan Bin bir Gece Masallarını ve onun benzeri olan "Elfünneharı" okuduğunu söylüyor.

Hüseyin Cahit Yalçın da "Edebi Hatıralar" isimli eserinde çocukluğunda, Hz Ali'nin Cenkeri, Kara Davut, Battal Gazi gibi büyükler için yazılmış eserleri severek okuduğundan bahsetmiştir. Özellikle 10-12 yaş çocuklarının severek okudukları ve Dünya Edebiyat Klasikleri arasında yer alan Don Kişot, Odise, Gülliverin Maceraları, Robinson Crusoe, Alice Harikalar Diyarında gibi eserler aslında büyükler için yazılmıştır. Bunların çocuklar tarafından zevkle okunmalarının sebebi; olayların hareketli olması, yeni ülkelerin tanıtılması ve büyük bir zekâ ışığıyla yazılmasıdır.

Çocuk edebiyatı denildiği zaman aklımıza masal hikâye, roman ve şiir gelir. Masallar, bazı yaşlarda çocukların büyük alaka duydukları olağanüstü olayları anlatan zaman ve kavramı belli olmayan edebi eserlerdir. Bunlar sözlü edebiyatın mahsulüdürler. Birçokları halk

arasında söylene söylene meydana gelmiş oldukları için o cemiyetin düşünüş tarzını, hayat anlayışını aksettirirler. Bunlar folklor mahsulü masallardır. Dünyada folklor mahsulü masalların Yunan, Çin, Hint kaynaklarından ileri geldiği söylene de Türk folklorü de masal yönünden zengindir.

Masal çeşitlerinden fabl; hayvanlar ve bitkiler gibi varlıkların şahıslandırıldığı yazılardır. Fabllarda bazen insana da rastlanmaktadır. Genellikle nazım olarak yazılırlar. En mühim özelliği, olayın dayandığı bir "Kissadan Hisse" bölümünün olmasıdır. Çocuklara fabl masalları anlatırken verdiği mesaja çok dikkat edilmeli değerlerimize ters olan yerleri değiştirmeliyiz veya o fabl anlatmamalıyız. Mesela "Karga ile Tilki" masalında olduğu gibi. Tilki kurnaz ve yalancı; karga aptal ve çabuk kanandır. Çocuklara anlatılan masallar şu özellikte olmalıdır:

- Masallar gayet hareketli olmalı
- Masalların konusu iyi düzenlenmiş olmalı entrikalardan, merakı arttıran kuvvetli bir düğüm meydana gelmeli ve olay beklenmedik bir şekilde çözülmelidir.
- Lüzumsuz tekrarlardan kaçınılmalı
- Sade ve akıcı bir dil kullanılmalıdır.

Öteden beri hayali çocuklara verilmesine karşı çıkanlar da olmuştur. Bunların başında J.J. Rousseau gelmektedir. Rousseau, "Emile" adlı eserinde çocuklara imkânsız şeylere inanma ve bir takım olumsuz inançlara saplanma kötülüğü aşılayacağını belirtir. Fakat bu düşüncesinde yalnız kalmıştır.

Çocuk hiçbir zaman bir karga veya bir tilkinin hakikaten konuşacağına inanmaz ancak böyle fevkaladeliklere ihtiyacı vardır. Nitekim kendi oyuncaklarına birer şahsiyet yükleyen çocuk onlarla konuşan ve türlü sahneler düzenleyen bir çocuk icat ettiği olaylara inanmış değildir. Yani çocuklara masal anlatılmasa dahi çocukların hayal dünyası onları ister istemez masalla meşgul olmaya zorlar. Bu masalı kendileri icat eder. Masal dünyası çocukluğun gerçek âlemidir. Günümüzde masal dinlemeyen bir nesille karşı karşıyayız. Dijitalleşme dediğimiz dönemde ebeveynler de çocuklara masal okuma veya anlatma yerine ekranla meşgul etmeyi tercih ediyorlar. Masal dinlemeden büyüyen çocuklar, kurallara uymakta, sabretmekte çok zorlanıyor. Bu durum "söz dinlemeyen nesil" kavramını ortaya çıkarmıştır.

Çocuk edebiyatındaki hikâye ve romanlarda çok defa olay ve bu olayla ilgili şahıslar bulunur. Hikâye ve romanlarda şahısların hayatına bağlı olarak gelişen olaylar ve çevre, çocukları son derece ilgilendirir. Dolayısıyla bu ilgi onlara bu eserleri merak duyarak okutur. Çocuklarda ilkokulun birinci devresinde bu arzu pek yoktur. Çünkü ilk üç sınıftaki çocuklar uzun yazılardan yani uzun hikâye ve romanlardan ürkerler. Çocuklar 10-11 yaşlarından sonra okuma hızının artmasından kuvvet alarak ve dolayısıyla gelişen ruhi imkânların etkisi altında roman okuma arzusu duyarlar.

Çocuk edebiyatında şiir, bugün anladığımız manada çocuk şiirleri geç dönemde yazılmaya başlanmıştır.

Şiirlerin çocuğa güzellik duygusu, ulvi duygular aşulamakta önemi büyüktür. Özellikle okul öncesi ve ilkokulun birinci kademesinde şiirle öğretim çok etkilidir. Divan edebiyatı baştan sona nazım eserlerle dolu olmasına rağmen bu devirde, bugün anladığımız manada çocuk şiirlerine fazlaca rastlanmaz. Çocuklar için pedagojik manada şiir yazılması, anaokullarının açılmasıyla önem kazanmıştır. 1908 yılında Darul Muallimin müdürü Satı Bey, çocuk şiirlerine ilk dikkati çeken kişidir. Şiirlerin çocuklara etki edebilmesi, onlarda estetik bir zevkin doğabilmesi için iyi bir okuyuşla, manaya ve hayallere mümkün manada nüfuz etmekle mümkündür. Bir şiir doğru, manidar, zarif okunduğu nispette etkili olur. Şiirin doğru okunması, kelimelerin ve mısraların iyi ve doğru telaffuz edilmesi gerekmektedir. Manidar okumak ise, anlayarak duyarak sesin tabiiğine bağlıdır. Şiirin zarif okunuşu için de tatlı, ahenkli, bir sestten faydalanılmalıdır.

Sonuç olarak yazılı çocuk edebiyatı ülkemizde Tanzimat'tan sonra ürün vermeye başlamıştır. Tanzimat dönemi ve cumhuriyetin ilk dönemi yazılan çocuk edebiyatı eserleri daha çok on iki yaş üzerine hitap etmektedir. Okul öncesi ve ilkokul seviyesine uygun eserler yazılmaya başlansa da henüz klasik olacak kalıcılıkta değildir. **Bu konuya yoğunlaşmak elzemdir.**

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ ÇOCUK EDEBİYATI ÇALIŞTAYI RAPORU

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ'nin öncülüğünde 13.11.2022 Tarihinde yapılan **Çocuk Edebiyatı Çalıştayı** bu alana hassasiyetleri, eserleri olan eğitimcilerimizin katılımıyla **İMH Genel Merkezi Bahariye Mevlevihanesi'nde** düzenlendi.

Kur'an-ı Kerim tilavetiyle başlayan program kısa bir sinevizyon **gösterimi ile devam etti. Ardından Dernek Başkanı Mehmet Dağ kürsüye gelerek selamlama konuşması yaptı. Daha sonra programa konuk olarak teşrif eden yazar Nehir Aydın Gökdoğan** kürsüye gelerek salondakilere yazarlık serüvenini ve tecrübelerini aktardı. Program soru-cevap şeklinde devam etti ve katılımcılar kendi alanlarına yönelik masa çalışmalarına geçerek istişare ettiler. Program raporlama ve sonuç sunumunun ardından hatıra fotoğrafı ile sona erdi.

Konu ve içerik olarak ülkemiz için çok önemli bulduğumuz bu gayretin faydasının yaygın ve kalıcı olması için hulasasını siz değerli okuyucularımızla paylaşmak istedik.

Nehir Hanım "Çocuk Edebiyatının Önemi" başlığında yaptığı konuşmasına özellikle böyle bir konuya hassasiyet gösterilmesine teşekkür ederek başladı. Özellikle kendi kuşağındaki muhafazakâr camianın edebiyat çalışmalarının çok sınırlı olduğunu "Bizim dönemimizde edebiyat alanında ürünler verebilmekten yana sıkıntılar vardı bu sınırlı alanda ise çocuk edebiyatından söz etmenin mümkün olamadığı" tespitinde bulundu. Kendi bireysel tecrübesinden örneklerle özellikle yoğun okumaların neticesi bunları dile getirmenin gereğine inanmanın ilk romanının motivasyonu olduğunu söyledi.

Bu okuma süreçlerinde kendi **çocukluğunda** ve günümüzün çocuklarında yabancı eserler üzerinden daha çok okuma yaptıklarını yerli yazar ve metin konusunda sürekli sıkıntıların olduğunu ifade etti. "Edebiyatın hele de çocuk edebiyatının kesinlikle boş/boşlukta bırakılmaması gerektiği"ni ısrarla ifade ederek; çağları aşan Peygamberimizden, Mevlana'dan Yunus Emre'den esinlenilerek çocuk edebiyatı alanında çok güzel eserlerin yazılabileceğini, **insani ve İslami** değerlerin bizlerde yaygın olan kıssalarının hikayeleştirilerek yazılabileceğini, okunabileceğini, içselleştirebileceğini belirtti. Bizim çocukluğumuzda niye bizler Polyanna ile büyüdük, bizden bir karakter ile çocuk dilinde "hoşça bak zatına" diyemez miydik? yaratılanı yaratandan ötürü sevmemiz, hoş görmemiz gerektiğini anlatacak o kadar sahabeden, İslam tarihinden örneklerimiz var ki...

"Bugün maalesef çocuk edebiyatı alanındaki tez ve makalelerde muhafazakâr camianın ismi özellikle anılmamaktadır. Bu konuda daha çok gayret etmemiz gerekmektedir."

İlk inen ayetlerde bizlerin entelektüel bireyler olmamız çıkarsamasında bulunarak özellikle edebiyat alanında kendimizi ifade etimizin gerekliliğine işaret ederek "bu konularda motivasyonumuzun her daim güçlü olması gerekmektedir." "Kendi medeniyetimizdeki cevherleri gün yüzüne çıkarmamız önce bizim sahiplenmemiz sonrasında buradan insanlığa sözlerimizi edebiyat alanında yukarıya taşımamız zorunluluktur."

"Yine kendi tecrübe ve gözlemlerim ile okuyan çocukların sadece bilgi ve kültür olarak değil özellikle empati yapabilme, bizi inceltme, kendimizi başkasının yerine koyarak düşünebilme, merhamet duygularını tetiklemede çocuk edebiyatının çocuklar üzerinde çok önemli olduğunu düşünüyorum." "Okullardaki programlarda okuyan çocukların kendilerini ifade etmede, nazık olma konusunda kavrama becerilerini geliştirmede çok katkıda bulunduğu görebiliyorsunuz. Çünkü okuma onlara sebep sonuç ilişkisini kurmayı karşıdaki karakterin davranışlarını irdelemeyi öğretmiş, kitaplar çocukların kelime dağarcığını geliştirmiş. Çünkü kitaplarda kullanılan kelimeler günlük hayattan çok fazla olduğu için okumanın kişinin ifade gücüne katkısı çok fazladır."

Eleştiri olarak da yine "muhafazakar camianın edebiyat alanında da insanlara eserleri ve değerleri üzerinden daha çok sosyal medyada takipçi sayısı üzerinden, popülerlik üzerinden ilgi alaka gösterilmesinin üzerinde ibret nazarıyla durulması gerektiğini belirterek bu konularda da daha seçici olmamız gerektiğini söyledi."

Çocuk ve Masal Masası Tespit ve Değerlendirmeleri

Günümüzde çocukların hayalden kopuk olduğu ve özellikle babaların hayalden daha uzak olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi olarak da öncelikle geniş aile yapısının yok olmaya başlaması olduğunu söyleyebiliriz. Çocuklar için hayal bir ihtiyaçtır. Sınırsız masallar hayalleri zenginleştirmektedir. Ekran, sözlü aktarımı olumsuz bir şekilde etkiliyor.

Görselliğin ön planda olması hayal dünyası üzerinde negatif etkilere yol açmaktadır. Hayalin sınırlı olması, çocuklar için gelecek tasavvurunu da sınırlandırdığı sonucuna varmamıza sebep olur. Özelde çocuklar için, genelde ise tüm insanlar için hayal çok önemli bir yere sahiptir. Masal kültürü ile yetişen çocuk, ileride karşılaştığı sorunlara karşı çözüm odaklı düşünebilmektedir.

"Bilimin temelinde hayal vardır. Örneğin yüzen balıktan denizaltı icat edildi." Bu cümle ile masalın icata etkisini görmekteyiz. Masallardaki didaktik kaygı eleştirilmelidir. Bu kaygı, masalı yüzeyselleştirmekte ve çocuk tarafından içselleştirilememesine sebep olmaktadır.

Çocuklarda hayal kurmak büyük bir öneme sahiptir ve bu ilk önce annenin eğitimi ile başlamaktadır. Masal evrenseldir. Masallar, farklı milletler tarafından oluşturulsa da

temaları evrenseldir.

Masal izleyicisi değil, masalın dinleyicisi olunmalıdır. Annelerin çocuklarına masal dinletmesi değil, masal anlatması daha etkilidir. İnsanın duygusal tecrübelerinin evrensel olması, masalın da evrensel olmasına katkı sağlar. Aynı duyguyu/imkânı teknoloji veremez.

Resmin/görselin hâkim olduğu masallar hayal dünyasına ket vurmaktadır. Sözün öne çıkması hayal dünyasını beslemektedir. Masallar bir yolculuktur. Gerçeklikten uzaklaştırıyor gibi olsa da gerçekliğe teması kolaylaştırır. Determinizm, modernizm, post modernizm gibi akımların hayal dünyasına etkilerine dikkat çekilmelidir. İhtiyaç odaklı düşünme, hayal dünyasını olumsuz etkilemektedir.

Sözlü kültür dilin asıl hazinesidir, yazılı kültürün besleyicisidir. Masal da sözlü kültürün mihenk taşlarındandır. Masal insana sınırsız bir dünya keşfi sunar. "Sosyal medya hakimiyeti sözlü kültürü yok ediyor mu" diye sormak gerekir. Bu şekilde devam ederse 50 yıl sonrasında masaldan nasıl bahsedebiliriz. Buna çözüm üretilmelidir.

Masal kültürü, dinleme kültürünü/edebini beslemektedir. Aynı zamanda toplumsal değişim üzerinde de etkileri bulunmaktadır. İyi bir dinleyicinin yetişkin olma üzerindeki etkileri bulunmaktadır.

"Din hayale engel midir?" diye sormamız gerekir. Halktaki kaygısını göz önünde bulundurarak dinin hayal kurmada bir engel teşkil etmediği sonucuna varmaktayız.

Türk masallarında Maniheizm ve Şamanizm etkilerine sıklıkla rastlanmaktadır. Ayrıca Tanzimat Dönemi de bir kırılmaya sebep olmuştur. Bu iki kırılmanın etkisi ile ortak

insan tasavvuru bulunamamıştır. Ortak insan tasavvurunun olmamasının masal üretme üzerindeki etkisi bulunmaktadır.

Kavramlar masallar üzerinde büyük bir yere sahiptir. Kavramların masallarda kullanış şekillerine dikkat edilmesi gerekir. Örneğin evren yerine kâinat kavramının kullanılması gibi. Kültürümüzde var olan masalların ve Cenkmelerin (Hz. Ali cenkleri-Battalgazi) dinlendiği mekanların yeniden hayata geçirilmesi gerektiği sonucuna varabiliriz.

Tahkiyecilik masal anlatıcılığını geliştirmektedir. Emoji dilinin, sınırlı karakter ile oluşturulan yazı dilinin mecazı yok etmesine değinilerek mecaz ve masal arasında sıkı bir bağ vardır. Masal dilinin güncel dili geliştirmektedir. Masalın çocuklardaki dil gelişimine katkı sağlamaktadır. "Masallar rüyanın dışı vurumudur." cümlesi üzerinden masalın insana sağladığı imkanları görebiliriz. Masal bir ihtiyaçtır ve insana mutluluk kaynağı olmaktadır. "Dil düşüncenin evidir."

La Fontaine masalları, hak, adalet, dürüstlük gibi kavramları değil gücü öne çıkarmaktadır. Örneğin tilki ile karga ve ağustos böceği ile karınca örneklerinde olduğu gibi menfaat ve gücün öne çıkarılması. Radyo tiyatroları sözlü kültürü ve hayal dünyasını beslemektedir. İdeal masal kahramanının dürüst, sabırlı, çözüm odaklı olması gerekiyor. Tabiatın kopuk bir zihin daha realist bir zihne evrilerek masaldan/hayalden kopmaktadır.

Teklif: İMH bünyesinde ailelerin davet edildiği, 7'den 70'e masal düsturu ile masal etkinliklerinin düzenlenmesi teklif edildi.

Çocuk ve Şiir Masası Tespit ve Değerlendirmeleri

Çocukluk sınırları tam belli olmayan bir dönem olsa da en geniş olarak 3-14 yaş arasını kapsayan bir dönem olduğu yaygın kabuldür. Şiir ise bu dönemin başlangıcından önce hatta doğumla kulağımıza okunan ezanla birlikte hayatımıza giren, ninnilerle ilk değerlerimizi aldığımız en temel kültürlenme aracı ve imkânıdır. Ninniler, çocuğun ilk algı ve değer dünyasını inşa etmektedir. Ninnilerle büyümüş bir çocuk bundan mahrum kalan birinden çok daha fazla merhamet ve sevgi duygusuna sahip olur.

Çocuklukta öğrenilen değerler, şiirler, bilgiler insan ömründe en kalıcı olan bilgi ve tecrübelerdir. Çocuk eğitiminde en kolay değer aktarımı kanalı olarak şiir

ve müzik önemli ve etkilidir. Bu yüzden dualarımız, (uyku duası, yemek duası, 32 farz) şiir yoluyla kolay ve kalıcı olarak bu dönemde öğretilmelidir.

Şiir, edebiyat alanında diğer sanat dallarına nazaran yoğun duygu yüklü bir sanattır. Şiir, "bir şeyi bütün incelikleriyle bilmek, sezerek vâkıf olmak; ölçülü ve ahenkli söz söylemek" anlamlarına gelmektedir. Şi'r kökünden türeyen şâir kelimesi "nesne ve olaylara bilerek ve sezerek vâkıf olan, ölçülü ve ahenkli söz söyleyen" anlamına gelmektedir.

İnsan zihni uyumlu sesleri daha kolay hatırlar. Bundan dolayı bir roman ve hikayedeki cümleleri hatırlamak zordur. Kısa cümleler daha çok akılda kalıcı olur. Bilginin paylaşımında bu kullanılır.

Şiirin Kazandırdıkları

- Şiirler duygu ve düşüncelerin farklı dil ifadeleri ile ifade edilmesidir. Örneğin somut işlem dönemimdeki çocuklar uzun cümlelerden oluşan metinleri anlamakta zorlanırlar. Bundan dolayı tekrarlı, ritmik cümleleri öğrenmeleri daha kolay olur. Yeni bir kelime ve kavram öğretiminde şiirin araç olarak kullanılması gerekir. Öğretimde tekrar ve ezber bu noktada ortaya çıkar. Yeni bilginin tekrar yoluyla kalıcı olması gerekmektedir. Kalıcı olan bilgi zihinde yer almaya devam eder. Hayatın farklı noktalarında ortaya çıkar.
- Çocuk dünyada her gün yeni şeyler öğrenir. Duygular öğrenilmesi en zor soyut kavramlardandır. Bu kavramı şiir yoluyla öğretebiliriz. Öğrenmesi için de düzenli olarak tekrar edilmesi gerekmektedir. Üzgün olma duygusunu şiirdeki his ile aktardığımızda çocuk önce kavrar daha sonra öğrenir.

- Şiir ezberlemek kişinin söz varlığını geliştirirken dil ifadelerindeki derin anlamlı yapıları da anlamlandırmasını sağlar. Dili kullanmayı geliştirir.

- Ezber becerisi geliştirilmesi gereken bir beceridir. Çocukluktan itibaren doğru motivasyon ile geliştirilirse çocuğun hafızası gelişir, dikkat dağınıklığı azalır. Odaklanma becerisi gelişir. Zihinsel olarak aktifliği devam eder.

- Şiir ezberlemek ve ezberden şiir okumak çocukların hitabet becerisini de geliştirir. Öz güvenini artırır. Ses tonunu etkili kullanmayı öğrenir.

- Maniler, çocuklara uygun türkü ve şarkılar ile de çocuğa kültür ile ilgili paylaşım gerçekleştirilir. Bu sürecin nesilden nesle geçişi sözlerle kolaylaşır. Örneğin çocukken öğrenilen şarkı ve manilerin yıllar sonra bile unutulmaması.

- Şiirler atasözlerimiz gibi başka insanların duygu, düşüncelerini, hayat deneyimlerini paylaştıkları metinlerdir. Bu metinler ezberlendiğinde o kişinin deneyimi paylaşılmış olur. Bu deneyim kişinin hayat tecrübesini geliştirir.

- Şiirler ile çocukların toplum kurallarını öğrenmelerini de sağlayabiliriz. Amaca yönelik yazılmış şiirler ezberletilerek çocuğun günlük yaşama uyum sağlaması kolaylaştırılır.

- Şiir estetik bakış açısı kazandırır, çocuklar bir şeyi yorumlarken beğeni ve anlam yoğunluğunu tanıyabilirler.

- Ezber yeteneği geliştikçe beyin de gelişir, farklı dil ifadeleri ve yeni bilgiler çocuğun çok yönlü düşünmesini sağlar.

- Şiir ezberlemek ve okumak düşüncelere saygı duymayı da geliştirir. Dünyayı farklı yorumlayan insanlardan hayat görüşlerine ait kesitleri keşfederiz.

- Şiir bir çocuğu heyecanlandırır, eğlenceli ritmik sözleri tekrarlamayı severler. Çünkü çocuk tekrarlayarak ve sorarak öğrenir. Bu açıdan çocuğun yaş seviyesine uygun şiirlerin seçilmesi önemlidir.

- Ezber becerisi üç dil becerisinin aktif kullanıldığı bir beceridir. Çocuk hem dinleyerek hem okuyarak bir metni öğrenir. Ardından konuşarak aktarır. Bu konuşmada üretim olmasa da telaffuz etme açısından önemlidir.

Şiirin olumlu ve yapıcı kazandırdıklarının yanında olumsuz uygulamaların konusu ve aracı olarak da kullanılma özelliği bulunmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluş dönemlerinde; tüm topluma olduğu gibi çocuklara yönelik olarak da ideolojik baskılama aracı olarak şiir kullanılmıştır. Üretilen resmi tören şiirleri anlamak ve anlatmaktan çok resmî ideolojiyi yüceltme, hariçte kalan anlayışları dışlama amacıyla kullanılmıştır.

Şiiri olumlu olarak ve ortak bilinç inşa edebilmek için medeniyetimizin zirve şahsiyet ve şiirleri çocuklarımıza anlam derinliği ile aktarmamız gerekmektedir.

Çocuk ve Öykü Masası Tespit ve Değerlendirmeleri

Öykü hayattır. Kıssalar bizlere bu önemli yeri belirtir. Bir karakter ile empati oluşturabilmenin yoludur. Her insan öykü kahramanları ile kendini bulur. Kıssalarda yaşanan olaylar kavramlarla anlatır. Bu nedenle öykülerde doğru kavramlar yer almalıdır.

Sanatlar bir yorumla kaimdir ve her yorumda bir fikre dayanır. Nitelikli öyküde direkt mesaj verilmemelidir. Fitrat korunarak ve evrensel değerler çerçevesinde öyküler oluşturulmalıdır. Didaktik bir dil kullanılmamalıdır.

Din yorgunu çocuklar yetiştirmekten uzak durmamız gerekiyor. Şöyle yap böyle yap demekten uzak durmak gerekir. Mesajın gizli olması gerekir. Fitrat korunarak ve evrensel değerler çerçevesinde öyküler oluşturulmalıdır.

İlkokul, ortaokul, lise ders kitaplarındaki öykü metinlerinin tahlilleri için ders kitaplarındaki öykülerin incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler raporlaştırılarak MEB'e sunulabilir. İlkokul ve ortaokullarda öykü

zümrelerinin teşekkülü için okullarda zümre kurulları var. Öğretmenlerin toplantılarının edebi bir formata dönüştürülmesi konusunda bir tavsiyemiz olabilir. Zümreler, okulun sosyal çevresindekine hitap eden bir yol sunacak. Öykü hakkında farkındalık oluşturmak için çocuk edebiyatının önemini anlatacak. Bir yılda sınıf düzeyinde okunması gereken kitap listesi hazırlayacak. Yazar buluşmaları organize edecek.

Liselerde öykü yazarlığının teşviki için belediyelerle ortak çalışmalar yapılarak yazarlık okulları okullarda yapılabilir. 2017 de Kültür Şurası yapıldı. 21. MEB şurası var. Sonuç raporunda lise edebiyat kitaplarında yer alan öykü metinlerinin sadeleştirilmeden yayınlanması gerektiği yazıyor. Üniversite girişinde bir sorunun cevabının yazılı olarak alınması gerektiği önerilmişti.

Genel bir çerçeve çizmek gerekirse fabl türünden çok etkilendik. Karga tilki hikâyesinde karga çalışıyor, tilki de ondan çalışıyor. Hırsızlık var ve hırsızdan çalmanın meziyet olduğu var. Şadi Şirazi tabiatı konuşturan, kurt postu giymiş kuzu öyküsü, özentiyi anlatır. Yavaş yavaş ders kitaplarında güzel öykülere yer veriliyor. Öyküleri fabl etkisinden kurtarmak gerekir. Lise ders kitaplarında yerli yazarlarımıza yer veriliyor. Ancak daha çok yabancı yazarlar tercih edilmiş.

Duyarlılık oluşturma çabası olarak liselerde yazarlık atölyelerinin yapılmasını teşvik edebiliriz. İstanbul'da pilot olarak yazarlar üzerinden öğrencilerle bir çalışma yapılabilir. Kitaplar belirlenir okunur, yazarlarla buluşturulur. Liselerde öykü yazarlığının teşviki için öykü zümrelerinin teşekkülü ve yazarlık atölyeleri çalışmaları ile ilgili çerçeve program hazırlanarak öğretmenlerin ve okulların teşviki ile yapılması konusunda Enderun Özgün Eğitimciler Derneği üzerinden Bakanlığa tavsiye edilebilir.

Bütün öykülerde bir değer aktarımı söz konusudur. Yazarın içinde bulunduğu dünya ile bağlı olarak gelişir. Beslendiğiniz fikre göre şekillenir öyküler. Değerler her insan için önemlidir. Her insanı cezbeder. Öykülerde bu değerler en evrensel şekilde verilirse öyküler evrenselleşecektir. Şairlerin mesajını bir araç ile sunması tarihi bir gelenektir. Yerelden ilham alınsa da evrensel öğeler bulunması gerekir. Bu yakalandığı takdirde metin dünyanın her yerinde okunur. "Mesaj metinde elmanın içerisindeki tat gibi olmalıdır." Yüksek bir emek ve ufuk ile olur. Öykü daha çok hayattan ve gerçek olaylardan meydana gelir. Okuyucunun direk etkileneceği bir türdür. Mesajların direk verilmesi niteliği düşürmektedir.

Edebi metinler o medeniyetin ruh dünyasının aktarımıdır. Öğrencilerimize tercüme öyküler yerine kendi kültür kodlarımızı içeren öyküleri önermeliyiz. Tercüme öykülerinin niteliği konusunda medeniyet kodlarımız üzerinden yola çıkılabilir. Edebi metinler o medeniyetin ruh dünyasının aktarımıdır. Öğrencilerimize tercüme öyküler yerine kendi kültür kodlarımızı içeren kitapları önermeliyiz. Beytül Hikme de hiç edebi metin tercüme eser yokmuş. Çünkü edebi metinler o medeniyetin ruh dünyasının aktarımıdır. Bu nedenle bizim diğer medeniyetlerin tekniğine ihtiyacımız var. Öğrencilerimize tercüme öyküler yerine kendi kültür kodlarımızı içeren kitapları önermeliyiz.

Öykülerdeki görseller, çocukların anlam dünyasını metinden daha fazla etkileyen bir alandır. İslami kitaplarda resim ve çizimler yer almaz. Yeni kitaplarda daha güzel çalışmalar olduğunu söyleyebiliriz. **Özellikle MEB kitaplarında kullanılan çizimler, görseller ve metinlerin sıkıntılı olduğunu söyleyebiliriz.** MEB'e bu konuda öneriler yapılabilir. Öykülerin çocuklara aktarımı konusunda görseller önemlidir. Genel olarak güzel çizimler üzerinden görseller konulmalıdır. Resimler metni yansıtmalıdır.

Öyküler aracılığıyla dil zevki kazandırılması için ortaokul ve lise ders kitaplarına konulan edebi metinlerin sadeleştirilmeden yer verilmelidir. Öykülerde kullanılan sözcüklerin zenginleştirilmesine önem verilmelidir. Türkçe metinleri aslına uygun veriliyor ve arkasında sözlük çalışmasına yer veriliyor. Kitap tahlilinde okuduğumuz kitaplar var. Atölyede bulunan yetişkinler, okuduğumuz kitaplardaki kavramları anlayamadıklarını söylüyorlar.

Önerilen Öykücüler: Özkan Öze, Tarık Tufan, Merve Gülcemal, Nehir Gökdoğan, Necip Tosun, Cihan Aktaş, Şebnem Güler Karaca, Ayşe Hale, Abdullah Harmanlı, Hatice Kübra Tongar, Jeniy Molendik, Vehbi Vakkasoglu, Melih Tuğtağ, Recep Bilal Aksu, Tuğba Coşkun, Figan Yaman Coşar, Sema Maraşlı, Şermin Yaşar, Nur Donbaycı.

Çocuk ve Roman Masası Tespit ve Değerlendirmeleri

Roman, modernizmin bir ürünü olması hasebiyle içeriğinde modernizmin öğelerini de barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında "klasik" olarak adlandırılan pek çok romanın birer edebi metinden daha fazlası olduğunu ifade etmek gerekir. Romanlar yazıldığı dönemin toplumsal ve siyasal yönlerine ayna tutmaya çalışmış; pek çok bilime öncülük de etmiştir. Bu sebeple roman okumaları edebi lezzeti tatmanın dışında

kapsamındaki alt metinleri ve tespitleri okumayı da zorunlu kılıyor.

Çocukluğun da yeni icat edilmiş bir kategori olduğunu hatırladığımızda hem çocuk hem roman çocuklara neyin nasıl anlatılacağı ile çocukların bu romanlarda nasıl yeniden inşa edildiğini görmek gibi ikili bir değerlendirmeyi zorunlu kılıyor. Sonuç olarak çocuk romanlarının içeriğine ilişkin daha detaylı analizlerin yapıp sonuçların okurlarla paylaşıldığı tahlil çalışmaları yapılmalıdır.

Hangi yaşta hangi romanı nasıl okuyacağız şeklinde özetleyebileceğimiz bu sorunun doğurduğu ihtiyaç iyi bir edebiyat eleştirmenliği ıve karşılaştırmalı edebiyatın zorunluluğunu ortaya koyuyor. Kitapların buna göre okunup değerlendirildiği; tarih, sosyoloji, din, coğrafya gibi diğer disiplinlerle ortak müzakereler yürütülmelidir. Bu tür çalışmalar çocuk okurları eleştirel okuma yapmaya hazırlar ve iyi bir okur olmak iyi bir eleştirmen olmakla mümkündür.

Çocuğun hangi yaşta ne tür kitaplar okuyacağı sorusu çocuğun yaş tanımlarını da zorunlu kılıyor. Ve çocuklar okudukları okul düzeyine göre tanımlanmaktadırlar. İlkokul düzeyi okuma kitapları, okulöncesi ve ortaokul gibi ifadelerle dile gelen bu tanım çocuğu ve okuma eylemini okul

merkezli yapıyor. Kitap okumanın ve çocuğu tanımanın okul merkezli oluşu yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak çocukların en çok vakit geçirdikleri ve eğitim aldıkları yer olarak okullar çocuğun okuma serüveninde oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Bu açıdan okullarda eleştirel okuma ve rehberlik faaliyetleri yürütülmelidir. Bu konuda öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Ülkemizde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı çalışmalarının daha etkin ve kıymetli bir duruma gelmesi üniversitelerde de bölüm olarak okutulması ile mümkün. Akademide özel bir çocuk ve gençlik edebiyatı kürsüsü olursa belki ülkece bu meseleye bakışımız daha ciddiyet kazanır. Sadece akademi

değil Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları çocuk ve gençlik edebiyatında daha çok çalışmalar yürütmelidir.

Tüm dünyada romanların içeriği ile ilgili tek tipleşmeye doğru giden bir süreç yaşanıyor. Bu durum, roman gibi bir türün küreselleşmeyle olan ilişkisinden kaynaklanıyor. Günümüzde artık "küresel edebiyat" tanımları konuşuluyor ve bu durum ödülleri, listeleri, fuarlarla vs desteklenen büyük bir sektörün edebiyatı da yönetme ve yönlendirme gibi bir misyon taşıdığını gösteriyor. Bir edebiyat bir roman okuru olarak "dünya vatandaşı" olmaya zorlanmamak için bu konuda da eleştirel bir zemine ihtiyaç var.

AÇIK LİSE’YE KAÇIŞ MI ARAYIŞ MI?

▲ BAYRAM YILMAZ

Müslüm filminde Urfa'dan Adana zorunlu olarak göçen Akbaş ailesinin en büyük oğlu Müslüm, baba dayğından kaçarken Adana Halk Evi'ne sığınır. Orada gençlere gönüllü olarak bağlama öğreten Limoncu Ali, 15-16 yaşlarındaki bu delikanlının telaşlı haline bakıp Adana ağzıyla sorar; “De bakalım şimdi bana, kaçtığın için mi geldin? Yoksa kovaladığın için mi?

–“Anlamadım” der Müslüm.

Limoncu Ali bir daha sorar “Kaçtığın için mi geldiin yoksa kovaladığın için mi? Bir yandan da babasına yakalanma kaygısında olan Müslüm tekrar “valla anlamadım” der.

Limoncu Ali babacan tavırla Müslüm'ün omuzuna vurarak “Halledecez, halledecez...” der.

İnsanları harekete geçiren, ya da yönlerini değiştiren, bir karar aldırın yada kararlarında değişiklikler yapmalarına neden olan temelde iki türlü motivasyon/güdüleme durumu bulunur. İnsan bir çabayı, ya kendi içinde ürettiği bir amaç ile (ki bu çok karmaşık süreçler olabilir), kendi anlam/amacını gerçekleştirmek için yola çıkar, ya da kendisine rahatsızlık veren hal/durumdan uzaklaşmak, durumunu değiştirmek için harekete geçer. İlk durum bir hedefe matuf olduğu için belli planlama/strateji gerektir. Hedef ne kadar anlamlı, büyük ise ona ulaşmak için gereken çaba ve donanım da ona göre olmak/şekillenmek durumundadır. Şüphesiz ki insanın bir hedefe sahip olması onun öğrenciliğine, gençliğine iş yaşamına olumlu anlamda katkı sağlar. Nihayetinde hedefine ulaşmasa bile hedefi onu olduğundan daha iyi bir konuma ve niteliğe taşıyacaktır. Bir öğüt olarak ahilik törenlerinde, Kuşak merasiminde “Aliden büyük yiğit, Zülfıkar’dan kavi kılıç olmaz demişler. Çalış ki bu basamaklara yaklaşılabilesin.” denilerek örnek almanın önemi bir deyişle anlatılmaya çalışılır.

İnsanın üzerinde tefekkür ederek belirlediği bir amaç en geniş manada bir toplumsal faydaya dönük olarak kurgulanabilirse ortaya konan cabanın maneviyatı da değeri de çok daha fazla olabilecektir. Demek istediğim; doktor olmak hedefi olan bir öğrencinin bu amacının doktor olmanın maddi getirisi üzerinden mi yoksa

doktorluğun insanlara faydalı olabilme imkânı üretmesi üzerinden mi istediği, hem süreci hem de sonucun anlam değerini çok farklı hale getirecektir. İnsanın değeri belki daha çok insan olarak kendinden daha değerli bir şeyin parçası, tamamlayıcısı olabilmesi ile artar. Bir eğitimci olarak bizler öğrencilerimizin kendi iç motivasyonları ile harekete geçmelerini istesek de insanlarımızın çoğu daha çok dışsal etkilerle yer, konum, tavır değişikliğine gitmektedirler.

Yazımızı bir alıntıyla zenginleştirmek isteriz. “Öğrenciler, öğrenme ortamına farklı amaçlarla gelir. Amaçları, heveslerini, konuyu ne kadar benimsediklerini ve kazanımlarını etkiler. Araştırmacılar, kazanımlar hakkında çok geniş iki amaç tipi belirledi: Ustalık amaçları (hâkimiyet kazanma- öğrenme amacı) ve performans amaçları (benlikle ilişkili sonuç veya yetenek amacı). Ustalık amaçlı öğrenci, anlama ve gelişmeye odaklanır; gelişmeyi, yeni beceri ve yetenek kazanmayı önemser. Buna karşılık performans amaçlı öğrenci, aldığı sonuçlara, yeteneklerinin tasdik belgesi diye bakar.” (The American Psychological Association (APA)/Amerika Psikoloji Derneği)

APA'nın dikkat çektiği bir başka ikilik, ustalığa karşı performans hedefleri ikiliği. Ustalık, öğrencinin konulara hâkim olması, becerilerini artırması demek. “Ben bunları bileceğim, bunları ustalıkla kullanacağım.” duygusu. Performans ise “Sınavda, diğerlerini geçeceğim.” düşüncesi. “Performansı amaçlayan öğrenci, ustalığı amaçlayan öğrenciye kıyasla kopya çekmeye daha yatkındır.” (Alıntı www.karar.com/İskender Öksüz 25/12/2022)

Biz bu yazımızda insanın bu içsel arayışını, yada dışsal zorlamalarının onun üzerindeki etkilerinden daha çok ülkemizin bitmeyen gündemlerinden olan eğitim meselesinin içindeki bir durum üzerinden öğrencilerin davranış motivasyonlarını okumaya çalışacağız. O da son yıllarda Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerimiz de dâhil olmak üzere örgün öğretim kurumlarından açık liseye geçişte artan hareketliliği okumaya, anlamaya anlamlandırmaya gayret edeceğiz. Bu meselenin detayları bizlere hem ailenin hem de devletin zaman ve maddi olarak çok büyük yatırımlar yaptıkları eğitimin

“niçin”“ini ve “nasıl”ını biraz tefekkürle üzerinde durmamızı gerektirmektedir.

Eğitimin tüm dünyada klasik bir tanımı vardır. “Eğitim, kişilerde olumlu yönde davranış oluşturma süreci” olarak tanımlanır. Neredeyse eğitimle ilgili herkes bu tanım üzerinde uzlaşsa da hangi davranışın olumlu, hangisinin olumsuz düşünce ve davranış olduğu konusunda tarafların mutabakatı söz konusu olamamıştır.

Örneğin sokağı Allah'ın gösterdiği yerden okuyan birisi için, çıplaklık, fahşa (suyun yatağından taşarak etrafına zarar vermesi) iken, kapitalizm ve modernizm çıplaklığı cesaret ve çağdaşlıkla ilişkilendirip onu olumlu olarak algılatmak isteyebilir.

Her çocuk dünyaya bir evlat, bir kardeş olarak geldiği gibi o aynı zamanda bir vatandaş adayıdır. Her anne baba çocuğunun iyi bir evlat olmasını istediği gibi, devlet te aynı çocuğun iyi ve zararsız vatandaş olmasını ister.

Ailelelerde geçmişten tevarüs eden yaklaşım, okulların çocuğun “adam olmasını” sağladığı yönündedir. Bu düşüncenin bilgi edinme imkânı olarak okulun fonksiyonel olduğu zamanlarda reel karşılığı vardı. Günümüzde ise okulların içeriği ve biçimi daha çok istihdam odaklı yaklaşımlarla şekillenmektedir. Eğitimin nasıl olacağı meselesi “bu meselede ortaya kimin ne kadar para koyduğundan” bağımsız değildir.

Devlet, niçin eğitim sorusunu: uygun, uyumlu, sistemin meşruiyet paradigmalarını kabullenmiş, barışık, en azından sorgulama yetisine ve cesaretine sahip olmayan, kimseye de yük olmayacak kişisel özelliklere sahip vatandaşlar yetiştirmek olarak tanımlamıştır. (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu).

Öncelikli olarak kim yaparsa yapsın, nasıl yaparsa yapsın eğitim süreçlerinin sağlaması gereken temel fonksiyonları vardır. Bunlar

1- Eğitimin, özellikle yaşları benzer kişileri bir arada tutarak onların yaşlarına ve konumlarına uygun şekilde sosyalleştirmesi gerekir.

2- Eğitimin, kişilerin zihinleri ile ilgili aktiviteler uygulayarak zihinsel yeteneklerini geliştirmesi istenir.

3- Eğitim, verilen alanlarla ilgili olarak kişilerde alan bilgisi (Türkçe-matematik- tesviye gibi) oluşturur.

4- Özellikle aileler belli süre zarflarında çocuklarının nerede olduğundan emin olmak isteyebilirler.

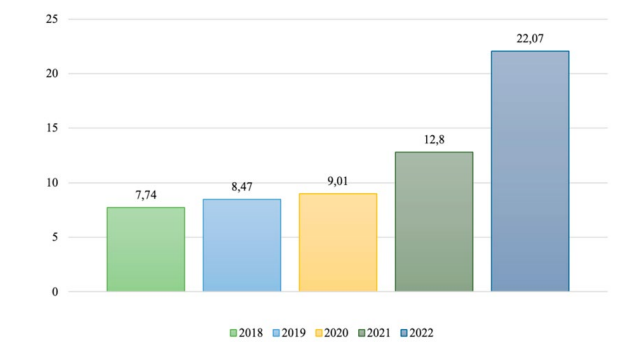
Türkiye'deki eğitim sistemi; çoğu yapısal sorunlarından

dolayı bahsi gecen amaçları bizim istediğimiz düzeyde ve şekilde çözememektedir. Bunun sebeplerinden bazıları;

- Devletin eğitim süreçlerine yüklediği ideolojik misyon,
- Devletin öğretmen ve öğrencilerine dönük özellikle istihdam odaklı yaklaşımı,
- Devletin standardını her gün daha aşağıya çektiği başarı tanımı ve kriterleri,
- Eğitimi sürdüren insanların sorumluluklarının devlete karşı olması ve memur yaklaşımları,

Ülkemizde 2005-2006 öğretim yılından itibaren zorunlu 4 yıl olarak uygulanmakta olan lise dönemi, diplomayla biten eksik bir süreç olmaktadır. Aile, okul ve bizzat öğrencinin kendisi de bu sürecin en önemli başarı kriteri olarak üniversite sınavını işaret etmektedirler. Dört yıllık eğitim sürecinin en önemli fonksiyonu, üniversite sınavına hazırlanmak olarak tanımlandığında da tüm toplum olarak öğrencimizi tüm zaman ve zemin planlamalarını üniversite giriş sınavında yüksek puan almak için yapmaktayız. Öğrenci “başarılı” olmak için test çözme tekniğine ve sıralama yarışına sokulmaktadır. **Bu sıralama yarışı**, çocuklarımızın bencil ve rekabetçi olmalarını, hayat karşısında işe yaramayan test tekniği ile zihinlerinin biçimlenmesine neden olmaktadır.

2022 YKS sınavı adaylarının 1 milyon 6 bin 196'sı (yüzde 31,02) Anadolu lisesinden, 838 bin 9'u (yüzde 25,84) meslek lisesinden, 715 bin 683'ü (yüzde 22,07) açık öğretim lisesinden, 293 bin 24'ü (yüzde 9,03) liselerden, 245 bin 981'i (yüzde 7,58) imam hatip lisesinden, 83 bin 591'i (yüzde 2,58) fen lisesinden, 19 bin 988'i (yüzde 0,62) güzel sanatlar ve spor lisesinden, 11 bin 942'si (yüzde 0,37) sosyal bilimler lisesinden, 29 bin 11'i (yüzde 0,89) ise diğer liselerden oluşmaktadır.

Şekil 2. Üniversite Sınavlarına Giren/Başvuran Açık Öğretim Lisesi Kaynaklı Öğrencilerin Diğer Öğrencilere Oranı (%; 2022-2018)
Kaynak: ÖSYM, 2018; 2019; 2020; 2021; 2022.

"Okulu bırakıp açıköğretime geçen öğrenci sayısı sürekli artıyor. Bu öğretim yılında sayı 1 milyon 738 bine çıktı. Yani her dört lise öğrencisinden biri açıkta okuyor ya da yalnızca kayıtlı görünüyor. Bu sayı geçen öğretim yılında 1 milyon 580 bin 764'dü.

Eğitim uzmanı Alaattin Dinçer, "Açıköğretim öğrenci sayısı, ulaştığı 1 milyon 738 bin 198 rakamı ile 69 ilin nüfusunu geçmiş durumda. Eğitimde de istihdamda da olmayan gençlerin oranı yüzde 24.7" dedi.

TÜİK 2021 çocuk ve gençlik istatistiklerine göre de 2021 yılında ilkokulda okuyan öğrencilerin yüzde 1.4'ünün, ortaokullarda okuyanların yüzde 2.6'sının, ortaöğretimde okuyanların ise yüzde 29.5'inin eğitim süreçlerini tamamlamadığını hatırlatan Dinçer, "15-24 yaş aralığında bırakanların oranı yüzde 7.6 olmuş. Eğitimini yarıda bırakan gençlere nedeni sorulduğunda gençlerin, yüzde 48.1'i 'ekonomik', 23.6'sı da 'başarısızlık' yanıtını vermiş" diye konuştu." (<https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/10.10.2022>)

Hem özel hem devlet okullarından giderek daha çok sayıda öğrenci açıköğretim lisesi üzerinden lise diploması almaya başlamış bulunmaktadır. Okul kültüründen ayrılan bu öğrenciler örgün eğitimin dışına çıkmış oluyor.

Açık liselerde hâlihazırda 1,5 milyon genç okumakta ve son yıllarda üniversite sınavlarına girişlerde bu sayı ciddi derecede artmaktadır. Biz katılmasak ta Açık lisede kayıtlı öğrenci sayısının artma eğiliminde olmasını eğitim uzmanlarından bazıları, riskli buluyor ve eleştiriyor. Bu kişiler genellikle bu kurumların istisnai bir okul olmak yerine genel bir eğitim kurumuna dönüştüğünün göstergesi olduğu görüşünde.

Örgün Eğitimden Açık Öğretim Lisesi'ne Göçün Olası Sebepleri Şu Şekilde Sıralanabilir: (1)

Eğitim uzmanları, geçişin birinci nedeninin öğrencilerin üniversiteye hazırlanmaya öncelik vermesinden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Bununla beraber özellikle fen liseleri ve proje liselerinde olmak üzere örgün eğitim kurumlarında zorunlu ders sayısının fazla olması, proje ve performans ödevlerinin yıpratıcı (stresli), zaman alıcı ve zorlu olması da bu geçişin sebeplerindendir.

Açık Öğretim Lisesi öğretim programında ders yükünün daha az olması ancak mezuniyette elde edilen diplomanın örgün eğitim kurumlarından alınan diploma ile eşdeğer olması, Açık Öğretim Lisesi'nde ders yükünün daha hafif olmasından dolayı açık liseye geçen öğrencilerin önemli bir kısmı sınavlara hazırlık sürecinde zamanı

daha iyi kullanabilmekte. Örneğin daha mezun olmadan dershanelerde mezun gruplara kaydolabilmekte ya da alternatif eğitim kurumlarında gidebilmektedir. Üniversiteye hazırlık kaygısı içerisindeki öğrenciler üniversiteye hazırlanmak için daha fazla zaman elde edebilmektedirler.

Dört yıllık zorunlu ortaöğretimin üniversite sınavlarına hazırlık bakımından öğrenciler/veliler tarafından doyurucu bulunmaması, ortaöğretim ders içeriği ile üniversite sınav içeriğinin örtüşmemesinden dolayı üniversite sınavına hazırlanmak için öğrenciler alternatif eğitim kurumlarını (kurs, etüt merkezi, dershane vb.) tercih etmektedir.

Lise diplomasına sahip olmak üniversiteye geçiş için sadece bir prosedürü tamamlamak olarak görülmektedir.

Örgün ortaöğretim sisteminin öğrenciler için sağladığı sosyalleşme olanağını salgın hastalığın da etkisiyle kesintiye uğraması sonucunda öğrencilerin/velilerin zihinlerindeki eğitim paradigmasının değişime uğraması, salgın dönemi ile Açık Öğretim Lisesi'nde hayata geçirilen sınav uygulamalarının denetimden uzak olması, buna bağlı olarak örgün eğitim kurumlarında yüz yüze gerçekleştirilen sınavların ayak bağı olarak görülmesine neden olmuştur.

Örgün eğitim kurumlarında eğitim öğretim süresi hazırlık hariç en az 4 yıl iken açık öğretim liselerinde 18 yaşından küçükler için 8 dönem (açık liselerde 2,5 yıl), 18 yaşından gün alanlar için ise iki yıldan önce mezun olabilme imkânı vardır.

Ayrıca; Okullarda yaşanan disiplin sorunları da öğrencilerin sınava hazırlık sürecinde en çok rahatsız olduğu ve kurtulmak istedikleri sorunlardandır. Bir faktörde sınava ciddi hazırlanan öğrencilerin yanında böyle amaçları olmayan ve derslerin işlenişinde aksaklığa yol açan öğrenciler de dezavantaj oluşturan faktörlerdendir. Açık Liseye geçiş sebeplerinden birisi de Mobbing (Zorbalık) 'tır. Okul hayatında arkadaş çevresinden gelen baskılara ve yaşanan kötü olaylara artık daha fazla katlanmak istemeyen öğrenciler için Açık Liseye geçmek çok mantıklı bir karardır.

Şu da var ki bir kısım genç ekonomik sıkıntılardan dolayı ailesine maddi katkıda bulunmak için çalışmak zorunda olduğu için açık öğretim liselerini tercih etmektedir.

Örgün Eğitimden Açık Öğretim Lisesi'ne Göçün Olası Sonuçları Şu Şekilde Sıralanabilir: (1)

- Örgün eğitim kurumlarının özellikle 11 ve 12. sınıf seviyesindeki şubeleri boşalabilir ve öğrenci

sayısındaki azalmadan dolayı okul yönetimleri tarafından şube kapatma yoluna gidilebilir. Şube kapatma yapılması durumunda okulun öğretmen norm kadro dağılımında değişiklik ortaya çıkabilir ve bazı öğretmenler norm fazlası duruma düşebilir.

- Örgün eğitim kurumlarındaki öğrencilerin azalması, bu kurumlara yapılan donanım yatırımı başta olmak üzere diğer tüm harcamaların amaca hizmet edebilirlikten uzaklaşmasına, halihazırda yapılmış kaynak dağıtımının verimsiz hâle gelmesine yol açabilir.
- Örgün eğitim kurumlarına muadil olarak konumlandırıldığı MEB tarafından yazılı biçimde ifade edilen Açık Öğretim Lisesi'nin uygulamada öğrenciye daha az yük getirmesi ve daha kısa sürede diplomaya ulaşabilme olanağı sağlaması gibi uygulamalar neticesinde 4 yıllık dilimler halinde yapılandırılmış temel eğitim ve ortaöğretim sisteminin arkasından dolaşılması meşru hâle gelebilir.
- Açık Öğretim Lisesi'ne yönelen öğrencilerin artması sonucunda hafta içi boş zamana sahip öğrenci sayısı artacağından üniversite sınavlarına hazırlığa yönelik hizmet veren alternatif eğitim kurumu sayısında artış yaşanabileceği gibi kayıt dışı olarak MEB denetim ve kontrolünden uzak biçimde hizmet üreten kurum sayısı artabilir.
- Örgün eğitim kurumlarında yüz yüze ders ve sınav uygulaması devam ederken Açık Öğretim Lisesi'nde gerçekleştirilen denetimden yoksun çevrim içi sınavlar, mezuniyet aşamasında elde edilen diplomanın eş değer görülmesinden dolayı toplumdaki adalet algısını zedeleyebilir ve fırsat eşitliği sağlama iddiasıyla hayata geçirilen açık öğretim sisteminin tam aksine eşitsizlik üretmesine yol açabilir.

Değerlendirme;

Ailelerin çocukların geleceği söz konusu olduğunda eğitim; özel okuldan, özel ders ve dershaneye kadar aile bütçesinde öncelikli harcama kalemidir. Her aile ve toplum çocukları için en güzel olanını ister. Zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilen her birey devamında sevilme ve saygı duyulmak ister.

Ülkemizde MESEM ve meslek liselerini dışarda tutacak olursak diğer tüm orta öğretim kurumları -mevzuatta farklı olarak ifadelendirilse bile- pratikte üniversite sınavı odaklı olarak algılanmaktadır. Aileler açısından

da, resmi kurumlarımızın yaklaşım biçimlerinde de bir okulun başarısı öğrenciye kazandırdıkları insani özelliklerden çok üniversiteye gönderebildiği öğrenci sayısı üzerinden değerlendirilmektedir. Bu kurgu bizlerin iyi insan yetiştirebilme imkanlarının heba olmasına neden olmakta, eğitim, terbiye, beceri ve nitelik kazandırabilme fırsatı bakımından öğrencilerimizin en kıymetli seneleri eksik kurguya kurban edilmektedir.

Türkiye'de son yıllarda üniversite sayısının hızla artmasıyla birlikte öğrenci sayısı da büyük artış gösterdi. Türkiye artık Avrupa'da nüfusa göre en çok üniversite öğrencisinin olduğu ülke. 2019 yılı itibarıyla Türkiye'de bin kişiden 95'i üniversite öğrencisi. Türkiye bu alanda Avrupa'nın önde gelen ülkelerini açık farkla geride bırakıyor. Almanya ve Fransa'da bin kişiye düşen üniversite öğrenci sayısı 40. Bu oran İngiltere'de 39; Avrupa Birliği'nde (AB) ise 38. Ülkemizdeki üniversiteli öğrenci sayımızı emsal ülkelerdeki oranlarla uyumlu hale getirebilmeliyiz. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de üniversite mezunu işsizlerin sayısı 15 senede 10 kat arttı; 4 işsizden 1'i üniversite mezunu. 2022 için oranların daha iyi olmadığını da ifade etmek isteriz.

Sadece açık liseye geçiş özelinde değil tüm eğitim öğretim faaliyetlerimizi tekrardan gözden geçirip sistemimizi sınav odaklı olmaktan çıkartabilmeliyiz. Bunu çözemiyorsak üniversite giriş sistemimizi gerek şartlarını detaylı çalışmalarla revize edebilmenin yollarını bulmalıyız. Günümüz koşullarında eğitim süresi ile ekonomik kazanç arasında kurulan korelasyonun pratikte gerçeğe tekabül etmediği eğitim camiasının tüm paydaşlarına anlatabilmeliyiz.

Kategorik olarak öğrencilerin açık liseye yönelimlerinin olumsuzlanmasını doğru bulmadığımızı ifade etmek istiyoruz. Eğitim söz konusu olduğunda her bireyin kendi içinde özel durumu ve nitelikleri bulunmaktadır. Üzerinde özenle durulması gereken meselenin harcanan/ verilen vaktin karşılında ne beklendiği, beklentilerin karşılanma **düzeyi özellikle de beklentilerin ne derece toplumsal faydaya dönük olup olmadığıdır.**

KAYNAKÇA

- 1) ilke.org.tr/epam/yayınlar- "Açıköğretim Lisesine Göç" raporu, Raporu Hazırlayan; Dr. Uğur Özalp
- 2) <https://miletakademi.net/blog/acik-liseye-gecmek>
- 3) <https://tabegitim.com/12-sinifta-acik-liseye-gecmenin-avantaji-dezavantaji/>
- 4) Süleyman DİLMEN- Eğitimci Yazar
- 5) www.karar.com/iskender-öksüz-25/12/2022
- 6) <https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/acikogretim-kurumlarina-kayitli-ogrenci-sayisi-bu-yil-gecen-yila-gore-157-bin-artti-1990514>

DÜN, BUGÜN VE YARIN HER ZAMAN MESLEKİ EĞİTİM

▲ EROL DEMİR

Ülkelerin hemen hepsinde eğitimin daha kaliteli sürdürülebilmesi için gereken sistem üzerine tartışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde de halkın tümünü ilgilendiren genel eğitim yanında özellikle iş hayatını, sanayiye ve sektörleri ilgilendiren mesleki eğitim ve meslek liseleri sürekli tartışmaların odağındadır. Aslında bu tartışma bile mesleki eğitimin toplum ve ülke kalkınması için çok önemli olduğunun bir kanıtı sayılabilir. Bu itibarla mesleki eğitim sadece, toplumun bir kesiminin, sektörün veya bakanlığın sorunu değildir. Meslek eğitimi gerçekten de bireyler için hayatboyu sürecek olan memleket ve gelecek meselesidir.

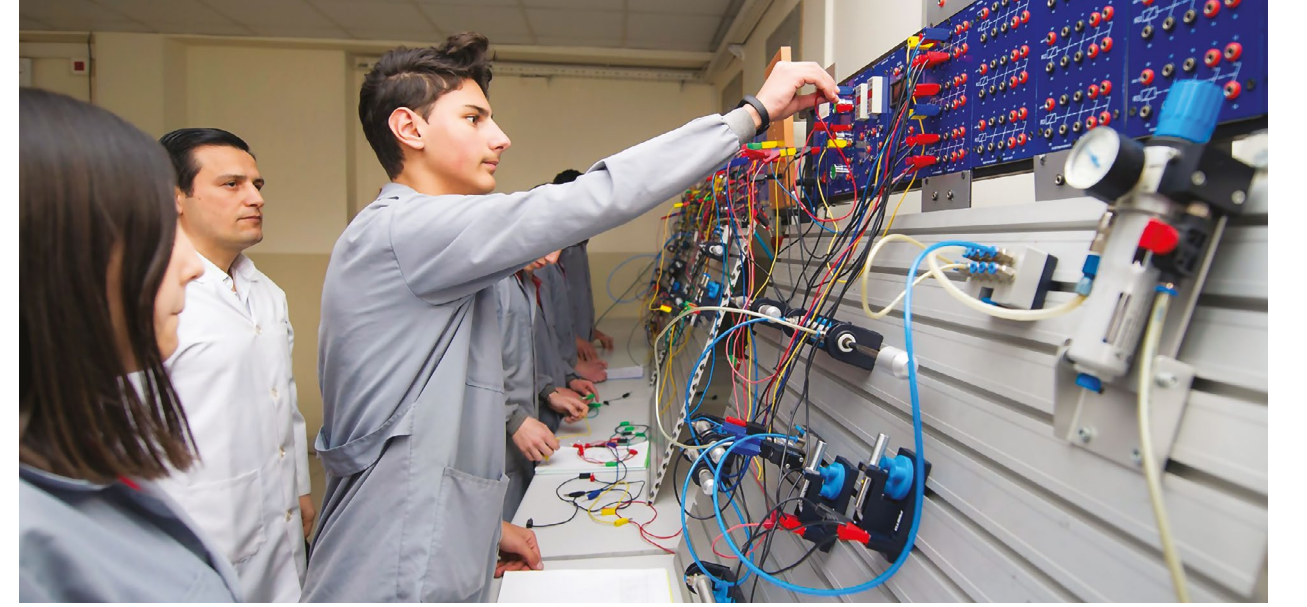
Ancak genellikle tartışmalarda, somut bilgiye dayanmadan sadece bulunduğu noktadan gördükleriyle ve duyduklarıyla fikir beyan edildiği görülmektedir. İş hayatı ve akademik camianın geleceğin işleri ve meslekleri konusundaki açıklamalarına bakıldığında; bilgi toplumuna geçmiş gelişmiş ülkelerin ekonomik şartlarına göre eğitim tasarımı önerileriyle henüz ülkemizde olmayan meslekler, iş pozisyonları, problemlerin çözülmesi ve ürünlerin üretilmesi için gerekli olan tam donanımlı becerilerin mesleki eğitimde kazandırılması beklenmektedir.

Ülkemiz mesleki eğitiminde sorun olarak kabul edilen konularda tek sorumlu ve çözüm mercii meslek liseleri ve eğitim tarafı değildir. Aslında yapısal bir sistem sorunu olmasına rağmen meslek liselerinin ve öğrencilerin bireysel sorunlu/sorumlu olduğu algısına dönüşmüştür. Mesleki eğitim sorunlarının kaynağı ve çözümünü öğrencilerin kişisel özellik ve davranışlarında aramak haksızlık ve sorunu görmezden gelmektir. Mesleki eğitim sorunlarına çözüm yaklaşımında; sistematik ve bütünsel bir bakışla, çok boyutlu, dünya ülkelerinin uygulamalarını da gözardı etmeden veriye-bilgiye ve tecrübelerle dayalı bakmak gerekiyor. Bu tartışmalar, özellikle devletin üretim ve istihdamdan çekilmeye ve özel sektörün iş hayatında ve istihdamda gelişerek payının artmaya başladığı doksanlı yıllardan sonra daha yoğunlaşmıştır. O yıllara kadar “meslek lisesi mezunu aç ve işsiz kalmaz” cümlesi halkın dilindeydi. Meslek liselerine talep okul kapasitelerinden fazla

olduğu için okul bazında sınavla seçerek öğrenci alınmaktaydı. Bugün de ASELSAN MTAL ve İTÜ MTAL gibi özel program uygulayan meslek liselerine %1’lik dilimden öğrenciler başvurmaya başlamıştır.

Özellikle sektör temsilcileri bir yandan nitelikli eleman bulamıyoruz derken meslek lisesi mezunlarının bilgi, beceri ve yetkinliklerinden memnun olmadıklarını, iş tecrübelerinin bulunmadığını da söylemeye başladılar. Ancak bu kanaatleri somut kıstas ve bilimsel bir bilgiye dayanmamaktadır. Hâlbuki şu anda her yıl yaklaşık 47 alan 109 dalda dört yüz bine yakın yeterli mezun verilmektedir. Bu mezunların yaklaşık yüzde onu mezun olduğu mesleğinde ve alanında yüzde elliye yakını da alan dışındaki iş ve mesleklerde çalışmaktadır. Bunun nedeni olarak; alanında ve yerelde açık iş bulunamaması, mesleğinde çalışma koşulları ve ücretlerinin alan dışında çalışmayla fark etmemesi hatta daha aşağıda kalmasıydı. Sektörün kendi içinde tecrübeli elemanlara sahip olabilmesi için meslek liseli daha çok öğrenciyi staja kabul ederek beceri uyumuyla yetiştirilmesine ortak olması ve mezuniyetinde de istihdam etmesi gerekiyor.

Bu aşamada sorun; oran, sayı, mezun ve öğrenci bulunamaması değildir. Eğitim istihdam ilişkisinin istenilen düzeyde sağlanamıyor ve sistemin birbiriyle uyumlu işlemiyor olmasıdır. Hizmet sektörü dışında sanayinin bazı alanlarında eleman sıkıntısı olduğu raporlara yansımıştır. Ancak okulların ve alanların, iş piyasası ve sektör varlığı/yakınlığı/talebi dikkate alınmadan okul-işletme eşleştirmesi uyumu yapılmadan açıldığı bazı yerlerde sıkıntılar yaşanmaktadır. Yakın zamana kadar, meslek eğitimine katkıları ve mezunların istihdamında başarılı-örnek birkaç sektör hariç sınırlı bağış ve destekler dışında eleştirme noktasından taşın altına elini koyma noktasına ulaşılmıştır. Artık sektör; müfredat oluşturma, öğretmenlerin işbaşında eğitimi, okulların atölye ve donanımı, başarılı ihtiyaç sahibi öğrencilere burs, başarılı istekli öğrencilere istihdam, kalite güvence sistemini dış denetimi ve proje-tematik okulların yönetiminde yer alarak öğretmen ve yöneticilerinin seçilmesinde aktif rol almaya başlamıştır.

Mesleki eğitim sistemlerinin ülke uygulamaları incelendiğinde; eğitim mantığıyla ağırlıkla okulda meslek ve beceri kazandırmaya dayalı, istihdam mantığıyla iş yerinde uygulamalı meslek ve beceri kazandırmaya dayalı iki şekilde yapılandırıldığı görülmektedir. Müfredatlar ise sadece dar alanda/dalda beceri ve yeterlilik kazandıran yaklaşım ile geniş alanda birden çok meslekte geçerli genel becerileri de kazandırmaya dönük iki yaklaşımla hazırlanmaktadır. İstihdamda ise bireye sorumluluk yükleyen mesleki eğitim sistemi yaklaşımı ve istihdamda yapısal düzenlemeyle kurumlara sorumluluk yükleyen veya karma modeli uygulayan mesleki eğitim yaklaşımlarına rastlanmaktadır.

Ülkemizde ise son dönemde eğitim ve istihdam yaklaşımının güçlü yönlerine dayalı, geniş tabanlı meslek alanları üzerinden aktarılabilir temel meslek becerilerinin kazandırılmasına yönelik mesleki eğitim sistemi inşa edilmektedir. Mesleki eğitimde sistem kurgusu istihdam ve akademik gibi birden çok yaklaşımla yapılandırılabilir. Ancak öğrencilerin bir meslekte başarılı olabilmesi için geçmişten getirdikleri birikimleri, ilgileri, yetenek ve tercihleri sadece bir hedefe yönelik olmalıdır.

Mesleki eğitim sisteminin başarılı bir şekilde işlemesi; ilköğretimden başarılı öğrencilerin katılımı, iş piyasası ilişkileri ve eğitimden istihdama geçiş, yükseköğretime geçiş yanında toplumdaki sınıflarla ilişkiler, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları, genel ve mesleki eğitimdeki fırsat eşitliğinin sağlanabilmesine

de bağlıdır. Mesleki eğitimde kalite; sektörle birlikte güncel tutulan müfredat, işbaşında belli aralıklarla eğitilmiş öğretmen, fiziki olarak güncel teknolojik donanımlı atölye ve laboratuvarlar ile işletmede uzman usta öğreticiler gözetiminde yapılan işbaşında uygulamalı eğitime bağlıdır. En önemlisi de; bilerek, isteyerek ve bilinçli mesleki tanıtım ve rehberlik sonrası meslek seçmiş, mesleğini benimseyen ve seven gençlerin yönlendirilmesine dayanmaktadır.

Mesleki lisesi mezunlarının alanlarında yükseköğretime geçiş sınavlarında mesleki alanlarında sorulara da yer verilip daha fazla desteklenmesi, istihdamla iş hayatına geçiş mekanizmasının sağlam kurulumla işletilmesiyle daha cazip hale gelecektir. Mezunların işyeri açma belgesine dayalı mesleğinde işyeri açması; tecrübe ve özgüven eksikliği, girişimcilik kültürünün gelişmemiş olması, ailelerinin sosyo-ekonomik şartlarının elvermemesi, piyasa risklerinin göze alınamaması gibi sebeplerle bireysel ticaret çabaları yok denecek kadardır. Öte yandan erkek mezunlara askerlikte sağlanan kolaylıklardan çoğumuzun haberi bile olmamıştır.

Covid-19 Pandemi döneminde ülkemiz mesleki eğitiminde özel bir sayfa açılmıştır. Korona virüs salgınının ilk günlerinde en çok ihtiyaç duyulan tek kullanımlık cerrahi maske, siperlik, önlük, temassız ateş ölçer, mesafe ölçer, kolonya, dezenfektan, numune alma kabini, video laringoskop, maske üreten makine gibi hayati ürünleri öğrenci ve öğretmenler el ele vererek üretip öncelikle sağlık ve eğitim kurumlarının

İhtiyaçlarını karşılayıp yurtdışına bile ihraç edilmiştir. Meslek liseleri, ihtiyaç duyulduğunda, fırsat ve imkân verildiğinde neler yapabileceklerini gösterdiler. Sağlık alanındaki hayati ihtiyaçların karşılanmasında gösterilen olağanüstü çabanın ve ortaya çıkarılan ürünlerin medyada yoğun olarak yer almasıyla gündemde olan meslek liselerinin kamuoyunda algısı olumlu yönde artmıştır. BBC televizyonu yaptığı haberde; ülkemiz meslek liselerinin yaptığı çalışmalarını detaylı gösterip anlatarak kendi ülkesinde neden yapılamadığını sorgulamıştır.

Ülkemiz için henüz ortada olmayan bir meslek ihtiyacı için meslek tanımlaması yapmak ve eğitimi vermek birey için mezuniyet sonrası için belirsizlik ve risk içermektedir. Üniversiteyi bitiren bir gencin öncelikle ülkesinde ve yaşadığı bölgede mevcut iş ve istihdam alanlarında eğitilmesi işsizlik ve nitelikli insan probleminin azalmasını sağlayacaktır. Gelecek tasarımcılarının gerçekleştirebilecek bile olsa hayallerine veya kendi ülkelerindeki gelişmişlik düzeyine göre diğer tüm ülkelerin de kendi eğitim sistemlerini tasarlaması çok mantıklı görünmüyor. Bu bir anlamda beyin göçünü şimdiden garanti altına almaktır. Belki de kendini gerçekleştiren kehanete dönüşecek bir kurgu da olabilir. Bunun yerine teknolojinin ve temel becerilerin her meslekte ihtiyaç duyulduğu kadar kazandırılması, hayatboyu öğrenme ilkesiyle öğrenmeyi öğrenebilmesiyle kişilerin mezun ve istihdam sonrası mesleklerinde oluşacak değişimlere rahatlıkla uyum sağlayabilmesine imkân verebilir.

Geleceğin belirsizliği içinde üretilmiş meslek isimleri yerine ülke ve dünya gerçeklerinden uzaklaşmadan istihdam, refah ve mutluluk odaklı bir meslek tercihinin daha akılcı olduğunu düşünülebilir. Mevcut işsizlik içinde üniversiteli işsizleri ve ne işte ne okulda görünmeyen genç nüfusu düşününce bu yaklaşımın çokta haksız olmadığı

görülmektedir. Öte yandan geleceğin meslekleri adıyla ne kadar uzun olursa olsun listenin dışında halen toplum için kaçınılmaz ihtiyaç olan yüzlerce meslek olduğunu da biliyoruz. Sanki bilgisayar, internet ve teknoloji kullanılmadan yapılan ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılayan meslekler basit ve değersiz gibi istemeden de olsa bir algı oluşturulması çok doğru bir yaklaşım değildir. **Meslek isimlerinin afili olması yerine çalışanı ve hizmet alanı mutlu etmesinin daha önemli olduğu herkesin kabul edeceği bir gerçektir.**

Ülkemiz de kaçınılmaz olarak modernizmden nasibini almış olmasına rağmen hala iş hayatında bazı gelenek ve göreneklerimiz yaşatılmaya çalışılmaktadır. Esnafın sabah ilk alışverişine "siftah sizden bereketi Allah'tan" demesi bunun küçük bir işaretidir. Bazıları geçmiş ve geleceğimizle bir bağ ve denge kurarak değişime uğrasa bile güzel geleneklerin yaşatılması toplumun ihtiyacıdır. Şimdilerde adına etik dediğimiz ahlaki davranış ve mesleklerin kanunlarda yer almayan kurallarına olan ihtiyacımız her geçen gün daha da artmaktadır. Buradan geçmişte varolan tüm gelenek ve göreneklerin yeniden birebir uygulamaya konulmasını anlayamayız. Ancak her ikisinin sentezi pekâlâ mümkün olabilir. Bazen nostalji olsun diye sergilenen bir takım ritüelleri seyretmek hangimizin hoşuna gitmiyor ki? Üretim yaparken verimlilik ve rekabeti korurken zayıf ve güçsüze de yaşama hakkı tanınması sağlanamaz mı? Bu ortamı iş hayatı için Ahilik ilkeleriyle bir parça da olsa sağlamak mümkün olamaz mı? Yani geçmişin güzel değerleriydi diyerek nostalji de olsa anlattığımız bazı değerleri tekrar ihya ve inşa edemez miyiz?

O günkü koşullar bugün yok diyerek baştan bu değerlere karşı çıkmak, aslında değişmeyen insan olduğunu unutmaktır. Biz yine insan olmanın fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını taşımaktayız. Bir mal ve hizmet satın alırken beklentilerimizi, tüketici hakkı olarak tanımlayan yasal kurallar, tüm sorunları çözüyor mu? Etnaf, zanaatkâr, ticaret ve sanayi erbabı kendi aralarındaki ilişkilerini düzenlemede var olan sektörel oda, birlik ve federasyonlara rağmen dernek ve vakıflar kurmaktadır. Bu durum hala sosyal birtakım ihtiyaçların var olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yüzyıllar önce biraraya gelen esnaflar yüzlerce kural koyarak toplum ve iş hayatını düzenleyerek insanların ihtiyaçlarını karşılarken kendi aralarında birlik, beraberlik ve dayanışmayı da sağlamaya çalışmışlardır. Bugün sadece çeşitli belge, sertifika ve diplomalarla yetki

olarak işe başlamak yasal şartları yerine getirmek, milli-manevi-ahlaki ve mesleki değerleri gözardı ederek iş yapmaya çalışmak ne bu işi yapanları ne de hizmet alanları tam anlamıyla mutlu edebilir.

Ahiliğin bu günkü teşkilatlardan bir diğer ve çok önemli bir farkı da mensuplarını hem mesleki yönden hem de ahlaki yönden en mükemmel bir şekilde yetiştirmektir. Böylece de bir ahi, hem mesleğinde son derece maharetli hem de iyi bir ahlak sahibi olarak toplumdaki yerini alırdı. Bu yönüyle ahilik kişiye ve mensup olduğu meslek grubuna iyi bir meslek insanı yetiştiren bir okul, topluma karşı sorumluluklarını bilen ve yerine getiren bir vatandaş olmaya katkı sağlayan Mesleki Eğitim Merkezleri gibi bir yaygın eğitim sistemi sayılabilir.

Ahilik teşkilatı, günümüzde tüketicilerin korunması için Türk Standartları Enstitüsü gibi standart belirleme yanında Kaymakamlıklar bünyesinde kurulmuş olan Tüketici Hakem Heyetleri ve Adliye bünyesindeki Tüketici Mahkemelerinin de işlevini yürütmekteydiler. Günümüzde Etnaf ve Sanatkârlar Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları gibi bazı örgütler Ahilik Teşkilatlarında benzerleri görülen kalite, müşteri memnuniyeti, yönetimde ve çalışma hayatında etik, sorumluluk, şeffaflık, yönetime katılma gibi kavramlarla Ahiliğin temel ilkelerini andıran ve Fütüvvetnamelerde yer alan temel ilkelerin bir kısmını yansıtmaktadır. Bu anlamda bugünkü bu örgütlerle Ahilik Teşkilatı arasında bir benzerlik vardır, demek mümkündür.

Bugün milli eğitimde önemli bir proje olarak uygulanmakta olan değerler eğitimi, geçmişte milletimizin sahip olduğu ve koruyamadığımız güzel hasletlerimizdi. **Değerlerin bizden sonrası kuşaklara aktarılmasını sadece okuldan beklemek yerine aileden başlayarak toplumun her kesiminden çaba göstermek gerekmektedir.** Bu konuda güzel örnekleri ortaya çıkarmak ve yaygınlaştırmak gelecekte toplumun huzurla yaşaması için önemli bir katkı olacaktır.

Ahilik teşkilatı, geçmişte sosyal ve ekonomik hayatı yönlendirdiği gibi günümüzde birçok sosyal ve iktisadi kuruluşun oluşumunda ve şekillenmesinde büyük pay sahibidir. Doğumunun 850. Yılında UNESCO tarafından anma ve kutlama yıl dönümleri arasında alınan Ahi Evran'ı ve yüzlerce yıldır bu topraklarda Ahilik geleneğini yaşatmış tüm esnaf ve sanatkârlarımızı yâd etmek; bilginin hikmetle, ticaretin ahlakla buluştuğu Ahilik müessesini dünya milletlerine en doğru şekilde anlatmak, bu kutsal emaneti sonraki nesillere aktarmak hepimizin görevi olmalıdır.

Bugün yaptıklarımızdan farklı hiçbir şey yapmıyor ve planlamıyorsak hiç merak etmeyelim, geleceğimiz; bugünkü gibi olacaktır. Ancak dünya ülkeleri eğitimde farklı şeyler yaparak teknoloji üretiyorsa biz de sadece tüketicisi konumuna düşmemeliyiz. Bu geçmişte yaptıklarımızı, bugün yapmakta olduklarımızı tamamen unutup yok sayıp modası geçmiş kabul ederek sıfırdan bir gelecek tasavvurunu gerektirmiyor. Herşeye rağmen gelecek tasavvurunda tek bir doğru senaryo olmayacağını da bilerek geçmiş, bugün ve gelecek sürecine bir bütün olarak bakabilmeliyiz.

Biz sahip olduğumuz geçmişimiz, tarihi ve kültürel değerlerimizle yeni yüzyıla ahlaki bir anlayış ve aile bağlarımızı güçlendirecek bir nesil yetiştirebiliriz. Çocuklarımıza para değil değer kazanma **ve değer katma yaklaşımıyla mutlu olan ve mutluluk katan, huzurlu yaşamak için rekabetin değil dayanışmanın, adil ve ahlaki olmanın gerektiğini kavratılabilmeliyiz.** Aksi halde varlıklı aile çocuklarının, sahip oldukları teknolojik imkânlarla, daha sağlıklı, uzun ömürlü ve ayrıcalıklı olarak yetişmesine ve toplumsal farkların derinleşmesine sonuçta diğerleri için yaşanabilir olmaktan uzaklaşmaya doğru gidilebilir. Eğitimdeki dijital dönüşümü, insan merkezli modern bir eğitim fırsatına çevirebiliriz. Bizim de ülke olarak "Eğitimde 2023 Vizyonumuz" var. "Mutlu çocuklar, Güçlü Türkiye" sloganına ve bu vizyona inanarak bu doğrultuda gereği gibi çalışırsak hedeflerimize ulaşabiliriz. Eğitimin amacını; çift kanatlı, aklı-kalbi-zevki selim insan olma yolculuğu görüp bilgi ve beceri yanında dokunarak hissederek duygu, his ve karakter oluşması olduğunu unutmadan insandan insana yüzyüze eğitimi model olarak emsalleriyle birlikte etkileşimle sosyalleşerek yapılması çağlardır değişmeyen insan ihtiyacıdır.

KAPASİTE GELİŞİMİ VE İŞBİRLİĞİ ARAYIŞLARI

Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı (TGTV), İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları (İDSB) iş birliğinde 28-30 Ekim 2022'de Kocaeli, Kartepe'de gönüllü teşekküller zirvesi yaptı. Zirve sonrasında yayımlanan bildiride sivil toplum kuruluşların gençleştirilmesi, sosyal medya, mülteciler, insani yardım ve din eğitimi konularında kararlar alındı.

Zirvenin kapanış oturumunu TGTV Kurucular Kurulu Başkanı Av. Hamza Akbulut, Yönetim ve İcra Kurulu Başkanı Mehmet Yıldız ve İDSB Genel Sekreteri Eyüp Akbal yönettiği toplantıda, kapanış konuşmasını İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı N. Bilal Erdoğan yaptı.

İMH-İnsan ve Medeniyet Hareketi, İnsan Vakfı, Genç Hareket, Enderun Özgün Eğitimciler Derneği'nin de içinde bulunduğu 70 STK'dan 150 temsilcinin katıldığı zirvede TÜRGEV Yönetim Kurulu Başkanı Doç. Dr. Fatmanur Altun'da "Değişen ve Dönüşen Dünyada Gönüllü Kuruluşlar" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Kapanış konuşmasında sivil toplum kuruluşlarının yenilenmesine dikkat çeken N. Bilal Erdoğan, hayır kaynaklarının çok kısıtlı olduğunu, STK'lar arasında yapılacak iş birliği ile çok yönlü kaynak, imkân, tesis ve uzman paylaşımının planlanması gerektiğinin altını çizdi.

Kurucular Kurulu Başkanı Av. Hamza Akbulut'un

okuduğu sonuç bildirgesi ile zirve tamamlandı.

Gönüllü Teşekküller zirvesinde, "Değişim ve Dönüşüm Çağında Gönüllü Kuruluşlar", "Gönüllü Teşekküller Arası İş Birliği ve Yönetimi", "Topluma Fayda Ortak Noktasında" Gönüllü Kuruluşlar ve Siyaset Kurumu Arasındaki İletişim ve İş Birliği" konularında açık oturum gerçekleştirilmiş, gençleştirme, sosyal medya, mülteci algısı, insani yardım ve din eğitimi konularında iş birliği arama toplantıları ile "Gençlerle Gönüllü Kuruluşlar Sohbeti" yapılmıştır. **STK temsilcilerinin ortak aklı ile oluşturulan bu birikimi ve çalışmanın raporlarını okuyucularımızın dikkatlerine sunarız.**

GÖNÜLLÜ TEŞEKKÜLLER ZİRVESİ GENÇLEŞTİRME İSTİŞARE MASASI SONUÇ RAPORU

"Gönüllü teşekküllerin yönetim organlarının gençleştirilememesi" sorunu hakkında nasıl bir teşhis ve tanımlama yaparsınız?

Bazı mevcut yönetim kadroları bulundukları makamı bir güç gibi görmekte ve makamını bırakmak istememektedir.

Gençlerin bazı yönetim işlerini yapacak tecrübeye sahip olmadığı algısının mevcut yönetimlerde yer aldığı görülmektedir.

Bazı STK'ların gençlerin ilgisini çekecek herhangi bir faaliyette bulunmaması dolayısıyla gençlerin o STK da yer almaması STK'lar için büyük sorun teşkil etmektedir

Gençlerin gelecek kaygılarından dolayı (ev, iş, okul vb.) STK'lara yeteri kadar zaman ayıramadığı görülmüştür. Bu durum bazı STK'lardaki yönetimin yaş ortalamasının yüksek olmasına sebebiyet vermiştir.

Gençlerin yaşanan bazı olaylardan sonra STK'lara duyduğu güvenin sarsılması nedeniyle bazı STK bünyesindeki genç sayılarında belirgin düşüşler yaşanmıştır. Buna bağlı olarak yönetimde de söz sahibi olamadıkları görülmektedir.

Gönüllü teşekkül organlarının gençleştirilmemesinin mevcut ve potansiyel riskleri var mıdır?

Mevcut Riskler:

Yönetimleri gençleştirilemeyen gönüllü teşekküller faaliyet üretmekte zorlanmakta, etkinliği düşmekte ve hedeflerine ulaşmada zaman kaybetmektedir. (Eğitim, tanıtım, kendi alanı ile ilgili proje veya kendini tekrar etmesi)

Ayrıca, yönetimlerde kendine yer bulamayan gençler alternatif vakıf/dernek kurmaktadır. Bu durumda aynı alanda ihtiyaç olmadığı halde alternatif dernek/vakıflar kurulmakta ve bu sebeple insani ve mali kaynaklar israf edilmektedir. Bu durum ayrıca çekişme ve güven sorunlarını da beraberinde getirmektedir.

Gençlere ulaşamayan STK'lar gençlerin ihtiyaç ve isteklerini anlamada yetersiz kalmakta, yapılan faaliyetler de süreç içinde karşılık bulamamaktadır. Empatik yaklaşım geliştiremiyorlar.

Yeni ve farklı alanların keşfinde, çalışma modellerini geliştirmekte geç kalınmakta ve kendini tekrar eden yapılar haline dönüşmektedir. Kısaca kendilerini zamanın ihtiyaçlarına göre güncelleyememektedirler.

Potansiyel Riskler: Kendini yenilemeyen, yönetimlerinde gençleştirme olmayan vakıf/dernekler kapanmakta, işlevini kaybetmektedir. Süreç içinde yazılı olmayan kurumsal hafıza aktarımı yapılamamaktadır.

Vakıf/dernek kültürü, ruhunun sonraki nesle aktarılamaması bu kuruluşların kurulmasında etken olan değerlerin de aktarılmasına ket vurmaktadır.

Tamamen gençleştirmenin tecrübe bakımından bir risk doğurduğu vurgulanmıştır

Doğal bir seleksiyon halinde yönetimin gençleşmesinin daha doğru olduğunu savunan görüşler vardır.

Gönüllü teşekkül organlarının gençleştirilmesi için uygulanan bir yöntem biliyor musunuz? Nasıl yapılmalıdır?

Bazı STK'lar tarafından gençlik meclisleri ve gençlik kolları gibi yönetimin gençleşmesini sağlayacak birtakım çabalar sarf edilmektedir.

Bazı STK'lar tarafından yönetimle gençlerin iletişimini artırmak için her hafta gençlerin katıldığı organizasyonlar düzenlenmektedir.

Bazı STK'larda kurulların ağırlığı gençlerde olacak şekilde bir kurul düzenlemesi yapılmıştır.

Gençlere karar almada söz hakkı tanınması gerektiği gerekli görülmüştür.

Hamilik sistemi ile rehberlik çalışmaları sürdürülebilir şekilde takip edilmesi vurgulanmıştır.

Gençlerle tecrübeli STK yöneticilerin birlikte hareket etmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenmesinin uygun olacağı vurgulanmıştır.

Gönüllü teşekkül organlarının gençleştirilmesi için gönüllü teşekküller arasında nasıl bir iş birliğine ihtiyaç var? Ya da var mı?

TGTV bünyesinde TGTV ye bağlı kuruluşların temsilcilerinin de olduğu bir gençlik meclisi oluşturulması gündeme gelmiştir.

Gençlerin sorunlarının tartışıldığı etkinliklerin yapılabileceği ifade edilmiştir.

Fikir/deneyim alışverişi şeklinde gençlere örnek olunabileceği belirtilmiştir.

Genç gönüllülerin farklı kurumsal yapıları tanıyarak görev alabileceği alternatifler vakıf/dernekler hakkında rehberlik ziyaretleri yapılabileceği belirtilmiştir.

Gönüllü teşekkül organlarının gençleştirilmesinin kurumsal bir iç işleyiş haline gelmesi için öncelikli, somut ve uygulanabilir neler yapılmalıdır?

Yönetim kurulunda genç bulundurulması noktasında bir kota koyulabileceği vurgulanmıştır.

Genç temsilcilere TGTV platformunda daha çok yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

TGTV bünyesinde bir gençlik meclisi kurulması planlanmaktadır. Kayıt dışı her türlü işlerden kaçınılması gerektiği ve mevcut kurulların belirli bir kayıt altında bulunmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca STK'ların gençlere daha fazla önem vermesini sağlayacak gençlik kurullarını kurmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Gençlerin STK içindeki demokrasi kültürüne inanması için çaba sarf edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu sayede gençlerin yönetim kademsinde yer alma isteği ve baskısının artacağı vurgulanmıştır.

Özellikle lider gençlere yönetimde yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tüzüklerin gözden geçirilerek yönetimde genç bulundurma tescillendirilmesi beyan edilmiştir.

Gençlerin anlam kaybı yaşamaması için gençlere her konuda gerekli bilgiyi güzel bir şekilde anlatılması gerekliliği vurgulanmıştır. Yönetimle gençlerin kolay iletişim halinde olabilecekleri bir STK mekanizması olması gerektiği savunulmuştur.

Gençlerin ne istediğine kulak verilmesi gerektiği önem arz etmektedir. Bu kapsamda gençlerin ilgisini çekebilecek sosyal faaliyetler önem arz etmektedir bu sayede gençlerin STK ve yönetimleriyle olan ilişkisinin daha fazla artması düşünülmektedir.

Sosyal mecralarda da bu konuda kamuoyu oluşturacak çalışmalar yapıp gençlerin daha fazla öne çıkartılması vurgulanmıştır.

Ayrıca STK'ların yönetim kadrolarında genç olmakla beraber en az bir tane de kadın katılımcının bulunmasının STK'lar içindeki sayılarının artırılmasının çok faydalı olabileceği belirtilmiştir.

“Gönüllü teşekküllerin yönetim organlarının gençleştirilememesi” sorununun çözümü için nasıl bir irtibat – ilişki – iletişim – çalışma ağına ihtiyaç var? Ya da var mıdır? (Kamu – özel kurumlar, STK'lar vs.)

Tüm genç eğitim kademelerinde iyilik yapma bilincinin artırılması ve STK'larda gönüllü hizmet vermeyi teşvik edebilmek adına MEB'e bağlı okullarda bu tür faaliyetlerin özendirilmesi amacıyla dersler koyulması, müfredat oluşturulması, gençlerin yeteneklerine göre fiili bir gönüllülük hareketinde bulunulması için

öğrencilere teşviklerde bulunulması vurgulanmıştır. Bu sayede STK'lardaki genç nüfusunu artırarak yönetimin de kademeli olarak gençleşmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu konuda üniversitelerde lisansüstü araştırmalara destek verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

TGTV öncülüğünde üniversitelerin mevcut STK yöneticilerine yönetimde gençleştirme ile alakalı derslerin verilmesi ve gençlerin bu manada özendirilmesi noktasında özel kuruluşlardan veya üniversitelerden eğitim desteği alınabileceği vurgulanmıştır.

Mevcut örgün eğitim alan öğrencilerin yapması gereken bazı zorunlu stajları STK'larda yapabilmesi sağlanarak gençlerin STK'ların faaliyetlerinde daha etkin rol almasının sağlanacağı düşünülmektedir.

Gençlerin kariyer planlamasında STK'lara da yer verebileceğini kariyer merkezlerinde bu konuda uzman kişiler tarafından gençlere bilgilendirme yapılmasının faydalı olacağı savunulmuştur.

STK'ları külfet gibi görünmekten çıkartıp gençlerin cazibe merkezi olacağı kurumlar haline getirebilecek çeşitli sosyal faaliyetler (futbol, satranç turnuvaları vb.) ile gençlerin STK'larda daha fazla öne çıkacağı öz güven kazanacağı, kendini geliştirebilecekleri bu sayede yönetim faaliyetlerinde de yer alabilecekleri düşünülmektedir.

“Gönüllü teşekküllerin yönetim organlarının gençleştirilememesi” sorununun çözümü için istişare masasından gönüllü teşekküller arasında iş birliği yapılması hususunda ortak “niyet ve irade beyanı” var mıdır? İş birliğinin çerçevesi nedir? İş birliği için uzlaşma sağlanması gereken temel hususlar nelerdir?

Gençlerin daha aktif olabilmesi amacıyla fiziki mekanlar dahil olmak üzere kapasite kullanımı noktasında STK'lar arasında iş birliği yapılması vurgulanmıştır.

Eğitimlerde ortak hareket ederek daha kaliteli eğitimlerin daha fazla genç yöneticilere ulaşmasının önünün açılacağı vurgulanmıştır.

TGTV bünyesindeki tüm STK'ların siyaset üstü bir şekilde hareket ederek gerekli konularda ortak adımlar atması gerektiği vurgulanmıştır.

SOSYAL MEDYA İSTİŞARE MASASI SONUÇ RAPORU

“Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanamama” sorunu hakkında nasıl bir teşhis ve tanımlama yaparsınız?

- Gönüllü Teşekküller sosyal medyayı çok dar çerçevede dar ve sığ içeriklerle sadece kendi özel gündemleri çerçevesinde kullanmaya çalışmaktalar. Kendilerini etkileyen dışsal saldırılara karşı savunma veya bilgilendirme amaçlı kullanamamaktalar. Benzer fikri altyapıya sahip veya aynı safta mücadele ve hizmet verdikleri STK'lar ile uyumlu çalışamamaktalar.
- Birçok kurumsallaşmış STK'nın sosyal medya üzerine çalışan istihdamı bulunmasına rağmen planlı ve belirli bir ufka yönelik çalışma yapılmadığı ve gündemi hızlı takip edip refleks gösteremedikleri için toplumsal

sosyal medya paylaşımlarının toplum nezdinde bir karşılığı bulunmamaktadır.

- Zaman öyle işliyor ki artık sosyal medyadan uzak kalınca ya da etkili kullanılmayınca gündemler çok hızlı değişiyor ve yeni yeni gündemler oluşuyor. Sosyal medya takip edilemediği için geride kalınıyor. Yalan algılar maalesef başını alıp gidiyor. Bu da kendine göre problemleri ortaya çıkarıyor.

- Sosyal medyanın önemi tam olarak anlaşılmamış. Sorun, STK ve cemaatlerin kendi aralarında birlik olmamaları, ortak bir

bilincin olmaması, yardımlaşmamaları vs. Bu durumlar olumsuz tanımlamalara yol açmakta. Ortak slogan üretilmemesinden dolayı ortak anlayış oluşturulamamaktadır.

- Sosyal medyaya uyumun gecikmesi. Teknolojik gelişmelerle karşılaşmanın zamanın gerisinde olmasından dolayı zamanın dili yakalanamıyor. Bu durum etkili sosyal medya kullanımını olumsuz etkiliyor.
- Sosyal medyayı iyi tanımamız gerekiyor. Birçok noktanın aynı anda değerlendirmesi gerektiğinden özellikle ilgi istiyor. Yeni sosyal medya mecralarına tam uyum sağlanamaması bir problem olarak ortada duruyor.
- STK'ların sosyal medyada niçin var olduğunu tanımlamaması bir sorun olarak ortada duruyor. Çünkü her STK her şey hakkında fikir bildiriyor.

Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanamamasının mevcut ve potansiyel riskleri var mıdır?

- Günümüzde insanların sosyal medyada çok fazla zaman geçirmeleri, sosyal medya platformlarında duydukları ve gördüklerini gerçek sayma olasılıkları çok fazla olması sebebiyle asılsız bilgi ve ithamlar inandırıcı hale geliyor.
- Gündem belirlemek, kendini izah edememek, haklı olanı haksız göstermek gibi problemlere yol açmaktadır. Görevlerin asıl olanının yerine getirilememesi. Başarısız olma korkusuna yol açmaktadır.

- Sosyal medyadaki algıların zamanında doğru yönetilememesi büyük bir risk taşımaktadır. Bu durumun en büyük nedeni sosyal medyanın aktif olarak kullanılamaması yer almaktadır. Bu nokta risk taşımaktadır. Algının iyi yönetilmesi gerekiyor.
- Sosyal medyada bir STK'nın olmaması bir risk. Paylaşımların yanlış mecralarda yanlış yorumlara sebep olması ayrı bir risk. Profesyonelle çalışarak yanlış anlaşımaların önüne geçilmesi gerekiyor.
- Karşı tarafa bizi tanıtan bir çalışma yapılmasının önüne geçilmedikçe güven sorunu risk olarak devam etmektedir.
- Sosyal medya kullanmamanın en büyük riski o dünyada olmamak anlamına geliyor. Bir STK'nın amacı gayesi varsa gençlerin olduğu tüm ortamlarda olmak zorundadır. STK'lar olmazsa o sosyal medyada dava olmaz.
- Sosyal medya STK'lar için bir vitrin gibidir. Vitrinin düzgün güncellenmemesi bir risk taşıyor.

Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanımı yetkinliği kazanması için nasıl bir geliştirme yöntemi kullanılmalıdır? Nasıl yapılmalıdır?

- Öncelikle ortak bir içerik üretim merkezi oluşturulmalı. Ortak ufuk oluşturup, değerler, öncelikler, hassasiyetler belirlenmeli. Kurumsal ve toplumsal faydalar çerçevesinde uzun vadede planlamalar yapılmalı ve uygun içerikler üretilmeli. Ayrıca kısa ve orta vadeli gündem belirlenmeli. Bunun için zaman planlaması gerekli. Bütün STK'ların aynı anda destek vermesi gerekiyor. Anlık gündemi takip eden haftalık toplantılar olmalı. Gelecek gündemlere yönelik haftalık toplantılar yapılmalı. Anlık reflekslerin gösterilmesi için çalışmalar yapılmalı.

- Her STK her şey hakkında fikir bildirmemeli. Profesyonel ekiplerle sürdürülmesi gerekiyor. STK'ların sosyal medya araçlarına bütçe ayırmamaları önemli bir sorun olarak durmaktadır. Amatörce yapılmamalı. Gönüllülük esası olmayabilir bu durum dikkate alınarak çalışma yapılmalı.
- Bizim gibi vakıfların, derneklerin sosyal medyadan birbirilerimizi takip etmesi ve destek vermesi büyük önem taşıyor. Çünkü amaç aynı milli ve manevi duygulara sahip bir topluma yardımcı olmak.
- Bu alan için STK'lar bir ya da birkaç kişi istihdam etmelidir. Ayrıca bu işi STK içinden değil de başka birilerine ya da firmalara vermenin çok sağlıklı olacağını düşünmüyorum.
- Profesyonel destek almalı ya da profesyonel destek verecek ekipler yetiştirilmelidir. Sosyal medya kullanımını iş edinebilecek ekipler yetiştirilmeli. Profesyonel ajansla irtibat kurabilecek bir ekibin kullanılması gerekiyor.
- Sosyal medya ile ilgili plan ve programın oluşturulması gerekiyor. Uzmanlık alanının oluşturulması gerekiyor. Gerekirse bu konuda özel bir çalıştay yapılmalı. Akademisyenler davet edilmeli.
- Karşı cenah algıyı çok iyi yönetiyor. Algı yönetimine karşı refleks oluşabilmesi için bütün kuruluşları TGTV nin bünyesinde sosyal medya örgütlenmesi gerekiyor. Kurumlarda sosyal medya ile ilgilenen kişilerin vakıf çatısı altında ortak çalışması gerekiyor.
- Vakıfların gönüllülük esasıyla profesyonel insanları yetiştirmesi gerekiyor. Sosyal medyanın, bize yakışan bir şekilde kullanılması gerekiyor. Etik kuralların olması gerekiyor.
- STK'lardan daha fazla algı oluşturan kişilerin bunu nasıl yaptığı incelenip örnek alınabilir.
- İçerikler sloganla kitlelere ulaştırılmalı.
- İstihdam sorunu yaşanıyor. Sosyal medyaya bütçe ayrılıp bir istihdam oluşturulmalı. Profesyonel kişi çalıştırılmalı. Çağın ihtiyacı olmaktan uzak olmamalı.
- Elleriindeki imkanlar verimli kullanılamamaktadır. Sosyal medya araçlarında kurumların birbirini takip etmesi sağlanmalı. Yaygın olan mecraların kullanılmasının sağlanamaması. Sosyal medyada sadece birkaç sosyal medya aracı (twittet, instagram vb.) kullanılması.
- Popüler sosyal medya araçlarıyla ilgili gerekli

istatistik bilgilerine sahip olunmaması ve gündemin takip edilememesinden dolayı etkili sosyal medya kullanılamamaktadır.

- İnsan kaynağı sorunundan dolayı gündem ıskalanıyor. Yapılan işler doğru bir şekilde anlatılmıyor. Yönetmek için beraber hareket edilmesi gerekiyor. Bundan dolayı ses duyurulmuyor.

Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanımı yetkinliği kazanması için gönüllü teşekküller arasında nasıl bir iş birliğine ihtiyaç var? Ya da var mı?

- İletişim halinde ortak içerikler üretilip yayılmaya çalışılmalı.
- STK ların birbirini takip etmeleri, beraber gündem olacak içerikler üretmeleri. Bu işte başarılı olan vakıflardan derneklerden veya bu işi profesyonel yapan kurumlardan sosyal medya ve dijitalleşme üzerine eğitimler alınmalı, sosyal medya üzerine vakıfların ve derneklerin katılım sağlayacağı eğitimler ve seminerler düzenlemeli.
- Sosyal medyayı profesyonel olarak kullanan kuruluşlar kurslar açmalı ve diğer kurumlar oradan destek almalı.
- Gönüllü teşekküllerin YouTube vb. yazılımlarla paylaşımların hepsi bir havuzda olabilir. Her ay toplantının yapılması gerekiyor. Sosyal medya çalışma grubunun çalışmalarının sıklaştırması gerekiyor. Derneklerin paylaşımları toplanarak network oluşturulmalı.
- TGTV bünyesinde dijital dönüşüm ofisi kurulabilir.
- Dersler anlık canlı yayın olarak sosyal medya aracılığıyla paylaşılmalı.
- Kurumlar birbirini sosyal medyada takip etmeli ve paylaşımlarını beğenmeli.
- Ortak ilkelerin ortaya konulması gerekiyor. Yol haritası ortak olmalı.
- TGTV rehberlik ve lojistik destek verebilir. Strateji ve yol haritası çizmeli.
- Sosyal medyanın gücünün bilinmesi gerekiyor. Sosyal medyanın gücü küresel ölçekte örneği Arap Baharı yerel ölçekte örneği Taksim olaylarıdır. Sosyal medya ile ilgili TGTV çatısı altında bir birlik oluşturulabilir. Sosyal medya akımı bu vakıf üzerinden yapılabilir.
- Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanımı için öncelikli, somut ve uygulanabilir neler yapılmalıdır?
- Kurumlar arası koordinasyon artırılmalı. Kurum

sosyal medya planlamacıları ve içerik yöneticileri arasında paralel ve hızlı iletişim kanalları kurulmalı.

- Hedeflenen sosyal medya platform ve araçları çoğaltılmalı. Aşağıdaki araçlarda sosyal medya çalışmalarına mutlaka dahil edilmeli. (Whatsapp durum paylaşımları, Youtube short (kısa videolar), Tiktok, Instagram reels videolar vb.)
- Sosyal medya fenomenlerinden müspet bulduklarımızla iletişime geçilmeli. Genel olarak veya onların hassasiyetlerine göre proje bazlı destek istenmeli ve destek verilmeli.
- Kurum gönüllüleri, üyeleri, sempatizanları da planlamalara dahil edilmeli. Paylaşımların kurumların resmi sayfalarından ziyade gönüllü ve üyelerin şahsi hesaplarında paylaşımları sağlanmalı. Gönüllülerin paylaşımları benimsemesi ve paylaşımlara destek olması için gereğinden fazla emek ve gayret sarf edilmeli. Gerekirse gönüllü iknası için adam adama markaj uygulanmalı.
- TGTV nin sosyal medya algoritmalarını üreten bir sistemin kurulması için gerekli çalışmalar yapılması.
- Var olan sosyal medya araçlarının yanı sıra yerli ve milli sosyal medya araçlarının geliştirilmesi için ortak çalışmalar yapılmalı.
- Kendi aktivistlerimiz oluşturulabilir ya da kendi dünyamıza yakın aktivistlerle çalışmalar yapılabilir.
- Çok iyi içerikler hazırlanabilir. Yaşa ve seviyeye uygun içerikler üretilip paylaşılmalı.

"Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanamama" sorununun çözümü için nasıl bir irtibat- ilişki- iletişim- çalışma ağına ihtiyaç var? Ya da var mıdır? (Kamu- özel kurumlar, STK'lar vs.)

- Zaman zaman sosyal medyada özellikle Instagram ve YouTube'da birden fazla vakfın ve derneğin organize ettiği ortak yayınlar ortak etkinlikler düzenlenebilir böylelikle daha çok gencimize daha kolay ulaşılabilir. Güncel ve sanatsal meseleler ile alakalı gençlerin ilgisini çekecek dijital atölyeler kurulabilir.
- Cumhurbaşkanlığı insan kaynakları biriminde ücretsiz eğitimler var oradan faydalanılabilir.
- İşbirliği karşılık saygı esasında olmalı, ihtilaflar olmamalıdır.
- Sosyal medyada çok resmi davranılıyor. Genelin anlayacağı sosyal medyaya uygun bir dil kullanılması gerekiyor. Basın açıklamaları okunmuyor. Medyatik

birine bir şey söyleterek paylaşılması sağlanabilir. Paylaşımların sıra dışı hale getirilerek yapılması.

- Sosyal medya kullanmanın önemi konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerekiyor.

- Sosyal medyayı önce tanıma amaçlı eğitimler düzenlenmeli. Sosyal medya okuryazarlığı ile ilgili eğitimler. Sosyal medyanın fırsatların nasıl etkili kullanılabileceğine yönelik TRT'nin workshop çalıştay veya eğitimi olabilir. Sosyal medya yönetimi ile ilgili eğitimler düzenlenebilir.

- Kurumlar etkinliklerini planlarken sosyal medya koordinasyonunu da planlamalı.

“Gönüllü teşekküllerin etkili sosyal medya kullanamama” sorununun çözümünde istişare masasından gönüllü teşekküller arasında iş birliği yapılması hususunda ortak “niyet ve irade beyanı” var mıdır? İş birliğinin çerçevesi nedir? İş birliği için uzlaşma sağlanması gereken temel hususlar nelerdir?

- Uzlaşma sağlanması gereken temel konular inanç ve yaşayışlara karşı yapılan müdahale ve dezenformasyon ile kurumları yıpratmayı hedefleyen dezenformasyon ile mücadele olmalıdır.

- Bundan sonra yapılacak çalışmalarda isimliklere sosyal medya etiketleri yapılarak kişilerin birbiriyle takipleşmeleri sağlanabilir.

- Gönüllü STK'ların sosyal medyalarını yürüten kişilerin belli periyotlarla toplanması ve ortak bir çalışma yapılması için çalıştay planlanması yapılabilir.

- Bu çalışmanın İstanbul'da daha küçük gruplarla yapıp yol haritasının belirlenmesi gerekiyor.

- İş birliği için uzlaşma sağlanması gereken temel husus; sosyal medyanın planlı kullanımının öneminin bilinci ve kullanım hususunda teknik ortak anlayış.

- Ortak sekreteryaya kurulması kararlaştırılmalı.

- Bu konunun sürdürülebilirliğinin sağlanması için tekrarı çok önemli, tekrarında bu grupla değil gençlerle yapılmalı veya bu etkinliğe katılan diğer masalarda bu konuyu konuşmalı.

OLUMSUZ MÜLTECİ ALGISI İSTİŞARE MASASI SONUÇ RAPORU

- Mülteci, geçici sığınmacı, vatansız, düzensiz göçmen vb. kavramların tanımlarının netleştirilmesi, toplumun anlayabileceği şekilde paylaşılması.

- Ekonomiye ciddi katkıları var. İş gücü açığının giderilmesi

açısından sanayi için vazgeçilmez durumdadırlar.

- Toplumsal uyumun sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve onları kısıtlayan unsurların ortadan kaldırılması.

- Nitelikli iş gücünden fayda sağlanabilmesi için doktor, mühendis ve diğer profesyonel akademisyenlerin denklik işlemlerinin hızlı bir şekilde tamamlanması ve iş imkânı sunulması.

- Kamu kurumlarıyla olan iletişimi sağlayabilmeleri için gerekli kolaylaştırıcı (tercüman, ilgili mevzuatların tercümesi vb.) adımların atılması.

- Vatandaşlık hakkı kademeli olarak sağlanması ve bunlara gerekli koşulların önden bildirilmesi.

- Kin ve nefret söylemlerine yönelik bağlayıcı ve caydırıcı yasal düzenlemeler yapılmalı.

- Yatırım yapmak isteyenlere önündeki bürokratik engellerin kaldırılması için düzenlemeler yapılması.

- İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitim süreçlerini ulaşmalarının önü açılmalı. Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı. Ayrıca ileri yaşta bulunan kişilerin temel okuma yazma eksiklikleri giderilmeli, dil oryantasyonu ve meslek edinme eğitimi sağlanmalı.

- Mülteci kanaat önderleri grupları oluşturulmalı.

- Sosyal güvenlik açığının oluşmaması, iş kazalarında oluşan mağduriyetlerinin önlenmesi ve ayrıca emeklilikte sahip olacakları haklardan mahrum kalmamaları için düşük ücretli kaçak çalıştırılmalarının önüne geçilmeli.

- Göç Bakanlığı kurulmalı.

- Kendilerini tanıtacak, yaşadıkları sıkıntıları dile getirebilecek platformlar oluşturulmalı.

- Ülkemizdeki mülteci sayısı göz önünde bulundurularak Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlardan yardım almak için gerekli adımlar atılmalı.

- Mültecilere ait STK'larla iş birliği çalışmaları yapılmalı.

- Taraflarla kamunun düzenli istişare toplantıları yapılması sağlanmalı.

- Yapılan her türlü yardımın toplumun tepkisine neden olmayacak şekilde yapılması sağlanmalı. Mükerrer yardımların önüne geçilmeli.

- Mültecilere sağlanan hizmetlerle ilgili doğru bilinen yanlışlarla ilgili konunun uzmanlarından alınan görüşlerle bilgiler düzeltilmeli.

- STK'ların ve kamunun sığınmacılara yönelik yapmış olduğu çalışmalar şeffaf olarak paylaşılmalı.

- Göçmen düşmanlığı üzerinden yapılan siyasete STK'lar tepki gösterilmeli.

- Nüfus ve diğer verilere ait ayrıntılı envanter çalışması yapılmalı.

- Ulusal ve Uluslararası hukuk nezdinde belirli haklara sahip olan mültecilere yönelik olumsuz fiiller ülkemizi uluslararası hukuk karşısında zor durumda bırakabilme potansiyeline sahip olduğundan buna yönelik gerekli önlemler alınmalı.**

- Ülkemizdeki yabancıların ve mültecilerin kendilerini ifade edebilecekleri platformlar oluşturulması ve kamuoyunun bu platformlarda yabancıların ve mültecilerin ülkemizde bulunma sebeplerini kendi ağızlarında dinlemelerinin sağlanması, algı yönetimine karşı mücadele edilmesi, raporlama ve anket çalışmaları yapılması, saha araştırmalarının gerçekleştirilmesi.**

- Olumsuz mülteci algısıyla ve yabancı düşmanlığıyla mücadele eden tüm kurum ve kuruluşlar, öncelikle fikir ve söylem birliği için gerekli istişareleri gerçekleştirmeli ve sonrasında her biri, istişare sonucunda belirlenen çalışmaları kendi çalışma perspektiflerinden ve kendi etki alanlarında gerçekleştirmelidir.

- Danışma kurulu, Sosyolog, Tarihçi, Hukukçu, Psikolog, Sosyal Hizmet, Medyacı, Doktor, Aktivist, Eğitimci, Akademisyen gibi alanlarında uzman isimlerden oluşturulmalı.

İNSANİ YARDIM İSTİŞARE MASASI SONUÇ RAPORU

TGTV üyesi insani yardım kuruluşları arasında koordinasyon bulunmamaktadır. Tüm yardım kuruluşlarını kapsayacak bir şekilde koordinasyonun geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Koordinasyon çalışmaları ne STK'ların kendi isteklerine ne de hükümet organlarının planlamalarına bırakılmamalıdır.

İnsani Yardım Kuruluşları arasında koordinasyon sonrasında da iş birliği sağlanmalıdır.

Koordinasyonun önündeki en büyük engel, kuşatıcı bir üst aklın oluşturulamamasıdır. Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin, su kuyuları ile ilgili yaptığı bir organizasyona insani yardım kuruluşlarının büyük çoğunluğunun katılım sağlaması, insani yardım kuruluşları için bir koordinasyon ve tanışma ortamı

hazırlamış olması, bahsedilen üst akla iyi bir örnek teşkil etmiştir.

İnsani yardım kuruluşları arasında kurulacak etkin bir koordinasyon, ulusal ve uluslararası platformlarda fon sağlanmasını da kolaylaştırabilecektir.

İnsani yardım kuruluşları, koordinasyon ve iş birliğini prensip olarak kabul etmekle beraber, tereddütleri de vardır. Bu kararsızlık halini bertaraf etmek için kurumların yetkinlikleri ekseninde iş birliği tasarımı yapılmalıdır.

Sürdürülebilir iş birlikleri, kapasite geliştirme temelinde yükselebilecektir. İhtiyaç duyulan imkanlar, bir başka kurum ile ilişkinin başlamasına vesile olabilecektir. İmkân ve ihtiyaç koordinasyon ve iş birliğinin anahtar kavramlarıdır.

İşbirliklerinin etkili olabilmesi için birlikteliğe konu olan işin, kapsamı ve niteliği büyük boyutlu olmalıdır. Küçük ölçekli münferit operasyonlar, iş birliği motivasyonu için yeterli olmamaktadır.

İnsani yardım kuruluşlarının kurumsal ritimleri de iş birliğinde dikkate alınmalıdır. Acil duruma endeksli iş birliklerinde belli bir başarı yakalansa da, anlık ve hızlı ilişkilerden bir iş birliği kültürünün gelişmesini beklemek çok gerçekçi olmayacaktır.

İnsan kaynağı başta olmak üzere, girdilerin birbirinden farklılığı ve kısıtlılığı, kurulacak muhtemel iş birliklerinin faydalı olmayacağı inancını beslemekte ve STK'ları, iş birliği ilişkisinden uzak tutabilmektedir.

Tüm engel ve zorluklarına rağmen insani yardım kuruluşları arasında koordinasyon ve iş birliği mutlaka gerçekleştirilmelidir.

TGTV bir çatı kuruluş olarak, insani yardım kuruluşlarını koordinasyon ve iş birliğine hazırlamalıdır. Kuruluşlar da iş birliğini sağlamada çok önemli bir faktör olan yetişmiş insan güçlerini artırmalıdır. Her kuruluş kendi kurumsal kimliğinde İş Birliği vizyonunu tanımlamalıdır. Gerek kapasite kullanma gerekse de kapasite kullandırma planlaması yapılmalıdır.

İnsani Yardım Kuruluşları arasında koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması, farklı gerekçelerle oluşmuş ayrışmaların derinleşmeden ortadan kalkmasını gerçekleştirebilir.

Yurt içi ve yurt dışı insani yardımları düzenleyen mevzuatlar, uzun süreli çözüm vizyonu taşımalı ve kalıcı iyileşmelere vesile olmalıdır.

Kuruluşların gelecek stratejileri kaynakların ve potansiyelin verimli kullanılması üzerine kurulmalıdır. Koordinasyon ve iş birlikleri kurumun verimliliğine pozitif yönde katkı sağlamalıdır.

Ülkemizin insani yardım kuruluşları uluslararası arenada tam bir dayanışma içine girmelidirler.

İnsani yardımda bazı ortak sorunlar bulunmaktadır. Bunların iş birliği içinde çözülmesi, tüm kurumlara yeni kapasiteler açabilecektir. Mükerrer yardımlar bu başlıklardan en acil olanıdır. İş birliği içinde geliştirilebilecek bir yazılımla bu sorunun çözülmesidir.

Koordinasyon ve iş birliğinde, kurumlar birbirlerini tanıma imkânı bulacaklardır. Zaman ve mali kayıplar azaltılabilecek, kurumsal ve insani ilişkiler gelişerek sorunlar çözülebilecektir. Tanışmak fayda getirecektir.

İnsani yardım kuruluşlarının koordinasyonu ve iş birliği amacıyla planlı toplantılar yapılmalıdır. TGTV öncülüğünde kesintiye uğramayan, gündemli ve TGTV'ye üye olmayan insani yardım kuruluşlarının da katılacağı toplantılar için adım atılmalıdır. Bu toplantılar, koordinasyonu, iş birliğini, eylemi ve TGTV çatısı altında bütünleşmeyi hedeflemelidir.

TGTV öncülüğünde üyesi olan İnsani Yardım Kuruluşlarının katılımı ile bir komisyon/komite/grup oluşturulmalıdır. Dönüşümlü yönetim usulü kullanılmalıdır.

Acil yardım ve olağanüstü zamanlarda, mevzuat düzenlemeleri ile ilgili dönemlerde mutlaka bir araya gelinmelidir. Bu yaklaşmayı sağlamak için kuruluşlar birbirini ziyaret etmeli ve istişare yapmalıdırlar.

İnsani yardım kuruluşlarını kolayca bir araya getirebilecek en önemli araç eğitim faaliyetleridir. Model eğitim

programları tasarlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Ortak yardım stratejisi için yardımlar tasnif edilmeli ve çeşitlendirilmelidir.

İnsani yardım dergisi çıkartılmalı ve diğer dijital mecralar daha iyi kullanılmalıdır. <<Dijital pazaryeri>>, <<E- kermes hayır çarşısı>> vb. gibi yenilikçi çalışmalar iş birliği ile yapılmalıdır.

Koordinasyon ve iş birliği çalışmalarında, kurumun kendi çalışma usul ve faaliyetlerine müdahale edilmemelidir.

Sosyal Yardımlaşma vakıflarıyla bilgi paylaşımının zemini oluşturulmalıdır. Yurt içi yardımlarda iller bazlı veri tabanı oluşturulmalıdır.

İnsani Yardım Kuruluşlarının tek amacı, ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırmaktır. Koordinasyon ve iş birliği çalışmalarındaki ilişki ve iletişim eksenini yardım dışına kaydırılmamalıdır.

Kriz bölgeleri ile ilgili başta TGTV ve İDSB olmak üzere gerekli bilgilere ulaşip bilgilendirme yapabilme kapasitesine ulaşmalıdırlar. Konu ile ilgili bütüncül bir çalışma yaparak kamuoyu duyurularında STK'lara öncülük yapmalıdırlar.

İnsani yardım kuruluşları iş birliğinin sağlanmasını kolaylaştırmak için tecrübeli kişilerden oluşan kurullar oluşturulmalıdır.

İnsani yardım kuruluşları arasında bilgi, imkân, fikir ve tecrübe aktarımları için E- ortamda bir platform kurulmalıdır.

İnsani yardım kuruluşları, yoksulluğu besleyen değil, engelleyen faaliyetler yapmaktadır. İnsani yardım kuruluşlarının koordinasyonu ve iş birliğinde bu vizyon esas alınmalıdır. Yoksulluğu engelleyen projeler aranmalıdır.

Güçlü gönüllü kuruluşlarla güçlü millet ve güçlü devlet olabiliriz.

İnsani yardımlarda etkinliği ve verimliliği artırmak, tecrübe paylaşımı yapmak, İnsani yardımın gelecek vizyonunu ve stratejisini hazırlamak ve acil yardımlarda koordinasyon sağlamak üzere insani yardım kuruluşları bir araya gelmelidir.

Hükümet ve ilgili kamu kuruluşları ülkemizin iyilik ve merhametinin taşıyıcısı ve bir nevi kamu hizmeti yapan bu kuruluşlar için bazı kolaylaştırıcı ve destekleyici adımları atmalıdır.

– İnsani yardım kuruluşu STK'ların Yönetim Kurulu üyelerine veya yurt dışında görevlendirdiği personeline

Görev Pasaportu verilmesi

– Vizelerde kolaylık sağlanması,

– Personel çalıştırmada SGK ve KDV'den muafiyet,

– THY'den ucuz bilet imkânı

DİN EĞİTİMİ İSTİŞARE MASASI SONUÇ RAPORU

Din Eğitimi (4-6 yaş din eğitimi, İmam Hatipler ve Kuran kursları)

• Kuran kursları yatılı ve gününbirlik kurslar şeklinde hizmet vermektedir. Özellikle yetişkinlere yönelik gününbirlik kurslarda kaydedilen öğrencilerin önemli bir kısmının kurslara devam sorunu olduğu gözlemlenmektedir. Kaynakların verimli kullanılması ve kayıtlı öğrencilerin derslere devamı ve gerekli eğitimi almaları noktasında Diyanet teşkilatı ve STK'lar koordineli bir şekilde çalışmalıdır.

• Yaz okullarında Diyanet teşkilatı tarafından verimli çalışmalar yapılmaktadır. Eğitimde süreklilik esası çerçevesinde Yaz okullarında verilen eğitimin kışın da okul saatleri ve tatil günlerinden faydalanılarak devam ettirilmesi, en azından öğrenilen bilgilerin unutulmaması bağlamında faydalı olacaktır.

• Din eğitimi veren kurumlarda verilen hizmetler, genellikle eğitmenin kalitesi ve kişisel performansına göre farklılık gösterebilmektedir. Verilen hizmetlerin, kişilerin performansına dayalı olmaktan ziyade belli bir sistemin parçası olarak çalışmaları verimliliği

artıracaktır.

• Kuran kurslarında ve din eğitimi veren kurumlarda nitelikli belletmen eksikliği yaşandığı görülmektedir. Öğrencilerin birlikte en fazla vakit geçirdikleri eğiticiler olan belletmenlerin nitelikli ve şahsiyetli kişiler arasından seçilmeleri ve yeterli bilgi düzeyine sahip olmaları için kendilerine destek verilmesi son derece önemlidir.

• Yapılan araştırmalarda özellikle Kuran eğitiminde masada verilen eğitime göre yerde yapılan eğitimin daha verimli olduğu gözlemlenmiştir. Kuran eğitimi veren kurumlar imkanları dahilinde bu hususu dikkate almalıdır.

• Din eğitimi veren kurumlar öğrencileri eğitime ısındırmak ve kendi yaş gruplarına hitap edecek etkinliklerle eğitimlerini destekleyebilir. Öğrencilerin boş zamanları robotik kodlama vb. popüler derslerle zenginleştirilebilir.

• 4-6 yaş grubunda yapılan din eğitiminin oldukça verimli olduğu ve öğrencilerin milli ve manevi yapımıza uygun davranışları öğrendikleri ve uyguladıkları gözlemlenmiştir. Bu yaştaki din eğitimi desteklenmeye ve yaygınlaştırılmaya devam edilmelidir.

• Din eğitimi veren kişi ve kurumların saygınlığının korunması da en az din eğitimi kadar önemlidir. Bu konuda kamuoyunu yanlış yönlendirecek bilgilerin yayılması engellenmeli ve yanlış anlaşılabilir uygulamalardan kaçınılmalıdır.

- Günümüzde genç kuşak sosyal medya ve bilişim araçlarının da etkisiyle özgürlük mottosuyla yetişmektedir. Dolayısıyla ailelerin isteği ile çocuklara verilen eğitim, onlar tarafından bir dayatma olarak algılanabilmektedir. Bu nedenle din eğitimi kadar gençlere din eğitimi sevdirecek bir ortam sağlanması ve din eğitime teşvik edilmeleri de son derece önemlidir.
- Günümüzde teknolojinin de gelişmesine paralel olarak eğitim sistemlerinin de çok hızlı bir şekilde güncellenmesi ve günün şartların uyarlanması gerekmektedir. Din eğitiminin verimli, teknolojik imkanların kullanıldığı, eğlence etkinlikleriyle zenginleştirilmiş bir içeriğe sahip olması gerekmektedir.
- Diyanet işleri teşkilatı bünyesinde sınıf açılması için 15 öğrenci bulunması şartı özellikle nüfus yoğunluğu düşük olan yerlerde yeterli sayıya ulaşamaması nedeniyle mağduriyetlere yol açabilmektedir. Sınıf açılabilmesi asgari öğrenci sayısının 10'a düşürülmesi son derece faydalı olacaktır.
- Din eğitiminin yatılı olarak yapıldığı kurslarda öğrencilerin akran zorbalığı vs. uygun olmayan davranışlara maruz kalmaması için periyodik olarak uzman pedagog ve psikologlar tarafından gözlemlenmeli ve desteklenmelidir.
- Diyanete bağlı Kuran kurslarında öğrenciler en fazla 8 dönem kayıt yaptırabilmektedir. Eğitimine ara veren öğrenciler, yeniden eğitime başladıklarında arada kaybettikleri dönem nedeniyle kayıt haklarını kaybedebilmektedir. Bu konuda yeni bir düzenleme yapılmalıdır.
- Kuran eğitiminin Halk Eğitimi Merkezleri tarafından da verilmesi mümkündür. İhtiyaç duyulan durumlarda Halk Eğitimi Merkezleri ve

Kuran eğitim veren STK'lar arasında iş birliğine gidilmelidir.

- Hafızlık müessesesinin korunması ve devamı son derece önemlidir. Sahadaki uygulamalar 7'den 70'e her yaşta hafızlık yapılabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla ilerleyen yaşlarda hafızlık yapmak isteyen kimseler ile hafızlık yaptıktan sonra bunu tekrar etmek isteyenler için gerekli imkanlar sağlanmalı ve destek eğitimleri verilmelidir.
- Din öğretiminde kullanılan bilgi, ses ve görüntü materyallerinin yaygınlaştırılması ve ulaşılabilir olması sağlanmalıdır. Özellikle online eğitimler ile din eğitiminin daha geniş kitlelere ulaştırılması sağlanmalıdır.
- Ders kitapları ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından son yıllarda başarılı çalışmalar yapılmış olsa da, Bilime ve akla en uygun din olan İslam dinine ders kitaplarında yeterince atıf yapılmadığı gözlemlenmektedir. Ders kitaplarında Türk örf ve adetlerine aykırı, kültürel değerlerimize uymayan ve Türk milletinin inanç esaslarına aykırı hususların titizlikle tespit edilerek ders kitaplarından çıkarılması ve bu hassasiyete sahip temel ve yardımcı ders kitaplarının hazırlanması son derece önemlidir.
- Bilim ve din arasında tezat olduğunu ima eden her türlü anlatım ve ifade ivedilikle terk edilmelidir. Aydınlanma çağı öncesinde Kilisenin baskıcı tutumu nedeniyle Batı'lı bilim insanlarının, dini söylemi bilimden uzaklaştırarak marjinalleştirilmesi Batı toplumlarının sosyolojik gerçekliğine uygun olup Türk toplumunun sosyolojik gerçekliği ile bağdaşmamaktadır.

- Din eğitimi veren STK'lar, gerekli izin ve prosedürleri tamamladıkları ve önlerinde hiçbir kanuni engel bulunmadığı halde bürokratik engellerle karşılaşmaya devam etmektedir. Bu tür engellemelerin sona ermesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- İmam Hatip liselerinde görev yapan öğretmenlerden, müfredat programının yetersiz olduğu ve öğrencilerin ihtiyaç duydukları nitelikli eğitimi alamadıklarına dair dönütler alınmaktadır. Bir Türkiye gerçeği olarak öğrencilerin sürekli olarak sınav merkezli düşünmeye ve davranmaya zorlanması nedeniyle mesleki eğitimin ihmal edilmesi kabul edilebilir değildir.
- Din eğitiminde, Diyanet teşkilatı ve STK'ların tanıtım ve özendirmesi kadar ailelerin de çocukları teşvik edip özendirmesi son derece önemlidir. Dolayısıyla etkili ve verimli bir din eğitimi için aile, öğrenci ve eğitimciler arasında gerekli koordinasyon sağlanmalıdır.
- 4-6 yaşa din eğitiminden sonra ilkökul 4. Sınıfa kadar din eğitimi kesintiye uğramaktadır. Din eğitiminin az da olsa kesintisiz olması, verilen eğitimlerin sürdürülebilir olması açısından son derece önemlidir.
- Din eğitimi oldukça geniş bir alan olup eğitimcilerin de eğitilmesi son derece önemlidir. Diyanet İşleri Başkanlığı eğitimciler için ileri düzeyde din eğitimi sertifika programları geliştirerek tashih-i huruf, güzel Kuran okuma vb. alanlarda eğitimciler için de sertifika programları düzenlemeli ve eğitimcileri bu programlara katılmaya teşvik etmelidir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uzun yıllardır hafız öğrencilere yönelik Hafızlık diploması düzenlenmekte ve bu diplomalar yapılan atama ve görevlendirmelerde

dikkate alınmaktadır. Ancak hafızlık eğitimi uzun ve meşakkatli bir eğitim olup her öğrencinin bu eğitimi tamamlaması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle DİB tarafından belirlenen sureleri ezberleyerek toplam ezberi Kuran-ı Kerim'in %10'una ulaşan kişilere 1. derece ve toplam ezberi %25'e ulaşan kişilere de 2. derece Kuran-ı Kerim ezber sertifikaları düzenlenmelidir. Bu sertifikalara sahip olan İmam-Hatip lisesi öğrencileri ile din görevlilerine pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır.

- İmam Hatip liselerinde okuyan öğrencilerin nitelikli bir mesleki formasyona sahip olması elzem olduğu halde sınav merkezli eğitim sistemi nedeniyle, gerek hafızlık eğitimi için okula ara vermek ve gerekse akredite STK ve resmi kurumlar aracılığıyla Kuran, Arapça gibi gerekli dersleri alarak kendini geliştiren öğrenciler sınavlara yeterince hazırlık yapamadıkları için mesleki alanda başarılı oldukları halde başarısız kabul edilmektedir. Hafızlık diplomasına sahip olan öğrencilere proje imam-hatiplere girişte sınavsız kontenjan ayrılmalı, 1. Ve 2. Kademe temel dini bilgiler sertifikalarına sahip öğrencilere ise pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır.
- İslam dininin ve Türk toplumunun bir parçası olduğu halde Din eğitiminin gereksiz olduğunu düşünenler de vardır. Ancak, özellikle son 20 yılda din istismarcısı gruplar tarafından devşirilen dindar insanların terör eylemlerinin bir aracı haline getirilmeye çalışıldığı herkesin malumudur. Bu nedenle DİB ve devlet tarafından akredite edilmiş STK'lar aracılığıyla verilen din eğitiminin son derece elzem olduğu topluma çok iyi bir şekilde anlatılmalı ve toplumumuzun geleceği olan gençlerin din sömürgecisi marjinal ve terör gruplarının eline düşmesi engellenmelidir.

HASAN EL-BASRÎ VE KADER RİSALESİ

▲ ALPASLAN ARSLAN

Kader konusu ümmetin ilmi dayanaktan yoksun olarak çokça konuştuğu konuların başında gelir. **İslam tarihi içerisinde** kader konusu Kelam konusu olmaktan farklı olarak rızaya dayalı meşruiyet üretme çabalarına argüman üretmekte çokça kullanılmıştır. Özellikle iktidara pasif veya fiili olarak karşı olanlara yönelik olarak Emevi **dönemi başta olmak üzere tüm İslam tarihi boyunca kader** konusu amacı dışında kullanılmıştır. **Dünyanın bir çok İslam ülkesinde de özellikle toplumsal felaketler karşısında kişilerin sorumluk almaktan kaçınması, bedel ödemek istenmemesi** neticesinde de kader konusuna atıf yapılarak ekonomik toplumsal yada siyasi maliyet oluşmasının önüne geçilmek istenmektedir.

Ülkemizde de en son Bartın'ın Amasra ilçesindeki TTK Amasra Müessesesi'ne ait maden ocağında 14 Ekim 2022 Cuma günü saat 18.15 sıralarında meydana gelen patlamada 41 işçi hayatını kaybetmiş, 11 işçi yaralanmıştı. Maden ocağındaki patlamaya ilişkin bilirkişi heyeti, metan gazı ölçümleri, sondaj ve dinamitle patlatma işlemlerinde ihmaller tespit etti. Hazırlanan ön raporda; dinamitle patlatma işleminin güvenli alanda yapılmamasının faciaya sebep olduğu belirtilmesine rağmen konu “kader planında” konuşulmuş bir kez daha dini kavram ve hükümler amacı dışında yorumlanmıştır.

Hız. Âdemden beridir istenmeyen durumların sorumluluğu kendi ellerimizle yaptıklarımızdan farklı olarak dışsal nedenlere bağlama isteğimiz var. Bu tutum psikolojik olarak bizleri rahatlamaya yarasa bile **çözemediğimiz sorunların maliyetini çoğaltmakta daha ciddi yönetim sorunlarının oluşmasına yol açmaktadır. Nihayetinde ise özeleştirici tövbe kapılarını açarken suçlama veya sorumluluktan kaçınma bizleri –Allah korusun– çok daha kötü sonuçlarla karşılaşmamıza neden olmaktadır.**

Bu çalışma zaman zaman maden kazaları ya da başka tür kazalarda olumsuz neticelenen durumların kadere atfedilmesi üzerine ele alınmıştır. Konuya açıklık getirme açısından bu çalışmanın sizlere sunulmasında fayda umulmuştur.

İslam tarihi açısından kader konusundaki tartışmalara ilk defa ilmi açıdan cevap verilmesi Hasan el-Basrî tarafından gerçekleştirilmiştir. **Sunacağımız metin bu açıdan önem arz etmektedir.**

Hasan el-Basrî, Hicri 21. yılda doğmuş 110. yılda 88 yaşında iken vefat etmiştir. Peygamberimizin vefatından 11 sene sonra doğmuştur Tabiin'dendir Hz Ömer'in hilafetinin bitmesine 2 yıl kala doğmuştur, çocukluğu Medine'de geçmiştir 15 yaşındayken ailecek Basra'ya taşınmışlardır. Babası azatlı köledir. Hz. Ali'nin hilafeti döneminde Basra'da genç bir vaizdir Hz. Ali bir defasında vaazını dinlemiştir. Emevi halifelerinin de çoğuna şahitlik etmiştir Mervan ve çocukları döneminde Emevi zulmünün arttığı yıllardır, özellikle Abdülmelik bin Mervan dönemi tüm ümmet için olduğu kadar Hasan el-Basrî için de zor bir dönemdir. Zâlim Haccac'lı yıllardır ve zulüm zirvesini yaşamaktadır. Bu dönemde yakın arkadaşı ve irade özgürlüğünün yılmaz savunucusu Ma'bed el-Cuheni katledilmiştir Bunun dışında Gaylan et-Dımeşki, Cehm b. Safvan da katledilenler arasındaki âlimlerdir. Her âlim gibi O da, Ömer b. Abdülaziz döneminde kısa bir vakitte rahat bir nefes almıştır.

Bu dönemler kader ve özgür iradenin tartışıldığı dönemlerdir. Emeviler kaderciliği savunurlarken Hasan el-Basrî insanın sorumluluğunu ve **özgürlüğü savunmaktadır.**

Hasan el-Basrî ilmi ile takvası ile da ön plana çıkmış bir isimdir. Şu sözler ona aittir

“Arkanda bıraktığın için ölümden korkuyorsun, servetini önden gönderseydin ölümden korkmazdın.”

“Ahirete çalışarak dünyayı elde edeni gördük, fakat dünyaya çalışarak ahireti elde edeni görmedik.”

“Ey Ademoğlu! Ahireti almak için dünyayı verirsen her ikisini de kazanırsın, ama dünyayı almak için ahireti verirsen her ikisini de kaybedersin.”

Onu görenler sanki ahiretten yeni gelmiş de gördüklerini taze taze anlatan birisi gibi tanıtırlardı.

Bu risale H. 75–80 yılları arasında yazılmıştır. Bize kadar gelen İslam tarihindeki ilk yazılı belgelerden biri, belki birincisidir. Dolayısıyla Kader Risalesi, **İslam ilim ve tefekkür geleneğinin kurucu metinlerinden** birisidir.

Risale ilk defa 1933 yılında Alman müsteşrik Hellmut Ritter tarafından İstanbul kütüphanelerinde bulunarak çıkarılmış ve yayınlanmıştır. Daha sonra 1954 yılında Ankara İlahiyat Fakültesi dergisinde Lütü Doğan ve Yaşar Kutluay tarafından çevrilerek yayınlanmıştır. Elimizde iki nüshası vardır, birisi Köprülü Fazıl Ahmet Paşa koleksiyonunun Süleymaniye Kütüphanesine bağışlandığı nüsha, diğeri ise Ayasofya nüshasıdır. Ayasofya nüshası **Şemsuddin el-Kudsi** tarafından, H. 882 senesinde yazılmıştır. Süleymaniye nüshası ile arada 185 yıl gibi bir zaman farkı vardır ve dörtte biri kadardır. Asıl nüsha Süleymaniye nüshasıdır ve doğrudan halifeye hitaben yazılmışken, Ayasofya nüshası ikinci şahıs ağzıyla yazılmıştır. Risaleyi okuyan birisinin Hasan-ı Basrî'nin sözlerini kullanarak tekrar yazılması şeklindedir. Bu nüshayı Prof Dr Mehmet Kubat tercüme etmiştir.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/daad/issue/4504/62029>) **Süleymaniye nüshasının elimizde üç tercümesi vardır. İlki yukarıda bahsettiğimiz Ankara İlahiyat Fakültesi tercümesi, ikincisi Mustafa İslamoğlu tercümesi, üçüncüsü de Prof. Dr. Faruk Beşer tercümesidir. Biz Mustafa İslamoğlu tercümesinden yararlandık.**

Kader Risalesi, “konulu tefsir” türünün ilk ürünüdür. Risalede irade hürriyeti ve insanın ahlâki sorumluluğu,

90'a yakın ayetle savunulmaktadır. Risalenin Kur'an ahlâkı ile ahlâklanmış birisinin üslubu ile yazıldığı gayet açıktır. Risale aynı zamanda Kelam ilminin kurucu metnidir. Delil getirilen yaklaşık 90 ayetten 10–12'si kadarı kadercı-cebirci muhalifler ile Hasan el-Basrî arasında ihtilaf konusudur. **İmam el-Basrî** risalede, yanlış anlaşılan ayetlerin doğru yorumunu sunar. Fakat kelamcılarda **görünen ideolojik anlayış risalede görülmez.** Risale bize, tabiin içindeki dirayet ve akli yeti damarının ne kadar güçlü olduğunu, bu damarın gücünü Kur'an'dan aldığını göstermektedir.

Tüm gayretini Hasan el-Basrî hakkın ortaya çıkması için sarf etmiştir, kendisini konuşturamaz Kur'an'ı konuşturur. Onun için risalede, hür irade ile birlikte, Allah'ın takdirini de savunur, bunda bir çelişki göremez. Ona göre ölçü vahiydir, Kur'an ne diyorsa odur. Onun kaderi ele alış biçimi, insan merkezli değil Allah merkezlidir. Sözleri yaşadıklarının şahididir. **Her şey bir yana risalenin sıhhatinin bir numaralı delili, Hasan el-Basrî'nin hayatıdır, yaşadığı hayat insanın aynasıdır.**

Risalenin yazıldığı dönem Abdülmelik bin Mervan'ın halifelik yaptığı dönemdir. Abdülmelik bin Mervan Mervanilerin ikinci halifesidir, 20 yıl halifelik yapmıştır (65–86/685–705). Dedesi Hakem b. ebi'l As b. Ümeyye'yi peygamberimiz taife **sürgün etmişti. Sürgün Hz. Ebu Bekir ve Ömer döneminde devam etmiş,** Hz Osman döneminde kaldırılmıştır, **çünkü Hz Osman'ın amcasıdır.**

Dönem olarak Şam hariçütün İslam topraklarını Abdullah b. Zübeyr tarafından yönetildiği dönemin sonrasındır. 9 yıllık Abdullah b. Zübeyr yönetimi

sonrasında Zâlim Haccac'ın uygulamaları ön plana çıkmıştır. Halife ve Haccac kendilerinin **yönetime Allah'ın takdiri ile geldiklerini, eğer Allah takdir etmeseydi gelemeyeceklerini iddia ediyorlardı**. Bu anlayış daha Yezit döneminde başlamıştır. Yezit Emevi iktidarına karşı çıkanlara: “Boşuna uğraşmayın! Allah bir şeyi beğenmediği zaman onu değiştirir.” diyordu. (Uyunu'l Ahbar II, 239)

Halife Abdülmelik sahip olduğu kaderci anlayışın zıddına **âlimler** tarafından farklı sesler işitmeye başlayınca, Özellikle de **Hasan el-Basrî tarafından bu tür itirazlar gelmeye başlayınca Halife**, Hasan el-Basrî'ye bir mektup yazarak görüşlerini acilen kendisine ulaştırmasını ister. Biz aşağıda hem halifenin buyurgan mektubunu hem de Hasan el-Basrî'nin cevabını nakledeceğiz:

ABDÜLMELİK BİN MERVAN'IN HASAN EL-BASRÎ'YE MEKTUBU

Mü'minlerin Emiri Abdülmelik bin Mervan'dan Hasan bin Ebi'l-Hasan el Basri'ye;

Sana selam olsun! Elbet ben, sana olan lütfundan dolayı, zatından başka ilah olmayan Allah'a hamd ederim.

Doğrusu Mü'minlerin Emirine, senden, kaderin niteliğine dair öyle şeyler ulaştı ki, bunun gibisi, selef mensup hiç kimseden ulaşmamıştı. Mü'minlerin Emiri, karşılaştığı hiçbir sahabeden, bu konuda, Mü'minlerin Emirine senden ulaşan türden bir kelam sâdir olduğunu bilmiyor. Oysaki, o senin hâl ve gidişat olarak iyi biri olduğunu, dininde erdemli olduğunu, ilmi anlayış açısından dirayetli, talepkar ve iştiyaklı olduğunu da biliyor.

Sözün özü: Mü'minlerin Emiri, senden gelen bu görüşü reddetti/bu söze inanmadı. Derhal bu konudaki görüşünü ve bu işte neye dayandığını yaz! Bu görüşü Allah Resulü'nün ashabından gelen bir rivayetten mi aldın, yoksa kendi reyince mi bu görüşe vardın, ya yoksa Kur'an'ın tasdik ettiği bilinen bir hükme mi ulaştın? İyi bil ki, biz senden önce bu konuda tartışmış ve bunları konuşmuş birini duymadık. Netice-i kelam; Mü'minlerin Emirine bu konudaki görüşünü açık ve net olarak özetle!

Sana selam olsun, Allah'ın rahmeti, bereketi üzerine olsun.

HASAN EL-BASRÎ'NİN ABDÜLMELİK'E YAZDIĞI RİSALE

Hasan El Basri'den Allah'ın kulu Abdülmelik'e...

Ey Mü'minlerin Emiri! Selam ve Allah'ın rahmeti senin üzerine olsun!

Elbet ben de, sana olan lütfundan dolayı, zatından başka ilah olmayan Allah'a hamd ederim.

Allah Mü'minlerin Emirini ıslah etsin!, Onu zatına itaatla amel eden, rızasının peşine düşen, emrettiği hususlara uymada yarışan dostlarından kılsın! Müminlerin Emiri –Allah onu ıslah etsin– çoğu gidip azı kalan kişilerden biridir. O azlardan en sona kalanlar, gözlerin üzerinde olduğu, itimat edilen, davranışları örnek alınan kimselerdir.

Allah seni ıslah etsin Ey Mü'minlerin Emiri! Doğrusu biz, Allah'ın emrini tutan, hikmetini gözeten, Resûlullah'ın sünnetini tatbik eden selefte yetiştik. Onlar Hakkı inkâr etmiyorlar, batılı da haklı çıkarmıyorlardı. Onlar Rabbin zatına nispet ettiği şeyler dışında, her herhangi bir şeyi Rabbe nispet etmiyorlardı. Onlar, Allah'ın kullarına karşı, Onun kitabında getirdiği delillerden başka delil getirmiyorlardı. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ben görünmeyen ve görünen tüm iradeli varlıkları sadece bana kulluk etsinler diye yarattım. Ben onlardan bir rızık, istemiyorum Beni doyurmalarını da istemiyorum.”**(Zariyat 51:56–57) İşte, Allah onlara yaratılış amaçları olan kulluğu emretti. Allah'ın onları bir iş için yaratıp da, sonra onlarla o iş arasına girip engel olması olacak şey değildir. Zira Yüce Allah'ın **“Asla kullarına zulmetme ihtimali yoktur.”**(Âl-i İmran 3:182) Seleften hiç kimse, bu hakikati yadırgamamış ve bunu tartışmamıştır. Zira onlar bu hususta, aynı görüş üzerine müttefiktiler.

Şimdi biz kalkıp da bu görüşü ortaya atmışsak, bu ancak, insanların Allah'ın insanı zâtına kulluğa asla mani olmayacağı gerçeğini inkâr etmeye başlamaları, saptırıcı hezeyanlara ve büyük günahlara yönelip, Allah'ın kitabını tahrif etmeleri yüzündendir. Oysaki Allah'ın dini kuruntuya göre değildir. Yüce Allah şöyle buyurdu: **“Bu iş ne sizin kuruntunuza göre, Ne de kitap ehlinin kuruntusuna göre olur; her kim kötülük işlerse, onunla cezalandırılır.”**(Nisa 4:123) Allah'ın Kitabından bir delile dayanmayan her görüş bir sapmadır. Allah şöyle buyurdu: **“Haydi, eğer doğru sözlü iseniz, getirin delilinizi!”**(Kasas 28:75) Yani, keyfinize göre uydurup Bana nispet ettiğiniz konularda: **“Sonunda onlar bilecekler ki hakikat Allah katındadır** ve uydurup da Allah'a isnat ettikleri şeyler, onların gözü önünden kaybolacaklardır.”(Kasas 28:75)

Artık ey Mü'minlerin Emiri, Allah'ın kaza ve hükmünü bilmeyenlerin hevaî düşüncelerini bırak da, sana okunan kitabı anlamaya çalış: Allah buyurdu ki: **“İşte yasa budur: Allah bir topluma bahsettiği nimeti, o toplum kendilerinde olanı değiştirmedikçe asla**

değiştirmez.”(Enfal 8:53) Şu halde nimet'in var edilmesi yüce Allah'tandır, Nimet'in değişmesi ise, onun emrine karşı gelen kullarındandır. Tıpkı Allah'ın **“Görmez misin Allah'ın nimetini sınır tanımaz bir nankörlükle değiştirenleri ve toplumlarını tükeniş diyarı olan cehenneme sürükleyenleri”**(İbrahim 14:28) ayetinde buyurduğu gibi, nimet Allah'tan, onu değiştirmek kuldandır. Zira onlar kendilerine Allah'ın emrettiği şeyleri terk ettiler, kendilerine yasakladığı şeyleri ise yaptılar.

Yüce Allah buyurdu: **“Açık ya da gizli, sizi mahcup edecek bir günaha yaklaşmayın!”**(Enam 6:151) Allah'ın yasakladığı Allah'tan değildir. Zira O, hoşlanmadığınızdan razı olmaz, razı olduğundan da hoşnutsuz olmaz. Çünkü Yüce Allah der ki: **“Eğer küfür ve nankörlük ederseniz, unutmayın ki Allah size asla muhtaç değildir; ama O kullarının küfür ve nankörlüğünden razı değildir; fakat şükrederseniz, sizden razı olur.”**(Zümer 39:7)

Eğer küfür ve nankörlük Allah'ın cezası ve kaderi olsaydı, onu yapandan Allah razı olurdu. Önce kulunu bir hükme mecbur edip de, sonra kulunu mecbur ettiği o hükümden razı olmaması Allah'a yakışmaz. Haksızlık ve zulüm Allah'ın kaza/kaderi değildir. Onun kaza/ kaderi ortak iyiyi, adaleti, iyiliği, yakınlarla paylaşmayı emretmesi, her tür hayasızlıktan, kötü olduğunda insanlığın ittifak ettiği şeylerden ve haddi aşmaktan nehyetmesidir. O buyurdu ki: **“Senin Rabbin, başkasına değil yalnız kendisine kulluk etmenizi emreder.”**(İsra 17:23)

İşte bu, Ey Mü'minlerin Emiri, Allah'ın konuştuğu kitabıdır; Allah'dan daha güzel sözlü kim olabilir. O, **“O (Allah) ki, takdir etti ve hidayet etti”**(A'lâ 87:3) dedi, fakat “takdir etti ve saptırdı” demedi. Doğrusu Allah kullarına bunu açıklamış ve onları asla ne dinlerinde bir karışıklık, ne de işlerinde bir şüphe içinde bırakmıştır. Hatta o, **“De ki: Eğer ben sapsam kendi aleyhime sapsam olurum, yok hidayete ermişsem, Rabbimin bana vahyettikleri sayesinde ermiş olurum”**(Sebe 34:50) diyerek, hidayeti Zatına, sapmayı ise peygamberine affetmiştir. Ne yani ey Mü'minlerin Emiri, sapmanın Muhammed'den (as) olabileceğine razı olursun da, aynı şeyin bizim için olmasına razı olmaz mısın? Ve Yüce Allah **“Şüphesiz hidayet etmek Bize düşer”**(Leyl 92:12) buyurdu, “Saptırmak Bize düşer” buyurmadı.

Ve Ey Mü'minlerin Emiri, sakın Allah'ın kitabına tepeden bakma, onun çizgisine gel, onu olmayacak şekilde te'vil ederek tahrif etme! Yüce Allah, kullarına bir şeyi görünürde yasaklayıp da, cahil ve gafillerin iddia ettiği, sonra o şeyi gizlice takdir etmesi olacak

şey değildir. Eğer durum böyle olsaydı, **“Dilediğinizi yapın”**(Fussilet 41:40) demez, bilakis “Benim sizin için takdir ettiklerimi yapın!” derdi. Yine, **“Dileyen kimse iman etsin, dileyen kimse inkâr etsin”**(Kehf 18:29) demez, bilakis “Kimi diledimse o iman etsin, kimi diledimse o inkâr etsin” derdi.

Yüce Allah buyuruyor ki: **“Allah'ın emri takdir edilmiş bir kaderdir.”**(Ahzap 33:38) Zira O'nun emri kaderidir, kaderi emridir. Zira O, hayasızlığı ve kötülüğü emretmez. Allah, böyle diyen topluluğu, şu sözü ile ayıplamıştır: **“Bir hayasızlık işlediklerinde: derler ki: “Biz babalarımızı bu hal üzere bulduk; demek ki bize bunu Allah emretmiş”. De ki: Allah asla hayasızlığı emretmez: Ne yani, şimdi siz Allah'a bilmediğiniz bir konuda iftira mı atıyorsunuz?”**(Araf 7:28)

Allah'ın kitabı karanlığa nazaran nur, ölüme nazaran hayattır. Allah kulları için kitap ve peygamberlerden başka delil bırakmamıştır. Ta ki: “Helak olacak olan bir delil ile helak olsun, yaşayacak olan da bir delil ile yaşasın.”

Ey Mü'minlerin Emiri! Yüce Allah'ın **“İçinizden öne geçmeyi ve arkada kalmayı dileyen herkes için....”**(Müddessir 74:30) sözünü düşün! Bu, Allah'ın onlara kudret vermesi sebebiyle ileri giderler ve geri kalırlar demektir. Sonuçta iyilik yapanlar cenneti hak edecek, kötülük yapanlar ise cehennemi hak edecektir. Eğer mesele (insanın sorumluluğunu/irade özgürlüğünü) iptal edenlerin iddia ettikleri gibi olsaydı, onların ileri gitme ve geri kalma imkânı olmayacaktı. Bu durumda ise, ileri giden ölmeyecekti, yapmadığı şeyden dolayı geri kalan da yenilmeyecekti. Zira onların düşüncesine göre bu (ileri gitme ve geri kalma) durumu, ne onların kudretinin eseridir, ne de onlara verilmiş kudretin eseridir. Sadece bu, onlara yaptırılmış bir şeydir. Eğer durum onların sandığı gibi olsaydı, onların cezalarından söz ederken, Allah'ın; “Onlara yaptırılan şeylere bir karşılık olarak” ve “Onlar için önceden yazdığım şeylere bir karşılık olarak” demesi gerekirdi; ama asla **“Onların yaptıkları şeylere bir karşılık olarak”**(Secde 32:17) demezdi.

Doğrusu Ey Mü'minlerin Emiri, bu topluluk (böyle yapmakla) Allah'ın kitabına muhalefet ettiler ve onu tahrif ettiler. Allah'ın sözlerinin bir kısmı diğerini yalanlamaz. Bilakis Kur'an Allah'ın tanımladığı gibi **“En güzel söz, birbirine benzeyen bir kitaptır.”**(Zümer 39:23) Bir kısmı diğer kısmına benzer, asla bir kısmı diğer kısmına aykırı düşmez. Zira, **“Hakim ve Hamid olan Allah'tan indirilmedir.”**(Fussilet 41:42)

Sonra Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'ın şu sözünde vurguladığı hakikati düşün: **“İnsan benliği ve onun yaratılış amacına uygun biçimlenişi şahit olsun! Ve nihayet insan benliğine iyiyi ve kötüyü tanıyıp sorumsuz ve sorumlu davranma yeteneğini yerleştiren şahit olsun ki..”**(Şems 90:7-8) Allah âdemoğlunun tabiatına, iyiyi kötüden seçip ayırma yeteneğini yerleştirmiş ve şöyle buyurmuştu: **“Kendini temizleyen kimse kurtulmuş, kendini kirleten kimse ise hüsrana uğramıştır.”**(Şems 91: 9-10) Eğer onu kirleten Allah olsaydı, hüsrânı kuluna nispet etmezdi.

Ey Mü'minlerin Emiri, Allah'ın şu sözü üzerinde düşün: **“(Cehennemlikler) şöyle yalvaracaklar: “Rabbimiz! Bunu başımıza kim sardıysa, onun ateş içerisindeki azabını kat be kat artır!”**(Sâd 30:61) Eğer onların başına bu cezayı Allah sarmış olsaydı...(Fakat Allah bize onların başına bu cezayı kimin sardığını ve onları kimin saptırdığını şu sözüyle beyan ediyor: **“Onlar dediler ki: “Rabbimiz! Biz efendilerimize ve büyüklerimize uymuştuk; onlar da bizi yoldan çıkardılar!”**(Ahzap 33:67) Efendiler ve büyükler, onlar doğru yoldayken, onları küfre sürüklemişler ve yoldan saptırmışlardır.)

(Bir de düşün Ey Mü'minlerin Emiri) Allah'ın sözünü: **“Rabbimiz! Görünen görünmeyen iradeli varlıklardan bizi baştan çıkaranları bize göster; onları ayaklarımızın altına alıp çiğneyelim ki; hepimizin en alçağı olsunlar.”**(Fussilet 41: 29) Yine şu da O'nun dediklerindendir: **“Biz İnsanı doğru yola yönelttik; artık ister şükreden biri olur, isterse küfreden biri olur.”**(İnsan 76:3) O diyor ki: Biz insana yolu tarif ettik; O ya şükreder, biz onu ödüllendiririz; ya da inkâr, Biz onu inkârından dolayı cezalandırırız: **“Artık kim şükrederse, kendi lehine şükretmiş olur; kim de nankörlük ederse, iyi bilsin ki Allah kendi kendine yetendir, hamdlerin tümü zatına mahsus olandır.”**(Lokman 31:12) (Yüce Allah'ın şu sözü de buna benzer: **“Firavun kavmini saptırmıştı; Bir daha da doğruyu gösterememişti.”**(Taha20:79)

Ey Mü'minlerin Emiri! Sen de Allah'ın dediği gibi, “Kavmini saptıran kimse Firavun'dur” de! Allah'a, kelamında muhalefet etme! Allah'a, O'nun Zâtı için razı olduğundan başkasını isnat etme. Çünkü o şöyle buyurur: **“Elbet doğru yolu göstermek Bize düşer; şüphesiz bu hayat da, öbür hayat da bizim mülkiyetimizdedir.”**(Leyl 92:12-13) Hidayet Allah'tandır, dalalet kullardandır.

Bir de Yüce Allah'ın şu sözü üzerinde düşün Ey Mü'minlerin Emiri: **“Bizi saptıranlar, günaha gömülüp gitmiş olan şu kimselerdi.”**(Şuara 17:53) Ya O'nun şu sözü: **“Ve Samiri onları saptırdı.”**(Taha 20:85) Bir de şu sözü: **“Şüphesiz şeytan insan için tartışmasız bir**

düşmandır.”(İsra 17:53) Ve Yüce Allah şöyle buyurur: **“Semud kavmine gelince.... biz onlara da yol göstermiştik; fakat onlar, doğru yolu görmektense körlüğü tercih ettiler. Sonuçta yapageldikleri şeylere karşılık, onları onur kırıcı azabın yıldırımı çarptı.”**(Fussilet 41:17) İşte, hidayet'in başlangıcı yüce Allah'tan, fakat onların körlüğü hak etmeleri, sapık arzularına uymalarından dolaydır.

Ey Mü'minlerin Emiri! Sözüm ve yazım sana asla uzun gelmesin. Çünkü bu yazıda, zulmü Allah'a isnat edip kendilerine toz kondurmayan kimselere açık ve net deliller vardır. İşte, kendisine uyulacak kimselerin başında gelen atamız Adem'in yoluna uy; Rabbine isyan ettiği zaman, **“Biz kendimize zulmettik; eğer bizi bağışlamaz ve bize rahmet etmezsen; elbet biz hüsrana uğrayanlardan oluruz”**(Araf 7:23) demişti. O, “Allah'ım, bu senin kaza ve kaderindir” dememişti. Yine Musa da bir cana kıydığında şöyle demişti: **“Bu Şeytan'ın amelidir; şüphe yok ki o kişiyi yoldan çıkaran açık bir düşmandır” ve dedi ki: “Rabbim Ben kendime zulmettim! Benim günahımı bağışla! Sonunda Allah onu bağışladı.”**(Kasas 28:15-16) Musa "Bu şeytandandır" diyor, cahil ise kalkmış "Bu fiil Rahman'dandır" diyor.

Allah'ın, kitabında bize bu türden kıssasını anlattığı hiç kimse yok ki, bu hakikati itiraf etmemiş olsun. Yüce Allah dedi ki: **“Ve (Kabil'in) benlik davası, onu kardeşini öldürmeye sevk etti; sonunda onu öldürdü ve büsbütün kaybedenlerden oldu.”**(Maide 5:30) İnsanlardan hiçbiri, kendisine “Sen Zâlımsın, zulmün işlenmesine sen sebep oldun” denilmesinden hoşlanmaz. Hoşlanmadıklarını Allah'a isnat ederler, hoşlandıklarını ise kendilerine nispet ederler. Bu konuda, ancak **“Kalplerinde yamukluk bulunan ve saptırmak maksadıyla kitabın müteşabih ayetlerin peşine düşen”**(Âl-i İmran 3:7) bir topluluk helak olmuştur. Onlar cedel yaparak; “Allah Kur'an'da **“O dilediğini/dileyeni dalalet eder, dilediğini/dileyeni hidayete sevk eder**(Ra'd 13:27) buyuruyor” derler. Ama ayetin bağlamına hiç bakmazlar. Eğer bu türden ayetlerin önünde ve ardında yer alan ayetlerin neye delalet ettiği üzerinde kafa yorsalardı, bu konuda asla sapmazlardı.

Yüce Allah şöyle buyurdu: **“Allah inanıp güvenen kimseleri sabit, sağlam bir sözle hem dünyada hem de ahirette sapaşğlam (dimdik ayakta) tutar ve Allah zâlimlerin ayaklarını kaydırır: Çünkü Allah dilediğini yapar.”**(İbrahim 10:27) Yani, O'nun dilemesi şu demektir: O, iman edenlerin ayaklarını, imanları ve iyilikleri sebebiyle sabit tutmayı diler; zâlimlerin ayaklarını ise, olumsuzlukları ve zâlimlikleri sebebiyle kaydırmayı

diler. O şöyle buyurdu: **“Ne zaman ki kaydılar, Allah da onların kalplerini kaydırıldı.”**(Saf 61:5) Onlar kayınca, Allah da kalplerini kaydırmıştır. Ve o şöyle buyurdu: **“Bununla Allah birçoğunu saptırırken birçoğunu da doğru yola yöneltir. Ve fakat yoldan çıkmışlardan başkasını kesinlikle saptırmaz. Onlar ki (fitrat) sözleşmesinden sonra Allah'ın aldığı sözü bozarlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini birbirinden ayırıp koparırlar ve yüzünü fesada verirler: İşte bunlar da hüsrana uğrayanlardır.”**(Bakara 2:26-27) Onların münakaşa konusu ettiği ayetlerden biri de şudur: **“Ne o, hakkında azap vaadi gerçekleşmiş olan kimse ile (böyle olmayan) bir olabilir mi?, Şimdi ateşin göbeğine düşmüş birini sen kurtarabilir misin?”**(Zümer 39:19) İnsanlar içerisinden azabın kim üzerine hak olduğunu Allah şöyle beyan etmiştir: **“İşte Rabbinin inkârda direnen kimseler hakkındaki sözü böyle gerçekleşmiştir; elbet onlar ateş yoldaşdırlar”**(Mü'min 40:6) Onların hakkında azap sözü, ancak onlar fâsıkça ameller işleyince gerçekleşmiştir.

Onlar Allah'ın şu sözünü de münakaşa konusu ediyorlar: **“(Allah'ın) izni olmasaydı, hiçbir insan imana eremezdi.”**(Yunus 10:100) Ayetteki izin, “özgür bırakma"dır; kişiyi imanda özgür bırakan, o insana, imana girme gücü vermiş olur. O şöyle buyurdu **“Zira Biz, her peygamberi, Allah'ın izni dahilinde sadece kendilerine itaat olunsunlar diye gönderdik.”**(Nisa 4:46) Kendilerine itaat edilsin diye, önce elçiler gönderip sonra kullarını itaatten engellemek Allah'a yakışmaz. Bu anlayış, 'Allah' olma hususiyetinden, O'nun adalet, hüküm ve hikmetinden ne kadar da uzaktır! Allah'ın şu sözü de münakaşa konusu ettikleri ayetlerdendir: **“İçinizden ileri gitmeyi veya geri kalmayı isteyen kimseler için.”**(Müddessir 74:37) (Yine şu sözünü de): **“Sonuçta içinizden doğru yolda yürümeyi isteyenler (öğüt alır). Âlemlerin rabbi Allah (size irade vermeyi) dilemese, siz hiçbir şey dileyemezsiniz.”**(Tekvîr 81:28-29)

Allah doğru söylemiştir. O'nun bize hayırda rehberlik etmesi ve onu beyan etmesi, biz dilemeden önce onun bizim için dilediği hayırlardan biridir. O şöyle buyurdu: **“Allah sizin için kolaylığı diler, sizin için zorluğu dilemez.”**(Bakara 2:185) Ve şöyle buyurdu: **“Allah (bütün bunları) size açıklamak, öncekilerin (doğru) hayat tarzlarına sizi yönlendirmek ve tövbelerimizi kabul etmek için size yönelmek ister; çünkü Allah her şeyi bilendir, her hükmünde tam isabet edendir. Allah size olanca bağışlayıcılığıyla yönelmek ister...”**(Nisa:26-27) Tevbelerimizi kabul etmek için önce bize yönelmeyi dileyip de sonra bizi tevbeden men edecek veya geçmişte men etmiş değildir.

Zina ürünü çocukları ve benzer durumdakileri Allah'ın yaratmış olmasını da münakaşa konusu ederler. Oysaki Allah zina eden kimseye çocuktan dolayı azap etmez, emrine karşı gelmekten dolayı azap eder. Allah'ın emrine muhalefet onun zina etmesidir, çocuk değildir. Zina ederek menisini hakkı olmayan bir mekana akıtanın durumu, kendisine ait olmayan bir araziye tohum eken çiftçinin durumu gibidir. Ondan sonra o, orada istediğini yetiştirir istemediğini yetiştirmez.

Allah'ın şu sözünü de tartışma konusu yapıyorlar: **“Yeryüzüne ve size isabet eden hiçbir musibet yoktur ki, biz onu varlık sahnesine çıkarmadan önce bir kitapta kayıt altına almamış olalım.”**(Hadid 57:22) Onlar bunu, kendi tezlerine göre, küfür ve iman, itaat ve isyan (ın Allah tarafından önceden yazılması) olarak yorumluyorlar. Oysaki bu böyle değildir. Ve (ayette ifade edilen) musibetler, sadece mallar, canlar ve ürünlerde olan musibetlerdir ve o bunu bize bildirmiştir. Ve Allah, bizi bu dünyada varlık ve bollukla, yoksulluk ve varsılık ile imtihan etmiştir ki, kaybettiklerimize aşırı üzülmeyle, elde ettiğimiz dünyanın geçici nimetlerine ise şımarık kimseler gibi aşırı sevinmeyelim. Ardından, sabreden kimseleri bize beyan için şöyle buyurdu: **“Ve sabreden şu kimseleri müjdele ki, onlar birer musibete uğradıklarında: “Doğrusu biz Allah'a aیت ve sonunda yine ona döneceğiz” derler. İşte bunlar, rablerinin sürekli destek ve bağışına mazhar olanlardır. Doğru yolda olanlar da bunlardır.”**(Bakara 2:156-157)

Eğer “müsibet” ile “iman ve küfür” test edilmiş olsaydı, **“Böyle takdir etmiştir ki elden kaçırdıklarınıza (aşırı) üzülmeyesiniz, ele geçirdiklerinize de (aşırı) sevinmeyesiniz.”**(Hadid 57:23) demek yerine, şöyle derdi: “Böyle takdir etmiştir ki kaybettığınız imana üzülmeyesiniz, size verdiğim imana da sevinmeyesiniz”. Bir insan dininden kaybettiklerine de üzülmecekse, başka neye üzülür ki! Zira Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Söyle (onlara): Allah'ın ihsanı ve rahmeti ile evet yalnızca bunlarla sevininler artık (ki) bu onların tüm birikimlerinden daha hayırlıdır.”**(Yunus 10:58) Dikkat eden kimseler için hakikat apaçık ortadadır, lakin onlardan bir çoğu cahilce davranıyor.

İyi bil ki ey Mü'minlerin Emiri, (şüphesiz Allah), bir kulunu önce kör edip sonra ona “Gör, yoksa sana azap ederim”; veya önce sağır edip “İşit, yoksa sana azap ederim”; veya önce dilsiz edip “Konuş, yoksa sana azap ederim” demeyecek kadar âdil ve insaflıdır. Ey Mü'minlerin Emiri! Bu, akıl sahibi hiç kimseye gizli kalmayacak kadar açık bir hakikattir. Onlar O'nun şu sözünü de cedel konusu ediyorlar: **“Onlardan**

kimisi bedbahttır, kimisi bahtiyar.”(Hud 11:105) Onlar bunu, ‘Allah kullarını daha annelerinin karnındayken (bedbahtlar) ve (bahtiyarlar) diye yaratmıştır’ şeklinde yorumluyorlar. Öyle ki; bedbahtlar için saadete ulaşmanın önü kapalı, bahtiyarlar için de bedbaht olmanın önü kapalı. Eğer iş onların yorumladığı gibi olsaydı, Allah’ın (kitaplarının) ve peygamberlerin hiç bir manası kalmaz; yine peygamberlerin kavimlerini takvaya davet etmeleri ve iyiliğe teşvik etmeleri hiçbir mana ifade etmediği gibi, bir yararı da olmazdı. Fakat işin doğrusu, onların düşündüğünden başkadır. Yüce Allah şöyle buyurdu: **“O gün tüm insanlığın toplandığı bir gündür; dahası her şeyin ortaya serildiği bir gündür”** (Hud 11:103) Yani “Mahşer günü”dür. Ardından şöyle buyurdu: **“O gün geldiğinde hiçbir kimse onun izni olmadan savunma yapamaz; sonuçta onlardan kimileri bedbaht kimileri de bahtiyar olur.”**(Hud 11:105) Ahiretin bahtiyarı, bugün Allah’ın emrini tutmayarak onun dinini hafife alandır.

Ey Mü'minlerin Emiri! Bilmiş ol ki, Allah’ın emrine, kitabına, adaletine muhalefet edenler, dini işlerinde aşırı giderler ve cehaletlerinden dolayı işi kadere yüklerler. Sonra dünya işlerinde bu kader anlayışını benimsemezler. Öyle ki onlar, (dünyevi) haklarını –o hak iddiası batıl bile olsa– alıncaya kadar çalışıp çabalarlar. Onlardan birine dini işleri hakkında bir emir verecek olsan, “kalemler kurumuş, alınlara kimin bahtiyar, kimin bedbaht olacağı yazılmıştır”. Ama eğer onlardan birine “Dünyalık elde etmek için kendini yorma! Sıcak soğuk demeden yaptığın seferden vazgeç! Nasıl olsa rızkın gelip seni bulur” desen bu sözlerini senin yüzüne çarpar. Eğer ona; “bahçenin sulanması, bakımı sıcak ve soğukta kendini yorma, nasıl olsa toprağında neyin ne kadar biteceği Allah katında takdir edilmiştir” desen, hemen yadırgar. Eğer ona “koyunlarının başına çoban koyma! Nasıl olsa kurtların yiyeceği, hırsızların çalacağı, hangisinin telef olup hangisinin kaybolacağı takdir edilmiştir. Hem senin onları korumaya gücün yetmez. Üstelik Allah’ın korumayı murad ettiğini kimse zayi edemez” desen, bunu da garipsen. Eğer desen ki "muhafaza etmek maksadıyla atını köstekleme ve onu zaptetme, deveni bağlama’ zaten sen bağlasan da alsan da bir şey değişmez; sana takdir edilenin dışında hiçbir şey olmaz", elbet bunu da yadırgar. O kişi dünya işleri konusunda muhakemesini kullanır, ihtiyatlı davranır ve tüm tedbirleri alır. Kendisini bundan alıkoymaya çalışanı da cehaletle suçlar ve sözlerini onun başına çalar. Eğer ona; “malını mülkünü muhafaza için dükkanını veya evinin kapısını kapama! Zira Allah’ın sana bahşetmiş olduğu nimetleri hususunda kapıyı kapatman sana hiçbir yarar sağlamaz” desen, bunu

da yadırgar. Fakat aynı kişi gider dini işlerini kadere havale eder. Bütün bunların sebebi, hak onlara ağır geldiği, batıl da kolaylarına geldiği içindir.

Onlar Allah’ın şu kelamını da tartışma konusu yapıyorlar: **“Eğer Allah dileseydi, onların hepsini hidayet üzerinde toplardı; şu halde asla cahillerden olma!”**(En'am 6:35) Bu, müşriklerin İslam'a girmelerinden dolayı üzüldüğü için, Allah’ın nebisine ettiği sitemdir. Bu meyanda Allah şöyle buyurdu: **“Demek sen kalkıp, –bu hitaba inanmamaları durumunda– onların verdiği tepkiler üzerine kızıp kendini helake sürükleyeceksin.”**(Kehf 18:6) Allah peygamberine kudretini haber vermektedir: Eğer onları zorla itaat ettirmek istese, elbet buna kadirdir, bunu yapmaktan aciz değildir. Fakat o onları sınamayı ve herkese işlediği amele göre mukabele etmeyi dilemiş ve şöyle buyurmuştur: **“Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunan herkes toptan iman ederdi. Ne yani, sen mi onları iman edinceye kadar zorlayacaksın?”**(Yunus 10:99)

Bu konuda Yüce Allah’ın şu sözünü de tartışma konusu yapıyorlar: **“Doğrusu biz, görünen görünmeyen iradeli varlıklar içinden akleden kalpleri olup da kavramayan, gözleri olup da görmeyen, kulakları olup da işitmeyen birçoklarını cehennem için meydana getirmişizdir. Hayvan sürüleri gibidir bunlar, belki daha da şaşkın! Onlar kendilerine yabancılaşmış olan zavallılardır.”**(Araf 7:179) Onlar bu ayeti şöyle te'vil ettiler: Allah yaratma işine başladığında bir grubu cehennemlik kıldı; artık bunların, Allah’ın kendilerinden talep ettiği itaate güçleri yetmez. Yine o bir grubu da daha baştan cennetlik kıldı; artık bunların da nehyedildikleri isyana güçleri yetmez. Tıpkı boyunu kısa yarattığını uzamaya, tenini siyah yarattığının beyazlaşmaya kudretinin olmaması gibi. Yani o, (hem daha baştan onları cehennemlik olarak yazmış, hem de) mümin olmuyorlar diye onlara azap etmiştir.

Onlar noksansız olan Allah’ı sıfatların en çirkini ile nitelediler. Oysaki Allah onların kötü amelleri ve şüpheleri sebebiyle cehennemlik olacaklarını şöyle haber vermektedir: **“Onların kalpleri var, onunla düşünmezler; onların gözleri var onunla görmezler; onların kulakları var, onunla işitmezler.”**(Araf 7:179) bu ayet, tıpkı şu ayete benziyor: **“Derken, Firavun’un ailesi onu buldular; işin sonunda kendileri için bir düşman ve bir hüznün kaynağı olacak (bu bebeği) sahiplendiler.”**(Kasas 28:8) Oysaki onlar Musa’yı kendilerine göz aydınlığı olsun niyetiyle almışlardı. Tıpkı Yüce Allah’ın şu sözü gibi: **“Onlara yalnızca günahlarını artırsınlar diye mühlet verdik.”**(Âl-i İmran 3:178) Allah’ın haber verdiği hakikat

şu: Onlar Allah'a itaati terk ettiler, Allah onlara süre verdi, onlar da bu süre içinde günahlarını artırdılar. Allah, araba aşına oldukları kendi dilleri ile konuşuyor. Arap hakimlerinden biri şöyle dedi;

Anneler çocuklarını akibetleri ölüm olduğu halde beslerler

Nasıl ki harap olmaya mahkum olduğu halde yapılırsa meskenler.

(Şair) çocukların akibetinin ölüm olduğunu, mamur hanelerin akibetinin harab olmak olduğunu haber veriyor. Oysaki çocuklar ölsün diye değil, yaşasın diye beslenirler. Meskenler de harap olsun diye değil, mamur olsun diye yapılırlar. Ey Mü'minlerin Emiri! Kur'an Arapça'dır, Allah onu Araplara (Arapça olarak) indirdi. Onlara, manasını anladıkları kendi dilleri ile hitap etti.

Bir de onlar Allah’ın ilmini tartışma konusu yapıyorlar ve diyorlar ki: Allah insanlardan bir kısmının kafir olacağını elbet bilmektedir. Artık onların iman etmeye güçleri yetmez. Çünkü Allah’ın bilmesi buna manidir. Bu durumda onların sözü şu manaya geliyor: Allah kullarına yapamayacaklarını yapma sorumluluğunu, terk edemeyecekleri şeyleri de terk etmeleri sorumluluğunu yüklemiştir. Yüce Allah onları şöyle yalanlamıştır: **“Allah hiçbir kimseye gücünün üstünde yük vurmaz.”**(Bakara 2:286) Ne var ki Allah, küfrün, onların seçimi ile olacağını bilir. Zira onlar tutkularının peşinden gitmişlerdir. Fakat onlar bu durumu, iradelerinin dışında kalan, uzunluk, kısalık, suret ve renkler gibi asla dışına çıkamayacakları hususları Allah’ın bilmesine benzettiler. Bu ikisi farklı şeylerdir. Çünkü uzunluk, kısalık, suret ve renkler gibi Allah’ın ilmine dair hususlar, (yasaya) bağladığı Allah’ın fiilleridir. Dolayısıyla onlar, bu gibi şeyleri özgür iradeleriyle seçim gücüne ve değiştirme kudretine sahip değildirler. Küfre gelince: Allah onların tutkularına tabi olmaları sebebiyle küfrü seçtiklerini biliyordu. Keza Allah, onların küfrü kerih görmeleri halinde, ondan uzak duracaklarını da biliyordu. Zira onlar, Allah’ın kendilerini iman ve adalet konularında sınamak için sunmuş olduğu (seçme hakkını) kullanabilme kudretine sahiptiler.

Nitekim Hızır’ın yaraladığı gemi de böyledir. Bu gemi kralın semtine kusursuz olarak uğrasaydı, elbette Allah onun gemiyi gasp edeceğini biliyordu; ama kusurlu hale gelince, onun gemiyi gasp etmeyeceğini de biliyordu. Hızır’ın öldürdüğü genç de öyle. Allah onun ebeveynine serkeşlik ve nankörlük ile asi olacağını biliyordu; fakat, oğul ölünce ebeveynin onun şerrinden emin olacağını da biliyordu. Aynı şey Hızır’ın düzelttiği duvar için de

geçerlidir: Allah, Hızır duvarı onarmazsa, onun altında saklı servetin ortaya saçılarak zayi olacağını biliyordu; lakin o duvar onarılınca, o iki çocuk o serveti Allah’ın rahmeti sayesinde çıkaracak kadar büyüünceye dek orada kalacağını da biliyordu. Ve (salih kul) Musa’ya şöyle dedi: **“Yani (bütün bunları) ben kendi kararımla yapmadım.”**(Kehf 18:82) **Çünkü Allah bunu bana bildirdi: “Ve kendisine katımızdan bir ilim öğrettiğimiz....”**(Kehf 18:65)

Aynı şekilde, Allah Resûlü ile birlikte sefere çıkmayan münafıkların, yol meşakkatli geldiği için katılmayacaklarını Allah biliyordu; fakat yine o biliyordu ki: **“Eğer yakın bir menfaat ve kolay bir sefer olsaydı, senin ardına tereddütsüz takılırlardı. Fakat bu zorlu yolculuk onlara pek uzun geldi. Üstelik “Eğer gücümüz olsaydı kesin sizinle çıkardık” diye Allah adına yemin ederek kişiliklerini mahvedecekler: Oysaki Allah onların yalancı olduğunu çok iyi biliyor.”**(Tevbe 9:42) Çünkü o münafıklar, eğer iradelerini o yönde kullansalardı, kesinlikle sefere çıkabilirlerdi.

Onun şu kelamını da tartışma konusu yapıyorlar: **“Başına gelen her iyilik Allah’tandır; başına gelen her kötülük de kendindendir.”**(Nisa 4:79) **“De ki: “hepsi Allah’tandır!” Fakat şu topluluğa da ne oluyor; sanki hiçbir sözü anlamıyorlar!”**(Nisa 4:78) Onlar bunu, kendi tezlerine uygun olarak, (iyiliği) itaat, (kötülüğü) isyan diye tefsir ediyorlar ve inkar, sapıklık, isyan, zulüm, haksızlık, iftira ve tüm kötülüklerin Allah’tan olduğunu iddia ediyorlar. Ama ayetin (söylediği) bu değildi. Şöyle ki: Münafıklar, kendilerinin sevdiği geçim bolluğu, beden sıhhati ve benzeri nimetler geldiğinde, **“Bu Allah’tan” diyorlardı. fakat başlarına geçim darlığı, hastalık veya servet ve evlatta azalma gibi musibetler geldiği zaman, “Bu Muhammed yüzünden geldi” diyorlardı. Yüce Allah da (onları red için) şöyle buyurdu: “De ki: Hepsi Allah’tan geldi”**(Nisa 4:78) yani hepsi Allah’ın fiilleridir.

Onlar, Nuh Kıssası bağlamında şu ayeti de tartışma konusu yapıyorlar: **“Hem ben sizin lehinize nasihat etmek istesem dahi, eğer sizi saptırmayı Allah murad ediyor idiye, nasihatımın size hiçbir yararı olmaz: O sizin rabbinizdir, sonunda ona döndürüleceksiniz.”**(Hud 11:34) Onlar bu ayeti cehaletleri sebebiyle şöyle yorumluyorlar: “Nuh, kavminin arasında elli yıl eksiği ile bin yıl kaldı. Bunları Allah’a davet etti ve onlara nasihat etti. Nuh onların kendisine icabet edip nasihatını kabul etmelerinin kendilerine fayda verip vermeyeceğini bilmiyordu. Bununla beraber, davetini kabul için Allah onlara bir yol verecek mi yoksa vermeyecek mi, Nuh bilmiyordu. Oysaki bu konu, asla onların yorumladığı gibi değildi.

Şöyle ki: Nuh Kavmi ile mücadele etti. Nihayet onlar bu mücadelede köşeye sıkıştılar ve ona dediler ki: **“Ey Nuh! bizimle tartışın, üstelik aramızdaki tartışmada hayli ileri gittin. Madem öyle, eğer sözünün arkasında isen hadi bizi tehdit ettiğin cezaya çarptır.”**(Hud 11:32) **Nuh onlara dedi ki: “Allah dilesin yeter ki! Onu sizin başınıza öyle bir sarar ki, artık bir daha asla rahatlatamazsınız.”**(Hud 11:33) Yani: Eğer gelirse, onun azabından kendinizi kurtaramaz ve ondan korunamazsınız; **“Hem ben sizin lehinize nasihat etmek istesem dahi, eğer sizi saptırmayı Allah murad ediyor idiye, nasihatımın size hiçbir yararı olmaz: O sizin rabbinizdir, sonunda ona döndürüleceksiniz.”**(Hud 11:34); (yani) artık azap başınıza geldiği zaman... doğrusu Nuh Aleyhisselam, azap onlar yüzünden indirilip de kendilerini hedef alınca, imanin onlara bir yararı olmayacağını iyi biliyordu. Zira helak ettiği ümmetler hakkında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Fakat kahredici cezamızı gördükten sonra iman etmeleri, onlara hiçbir yarar sağlamadı. Kulları hakkında geçmişten bugüne Allah'ın uygulaması budur: Nitekim inkârı huy edinenler orada ve o anda hüsrana uğradılar.”**(Mümin 40:85) Bu Allah'ın sünneti ve yasasıdır: Azap görüldüğü zaman tevbe kabul edilmez. Onun şu ayetine gelince: **“Hem ben sizin lehinize nasihat etmek istesem dahi, eğer sizi saptırmayı Allah murat ediyor idiye, nasihatımın size hiçbir yararı olmaz: o sizin rabbinizdir, sonunda ona döndürüleceksiniz”**(Hud 11:34) Bu bağlamda el-ğay ile “azap” kastedilmektedir. Şu ayette olduğu gibi: **“Derken onların ardından öyle bir kuşak geldi ki, ibadeti zayı ettiler ve dünyevi zevkler peşine düştüler; İşte bu yüzden gelecekte derin bir düş kırıklığı yaşayacaklar”**(Meryem 19:59) (yani “elim bir azaba uğrayacaklar” anlamına gelir. Yeri geldiğinde Araplar “falan bugün “ğayy'a düştü” derler. Bu, “yönetici falanca ya korkunç bir sopa çekti” veya “verdiği ceza ile acınılacak duruma düşürdü” anlamına gelir.)

Yine onlar Allah'ın şu sözünü de tartışma konusu yapıyorlar: **“Allah kimin hidayetini dilerse, onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmayı dilerse, onun kalbini de adeta göğe tırmanırmış gibi daraltıp sıkıştırır: İşte böylece Allah, inanmamakta direnen kimseleri dehşet verici bir ızdıraba sürükler.”**(Enam 6:125) Onlar diyorlar ki: “Allah kafire böyle yapar, ondan sonra da onu hesaba çeker”. Ama bu doğru değil. Allah'ın kitabında zikrettiği “açma” (şerh) ve “daraltma” (dayk), ilahi rehberliğe tabi olmayı teşvik, O'nun emrini tutmayıp O'na itaat etmemeyi tekdir içindi. Allah bu ayeti, kendi rahmetinden ve affından ümit kestirmek ve onlara günahın yollarını kolaylaştırmak için buyurmadı. Onlar cehaletleri sebebiyle bu ayeti şöyle yorumladılar: “Yüce

Allah salih amel işlemedikleri halde bazı kullarının göğsünü (İslam'a) açmış, bazı kullarını da küfür, fık ve sapıklık içinde olmadıkları halde göğsünü daraltıp bunaltırmıştır. Ve onlara itaatten yüklediği sorumluluğu yerine getirmede, onlar için bir yol yoktur. Onlar sonsuza kadar cehennemde kalmaya mahkumdurlar.”

Yok, ey Mü'minlerin Emiri! Durum bu cahil ve yanlış adamların dediği gibi değil: Kullarına bunu yapmaktan beri olan Rabbimiz çok daha merhametli çok daha âdil, çok daha kerem sahibidir. O şöyle buyurduğu halde, nasıl böyle der: **“Allah hiç kimseye gücünün üstünde yük yüklemeyiz; onların kazandıkları kendi lehlerine, yüklendikleri kendi aleyhlerinedir.”**(Bakara:286) O görünen ve görünmeyen iradeli varlıkları kendisine kulluk için yaratmıştır. Allah kullarına, yapmakla yükümlü olduklarının kat kat fazlasını yapabilecek işitme, görüp düşünme ve sezme yeteneği vermiştir. Şu halde onlardan kim onun emirlerine itaat ederse, itaatine bir karşılık olarak, emredileni yapıp nehyedileni yapmama gücü olan herkesin Allah göğsünü İslam'a açar, hazır dünyada yaşıyorken iyiliği ona kolaylaştırır. Yine ona, her ne kadar muhatap olduğu bütün ilahi emir ve nehiylere gücü yeten biri olsa da, küfür, fık ve isyanı (ceza tehdidi ile) zorlaştırır.

Büyük- küçük, hatırlı- hatırsız kim olursa olsun, itaat açısından bu mertebeye ulaşmış herkes hakkında Allah'ın hükmü budur. Öte yandan, tevbe etmeye ve itaate gücü yettiği halde kim dünyada Allah'ın emrettiği itaatten ayrılır, inkâr ve sapıklıkta direnirse, Allah onun göğsünü sanki semaya yükseliyormuş gibi daraltıp sıkır. Bu, kendilerine davet ulaştığı ve tevbe ile emrolundukları halde küfür ve dalâlette kalmalarının bir cezasıdır. Küfür ve fıstıkta zirveye ulaşanlar için de Yüce Allah'ın hükmü budur.

Ey Mü'minlerin Emiri! Yüce Allah'ın kitabında “açma” ve “daraltmayı” zikretmesinin sebebi, kullarına bir rahmet ve yapmalarını istediği amellere teşvik etmekten ibarettir. Yüce Allah, hikmeti icabı, kullarının yapmalarını istediği amellere onları teşvik için bu yolla içlerini ferahlatmayı amaçlamıştır. Değilse bunu, onların umutlarını Allah'ın rahmet ve lütfundan kesip mutsuzluğa sürüklemek için, ya da eğer ıslah olurlarsa onları affından, bağışından ve kereminden uzak tutmak için zikretmemiştir. Nitekim Yüce Allah kitabında bu hakikati şöyle beyan etmiştir: **“Onunla Allah, kendi rızasını gözetenleri ebedi kurtuluş yollarına ulaştırır; rahmeti ile onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve dosdoğru bir yola yönlendirir.”**(Maide 5:16)

Ey Mü'minlerin Emiri! Allah şu ayette ne diyor, düşünmek

ve anlamak istemez misin: **“Şu kullarımı müjdele ki, onlar sözün tamamını dinlerler ve en güzeline uyarlar: İşte Allah'ın rehberliğine tabi olanlar bunlardır ve işte onlar, akletme yetilerini kamil manada kullananlardır.”**(Zümer 39:17-18) (Ve Allah'ın şu buyruğunu iyi dinle: **“Eğer kitap ehli iman etse ve sorumlu davransaydı, onların kötülüklerini örter ve kendilerini sonsuz nimet cennetlerine koyardık. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve kendilerine rableri tarafından indirilenleri uygulamış olsalardı, gökten ve yerden gelen tüm nimetlerden yararlanırlardı.”**(Maide 5:65-66) Ve Yüce Allah şöyle buyurdu: **“Eğer bu ülkelerin insanları inansalar ve sorumlu hareket etselerdi, onlara göklerin ve yerin bereketini ardına kadar açardık, fakat yalanladılar. bunun üzerine, biz de yaptıklarından dolayı onları kısıkvrak yakaladık.”**(Araf 7:96)

(Ey Mü'minlerin Emiri! Şunu aklından çıkarma ki,) Allah kullarını yaptıkları işlere mecbur ve mahkum etmemiştir. Fakat o, “Eğer siz şöyle yaparsanız, ben size şöyle yaparım” demiş. Onlara kendine kulluk etmeyi, dua etmeyi ve kendinden yardım istemeyi emretmiş olduğu halde, onlara yaptıklarının karşılığını da vermiştir. Eğer kulları onun katında olan (Hayrı) isterlerse, o da onlara peş peşe yardımlar gönderir, bu hususta kolaylık üstüne kolaylık, muvafakat üstüne muvafakat ihsan eder. Onun inayetiyle, onların iyiliklere ulaşmasını ve kötülükleri terk etmesini kolaylaştırır. Zatına itaat edip onun katında olanı talep eden kimse hakkında Allah'ın hükmü budur.

Artık bu görüşü sen de nefsine anlat Ey Mü'minlerin Emiri! Asla şöyle deme: “Allah kullarına yasakladığı şeyleri, onlara yine o takdir etmiştir... Onlara önce emretmiş, sonra da emrini yerine getirmelerine mani olmuştur... Onlara kaza ve kader kıldığı şeylere rağmen (onları davet eden) peygamberler göndermiş, sonra da aşmaları mümkün olmayan engeli aşıp da davete icabet e(deme)diler diye, sonsuza kadar onlara azap edecektir!” Allah, bu tür zâlimlerin isnat ettikleri şeylerden beridir, mutlak yüce ve eşsiz büyüktür.

Bu Cahiller güruhu kime itiraz ettiklerinin farkındalar mı? Bunlar başkasına değil, yüce Allah'a itiraz ediyorlar. Çünkü Allah şöyle buyuruyor: **“Artık iman ederseniz, sizin için hayırlı olur.”**(Nisa 4:170) Cahiller güruhu ise şöyle diyor: “Onları imana ulaştıracak yol kapalıdır”.

Allah diyor ki: **“Allah'ın davetçisine icabet dedin!”**(Ahkaf 46:31) Cahiller güruhu ise şöyle diyor: “O, onların icabeti ile kendileri arasına aşılmaz bir set çekmiştir”.

Allah diyor ki: **“Rabbinizden gelen sınırsız bir bağışa**

erişmek için yarışın!”(Hadid 57:21) Cahiller güruhu şöyle diyor: “Onlar nasıl yarışabilir ki? Allah onları yaptıklarına mecbur ve mahkum kılmıştır”.

Allah diyor ki: **“Onlara ne oluyor da iman etmiyorlar?”**(İnşikak 84:20) Cahiller güruhu diyor ki: “Çünkü Allah onların imanına mani oldu ve onları küfre düşürdü”.

Allah diyor ki: **“Ey kitap ehli! hakikate şahit olduğunuz halde niçin Allah'ın ayetlerine iman etmiyorsunuz?”**(Âl-i İmran 3:70) Cahiller güruhu diyor ki: “Çünkü Allah onlara küfrü kader kıldı ve onların kalbini mühürledi”.

İşte bütün bunlar Allah'a itirazın ve ona suizan etmenin daniskasıdır.

Yüce Allah şöyle buyurdu: **“Kendi hayrınıza olarak, buna bir son veriniz.”**(Nisa 4:171) O cahiller de zannediyorlar ki şöyle buyurmuştur: ‘Size kaza ve kader kıldığım şeye bir son verin, bu sizin için daha hayırlıdır’. Buna keza, Allah şöyle buyurdu: **“Düzüp koştüğunuz yalanları Allah'a isnat etmeyin!”**(Taha 20:61) **“Meşru ölçünün dışında yetimin malına asla yaklaşmayın!”**(Enam 6:152; (İsra 17:34) Yine Allah şöyle buyurdu: **“Zinaya yaklaşmayın!”**(İsra 17:32) **“Meşru karşılık dışında asla bir cana kıymayın!”**(İsra 10:33) **“Ayetlerimi az bir menfaat karşılığı! satmayın!”**(Bakara 2:41)

Aynı şekilde, onlar böyle düşünmekle şöyle demiş oluyorlar: ‘Allah, kendisine helal olan bir şeyi peygamberine haram etmeyi kaza ve kader kıldı, sonra da tuttu kaza ve kader kıldığı şeyi yapmasından dolayı onu şu ayetle kınadı’: **“Ey Nebi! Allah'ın sana helal kıldığını niçin kendine haram kıldın?”** (Tahrim 66:1) Yine, şunu da demiş oluyorlar: “Allah ne birisine önce (izin verme) işini kaza ve kader kılıp ardından buna izin vermiş, sonra da bundan dolayı onu şu ayetle kınanmıştır’: **“Allah seni affetsin! Niçin onlara izin verdin?”**(Tevbe 9:43)

Peygamberlerden hata eden herkes, hatasını mutlaka kendi nefsine nispet eder, asla Rabbine nispet etmez. Hani, Allah'ın konuşturduğu hüdhüd (Süleyman'a Belkıs hakkında) demişti ki: **“Onu ve kavmini Allah'ı bırakıp da güneşe tapar buldum. Öyle (anlaşıyor) ki Şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş. Onlar da yoldan sapmışlar.”**(Neml 27:24) Kur'an'da bu meyanda birçok ayet yer almıştır.

İşte bu, senin bana sorduğun hususların cevabıdır. Artık onları açıklamış ve vuzuha kavuşturmuş bulunuyorum. Artık sen de iyi düşün ve bu konuda fikrini düzelt. Zira bu sadra şifadır.

SEZAI KARAKOÇ'UN TEFEKKÜR MİRASINDA İSLAMCILIK

▲ KAMİL ERGENÇ

Müslüman toplumlar için imparatorluktan ulus devlete geçiş, ulemeden aydına medreseden mektebe geçtiği aynı zamanda... Ulema, bir hadisi şerifte de gayet sarıh olarak beyan edildiği üzere "nebilerin varisi" dir. İslami referanslar temelinde ürettiği bilgiyi temsil ve tebliğ eden kişidir. Toplumun doğal önderidir. Medrese ise Müslüman toplumun iktisadi-içtimai-hukuki-siyasi sosyal gerçekliğini inşa eden "İslam'ın renk verdiği" bilginin üretildiği yer olarak öne çıkar. Her ne kadar ilmi entelektüel bağımsızlık 12.yüzyıldan itibaren yavaş yavaş kaybedilse ve yüce İslam kokuşmuş saltanat ideolojilerine payanda yapılmaya çalışılsa da, ulema ve medrese, gündelik hayatın İslam'ın ruhuna uygun bir şekilde tanzim edilebilmesi için işlev görmeye devam etmiştir. Ta ki Suhte isyanlarıyla medrese kan kaybetmeye ve 19.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Enderun tarafından pasifleştirilip cumhuriyet kadrolarınca tarihin arka odasına atılincaya kadar...

Mektebin medrese karşısındaki zaferi(!) Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesinin karakteristiğini anlamak açısından önemlidir. Mektep yeni bir epistemolojik referansın sembolüdür bir bakıma... Vahiy ve nübüvvet bilgisinin tarih dışı, geri, arkaik, primitif olduğuna dair pozitivist yaklaşımlardan ziyadesiyle etkilenen Osmanlı bürokrat ve aydın sınıfı, mekteple birlikte geç kaldıkları tarihe yetişmeyi murat etmişlerdi. Muratlarına ermek için burjuva Protestan kültür kodlarından ilham alan bilgi sistemine sığındılar. Bu sistemin judeo-hristiyan kodlarla mücehhez olduğunu ise sorun etmediler. Pozitif ilimlere ağırlık verilen mekteplerde aydınlar yetiyecek ve bu aydınların öncülüğünde de toplum aydınlanacaktı. Münevver kelimesi boşuna ihdas edilmedi... Aydınlatan/aydın manasında münevver, Batı'nın tecrübe ettiği Rönesans-reform ve aydınlanma sürecine işaret ediyordu aslında. Artık alimlerimiz değil münevverlerimiz vardı. Cumhuriyete geçişle birlikte münevverin yerine aydın kelimesi daha sık kullanılmaya başladı. Bu tercihin yazı devrimiyle,

öz Türkçecilikle ilgisi olsa gerektir. Aydın kelimesi muhatabını aydınlatan ama en önemlisi de epistemik dayanağı vahiy-nübüvvet değil, bilakis, burjuva Protestan kültür kodlarından esinlenen aydınlanma paradigması olan (bu paradigmaya meftun) kişileri tanımlıyordu. Onların öncülüğünde yeni bir sosyal gerçeklik inşa edildi. Amentüsü Türk milletinden, İslam ümmetinden, Garb medeniyetinden olmaktı bu sosyal gerçekliğin...

Lakin aydın sözcüğü de zamana dayanamadı... Entelektüel geçti onun yerine. Daha kuşatıcı bir içeriğe sahipti. Etimolojik olarak anti-katolik bir bağlamı içerse de zamanla kazandığı yeni anlam itibarıyla daha isabetli bir tutum/tavır/tarz içeriyordu. Bizdeki çağrışımları genelde olumsuzdu. Entelektüel dendiğinde fil dişi kulelerde oturan, burnundan kıl aldırmayan, elitist-üsttenci- buyurgan, anlaşılmayan cümleler kuran, egosantrik, din ve gelenek karşıtı kişi/ler anlaşılırdı. Fakat zamanla bu içerik te değişti. Bugün entelektüel sözcüğü daha çok içinde yaşadığı zamana tanıklık eden, muhalif, üretken, toplumsal sorumluluk yüklenen örnekler (ki sayıları azdır) sayesinde daha tercihe şayan bir noktadadır. Zaman, en güçlü darbeyi ulemanın

anlam içeriğine vurdu. Münevver-aydın öncülüğünde şekillenen yeni sosyal gerçeklik ulemaya yaşam hakkı tanımadı. Medrese "İslami ilimler" odaklı talim yaptıran yer/ler olarak öne çık(arıl)ınca ulema da bu ilimlerin tedrisatıyla meşgul olan insanlar olarak anlaşıldı. Bu anlayışın ikamesinde "ilmin parçalanmasının" etkisi yok değildi. Dini ilimler, İslami ilimler, beşeri ilimler gibi seküler terkipler bilgide tevhidi zedeledi. Tefsir, hadis, fıkıh, siyer vb. İslami ilimler olarak kodlanırken, matematik- fizik-kozmoloji-botanik gibi alanlar beşeri ya da pozitif ilimler olarak tesmiye edildi. Bu ayırım din-dünya ayırımına da mesnet olacaktır sonraları. Hatta din-siyaset, din-ekonomi, din-hukuk ayrımlarına da... Binaenaleyh bugün Türkiye özelinde alim/ulema sadece tefsir-hadis-fıkıh-kelam v.b ilahiyat disiplinleriyle iştigal eden kişileri tanımlamak için kullanıyor. Emevilerle başlayan ve Osmanlı'da da sürdürülen "devlet memuru alim" geleneği ilmi-entelektüel bağımsızlığın zaafa uğramasına sebep oldu. Nitekim devlet (Osmanlı) çökünce, ulema dayanaksız kaldı ve itibarsızlaştı. Şayet ulema **halka yaslanarak bağımsızlığını korumuş olsaydı devletin çöküşünden bu kadar etkilenmeyecekti**. Öte yandan devletin **cürümlerine ortak olmayacak, toplumu sürekli müteyakkız tutmayı başarabilecekti**. Bu bağlamda bugün en esaslı meselemizin ilmi-entelektüel bağımsızlık olduğunu söylemek sanırım abartı olmaz. Denebilir ki bu bağımsızlık tesis edilemediği sürece Müslüman toplumların yeniden tarihe dönmeleri mümkün değildir.

Sezai Karakoç imparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinin sancılı sosyal gerçekliği içinde dünyaya gözlerini açmış, tecrübe ettiği bu gerçeklikle "metafizik gerilim" düsturuyla yüzleşmeye çalışmış, çabasını kamusallaştırmak için "dirilişi" şiarlaştırmış Cumhuriyet tarihinin mümtaz İslamcı entelektüellerinden biridir. Merhum Akif'in açtığı (ve kanaatimce hala aşılamayan) şiirle direniş çağırının alemdarlarından biridir. Radikal bir kırılma, hatta inhıraf, olarak Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesine İslami referanslar temelinde inşa etmeye çalıştığı sanatıyla direnen, bu sanatın ehemmiyetine dair toplumsal farkındalık oluşturmaya çalışan, edilgin-pısırik-tembel-taklitçi Müslüman imgesini "diriliş" metaforuyla değiştirmek için didinen bir öncüdür. Toplumu uçurumun kenarına getirip sahipsiz bırakan, heva ve arzusunun dipsiz kuyusunu kurtuluş reçetesi olarak sunan, cehaletin girdabında debelenmeye terk eden, burjuva Protestan kültür kodlarını felah vesilesi sayan aydınların ihanetine tanıklık etmiştir. Fakat bilmektedir ki toplumun yüce ahlaki ilkelerle ünsiyet kesbetmesi ve böylece kemalat

yolculuğuna çıkabilmesi için de aydın/entelektüel rehberliği şarttır. Bu rehberlik sorumluluğunu yerine getirmek için edebiyatın-sanatın sarsıcı dilinden ilham almıştır.

Merhum Akif'in;

*Üdebanız hele gayetle bayağı mahlukat...
Halkı irşad edecek öyle mi bunlar? Heyhat!
Kimi Garb'ın yalnız fuhşuna hasbi simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar!
Eski divanların dopdolu oğlanla şarab;
Biradan, fahişeden başka nedir şi'r-i şebab?
Serseri: hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!
Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver:
Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder!*

Mısralarında oldukça ağır eleştirdiği aydın sınıfından (üdebadan) hayır gelmeyeceğini yakinen idrak etmiş ve bu idrak sayesinde yaşadığı zamana tanıklık etmeye çalışmıştır. Gerçi Akif'in İslamcılığı ile kıyaslandığında Karakoç, özellikle gelenek-görenek ve Osmanlı eleştirisi bağlamında daha çekimserdir. Karakoç'a göre Osmanlı yeniçağlardaki tek büyük İslam devletiydi. Kültür, siyaset ve ideolojik hedefleriyle bütün İslam kütlesini temsil ediyordu. Arap, Hint, Kafkas ve Türk ellerindeki, Afrika'daki Müslümanların yüzü hep O'na dönüktü. II. Abdülhamit ise çok ileri görüşlü biri olarak resmediliyordu. **(1)** Oysaki Akif, Abdülhamit'ten, gördüğünde istifra edecek kadar nefret ediyordu. Dönemin toplumsal dokusunu tasviri de çok ağırdır Akif'in... Edilgin-pısırik-pasif-cahil bir toplumsal gerçekliği acımasızca eleştirir. Kur'an'ı ölümlere okunan

kitab haline getiren alışkanlıklara öfkeli. Gelenek görenekçi, ata dede kültürünü din zanneden, yüce İslam'ın, tevekkül gibi, temel kavramlarını yanlış anlayan, içtihiadı donduran, akli çabayı tahfif eden insanların İslam'a olan bağlılıklarının sıhhatini cesurca sorgular. Safahat baştan sona bir uyanış manifestosu gibidir. Denebilir ki sanatını/şiiirini Akif gibi sarsıcı, put kırıcı bir şekilde kullanan şairlere tesadüf etmek zordur. Haturalar şiiirinde Şark'a şöyle sitem eder:

*Ey koca şark, ey ebedi meskenet
Sen de kımıldanmaya bir niyet et
Korkuyorum garbın elinden yarın
Kalmıyacak çekmediğin melanet*

Akif'teki radikal eleştiriler Karakoç'ta yerini daha yumuşak bir söyleme bırakır. Gerçi "ey yeşil sarıklı ulu hocalar" derken biraz Akif'i andırmaktadır Karakoç... "Her evde kutsal kitaplar asılıydı/Okuyan kimseyi göremedim/Okusa da anlayanı göremedim" derken de... İslamcılığın bu iki önemli simasının söylem düzeyindeki farklılık bugünü de etkileyecektir. Akif çizgisindeki İslamcılık unutulmaya terk edilirken Karakoç'un çizgisi daha makul görülecektir. Bu ayrımda kanaatimce Akif'in Abdüh-Afgani çizgisine olan yakınlığının da payı vardır. İslamcılığı Osmanlı merkezli okuyup "yerli ve milli" bir bağlama oturtmak isteyenler bu çizgiye mesafeli durmayı tercih ediyorlar. Nitekim Sezai Karakoç'a göre Akif'in, Abdüh-Afgani etkisinde kalması mübalaga edilmiştir. (2) Ona göre Türkiye'de esas İslam devleti kurulu bulunduğundan İslam, düşünce sistemi olmaktan çok, davranışlarda ve kuruluşlarda yaşıyordu. Ancak, devletin yıkılma tehlikesiydi ki, yeni yeni, düşünce planında da, bir sistem yapmaya yöneltiyordu. Bunun için Türkiye İslamcılarını çekirdekten yetiştirme İslamcılarını, Afgani-Abdüh çizgisi ise Mısır'ın daha erken Batılılaşması ve doğrudan sömürgecilığe muhatap olmasından dolayı sistem ve düşünce İslamcılığı geliştirdiler. Akif, düşüncelerini bu kişilerden değil doğrudan hayatın içinden, sokaktan, klasik kültürden, devletin sarsıntılı halinden ve en nihayetinde kendinden alıyordu. Demek ki bu düşünürler Akif'te yeni bir düşünce uyandırmamış, var olan düşünceyi ve heyecanı daha ileri taşıması noktasında ilham vermiştir. Karakoç'un, Akif'i daha özgün bir bağlama çekme çabası Türkiye'nin/Osmanlı'nın İslam dünyası için merkezi rolünü öne çıkarmak olarak anlaşılabilir diye düşünüyorum. İslamcılığı yerli bir bağlama raptetmek, Osmanlı(İstanbul)/Türkiye'yi İslamcılığın esin ve besin kaynağı olarak göstermek ve böylece Mısır-Hindistan-İran vb. havzaların İslam'ı anlama ve yorumlama biçimine "şerh düşmek" ulus devlet için de tercihe şayan kabul edilmiştir. Çünkü böylece

İslam algımızın/pratiğimizin bize özgüllüğü üzerinden milli-yerli bir perspektife meşruiyet kazandırılmış olacak, Türk İslam'ına kapı aralanacaktır. Merhum Necip Fazıl'ın kendisinden öğüt isteyenlere "Türkiyeli Müslüman yazarlar dışındaki yazarları okumayın" önerisi bu bağlamda değerlendirilebilir diye düşünüyorum.**(3)**

Karakoç, Mısır'dan Abduh'un ve Hindistan'dan İkbâl'in ortaya koydukları "esas tez" in Akif'in şiir ve yazılarında öne çıkan yaklaşım biçimiyle telif edilemeyeceğini iddia etmektedir. Aralarındaki en büyük fark Akif "İslam ruhunu canlandırmak isterken" Abduh-İkbâl gibi düşünürler "İslam'ın genel sistemine yeni bir yorum getirmeye" çalışmışlardır. **(4)** Bu noktada Karakoç'un dikkatinden kaçan husus, "yeni bir yorum getirme" çabasının (esasında) İslam alemini modern paradigmanın tasallutundan kurtarma arzusuyla iç içe olduğu gerçeğidir. Mesela bu yeni yorumun ilhamıyla 1979'da İran'da inkılap gerçekleşti. Ki bu inkılap modern tarih içerisinde "paradigma dışı" en esaslı muhalefetti. Ulemanın öncülüğündeki bu inkılap tarih ve zaman dışı olarak kodlanan dinin/İslam'ın milyonlarca insana uyanış aşısı yapabileceğinin, bu aşının küresel istikbala karşısında esaslı bir duruşu mümkün kılabileceğinin göstergesiydi. Türkiye'de muhafazakar-sağ yaklaşımın teşrih masasına yatırılması da bu yeni yorumun açtığı çığırla mümkün oldu. Şayet Akif'in çizgisi sürdürülebilseydi **bugün İslamcılık daha inkılabi bir duruşun mümessili olabilirdi. Ancak ne yazık ki, muhafazakarlıkla yaptığı işbirliği İslamcılığın inkılabi perspektifini zaafa uğrattı.**

Karakoç'un masal şiiri değişmemek ve Doğulu olarak ölmek için en büyük Batı kentinin en büyük meydanında intihar etmek (ya da ölümü beklemek) gibi edilgin bir tutumun mümessili olan "yedinci oğulun" hikayesini biraz bedbin bir ruh haliyle anlatır. Bu oğul neden İbrahim (a.s) misali tek başına bir ümmet olarak direnmeyi tercih etmedi? Üstat bu masalı "diriliş" metaforuna uygun olarak neden bitirmedi? Batı'nın en büyük gücünü "karşısındakini değiştirmek" olarak belirleyen üstat değişmemenin yolunu neden gönüllü ölümdе buldu? Hem de Tanrıya yakarışın ardından gelen ilhamla...

"...Yedinci oğul büyülmüştü baka baka ağaçlara
Baharın yazın güzün kışın sırrına ermişti ağaçlarda
Bir alınyazısı gibiydi kuruyan yapraklar onda
Bir de o talihini denemek istedi
Bir şafak vakti Batıya erdi
En büyük Batı kentinin en büyük meydanında
Durdu ve tanrıya yakardı önce
Kendisini değiştiremesinler diye
Sonra ansızın ona bir ilham geldi

Ve başladı oymaya olduğu yeri
Başına toplandı ve baktılar Batılılar
O aldırmadı bakışlara
Kazdı durmadan kazdı
Sonra yarı beline kadar girdi çukura
Kalabalık büyümiş çok büyümişti
O zaman dönüp konuştu:
Batılılar!
Bilmeden altı oğlunu yuttuğunuz
Bir babanın yedinci oğluyum ben
Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden
Babam öldü acılarından kardeşlerimin
Ruhunu üzmem istemem babamın
Gömiin beni değiştirmeden
Doğulu olarak ölmek istiyorum ben
Sizin bir tek ama büyük bir gücünüz var:
Karşınızdakini değiştirmek
Beni öldürseniz de çıkmam buradan
Kemiklerim değişecek toz ve toprak olacak belki
Fakat değişmeyecek ruhum
Onu kandırmak için boşuna dil döktüler
Açlıktan dolayı çıkar diye günlerce beklediler
O gün gün eridi Ama çıkmadı dayandı
Bu acıdan yer yarıldı gök yarıldı
O nurdan bir sütuna döndü göğe uzandı
Batı bu sütunu ortadan kaldırmaktan aciz kaldı
Hala onu ziyaret ederler şifa bulurlar
En onulmaz yarası olanlar
Ta kalplerinden vurulmuş olanlar
Yüreğinde insanlıktan bir iz taşıyanlar"

Sezai Bey'in çağdaş İslam düşüncesiyle ilgili yaklaşımı onun İslam dünyası toplumlarının yaşadığı buhranlara dair tespitlerini içermesi bakımından önemlidir. Klasik kültürün yeni yazıya aktarımında meydana gelen kırılmanın düşünsel kötürümlüğe yol açtığı gerçeğine dikkat çekerken, temel kaygısı köksüzlük zaafıyla malûl bir düşüncenin yaşama şansı olmadığına dair inancıydı. I.Dünya savaşı öncesindeki İslam düşüncesinin karakteristik özelliğini Abduh, Afgani, İkbâl, Akif örnekleri üzerinden "akademik" olarak tespit eder. **(5)** İkbâl ve Akif'e şiir dilini kullanmaları nedeniyle ayrı bir başlık açar. Ancak bu dönemin genel görünüşü akademiktir O'na göre... İslam düşüncesi ilmi muhtevayla, münazara usulüyle savunulmaktadır. Bu tespit Abduh-İkbâl-Afgani özelinde kısmen doğru olsa da Akif'in duruşunu tam olarak açıklayamamaktadır. Akif bir yandan hayatın içinden seçtiği örneklerle Müslüman toplumun yaşadığı trajedilere dikkat çekerken diğer yandan da çökmeye yüz tutmuş bir imparatorluk halkının ehl-i salib karşısındaki direnişini motive etmeye çalışmaktadır. Afgani ise

İttihad-ı İslami idealinin önüne milli kurtuluşu koyarak dönemin Türkçü ideologlarının bile ilgisine mazhar olacaktır. Yusuf Akçura Afganî'yi Türk milliyetçiliğine ilham verenler ve "yeni Türk devletinin öncüleri arasında" sayacaktır. (6)

İ.Dünya savaşı öncesinde akademik karaktersel sahip İslâm düşüncesi Sezai Bey'e göre II.dünya savaşından sonra ideolojik bir boyut kazanmaktadır. Avrupa'nın kendi içindeki buhranının da sağladığı avantajla bağımsızlıklarını sağlayan halkı Müslüman beldelerin aydınları İslâm'ı hayatın bütününe vaziyet eden bir sistem olarak vazetmeye başlamışlardır. Malik B.Nebi, Mevdudi, Seyyid Kutup, Nedvi gibi örnekleri bu bağlamda zikreder Sezai Karakoç... Türkiye içinse Necip Fazıl'ın Büyükdoğu'suna ve Nuruçluğa dikkat çeker. Bu isimlerin İslâm düşüncesi hareketinin yürütücülerine olduğuna, İslâm insanının Batı köleliğinden kurtulması için kültürel-siyasal ve iktisadi sahada ceht ettiklerine işaret eder. Hatta nuruluğu İslâm inancının dirilişi, İslâm'ın ihlas doktrini ve uygulanması, canlanması mihveri etrafında dönen bir hareket olarak niteler. **(7)** Risaleyi Nuru, tek başına, bir İslâm kültürü külliyyatı olarak değerlendirir. Bu külliyyatın Anadolu'da okumamış insandan aydın insana kadar büyük bir kitleyi yeniden İslâm kültürü ve inancıyla eğittiğini, adeta, Anadolu'da yeni bir kültür akımı doğurduğunu ve bir kültür savaşına giriştiğini söyler. **(8)** Risaleler hakkında Karakoç'un bu abartılı değerlendirmesi II.Dünya savaşı ve sonrasının konjonktürel ve sosyolojik gerçekliği bağlamında okunduğunda anlaşılabilir. Cumhuriyetin radikal modernleşme adımlarının yarattığı kültürel buhran içerisinde risaleler önemli bir açığı kapatıyordu elbette. Lakin bu metinlerin pozitivist eğilimlerin güçlü olduğu 20.yüzyılın ilk yarısında rasyonel tefsir yöntemiyle toplumu İslâm dairesi içinde tutmaya matuf boyutu yanında ısraki geleneğin izlerini taşıdığı yani keşf, sezgi, rüya, ilham odaklı bir bilgi biçimini tervec

ve tahkim ettiği de unutulmamalıdır. İsrakiliğin **ise Müslüman toplumları akli çabadan uzaklaştırdığı, onları ömür boyu süren "içe dönük olgunlaşma" ya mahkum ve siyasal hayatın dışında edilgin bir pozisyona razı ettiği, taklit ve itaati olumladığı, içtihat gayretini zaafa uğrattığı gerçeği görmezden gelinemez.** Nurculuğun işraki çizgisinin en etkili temsilcisi olan Fetullah Gülen Hareketi'nin (resmi adı FETÖ) Türkiye toplumunu düşünsel anlamda nasıl kötüümleştirdiği bilinmektedir. Sözüünü ettiğim işraki gelenek nurculuk dışındaki kollarıyla hâlihazırda Türkiye'de oldukça güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Komünizme karşı mukavemet hattının güçlendirilmesi için Amerika/NATO yönlendirmesiyle nurculuğun araçsallaştırdığı gerçeğinden Sezai Bey habersiz görünmektedir. Öte yandan Said Nursi'nin Türkiye'nin CENTO'ya üyeliği (ki o dönemin NATO'su sayılır) sonrasında devlet erkânına gönderdiği tebrik mesajı veya komünizme karşı ehl-i kitap olan ABD'nin tarafında olmaya verdiği cevaz, soğuk savaş hikayesinin mahiyeti ve keyfiyeti hakkında ciddi bir bilgi-bilinç zafiyetine işaret etmektedir. (9)

Sezai Karakoç'un inanç dirilişine kanıt olarak halkın tüm imkânsızlıklar içinde bile Kur'an öğrenimine değer vermesine ve camileri onarmasına dikkat çekmesi manidardır. İslam ülkelerinden Batılıların ve batıcıların baskısı kalktıkça halkta örtük ve gizli bir şekilde yaşayan inançların açığa çıktığını ve inanç duygusunun, din sevgisinin insan ruhunun en derinlerine işlediğine dikkat çekerken, bir cüzamlının sıhate kavuşması örneğini vermektedir. Halktaki örtük inancın niteliği hakkında ise pek konuşmaz üstat. O inancın bizatihi kendisinin ehemmiyetine kanidir. Cami onarımı ve Kur'an öğrenimi ekseninde inanç dirilişi vurgusu, onarılan o caminin

içinde ne anlatıldığını, Kur'an öğreniminin mahiyetinin ne olduğu sorularını da sormalıydı oysa ki... Bugün muhafazakarlar eliyle inşa edilen gösterişli camiler de dahil tüm camilerimiz adeta birer devlet dairesine dönüşmüş, çerçevesi ulus devlet aygıtı tarafından belirlenen din propagandasının yapıldığı yerler haline gelmiştir. Kur'an öğrenimi ise onun anlamına nüfuz etmek, ondan ilham alarak iktisadi-içtimai-siyasi-hukuki hayatı tanzim etmek olarak değil ses güzelliği ya da hıfz bağlamına hasredilmiştir.

Karakoç'un sağcılıkla Müslümanlığı solculukla komünizmi ilişkilendirmesi de dönemin kavramsal hegemonyasının etkisinde kaldığını göstermektedir. Sağ-Sol ayrımının burjuva Protestan kültür kodlarından ilham aldığını en iyi bilenlerden olmasına rağmen Karakoç'un bu sözcüklerin çekim alanından kendisini kurtaramaması dikkat çekicidir. Ancak buna rağmen O yine de Müslüman'ın kendine dönüp kültür ve medeniyet hamlesini yeniden başlatacağına inanmaktadır. "İslam'a dönen Müslüman'ın yüreği İslam içtenliğiyle kabarcak, yaşantısı İslam yaşantısı olacak, çağı İslam'ın değer yargılarıyla yorumlayacak, sorumluluğu İslamcı bir anlam kazanacaktır. Müslümanların İslam'a yeniden dönüşleri, Kur'an'ı yeniden bulmaları, hadisi ve sünneti yeniden anlamaları, klasik İslam düşünce ve teorisini, çağdaş İslam düşüncesini, tarihi İslam pratiğini şuura getirmeleri demek olacaktır. Gelenekleşmiş bölümler yıkılacak, çatışmalar durdurulacak, sapmalar düzeltilecek, yeni, diri bir İslam insanı ortaya çıkacaktır." (10) Kur'an'ı, hadisi-sünneti yeniden anlamak üstadın içtihadı ve eleştirel düşünceye verdiği önemi göstermesi bakımından mühimdir. Bu yönüyle O merhum Akif'in "doğrudan Kur'an'dan alarak ilhamı asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" söylemiyle ortak paydada buluşmaktadır. Her düşünürün yaşadığı çağın çocuğu olduğu gerçeğini unutmadan Sezai Karakoç'un tefekkür mirasından istifade etmek elzemdir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- Sezai Karakoç/İslam'ın Dirilişi/Diriliş Yay./10.Baskı/İst-2009
- 2- Sezai Karakoç/Mehmet Akif/Diriliş Yay./11.Baskı/syf.22-23/İst.2011
- 3- Atasoy Müftüoğlu/Sözün Erimi(Konuşmalar)/Haz. Hüseyin Su/Abdurrahim Karadeniz/Hece Yay./syf.41/ I.Basım/ Ank.2008
- 4- Sezai Karakoç/Mehmet Akif/a.g.e/syf.24
- 5- Sezai Karakoç/İslam'ın Dirilişi/Diriliş Yay./10.Baskı/Syf.34/İst-2009
- 6- Tanıl Bora/Türk Sağının Üç Hali (Milliyetçilik-Muhafazakarlık-İslamcılık)/ Birlikim Kitapları/Syf.114-115/ II.baskı/İst.2018
- 7- Sezai Karakoç/a.g.e/syf.38
- 8- Sezai Karakoç/a.g.e/syf.41
- 9- Hamza Türkmen/Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştiril/ Ekin Yay./Syf.40/ II.Baskı/İst.2008
- 10- Sezai Karakoç/a.g.e/syf.58